

აიშე კულინი

ბავშვთა
ბიბლიოთეკა

K 258 122
3

ფუტურის

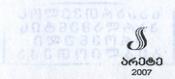
F 89.303
3

აიშე კულინი

ფურცია

ედღვნება თურქეთის რესპუბლიკის
ყველა ხელოვან ქალს,
ვინც რეალობად აქცია
ჩვენი ოცნება ცივილიზაციაზე

ამიერს ცნობ

ბინოს

დავით აღმაშენებლის ქუჩაზე
მდებარეობს
საქართველოს
საერთაშორისო
საბავშვო ბიბლიოთეკა

258.122

**აიშე კულინი
ფურია**

ტექნიკური მომსახურება: თამაზ ჩხაიძე

Ayse Kulin
FUREYA

პირველი გამოცემა. 2007

© აიშე კულინი, 2000
© "არეტე", 2007

© Ayse Kulin, 2000
© "Arete" 2007
ISBN 978-99940-54-65-1

ს ა ს ა რ თ ვ ი ლ რ ს
პ ა რ მ ა მ ე ნ ტ ი ს
ე რ მ ე ნ ტ ი
ბ ი ბ ლ ი თ ე კ ა

*ნიგნი დაბეჭდილია თურქეთის თანამშრომლობისა და
აღორძინების სააგენტოს (TIKA) ფინანსური ხელშეწყობით*

**Bu Kitap T.C. Başbakanlık Türk İşbirliği ve Kalkınma İdaresi
Başkanlığı'nın (TIKA) Maddi Desteği ile Bastırılmıştır.**

თურქულიდან თარგმნეს:
**ნინო შენგელიამ და
მაკა კიკნაველიძემ**

რედაქტორი:
მაია დარჩიაშვილი

აიშე კულინი - ბოსნიური წარმოშობის თანამედროვე თურქი მწერალი. პოპულარობა ბიოგრაფიული რომანებით მოიპოვა. მისი პირველი წარმატება უკავშირდება რომანს "აილინი". აიშე კულინი წლების განმავლობაში თანამშრომლობდა სხვადასხვა ჟურნალ-გაზეთებთან როგორც რედაქტორი და კორესპონდენტი. ასევე იყო სატელევიზიო, სარეკლამო და კინო-ფილმების პროდიუსერი, სცენარისტი და სამხატვრო ხელმძღვანელი. მისი მოთხრობების პირველი კრებული 1984 წელს გამოქვეყნდა. აიშე კულინის სცენარით გადაღებული ფილმი "დამტკრეული თოჯინა" 1986 წელს თურქეთის კულტურის სამინისტროს პრემიით დაჯილდოვდა. მწერლის ნაწარმოებებს მინიჭებული აქვს პალდუნ თანერისა და საიდ ფაიქის პრემიები. აიშე კულინი რამდენჯერმე დასახელდა წლის საუკეთესო მწერლად (1997, 1998). მისი რომანებიც არაერთხელ აღიარეს წლის საუკეთესო ნაწარმოებად. მწერალს ჭეშმარიტი აღიარება მოუტანა რომანმა "ფურეია", რომელიც საინტერესოა როგორც თემატიკით, ასევე მხატვრული ღირებულებითაც.

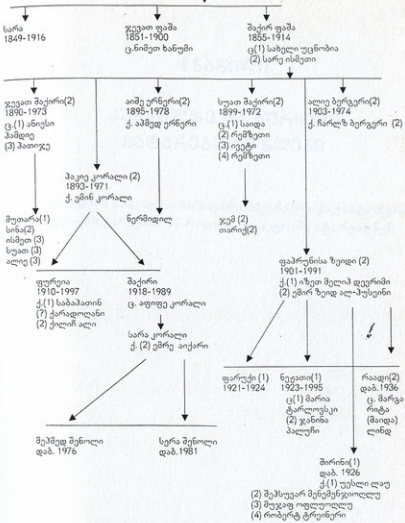
რომანის გმირი - ფურეია კორალი - რესპუბლიკის პერიოდის პირველი თურქი კერამიკოსი ქალია, რომელმაც საფუძველი ჩაუყარა თურქეთში კერამიკულ ხელოვნებას და საერთაშორისო აღიარება მოიპოვა. 1955 წელს კანში გამართულ საერთაშორისო გამოფენაზე მისი ნამუშევრები ვერცხლის მედლით დაჯილდოვდა, 1962 წელს კი პრალაში კერამიკის საერთაშორისო გამოფენაზე ოქროს მედალი მიენიჭა.

რომანში აღწერილია შაქირ ფაშას ოჯახის ისტორია, რომელმაც, მიუხედავად არისტოკრატიული წარმომავლობისა, დიდი წვლილი შეიტანა თურქეთის რესპუბლიკის შექმნაში. ეს არის ოჯახი, სადაც აღმოსავლურ ფუფუნებასა და ტრადიციებს ერწყმის ევროპული განათლება და ფასეულობები.

რომანი მოიცავს თითქმის მთელი XX საუკუნის თურქეთის ისტორიას - ოსმალეთის იმპერიის უკანასკნელ დღეებს, რესპუბლიკის შექმნის პირველ ნაბიჯებს და თანამედროვე თურქეთს, რესპუბლიკის დამაარსებლის ათათურქის მოღვაწეობას.

მუსტაფა ასიმი

შენიშვნა: ც-ცოლი, ქ-ქარი; ფრჩხილებში მოცემული რიცხვები გვიჩვენებს მერამდენა ქორწინება და რომელი ქორწინებიდან არიან შვილები

I ნაწილი

**კუნძულზე და გურსაში
გატარებული წლები**

კუნძულის სასახლის ბინადარი მშვენიერი ქალბატონები
დღეებს ქარგვაში ან როილის დაკვრაში ატარებდნენ

პანტიმანტო

(ოსმანოლლუს კლინიკა - 26 აგვისტო, 1992 წელი)

რა ხანია ფანჯარაზე თეთრი ჩიტი ზის. უზარმაზარი თეთრი ფრთები ალაგ-ალაგ ვერცხლისფრად უბზინავს, ეშმაკური მზერა აქვს ჩიტუნას. ვფიქრობ, ესეც ჩემი გამოძერწილი უნდა იყოს... მაგრამ მე ხომ ასეთი დიდფრთებიანი ჩიტი არასდროს გამომიძერწავს! ჩემები პატარები, ტანმორჩილები, მორცხვები და უძრავნი არიან. გასაფრენად კი არ ემზადებიან - თითქოს დაღლილები ხანგრძლივი მოგზაურობიდან ახლახან დაბრუნებულანო. მართლაც, რატომ არის ყველა ჩემი ჩიტი მუდამ დაქანცული და მონყენილი? ნუთუ იმიტომ, რომ მათი შექმნა ჩემი ცხოვრების შემოდგომას დაემთხვა? არა მგონია, რადგან, სანამ ლოგინად ჩავევარდებოდი, დაღლა არც კი მიგრძენია. ვერც კი შევნიშნე, ისე დავბერებულვარ და ცხოვრების გზის ნახევარზე მეტი კარგა ხანია გადამილახავს. ადრინად ხალისით ვიღვიძებდი, თავდაუზოგავად ვშრომობდი, სალამოებს კი სასმელისა და ახლო მეგობრების გარემოცვაში სასიამოვნო საუბრებში ვატარებდი. ასე გადიოდა დღეები. ეს იყო სიცოცხლე და მასთან სიბერეს, ავადმყოფობასა და სიკვდილს არაფერი ესაქმებოდა. მაგრამ ჩემი დროც დადგა - ავადმყოფობამ ხელი დამრია. ახლა ვცდილობ, ვებრძოლო სიბერეს, უძლურებასა და კაემანს.

ნეტავ, ვინ არის ეს ჩიტი? რამდენი დღეა ფანჯრის კიდეზე შემომჯდარი მიმზერს. თითქოს რალაცის თქმას ლამობს, თითქოს რალაც ძალიან მნიშვნელოვანი უნდა მითხრას.

"სალამი, ჩიტო! თუ რამ სათქმელი გაქვს, თქვი და გაფრინდი. სულაც არ მომწონს, ასე რომ მითვალთვალე."

ის კი თავისი ნითელი, პანანინა და ეშმაკუნა თვალებით მომჩერებია.

“ვერ გაიგე? შენ გეუბნები - დამელაპარაკე ან ნადი, გაფრინდი. ასე ნუ მიყურებ. ნუ მაფორიაქებ.”

ნუთუ პასუხს მთხოვს იმისთვის, რომ შოშიების გუნდს საკონდიტროს კედელზე სამუდამო ფრთხილი მიუუსაჯე?

ბევრი რამ არ იცის ჩიტუნამ: პატარაობისას დედაჩემი ხელს ჩამკიდებდა და ჩიტების გადაფრენის სანახავად აია იორგიზე მივყავდი. იქ კი მოჯადოებული ვუმზერდი შოშიების მწკრივს, რომლებიც უზარმაზარ V-ს გამოსახავდნენ. ერთხანს ასე იფრენდნენ, მერე ერთი ცულლუტი ჩიტი მწკრივს აურ-დაურევდა... ბოლოს კი ისევ დაენყობოდნენ. სექტემბერს იღუმალ მთვარესთან ერთად გადამფრენი ჩიტებიც მოჰყავდა ჩემთან სტამბოლში. დივანის უკანა კედელზე ხომ ჩემი ბავშვობის სექტემბერი გამოვსახე. ახლა მოდი და ეს ყველაფერი ამ ჩიტს უამბე!

“სარა ხანუმს შენთან საუბარი სურს. დიდი გზა გამოიარა.”

აჰა, ჩიტი ალაპარაკდა. ესე იგი, სიზმარს ვხედავ. ძალიან გრძელ სიზმარს, რომელიც მთელი ღამე გრძელდება.

“სარა სამოგზაუროდ არ ნასულა, მისი სახლი ორ ნაბიჯზეა.”

“იმ სარაზე არ გეუბნები, შენთან საუბარი შენს ძმისშვილ სარას კი არა, დიდ მამიდას სურს.”

“მაგრამ ის ხომ დიდი ხნის წინ გარდაიცვალა?”

ხუთი წლის ვიყავი, როცა დიდი მამიდა მოკვდა. ვახშამზე მთელმა ოჯახმა სუფრასთან მოიყარა თავი. “სარა მამიდას სული უფალმა მიიბარა, ამიერიდან ჩვენი ოჯახის უფროსი თქვენ იქნებით, დედა,” - უთხრა ალიემ ბებიჩემს. “ოჯახის უფროსი შენი დის ქმარია,” - მიუგო ბებიამ ქალიშვილს, - იგი მამაჩემს გულისხმობდა. მეტად მკაცრი ხმა ჰქონდა. ასე შევიტყვე მამიდას გარდაცვალების ამბავი.

“ძმის დარდს გადაჰყვა სანყალი მამიდა,” - თქვა დეიდა აიშემ.

ვეცადე, აღმედგინა მამიდაჩემის - იმ მხცოვანი შავგვრემანი ქალის სახე, რომელთანაც ზოგჯერ სტუმრად დავდიოდით.

“დედა, ნეტავ სად მიდის ადამიანი სიკვდილის შემდეგ?”

ალიე დედნაჩემის პასუხს არ დალოდებია: “ცისკენ, ცაში ადის და ვარსკვლავად გადაიქცევა”.

ალიე, დეიდად მჭეკუთვნოდა, მაგრამ მხოლოდ ექვსი წლით იყო ჩემზე უფროსი, ამიტომ მთელი ცხოვრება მას უფროს დად მივიჩნევდი, უფრო სწორად - ოც წლამდე, შემდეგ კი ისე ვექცეოდი,

თითქოს ჩემზე ბევრად უმცროსი, პატარა, ქარაფშუტა დაიკო იყო. მაგრამ ბავშვობაში მისი ყველა სიტყვის მჯეროდა. ბაღში გავედი და იმ იმედით, რომ სარა მამიდას დავინახავდი, ვარსკვლავებს მივაჩერდი. სარა მამიდა ოდნავ მბჭუტავი, მქრქალი ვარსკვლავი უნდა ყოფილიყო. დიდხანს ვაკვირდებოდი ცას. მის სახესაც კი ვერ ვიხსენებდი. ძებნას თავი დავანებე და საბაღში შევბრუნდი. მამიდა არ მახსოვს, მხოლოდ ის საუბარი შემორჩა მეხსიერებას. და კიდევ ესეც მაგონდება: ქორწილში ვიყავით, ის იყო, პატარძლის თავზე გადმოყრილი ოქროს მონეტების შესაგროვებლად სხვა ბავშვებთან ერთად რომ დავიხარე, ვილაცამ ჰაერში ამიტაცა. შეშინებულმა მოვიხედე და მამიდას გამეხებულს სახე შემრჩა: "ჯევათ ფაშას ოჯახის წევრები ძირს დაყრილ ფულს არ იღებენ!" - მითხრა და შემდეგ დასძინა: "ეს ბავშვებსაც ეკრძალებათ!"

"ნეტავ რა უნდა სარა მამიდას ჩემგან?" - მივუბრუნდი ჩიტს.

"ეს შენ თვითონ ჰკითხე", - მომიგო მან და მზინავი ფრთები შეარხია. ოჰ, ახლა ნავა, გაფრინდება და ეს თვალთვალშიც დამთავრდება-მეთქი, - გავიფიქრე. მაგრამ ჩიტი არ განძრეულა. ნაცრისფერი, ოდნავ მოთეთრო ფრთები ასეთივე ფერის სამოსად გადაიქცა და ჩიტი ჭალარათმიანი ქალის სილუეტმა შეცვალა. გრძელი ქვედაბოლო და თეთრი მაქმანებიანი ბლუზი ჩაუცვამს, ლილეები ბოლომდე შეუკრავს. ახლა ფანჯარაზე მოხუცი შავვერემანი ქალი დგას. მას იმ ჩიტივით პატარა თვალეები და ნისკარტისებური ცხვირი აქვს. სეპიის ძველი გაყვითლებული ფოტოსურათიდან გადმოსულს წააგავს. ეს სურათი საიდანლაც მეცნობა. გამახსენდა: კარგად მახსოვს, ჩვენი საოჯახო ალბომის თვალიერებისას უამრავ ფოტოსურათს შორის ისიც მინახავს. მის სახელს მონიწიებით წარმოვთქვამ:

"სარა მამიდა!"

"დიახ, ფურეია, ეს მე ვარ."

"მანდ რას აკეთებთ? ასე რად მიყურებთ? ან გარეთ რატომ დგახართ, შიგნით ხომ არ შემოხვალთ?"

"დრო მოვა და შემოვალ."

"რომელი დრო?"

"წასვლის დრო, ჩემო გოგონა - შენ წასაყვანად მოვედი."

“ნასვლას არ ვაპირებ, მამიდა. აი, წამოვდგები და საქმეებს მივუბრუნდები. გამოფენა მაქვს. თქვენ ვერ წამოგყვებით.”

“შენი გამცილებელი მე ვარ.”

“ჩემი მშობლები სად არიან? გამცილებელი თუ მჭირდება, რატომ მათ არ მომაკითხეს?”

“მე მოვედი, რადგანაც ჩვენ ერთმანეთს ძალიან ვგავართ.”

“არა, არა, სულაც არა.”

როგორ შეიძლება, მას ვგავდე? მე ლამაზი, მაღალი და ეშხიანი ვიყავი. დარბაზში შესვლისას ვიცოდი, რომ ყველა ჩემკენ მობრუნდებოდა, ყველას მზერა ჩემკენ იქნებოდა მომართული.

თითქოს, ჩემი ფიქრები წაიკითხაო: “გარეგნულ მსგავსებას არ ვგულისხმობ. შენ, რა თქმა უნდა, ეშხიანი და ლამაზი იყავი, მე კი დაბალი, შავგვრემანი და შეუხედავი. ჩემი ძმებივით ლამაზ და წარმოსადეგ მამას კი არა, სირიელ დედას ვგავდი. ამიტომაც მიმათხოვეს ასაკოვან და ჩასუქებულ კაცს. მსგავსება, მე რომ გეუბნები, ჩვენს გარეგნობას არ ეხება, ჩვენ მსგავსი ბედი და მსგავსი ხასიათი გვაქვს. უღიმღამო, მაგრამ კეთილდღეობის მომტან ქორწინებას ორივემ დამოუკიდებელი და თავისუფალი ცხოვრება ვარჩიეთ. არც შვილები გვყოლია. მთელი ცხოვრება სხვისი შვილების აღზრდას შევალეთ. მე ჩემი ძმები ვიშვილე, შენ კი - შენი ძმისშვილი. შენი ცხოვრება ჩემი ცხოვრების ერთგვარი გაგრძელება იყო. ორივემ ამ ბავშვებს მივუძღვენით სიცოცხლე და სანაცვლოდ რა მივიღეთ?!”

“სულაც არ ვნანობ, სარა რომ ვიშვილე, სულაც არ ვნანობ!”

“ფურცია, არც მე ვნანობ, ჩემი ცხოვრება ძმებს რომ შევალეთ. არც იმას ვდარდობ, ცამეტი წლისა “პატარა დედა” რომ გავხდი. მაგრამ ყველაფერი სხვაგვარადაც შეიძლება ყოფილიყო იმ ბავშვებისთვისაც, ვისი დედობაც ჩვენ ვიტვირთეთ და ჩვენთვისაც. უფრო მშვიდად, უფრო ბედნიერად ვიცხოვრებდით, ასე არ არის? იმედი გაგვიცრუვდა...”

ნეტავ საიდან იცის, სარასთან დაკავშირებული იმედი რომ გამიცრუვდა? მე ხომ ამაზე არცერთ სულიერთან არ დამიჩივლია. მუდამ იმაზე ვოცნებობდი, ჩემი გოგონა ცნობილი ხელოვანი ან მწერალი გამხდარიყო - ისეთი, როგორიც ჩვენს ოჯახს შეეფერებოდა. როგორ შეუძლია ჩემი გულისნადების წაკითხვა ზმანებად-

მოსულ გარდაცვლილ ქალს? ამ აზრმა ამაფორიაქა და საუბრის თემა რომ შემეცვალა, ვკითხე:

"მამიდა, არ ვიცოდი, უბედური თუ იყავით. მე თქვენ მხოლოდ ფოტოებიდან გიცნობთ. თქვენს სახესაც კი ვერ ვიხსენებ. ძალზედ პატარა ვიყავი, როცა გარდაიცვალეთ. თქვენი სიკვდილის ამბავსაც კი ბუნდოვნად..."

"ჩემი სიკვდილი რა მოსატანია, ფურეია," - სიტყვა მომიჭრა მამიდამ, "შაქირ ფაშას ტრაგიკული დაღუპვის შემდეგ ჩემს სიკვდილსაც და სიცოცხლესაც ერთი ფასი აქვს. ამ ქვეყნიდან ისე წავედი, დამტირებელიც არ დამრჩა. ნუთისოფელს მეც სწორედ შენსავით იმიტომ მოვევლინე, საზოგადოებაში საპატიო ადგილი რომ დამემკვიდრებინა და მარტოობის ეკლიანი გვირგვინი მეტარებინა."

გული მენურება, მამიდას რომ ვუსმენ. სულში სინანულმა დაიხადგურა. ბაბუაჩემის გარდაცვალებიდან მრავალი წლის შემდეგ ალიესთან ერთად მის პირად არქივს ვათვალიერებდი. იმ საბუთებს შორის, რომელთან მიკარებასაც ვერავინ ბედავდა, პატარა ბავშვის აცახცახებული ხელით დანერილი წერილის შავი პირი აღმოვაჩინეთ. და, თუმცა ღრმად პატივცემული არიფზადე ჰუსამედინ ბეიფენდისადმი მიწერილ ბარათში ბავშვისთვის დამახასიათებელი ორთოგრაფიული შეცდომები ჭარბობდა, მიზანი ნათელი იყო.

"მამაჩვენის გარდაცვალებიდან ერთი კვირის თავზე დედაც დავეკარგეთ. მიუსაფარნი დავრჩით. ბატონო ჩემო, როგორც მამაჩვენის უერთგულეს მეგობარს, წყალობას გთხოვთ. სტამბოლში ჩამოსვლის ნებას თუ დაგვრთავთ, მთელი ცხოვრება თქვენი მადლიერი ვიქნებით."

გამახსენდა, რომ ეს ბარათი მამიდამ ცამეტი წლისამ დანერა და ცრემლი მომერია. სასწრაფო კვეთილმა პატარა გოგონამ უმცროს ძმებზე - თერთმეტი და რვა წლის ბავშვებზე პასუხისმგებლობა იტვირთა და იმ კარს დაუხყო ძებნა, რომელსაც მას სიყვარულით გაულებდნენ. ყველგან მივიდა მამიდა, ყველა კარზე დააკაკუნა. ბოლოს გაუმართლა. მამის მეგობარმა ჰუსამედინ ეფენდიმ ობლები შეიფარა - ჯევათი და შაქირი სამხედრო სასწავლებელში მიაბარა. მისი უფროსი დები სარას სამი წელი მფარველობდნენ, შემდეგ კი ორმოცდაათს გადაცილებულ, ჩასუქებულ, ასაკოვან, მაგრამ

ძალზე მდიდარ მამაკაცს მიათხოვეს. სარას წინააღმდეგობა არ გაუწევია, ძმებისათვის წარმატებული მომავლის უზრუნველსაყოფად ფული სჭირდებოდა. ბოლოს ასაკოვანი ქმარიც მოუკვდა და მთელი ავლადიდება ჯევათსა და შაქირს მოახმარა.

ხელი გავუწოდე, მომინდა შევხებოდი, სიყვარულით გადავხვეოდი და პატიება მეთხოვა იმისთვის, რომ მისი საფლავი ერთხელაც არ მომინახულებია, მინდოდა მის მხარზე მიყრდნობილს მეტირა.

"გულს ნუ გაიტეხ, ფურეია," - მითხრა მამიდამ, თითქოს კვლავ ჩემს აზრებს კითხულობსო: "არავის ძალუძს თავისი ბედის განსაზღვრა, განგებას უნდა დავემორჩილოთ."

"მამიდა... სარა მამიდა... ნეტავ, მეუღლის გარდაცვალების შემდეგ გულის სწორი მოგეძებნათ და მას გაჰყოლოდით!"

"ფურეია, იცი, დედაჩემი როგორ გარდაიცვალა? მამაჩემის ღალატმა მოუსწრაფა სიცოცხლე. მაშინ საკმაოდ მოზრდილი ვიყავი და ყველაფერი მესმოდა. ჩემს ძმებს კი სიმართლე დავუმალე. არ მინდოდა მამისადმი პატივისცემა დაეკარგათ. ამის შემდეგ მამაკაცებისგან თავი შორს მეჭირა, ჩემთვის მხოლოდ ჩემი ძმები არსებობდნენ, მათ შეცდომებზე თვალს ვხუჭავდი, რადგან ისინი უკვე ჩემი შვილები იყვნენ - ბავშვები, რომლებიც დედამ ჩამაბარა. გათხოვებაც არ მინდოდა, მაგრამ ჩემი ძმების მომავალზე ვფიქრობდი, ძალაუფლება მჭირდებოდა. ძალაუფლება ფულია, ეს შენც კარგად იცი. ფული და ძალაუფლება სწორედ ქორწინებამ მომანიჭა. მართალია, ახალგაზრდა დავქვრივდი, მაგრამ არც ისე ღამაში ვიყავი. სხვა ქმარი არ მდომებია. ვინ იცის, რამდენჯერ მატკინეს გული, რა გადავიტანე, ყველა ცდილობდა, ქმრის დანატოვარი ქონება წაერთმია, ძმების მფარველობას მიშლიდნენ, მაგრამ მთელი ჩემი ცხოვრება, ჩემი გული მხოლოდ ჯევათსა და შაქირს ეკუთვნოდა, სიკვდილამდე მხოლოდ ისინი უნდა მყვარებოდა."

მამიდას სილუეტი თანდათან გაფერმკრთალდა, გაიცრიცა და ფანჯრის მინას შეერწყა. მინდოდა დამეძახა - "მამიდა, რა იქნება, ჯერ არ ნახვიდე," მისი შეჩერება მსურდა. ეჰ, ალიე! ცოცხალი რომ ყოფილიყავი, ხომ გაგიზიარებდი ამ ზმანებას!

მე და ალიემ სარა ხანუმის ბარათის შავი ხელნაწერი წავიკითხეთ და ოჯახის წევრებს კითხვები დავავარეთ: როგორი იყო სარა მამიდა? რატომ მიათხოვეს ძალიან ბებერ და მსუქან კაცს? რად არ გათხოვდა მეორედ? მამამისი - ასიმ ბეი და მისი სირიელი ცოლი როგორი ადამიანები იყვნენ? რა იყო მათი გარდაცვალების მიზეზი?

"ასიმ ბეი და მისი ცოლი რამ გაგახსენათ?" - გვკითხა ბებიამ, "ისინი ხომ დიდი ხანია აღარ არიან, მათთან რა გესაქმებათ?"

ზედმეტი შეკითხვებით ბებიას შეწუხება არც კი გვიფიქრია. თავისი გასაჭირი ეყოფოდა. გარდაცვლილ ქმარს და ოჯახისაგან მოშორებულ ვაჭიშვილს გლოვობდა. მე მხოლოდ ათი წლის ვიყავი და არ ვიცოდი, რომ ბიძაჩემი სადღაც შორს კი არა, ციხეში იჯდა. ნუთუ ალიემაც არ იცოდა? რომ სცოდნოდა, უსათუოდ მეტყოდა. მას შემდეგ, რაც ბიძაჩემის ამბავი გაცხადდა, თითქოს პირი შეკრესო, ის შორს არის, ჯერ არ დაბრუნდებაო, - გვეუბნებოდნენ. ამის გარდა ვერაფერი დავაცდენინეთ. ასიმ ბეის ამბავი კი ასე გასაიდუმლოებული არ ყოფილა. ჩვენს გამდელს ალიე სიგიჟემდე უყვარდა, ერთხელ ნათქვამს აღარ გაამეორებინებდა. სწორედ ალიესგან შევიტყვე გამდელის ნაამბობი. მრავალი წლის შემდეგ, როცა ამ ამბავს ვიხსენებდი, ვფიქრობდი, რომ ალიემ ის თავისი ფანტაზიითაც გაამდიდრა, რადგანაც წარმოუდგენლად მეჩვენებოდა, გამდელს თვრამეტი წლის ქალბატონისთვის მოეთხორო, თუ როგორ უკოცნიდა დიდი ბატონი მოახლეს მკერდს. მაგრამ ალიესათვის ჩემი ეჭვი არასდროს გამიმხელია. ალბათ იმიტომ, რომ ეს ისტორია იმდენად რომანტიული და, ამავე დროს, იმდენად დაუჯერებელი იყო, ვშიშობდი, ხიბლი არ დაეკარგა. თითქოს ჩემი თვალით ვხედავ, უკანა ბალის ფანჩატურში როგორ ეჩურჩულება გამდელი ალიეს...

"დიდმა ქალბატონმა რომ გაგვიგოს, ძალიან ეწყინება. ეს ოჯახის საიდუმლოა."

"ნუთუ მე ოჯახს არ ვეკუთვნი, ლალა?"

"ჰოდა, მეც ამიტომ გიყვები..."

ალიე გამდელს მოეხვია: "ყველაფერი მიაბე, ლალა. გთხოვ, არაფერი დამიმალო".

"მამათქვენის დედა დამასკოში წარჩინებული ჰათათხადეს ოჯახიდან იყო, ასიმ ბეი დამასკოში რომ გაანაწილეს, ახალგაზრდა

K 258.172

საქართველოს
პარლამენტის
ეროვნული
ბიბლიოთეკა

და მოხდენილი ოფიცერი გახლდათ, მაჭანკლის მეშვეობით დაქორწინდა. სარა მამიდა და ძია ჯევათი დამასკოში დაიბადნენ, მამათქვენი შაქირ ფაშა კი ბურსაში გაჩნდა. ბოლო მშობიარობის შემდეგ ბებიათქვენს ჭლეტი შეეყარა. ექიმებმა, წამლებმა და დასვენებამ ვერ უშველა. სენმა მეტად დარია ხელი. ექიმებმა ქალბატონს ქმართან სიახლოვე აუკრძალეს. ამან ფილტვებთან ერთად გულიც დაუავადა. ბავშვების მომვლელად ქალი აიყვანეს. ბებიათქვენს ის ქალი დიდად არ მოეწონა, მაგრამ სხვა გზა არ ჰქონდა. ერთ საღამოს დაუძლურებული ქალბატონი აივანზე გავიდა. ფანჩატურში ქმარი შენიშნა. ასიმ ბეი საკინძეშეხსნილ ძიძას მიკერდს უკოცნიდა. ბებიათქვენი იქვე, აივნის ცხურთან ჩაიკეცა და შეეცადა, ხველა შეეკავებინა. ასიმ ბეიმ მისი ხმა გაიგონა, თავი ასწია და მეუღლის თვალებს შეეფეთა, მაშინვე ზევით აირბინა... ხელში აიყვანა და სანოლში ჩაანვიხა... ქალბატონმა სული მოითქვა: "ასიმ ბეი, მე არაფერი დამინახავს", - ესლა უთხრა და გონება დაკარგა. შუბლზე ლიმონის სუნამოთი გაჟღენთილი ცხვირსახოცი დააფინეს, პიტნის ესენცია ასუნთქეს, მაგრამ ვერც გონს მოიყვანეს, ვერც სიცხე დაუგდეს... ასიმ ბეი თავლისკენ გაიქცა, ცხენი შეკაზმა, შეახტა, დეზი ჰკრა და ბურსის ველისკენ გააჭენა. სინდისის ქენჯნისა თუ სინანულისგან გარიჟრაჟამდე მიაგელვებდა ცხენს. როცა ინათა, ცხენმა მშვიდი ნაბიჯით შინ მოიყვანა გონდაკარგული მხედარი. ასიმ ბეი ცხენიდან ჩამოსვეს და დაანვინეს. ექიმიც მოუყვანეს. ავადმყოფს ბრმა ნაწლავი ჰქონდა გახეთქილი, რასაც პერიტონიტი გამოეწვია; იმავე საღამოს დაღია სული.

"ბებიათქვენს მეუღლის გარდაცვალება არ გაუგია". "ჩემი ქმარი სად არის? სად არის ასიმ ბეი? რატომ არ მოდის ჩემთან?" - განუწყვეტლივ ეკითხებოდა ირგვლივ მყოფთ.

"მისთვის ეს ამბავი არ შეუტყობინებიათ. სამი დღის შემდეგ კი სარას უხმო, ვაჟიშვილები ჩააბარა და სული განუტევა".

ხელს ვუნვდი ფანჯარასთან მდგომ მამიდას, მაგრამ იგი თანდათან მშორდება. მის ადგილზე კი ისევ ის თეთრი ჩიტია... ღმერთო, ნეტავ დასრულდეს ეს ზმანება, ეს ტანჯვა! რატომ მაიძულებენ სულ ძილს? ნეტავ, წამომაყენონ. დამალა ნოლამ. მომბეზრდა უსასრულოდ ფანჯარაში ცქერა. რა ხანია, ამ სანოლს ვარ მიჯაჭ-

ვული. ერთი დღე, ერთი კვირა, ერთი თვე, ერთი სიცოცხლე? აშკარად დავკარგე დროის შეგრძნება. ალბათ, კარგა ხანია აქ ვარ, თითქოს ამ სანოლის განუყოფელ ნაწილად ვიქეცი. ჩემს სხეულში განუწყვეტილად რაღაც ნამლები შეჰყავთ და ამის გამო ცხედარით გაუნძრევლად ვნევარ, თვალები ერთ წერტილს მაქვს მიშტერებული. მაგრამ ჯერ არ მოვმეკვდარვარ, ვგრძნობ, რომ ჯერ კიდევ ცოცხლებში ვითვლები, რადგან ფანჯრიდან დროდადრო ღრუბლებსა და მოფრთხილეს ჩიტს ვხედავ. ზოგჯერ კი ჩემ ირგვლივ მოფუსფუსე ადამიანების ფეხის ხმაც მესმის, იშვიათად - მათი საუბარიც, რომელიც დროდადრო ყრუ გუგუნით აღწევს ჩემამდე. სისხლის ასაღებად მოსული ექთნის ხავერდოვანი ნაზი ხმა, მუშერეფის და სარას ნაცნობი ხმები, ექიმების საუბარი... "მითხარით, ექიმო, მდგომარეობა მართლაც სავალალოა? ნუთუ იმედი არ არის?" - ხშირად კითხულობს სარა. კითხვა მესმის, მაგრამ პასუხს ვეღარ ვარჩევ. რა სამწუხაროა! არ მესმის, მაგრამ ყველაფერს ვხედე. იმედი აღარ აქვთ. ისინი ასე თვლიან. ჩემი გული კი რატომღაც იმედითაა სავსე. თითქოს საოცრად ამაღელვებელი, ბედნიერი მოგზაურობისთვის ვემზადები... თითქოს, სანამ აქ გაუნძრევლად ვნევარ, ვიღაც ჩემოდანში ჩემს საყვარელ ნივთებს ალაგებს - ტანისამოსს, ფეხსაცმელს, სამკაულს, აბრეშუმის ღვინისფერ მოსასხამს... მასში თიხას, ქანდაკებებს და ლუმელსაც კი ატევს. განა ლუმელი ჩემოდანში ჩაეტევა? და აი, მოთავსდა... ის ჯადოსნური ხელი ჩემს ყველა ნივთს მჭიდროდ ტენის ჩემოდანში, რომ არაფერი დამრჩეს. მოვა დრო და ჩემს უკანასკნელ შოშიასთან ერთად ცაში ავფრინდები. დიახ, ფანჯრიდან მომზირალი უზარმაზარი ჩიტის ან მამიდაჩემის თანხლებით კი არა, იმ შოშიასთან ერთად გავფრინდები, ლოგინად ჩავარდნამდე რამდენიმე დღით ადრე რომ გამოვძერწე. დიახ, ცაში ავფრინდები... ფირუზისფერი უსასრულობისკენ...

ყოველთვის მიტაცებდა მოგზაურობა. მხიბლავდა სხვა პორიზონტები, სულ სხვა სამყარო. თავისუფალი და ძლიერი ჩიტივით ცისკენ ვისწრაფოდი. მოგზაურობაზე ფიქრმა ხასიათი გამომიკეთა. ჩვეულებრივ, ყოველი მოგზაურობის წინ საოცრად ველავ ხოლმე, მაგრამ ჯერ ნაადრევია. ჩემი გამგზავრების დრო არ დამდგარა. ერთხანს ისევ აქ ვიქნები... რამდენი რამ დამრჩა გასაკეთებ-

ლი, რამდენი რამ უნდა გავიხსენო, ვთქვა - ეს ყველაფერი წინ მაქვს. მათ კი ეს არ იციან, ჩემს სასთუმალთან ტრიალებენ, მაგრამ არაფერი იციან. რა შეუგნებლობაა, ღმერთო! მათი არ მესმის. შგონიათ, რომ მალე მოვკვდები და თავს დამტრიალებენ. დროდადრო ჩემთან საუბარს ცდილობენ.

"მამიდა, მამიდა, გესმით ჩემი? თუ გესმით, გთხოვთ, ხელი მომიჭიროთ, რამე მანიშნოთ!" - სარა თითებზე ძლიერად მიჭერს ხელს და ჩემგანაც იმავეს ელის.

"სარა, იქნებ მშვიდად ყოფნა ურჩევნია," - ეუბნება მუშერეფი. ჩემი ერთგული მუშერეფი, ჩემი გულითადი მეგობარი, მას ყოველთვის ესმოდა ჩემი. სარა კი არ ცხრება - "მამიდა, გთხოვ, თუ გესმის, თვალეები გაახილე, ხელი მომიჭირე, მანიშნე რამე".

სარა, აშკარად მესმის შენი. რამდენი შენიშვნა, რამდენი რჩევა მომიცია შენთვის. მაგრამ სხვისთვის ვის დაუგდია ყური, რომ შენ მომისმინო? აი, ახლაც, ხელსაც გიჭერ, თვალეებსაც ვახამხამებ, მაგრამ შენ ხომ ამას ვერ ხედავ. ვერც მე გხედავ. ჩემს სასთუმალთან კი ზიხარ, მაგრამ რა ხანია, მხოლოდ თეთრად შეღებილ ფანჯარას ვუშზერ და ერთადერთი, რისი დანახვაც შემიძლია, ნაცრისფერი ცა და ეს ჩიტია. შესაძლოა, ცა კი არა, კინოეკრანი, რომელზეც მთელი ჩემი ცხოვრება ჩანს... თეთრი ფარდა... თუმცა, არა, თეთრი კი არა, ნაცრისფერი ფარდაა. ფარდის მარჯვენა ქვედა კუთხეში თეთრი ჩიტი დასკუპებულია. ბუმბულზე ფოლადისფერი გადაჰკრავს. ჩემკენ მომართული წერილი ნითელი თვალეები დაჟინებით მომჩერებია, ჩემს გულში შეღწევას ლამობს.. პეი, ჩიტო, გულის კარი არავისთვის გამიღია და გგონია, ახლა შენ გადაგიშლი? ზუსტად ოთხმოცდაორი წელია, რაც ჩემს გრძნობებს საიდუმლოდ ვინახავ. არა, ვტყუი, ჩიტო. . თავიდან ასე დაფარული არ მქონია. სიყვარულმა და ოცნებებმა შადრევანივით ამოხეთქა გულიდან.. ჩემი გული მხოლოდ მაშინ დაიხშო, როდესაც პირველად ჩავხედე სიკვდილს თვალეებში... ხის მაგიდაზე ჩემს შვილთან ერთად გარდავიცვალე, შემდეგ კვლავ გავცოცხლდი და ამ ქვეყანას უკვე უბავშვოდ დავუბრუნდი. . ოცი წლის ვიყავი, როდესაც სიყვარულის, იმედების და ჩვილის დაკარგვით გამოწვეულმა სიმწარემ გულში მოუშუშებელი იარა დამიტოვა... არა, ჩემთვის მწარე მოგონებების დრო ჯერ არ დამდგარა... მათი დროც მოვა და მოვყვები. ახლა მხო-

ლოდ ჩემი ცხოვრების ის სურათები მინდა ვიხილო, რომლებიც სიცოცხლის ხალისით ავსებდნენ ჩემს გულს... ყველაზე ძველი სურათები... ზმანებაში მამიდას ნახვამ მონატრების გრძნობა გამიმძაფრა. ახლა სიხარულით დავბრუნდებოდი შორეულ წარსულში... გავემგზავრებოდი კუნძულზე, სადაც ბალის კუთხეში მდგარ ჩვენს პატარა სახლში ჩიტის ჟღერტული და ჟასმინის სურნელი გამაღვიძებდა, ბაბუაჩემის საზაფხულო სასახლისკენ გავიქცეოდი და მას საბუდრიდან ახალამოღებულ თბილ კვერცხს გამოვართმევდი. ახლაც ვგრძნობ ჟასმინის სურნელით გაჟღენთილი თმის სურნელს.

"ბავშვებო, ეს ბალი სამოთხის ერთ-ერთი კუთხეა", - გვეუბნებოდა ბებია.

"სამოთხე რა არის, ბებო?"

"ადგილი, სადაც სიკვდილის შემდეგ მიდიან კარგი ადამიანები, ჩემო პატარავ".

"მაგრამ ჩვენ ხომ ცოცხლები ვართ?"

"მერედა, ეს თუ სამოთხეა, ესე იგი არასდროს მოვკვდებით. თანაც ჩვენს მინაზე ვართ," - ამბობდა ალიე.

სხვათა შორის, ალიე არ მომკვდარა. თავის სიცოცხლეში მან სამოთხეც გამოიარა და ჯოჯოხეთიც. საკუთარი გრავიურებით, გიჟური, ჭრელი, გამომწვევი სამოსით, დიდრონი ცისფერი თვალებითა და სიყვარულით სავსე გულით ისევ ცოცხლობს მისი ნაცნობების მეხსიერებაში.

რას გიყვებოდით? ჰო, სამოთხე. ბუიუქადაზე შაქირ ფაშას საზაფხულო აგარაკის ბაღში გაზრდილმა ბავშვებმა კარგად ვიცოდით, თუ რა იყო სამოთხე.

სამოთხე - ეს იყო მეჩეთსა და ეკლესიას შორის მდებარე სამსართულიანი ოსმალური ხის სასახლე. ბაღში, რომელიც უკიდევანოდ მიგვაჩნდა, ჟასმინი, ალთე, იაპონური ვარდი, ჰორტენზია და მიმოზა ყვავოდა. ნაშუადღევს მონაბერი ნიავე ბებიაჩემის სამშობლოდან - კრეტიდან სპეციალურად ჩამოტანილი დაფნის, რეჰანისა და აკაციის არომატს ერთმანეთში აზავებდა და ბაღში ისეთ სურნელს დაატრიალებდა, თავი პარფიუმერის დუქანში გეგონებოდა, სადაც მიყოლებით ჩამწკრივებულიყო ეთერზეთებიანი შუშის ქი-

ლები. სახლის ჭიშკრიდან მიმავალ გზას თუ გაუყვებოდით, მეჩეთთან მიგიყვანდათ, უკანა ჭიშკრიდან კი, გახვიდოდით თუ არა, ეკლესიას მიაღებოდით. იქ მცხოვრები ადამიანები მეტად დაბნეულიყვნენ - ამ ორ ტაძარს შორის არჩევანი ვერ გაეკეთებინათ: ისინი ხელს ეკლესიის სიმბოლოსკენ - დასავლეთისკენ იშვერდნენ და გონებითაც იქით მიისწრაფოდნენ; მათი გულები კი აქ დარჩენილიყო - იმ საზოგადებაში, რომელიც მეჩეთს ეკუთვნოდა. თავს არასდროს მივიჩნევდი აღმოსავლეთის მკვიდრად, მაგრამ ერთხელაც, როდესაც შვეიცარიის კლინიკაში ვინეჯი და სიცოცხლესთან დამაკავშირებელ ძაფებს ვებლაუჭებოდი, აღმოვაჩინე, რომ მას შემდეგ, რაც კერამიკით დავინტერესდი და მთელი ჩემი არსებით ჩავიძირე ამ სამყაროში, ჩემ მიერ შექმნილი ყველა სიმბოლო, ჩემდა გასაოცრად, დასავლეთის საზოგადოების გემოვნებას, ფილოსოფიას და ფორმას კი არა, ჩემი მშობლიური მინა-წყლის ფერებსა და სიმბოლოებს ასახავდა. მე, ოსმალეთის ტიტების, მიხაკებისა და ტირიფების, ანატოლიის სიმწვანის, კრამიტისფერი წითლის და, განსაკუთრებით კი, ხმელთაშუა ზღვის ფირუზისფერის ტუსალი ვყოფილვარ... თხემით ტერფამდე ბიზანტიელი, სტამბოლელი და ანატოლიელი ვყოფილვარ თურმე. კეთილი, გაინტერესებთ, როდის და როგორ დავასრულე ეს მოგზაურობა საკუთარ სულში? მოგიტხრობთ... ყველაფერს გაამბობთ, მაგრამ თანმიმდევრობით.

დავინყოთ თავიდან, როგორც წესი და რიგია. ჩემთვის ყველაფრის საწყისი წერტილი, როგორც უკვე აღვნიშნე, კუნძულზე მდებარე სასახლეა. მხოლოდ ჩემთვის კი არა, იქ დაბადებული სხვა ბავშვებისთვისაც - ფაჰრუნისასა და ალიესთვისაც ამ სასახლეს სულ სხვა მნიშვნელობა ჰქონდა. თითქოს ჩვენ - შაქირ ფაშას შთამომავლები - მშობლებს კი არა, ამ ოსმალურ ხის სასახლეს ვეკუთვნოდით, სასახლეს, რომელმაც, ცხრა თვის ნაცვლად თითქოს წლობით გვატარა თავის წიაღში, გენებში ჩავგებეჭდა, ძვალსა და რბილში გაგვიჯდა და დედის რძის მაგივრობა გაგვინია. მას შემდეგ ჩვენს ცხოვრებაში შექმნილი გამოცდილება, თავს გადახდენილი წარმატება თუ წარუმატებლობა ყოველგვარი სიხარული თუ სიმწარე - ყველაფერი წვრილმანი იყო იმ ამაგთან შედარებით, რაც მან ჩვენი ჩამოყალიბებისთვის გასწია. დედაჩემი, დეიდა აიშე და ბიძები - ჯე-

ვათი და სუათი - ამ სახლში არ დაბადებულან და, ცხადი იყო, რომ ისინი მხოლოდ ჩვეულებრივი ბინადარნი იყვნენ. ნებისმიერი ჩვენ განისთვის კი, რომლებიც ამ თეთრადშეღებულ იდუმალ სახლში დავიბადეთ, გავიზარდეთ ან უბრალოდ ვცხოვრობდით, ცხოვრება, როგორც ნელთალრიცხვა, ორ ნაწილად - "კუნძულზე" და "კუნძულის შემდგომ" პერიოდებად იყოფოდა.

კუნძულზე დასახლებამდე ჯევათ და შაქირ ფაშების ოჯახების ცხოვრებაში იყო ილდიზის და ნიშანთაშის სასახლეები და დევნილობა. იმ დღეების შესახებ ჩვენ - ბავშვებმა არაფერი ვიცოდით. მაგრამ ნიშანთაშის სასახლიდან წამოღებული ნივთების ნახვისას დარწმუნდებოდით, რომ კუნძულამდე ცხოვრება ბევრად უფრო დიდებული ჰქონდათ. მაგალითად, გადია გვიყვებოდა, რომ ედმონდ დე როტშილდის ნაჩუქარი ობუსონის ხალიჩა, რომელიც იმხელა იყო, რომ სალონში ძლივს ეტეოდა, ძველ სასახლეში არაფრად მიაჩნდათ; იაპონიის იმპერატორის საჩუქარი - ფარავანი, ჩინეთის იმპერატორის მიერ გამოგზავნილი მინგის ლარნაკები, პარიზში ოსმალური სასახლისთვის დამზადებული მოოქრული სავარძლები - ეს ყველაფერი ნიშანთაშიდან წამოუღიათ. და თუ კუნძულზე თხუთმეტიოდე მოსამსახურე ჰყავდათ, ნიშანთაშის სასახლეში ერთი ოცდახუთი - წინა ოთახებს, მეორე ოცდახუთი კი უკანა ოთახებს ემსახურებოდა. გადიას ჩვენი თხოვნა არც კი სჭირდებოდა, ისე გვიამბობდა ყველაფერს.

ნივთი, რომელიც ჩემზე ყველაზე დიდ შთაბეჭდილებას ახდენდა კუნძულის სასახლეში, იყო ილდიზიდან ჩამოტანილი სამმეტრიანი მოოქრული სარკე, რომელიც მთელ კედელს ფარავდა. მის წინ ვდგებოდი და უზარმაზარ სარკეში ცეროდენა ვჩანდი. ჩემ უკან მოჩანდა განიერი ჰოლი და ყვითელ და ვარდისფერ სალონებში შესასვლელი. ეს დარბაზები სავსე იყო საქსისა და სერვრეს ანტიკვარული ლარნაკებითა და სამშვენისებით, რომლებთან მიკარებასაც ბავშვებს გვიკრძალავდნენ. ამპირის ავეჯით განწყობილი სალონის სიღრმეში შაქირ ფაშამ ჭერზე სარკმელი ამოაჭრეინა, რათა გოგონებს როიალის დაკვრის დროს ნოტები კარგად გაერჩიათ. ზემოდან გადმოფრქვეული შუქი ეტაჟერებზე შემოდგმულ მცენარეებს ეცემოდა.

ძია ჯევათის ქალიშვილი - მუთარა, ძია სუათის გერი - ჯერალ-

დინი და მე ზვეული კიბის მოაჯირზე ვსხდებოდით, ქვევით მოვს-
რიალებდით და ერთმანეთს ვეჯახებოდით.

ალიე ჩვენზე უფროსი იყო, მაგრამ ჩვენთან ერთად თამაშობდა
და ამის გამო მუდმივად საყვედურს იღებდა. ზედა სართულზეც,
ქვედა სართულის მსგავსად, ჰოლი და ორი სალონი იყო. ერთ-ერთ
მათგანში დიდი, მოხერხებული სავარძლები იდგა. იქ სალამოობით
ჩაის ვსვამდით. ბალში გამავალი მეორე ოთახი კი ბაბუაჩემის - შა-
ქირ ფაშას კაბინეტი იყო. ჩვენ გვეკრძალებოდა ამ საიდუმლოებით
მოცულ ოთახში შესვლა, სადაც ჭერამდე აზიდული წიგნის თაროე-
ბი და მუდმივად არეული, საბუთებითა და წიგნებით სავსე სანერი
მაგიდა იდგა. ზოგჯერ შიგნით გასაღების ჭუჭრუტანიდან ვიჭყი-
ტებოდით, როგორც ალიემ გვასწავლა.

ბაბუაჩემის ძმამ - ჯევათ ფაშამ - სამხედრო აკადემია წარჩინე-
ბით დაამთავრა. საკმაოდ ახალგაზრდამ თურქეთ-რუსეთის ომში
თავი გამოიჩინა. სამხედრო ნიჭის, ისტორიისა და ენის ცოდნის
წყალობით ბერლინის ხელშეკრულების დადებაშიც მნიშვნელოვან-
ი წვლილი მიუძღვოდა. საგანგებო უფლებებით აღჭურვილი კრე-
ტის გენერალ-გუბერნატორად დანიშნეს. მიღწეული წარმატებე-
ბის გამო ჯერ მარშალის ჩინი უბოძეს, შემდეგ კი სადრაზამი - დი-
დი ვეზირი გახდა. ბაბუაჩემი - შაქირ ფაშა - მისი ადიუტანტი იყო.

სტამბოლში ყოფნისას ჯევათ ფაშა და შაქირ ფაშა ილდიზის
სახლში ცხოვრობდნენ, რომელსაც მათი უფროსი და სარა ხანუმი
უძღვებოდა.

ძია ჯევათი, დედაჩემი და დეიდა აიშე ილდიზის სასახლეში დაი-
ბადნენ. მას შემდეგ, რაც ჯევათ ფაშა სადრაზამი გახდა, ნიშანთა-
შის დიდებულ სასახლეში გადავიდნენ, სადაც ამჟამად იშქის ლი-
ცეუმია განთავსებული. ძია სუათი ამ მშვენიერ სასახლეში მოევ-
ლინა ქვეყანას, მაგრამ ოჯახის ბედნიერი დღეები დიდხანს არ გაგ-
რძელებულა.

სადრაზამად ყოფნისას ჯევათ ფაშა ცდილობდა, დაუძღვრებუ-
ლი ოსმალთა სახელმწიფოსათვის ომი აერიდებინა. ამიტომაც გა-
დანწყობა სულთნისადმი წერილის გაგზავნა. იგი იუნყებოდა, რომ
ქვეყნის სხვადასხვა რეგიონში ქაოსი სუფევდა და სულთანს
სთხოვდა, სასახლის ჩინოვნიკებს მთავრობასა და სახელმწიფო პო-
ლიტიკაზე გავლენა შეემცირებინათ. მაგრამ სულთანმა არ მიიღო

ერთგული სადრაზამის გაფრთხილება და მეტიც, იგი სასახლის ავტორიტეტის შელახვაში დაადანაშაულა. 1895 წელს ჯერ კრეტაზე, შემდეგ კი დამასკოში გაამწესა. დამასკოში მე-1 არმიის სარდალი ჯევათ ფაშა ქლექით დაავადდა, მაგრამ კარგა ხანს სტამბოლში დაბრუნების ნებართვაც კი ვერ მოიპოვა.

“ჩემო ბატონო”, - იტყოდა გადია და აქეთ-იქით მიიხედ-მოიხედავდა - “მისი უდიდებულესობა - ჯევათ ფაშა იმდენად ნიჭიერი და სამშობლოსათვის თავდადებული იყო, რომ მეტად გაუჭირდა იმ დროის ფადიშაჰთან ცხოვრება. მმართველებს არ სჭირდებათ გვერდით ისეთი ქვეშევრდომები, რომლებიც მათზე მეტ შუქს ასხივებენ”.

ფადიშაჰი, რომლის სახელის წარმოთქმასაც გაურბოდა გადია, სულთანი აბდულჰამიდი გახლდათ. თუმცა აბდულჰამიდი დიდი ხნის გარდაცვლილი იყო, გადია რატომღაც ეჭვობდა, რომ სულთნის მსტოვრები იქვე იყვნენ. ეს ეჭვი, ალბათ, იმ დროიდან გაუჩნდა, როდესაც შეთქმულების პარანოიით შეპყრობილმა სულთანმა ჯევათ ფაშა სამსახურიდან დაითხოვა და სასიკვდილოდ სწეული დამასკოში გადაასახლა.

მამიდა სარა კი, რომელმაც ყველაფერი კარგად უწყოდა, დიდ სულთანს ეახლა, რათა ძმისთვის შეწყალება და სტამბოლში დაბრუნების ნებართვა გამოეთხოვა. წარბიც არ შეუხრია, ასე უთქვამს, დიდი ხელმწიფე საბრალო მარტოხელა ქალს რას დამაკლებს, ხომ არ მომკლავს, თუ გამომავდებს, მეც წამოვალ. მამიდათქვენის გარდა ასეთ რამეს ვერავინ გაბედავდაო, - გვიამბობდა გადია.

სასიკვდილო სარეცელს მიჯაჭვული ჯევათ ფაშა სულთნის სიჯიუტის გამო იმ ნესტიან ქვეყანაში რჩებოდა. მაგრამ სარა ხანუმის ხეწნა-მუდარის შემდეგ, უკვე მომაკვდევმა, სტამბოლში დაბრუნების ნებართვა მიიღო; საკმაოდ მძიმე გზა გამოიარა და სტამბოლში ჩამოსვლიდან ორ დღეში სული განუტყევა. მას შემდეგ, რაც უფროსი ძმა ახალგაზრდა ასაკში გარდაეცვალა, ბაბუაჩემმა - შაქირ ფაშამ სასახლის მიმართ ნდობა დაკარგა. თუმცა, შესაძლებელი იყო, უფროსი ძმის მსგავსად ისიც სადრაზამად დაენინაურებინათ - როგორც სახელმწიფო მოღვაწე, ისტორიისა და ენის კარგი

მცოდნე. სასახლის კარზე გავლენიან პირთა შორის სულ თითზე ჩამოსათვლელი იყო იმ ჩინოვნიკთა რიცხვი, რომლებიც მხედრული ნიჭით, განათლებით და რამდენიმე ენის ცოდნით გამოირჩეოდნენ. ბაბუამ უყოყმანოდ დათმო ეს კეთილდღეობა და ამ ყველაფერს გაერიდა, ბუნების ნიაღში ცხოვრება ამჯობინა, სადაც სასახლის ჭორებსა და ჩინოვნიკებს მოშორებული იქნებოდა. მან ბუიუქადაზე გადასვლა არჩია, სადაც ძირითადად სასახლეზე განაწყენებული სახელმწიფო მოღვაწეები და ფაშები იყვნენ გადახვენილი. კუნძულზე მან მეჩეთსა და ეკლესიას შორის მდებარე სასახლე იყიდა. სწორედ ამ სასახლეში დაიწყო ოსმალეთის ისტორიის ხუთტომეულის წერა. აქ დაიბადნენ დეიდა ფაჰრუნისა, დეიდა ალიე და აქ დავიბადე მეც.

კუნძულზე

"ზაფხულის თვეები კეთილსურნელოვანი ვაზის მტყვენებსა და
ბროლის სასმისში ჩამოსხმულ ყინულივით ცივ
ბროწეულის შარბათს ჰგავდა"

"ფურეია, ნუ მოძრაობ, თორემ გეტკინება", - თქვა ჰაკიემ, რომელიც სპილოს ძვლის სავარცხლით ქალიშვილის ხშირი შავი თმის დავარცხნას ცდილობდა.

"მეც ალიესავით ვარდისფერი ლენტი გამიკეთეთ."

"ალიე ყმანვილი ქალია, შენ ჯერ პატარა ხარ, შვილო".

"გთხოვ, დედიკო, მეც მინდა ლამაზი ვიყო".

"შენც ლამაზი იქნები, როცა გაიზრდები".

"არ ვიქნები, მე ცისფერი თვალები არა მაქვს."

"იმისათვის, რომ ლამაზი იყო, ცისფერი თვალები აუცილებელი არ არის".

"აუცილებელია! დედიკო, რატომ არ მაქვს ცისფერი თვალები?"

"იმითომ, რომ დედაშენს და მამაშენს შავი თვალები აქვთ, შვილო."

"მაგრამ ალიეს ცისფერი აქვს."

"ალიე დედაშენი კი არა, დედაშენია, ფურეია."

"ნეტავ ალიე იყოს ჩემი დედა! მეც ცისფერი თვალები მექნებოდა!"

ჰაკიემ სავარცხელი დაუზოგავად დაუსვა შვილს თმაზე. "ვაი!" - შეჰყვირა ბავშვმა.

სილამაზის ხსენებაზე ჰაკიე გაკაპასდა. მასზე ორი წლით უმცროს დას - აიშესაც ქერა თმა და დიდი, ცისფერი თვალები ჰქონდა და პატარაობისას ალიეს მსგავსად ისიც ანგელოზს ჰგავდა. გრძელი, თლილი თითებით როიალს უკრავდა და ირგვლივ მყოფთ აჯადოებდა. რამდენჯერ დაუნახავს ჰაკიეს, როგორი აღტაცებით უმ-

ზერდა მამა აიშეს. ზურმუხტისფერი თვალებითა და ხშირი ნაბლისფერი თმით დამშვენებული ფაპრუნისა ხომ ნამდვილი მზეთუ ნახავი იყო. ნეტავ რალა მხოლოდ ჰაკიე დაემსგავსა შავგვრემან ბეზიას? თითქოს ჭკვიანი რომ იყო, ეს ღვთის წყალობას ნიშნავდა. "ჩემო ჭკვიანო გოგო," - ასე ეფერებოდა მამა ბავშვობაში. ოჯახში ჭკუა მას ერგო, სილამაზე კი - მის დებს. აი, მაგალითად, ალიე ნამდვილი სულელი იყო, მაგრამ ამით არც არაფერი დაჰკლებია. დედის ნებიერას სურვილი ყველასთვის კანონი იყო. როცა უფროსი დები როიალის დაკვრას სწავლობდნენ, ალიემ ვიოლინო დაირემა, რაც დაუყოვნებლივ შეუსრულეს. როგორც კი რამეს მიაღწევდა, ხალისს კარგავდა და ახალ გატაცებას ეძლეოდა. ხან ხატვა აინტერესებდა, ხან - მწერლობა. მისი მარად ცვალებადი სულიერი მდგომარეობა არავის აღელვებდა. ნეტავ რატომ? ძალიან ლამაზი იყო და იმიტომ. თვით ჰაკიეს ქალიშვილს, ფურეიასაც კი, ალიეს დიდი ცისფერი თვალებითა და ქერა კულულებით მოხიბლულს, უნდოდა მისი შვილი ყოფილიყო. ერთი ამას დამიხედეთ! რაკი სილამაზე აკლდა, ჭკუა და მოხერხება კი საკმარისად ჰქონდა, ყველა საქმეს მას ავალებდნენ. ვაჟიშვილის მოვლას დედა სხვა ქალიშვილებს კი არა, სწორედ მას სთხოვდა.

"ჰაკიე, შვილო, შეამონმე, ყველაფერი იყიდეს?" ... "მზარეულს აუხსენი, რა უნდა მოამზადოს!" ... "ჯევათი უკანა ბალის ვარდებზე გიყდება, რამდენიმე ტოტი მოჭერი, ლარნაკში ჩადე და ოთახში შეუტანე, ჩემო გოგონა!"

"დედიკო, ძალიან მეტკინა..."

"შენც სწორად დადექი. თუ ასე გააგრძელებ, ბიძაშენის გემს ვეღარ მიუხსნრებ. შინ დაგტოვებ და წავალ".

ფურეია საოცრად აღელვებული იყო. მთელი ოჯახი ძია ჯევათის დასახვედრად ემზადებოდა. სარე ისმეთ ხანუმიც მოუთმენლად ელოდა საყვარელ ვაჟიშვილს, რომელიც ცოლ-შვილთან ერთად ბრუნდებოდა. მხოლოდ შაქირ ფაშა ინარჩუნებდა სიმშვიდეს. მას უძნელდებოდა იმ შვილის დასახვედრად წასვლა, რომელიც განათლების მისაღებად ხანგრძლივად მონყვეტოდა ოჯახს და შინ კი უდიპლომოდ ბრუნდებოდა. შაქირ ფაშას დღითიდღე ელეოდა ექვსი შვილის, სიძეებისა და შვილიშვილების სარჩენი ფული. ჰაკიეს

ქმარი ზედსიძედ შემოიყვანა. ახალგაზრდა სიძემ მრავალჯერ შეს-
თავაზა მას საკვების ხარჯების საკუთარ თავზე აღება, მაგრამ
სადრაზამის ადიუტანტი - ოსმალთა ფაშა სიძისგან დახმარების მი-
ღებას, რა თქმა უნდა, არ იკადრებდა. თანაც ჰაკიე ქმართან ერთად
პატარა სახლში ცხოვრობდა, რომელიც ბალის გარეთ იდგა. შაქირ
ფაშამ ეკლესიის მხარეს მდგარი ხის პატარა სახლი შეაკეთებინა და
უფროს ქალიშვილს საქორწილო საჩუქრად უბოძა. უნდოდა, რომ
ჰაკიეს ევროპულ ყაიდაზე - ცალკე ეცხოვრა, მაგრამ ისე, რომ დიდ
ოჯახთანაც არ გაენწყვიტა კავშირი. თავად როცა იქორწინა, და-
ძმასთან ერთად ცხოვრობდა და ცოლსა და უფროს დას შორის
უთანხმოება მეტად ანუხებდა. ახლანდელ დროში ყველა ოჯახი სა-
კუთარ სახლში უნდა ცხოვრობდესო, ფიქრობდა; ამიტომაც უფ-
როს ქალიშვილს ცალკე სახლი მიუჩინა, მაგრამ ძველ ჩვეულება-
საც ერთი ხელის მოსმით ვერ ელეოდა. ოჯახი საუზმეზე, სადილად
და ვახშმად ერთად იკრიბებოდა. სუფრასთან შვილების თავშეყრა
მასაც და სარე ისმეთ ხანუშსაც დიდ სიამოვნებას ჰგვრიდა. მით
უმეტეს, რომ სიძე სამხედრო იყო და უმეტესწილად მარტოდ დარ-
ჩენილი ქალიშვილი ოჯახთან ახლოს იქნებოდა.

ძვირი დაუჯდა შაქირ ფაშას სულთნის განაწყენება. თავდაპირ-
ველად კუნძულზე თურქი ბავშვებისთვის დანყებითი სკოლა ააშე-
ნა და მაჰმადიანური სასაფლაო გააკეთა, შემდეგ კი, ყველასთვის
მოულოდნელად, სახლში ჩაიკეტა და ისტორიის გარდა აღარაფერი
აინტერესებდა. მისი ერთადერთი გასართობი აბდულჰამიდზე გა-
ნაწყენებულ ფაშებსა და ჩინოვნიკებთან შეხვედრა იყო, რომლე-
ბიც 1900-იანი წლების დასაწყისში რეპრესიებში მოყვნენ.

ძველი თანამებრძოლები კვირაში რამდენჯერმე იკრიბებოდნენ,
ნარგილეს ეწოდნენ და ბაასობდნენ. მათ გულში ჯერ კიდევ ცოცხ-
ლობდა ძველი წყენა და შიშნარევი ფიქრი იმაზე, რომ ოსმალთა სა-
ხელმწიფოს დაისი ახლოვდებოდა. დარწმუნებულები იყვნენ, რომ ეს
დეგრადირებული წყობა დიდხანს ვერ გასტანდა. ღმერთს მადლობას
სწირავდნენ, სასახლისა და ენვერ ფაშასგან შორს რომ იყვნენ. ერთო-
ბისა და პროგრესის პარტიამ, რომელსაც ხელთ ეყვრა მეჯლისი,
სწრაფად დაიწყო დამლა და თავისუფლების მოტრფიალე მებრძოლე-
ბი, რომლებიც აბდულჰამიდის ტირანიას გადაურჩნენ, დესპოტიზმად

იქცნენ. სახელმწიფო მეურმის გარეშე დარჩენილი ურემივით თავდაღმა მიექანებოდა. ცოტაც და, შეჯახება გარდაუვალი იქნებოდა.

ამ უიმედო საუბრების შემდეგ შაქირ ფაშა შინ გალიზიანებული, დაღვრემილი და შუბლშეჭმუხნილი ბრუნდებოდა. ზედა სართულზე, ბაღში გამავალ ოთახში შეიკეტებოდა - თითქოს უდროოდ დაკარგულ ძმას გლოვობსო - ფარდებს ჩამოაფარებდა და რამდენიმე საათი გარინდებული იჯდა. რას აღარ ფიქრობდა ამ ნახევრად ბნელ ოთახში. ნეტავ, ოსმალეთის დასასრულთან ერთად მისი დასასრულიც ხომ არ ახლოვდებოდა?

უფროსი ძმის გარდაცვალების შემდეგ ცოლის ძმამ - მითპათ ბეიმ ურჩია, ძმის დანატოვარი მემკვიდრეობა სალონიკიში სასტუმროს მშენებლობაში დაეხმარებინა. ცივილიზებული მსოფლიო სულ უფრო მეტად ინტერესდებოდა ტურიზმით, მაგრამ ეს სიტყვა ჯერ არ დამკვიდრებულიყო. ევროპელები გაზაფხულსა და ზაფხულს მზიან ქვეყნებში ატარებდნენ. სალონიკიში აშენებული სასტუმრო მარჯვე მმართველის ხელში მართლაც რომ ზღაპრულ შემოსავალს უქადდა. აქამდე ოსმალთა არისტოკრატებისთვის კომერცია უცხო ხილი იყო. კეთილშობილი ოჯახის შვილები ან ჯარში ენერგობდნენ ან - სახელმწიფო სამსახურში. ჯარსა და სახელმწიფო სამსახურის ყველა საფეხურს ჩამოშორებულ შაქირ ფაშას ამ დეგრადირებული და გახრწნილი სისტემისათვის ზურგი უნდა ექცია და არამაჰმადიანი ოსმალების მსგავსად კომერცია შეესწავლა. სწორედ ამ ფიქრებმა და მითპათ ბეის რჩევამ გადაწყვეტინა სალონიკიში თევზის საბითუმო სანყოფის შექმნა და სასტუმროს აშენება. სიზმრადაც რომ ენახა, შაქირ ფაშა მაინც ვერ დაიჯერებდა, რომ ცოტა ხანში სალონიკი ოსმალთა ქალაქი აღარ იქნებოდა, ფანატიკოსი ბერძენი სასტუმროს ნანგრევებად აქცევდა და თევზის სანყოფიც ხელიდან გამოეცლებოდა. და საერთოდ, ვაჭრობასთან მისი ყოველი შეხება ნარუმატებლად მთავრდებოდა. ჯერ ნილისეულის მოპოვების ნებართვა დაკარგა, შემდეგ კი სირიასა და დამასკოში უძრავი ქონებით ვაჭრობისას დიდი ზარალი ნახა.

მაშინ, როცა ოსმალეთის ისტორია დიდი გულმოდგინებით იწერებოდა და ფურცელი ფურცელს ემატებოდა, დიდი ოჯახის ხაზინა თანდათან ცარიელდებოდა.

შაქირ ფაშამ დროულად მოასწრო აფიონის მახლობლად მიწის ნაკვეთის ყიდვა. მოსავლის დიდი წილი სწორედ ამ ნაკვეთზე მოდიოდა, მაგრამ ეჭვობდა, რომ შემოსავლის ნაწილით მმართველი ისჯელებდა ჯიბეს. წელიწადში მხოლოდ ორჯერ ახერხებდა მამულის შესამოწმებლად ჩასვლას. შემოსავალს მხოლოდ ეს ნაკვეთი და 1909 წელს ჰარბიეს რაიონში შექმნილი სახლი აძლევდა. ფულის უდიდესი ნაწილი ვაჟიშვილის - ჯევათის განათლებაზე დაეხარჯა. ზაფხულში კი შუათანა ქალიშვილის - აიშეს ქორწილი იყო კარს მომდგარი. უფროს ქალიშვილს - ჰაკიეს სასახლის ბაღში დიდებული ქორწილი გადაუხადა. ახლა აიშეს ჯერი დადგა. მაგრამ ჯევათის განათლებაზე დახარჯულმა თანხამ ოჯახის ბიუჯეტი თავდაყირა დააყენა. ოქსფორდში ჯევათმა რამდენიმე ფაკულტეტი მოიარა, სწავლა შუა გზაზე მიატოვა და ხელოვნების ისტორიის დასაუფლებლად იტალიაში გაემგზავრა. იქ ერთი იტალიელი გოგო შეუყვარდა, რომელიც შემდეგ ცოლადაც მოიყვანა. სამშობლოშიც სწორედ მასთან ერთად ბრუნდებოდა და ახლაც სიდუხჭირეში მყოფ მამას ფულს სთხოვდა. და, რა სამწუხარო იყო, რომ ეს სურვილი აიშეს ქორწილს ემთხვეოდა.

მას შემდეგ, რაც უფროსი ძმა დაკარგა, შაქირ ფაშას ცხოვრებაში უმძიმესი პერიოდი დადგა. ცხოვრების ყველაზე დიდ გამოცდად სიკვდილს მიიჩნევდა. მაგრამ სულ უფრო და უფრო მწირი ბიუჯეტით მრავალრიცხოვანი ოჯახის რჩენა და ოჯახის წევრთა ჩვეული მოთხოვნების დაკმაყოფილება შეუძლებელი ხდებოდა. და, რაც მთავარია, ეს მდგომარეობა არც ოჯახის წევრებს და არც მის ნაცნობ-მეგობრებს არ უნდა შეემჩნიათ. შაქირ ფაშა იმ დასკვნამდე მივიდა, რომ სიკვდილი ყოველივე განცდილთან შედარებით არაფერი ყოფილა.

სარე ისმეთ ხანუმმა იმ საღამოს ჯევათის საყვარელი კერძები მოამზადებინა, სუფრა თავისი ხელით გაშალა, ჰაკიეს ყვავილები დააკრფინა და სასადილო მაგიდის შუაგულში ოვალურ სარკეზე მოათავსა. სასახლეში არასოდეს მიუსხდებოდნენ სუფრას, განსაკუთრებით კი ვახშმად, მაგიდა ყვავილებითა და სანთლებით რომ არ ყოფილიყო მორთული.

ოჯახურ შეკრებაზე სარა მამიდა ერთი დღით ადრე ჩამოვიდა. მას შემდეგ, რაც ნიშანთაშის სახლი დაიცალა, სარა ხანუმი ბოს-

ფორზე მარტო ცხოვრობდა. ჯევათ ფაშას სიცოცხლეში სარა ხანუმი დიდი ოჯახის უფროსად ითვლებოდა. მაგრამ ძმის გარდაცვალების შემდეგ სარამ შაქირის სახლში რძალთან ერთად ცხოვრება არ მოისურვა, ვინაიდან ამ ოჯახში სარე ისმეთის სიტყვას მეტი წონა ჰქონდა. სასწრაფოდ სახლი შეიძინა და იქ გადაბარგდა. კუნძულს მხოლოდ განსაკუთრებულ შემთხვევებში - ნვეულებებსა და დღესასწაულებზე სტუმრობდა, ისიც სამ დღეზე მეტხანს არ ჩერდებოდა, რადგან შაქირ ფაშას სასახლის დიდი ქალბატონი - სარე ისმეთ ხანუმი გულზე არ ეხატებოდა.

მის ძმას - შაქირს სარე ისმეთი კრეტაზე მსახურობის დროს გაუცვნიდა და მაშინვე გულში ჩავარდნია. მათ შორის ასაკობრივი სხვაობის მიუხედევადა, სარე ისმეთის ოჯახს წინააღმდეგობა არ გაუნევია და ქერა, თაფლისფერთვალეა ქალიშვილი ახალგაზრდა სიმპათიურ ადიუტანტს მიათხოვა. მნიშვნელოვანი იყო ისიც, რომ სიძის ძმა კუნძულ კრეტის სამხედრო სადრაზამი იყო. სარე ისმეთ ხანუმმა ვერც სილამაზით მოიგო სარა მამიდას გული, რადგან ჯევათ ფაშას მეუღლე პირადად სარა ხანუმს უნდა შეერჩია, სწორედ ისე, როგორც ჯევათს შერთო ცოლი. პიჯაზში მოგზაურობისას ერთი მზეთუნახავი ჩერქეზი ქალი იყიდა, როილის დაკვრა და ფრანგული ენა შეასწავლა და, როცა დარწმუნდა, რომ იგი ფაშას ცოლობას შეძლებდა, ძმას - ჯევათს მიათხოვა. სარა ხანუმის გულში სულ სხვა ადგილი ეჭირა ნიმეთს. ჩერქეზ ქალს იგი დედასავით უყვარდა, პატივს სცემდა და მის სიტყვას არასდროს გადაუხვევდა.

ფურეიას თმაში ვარდისფერი ლენტი ჩაებნია, მამიდის ნაჩუქარ ტაფტის კაბაში გამოწყობილიყო და ნამდვილ თოჯინას ჰგავდა. ბაბუასთან მიიღბინა:

"ბაბუ, ბიძაჩემს ეს კაბა მოენონება?"

მოხუცმა ალმაცერად გადახედა შვილიშვილს:

"სულაც არ მაინტერესებს, რა მოენონება ბიძაშენს".

"ფაშა, გთხოვთ, ასე ნუ ამბობთ. იქნებ, დღე მშვიდად დავინყოთ. მოდით, ნავსადგურში თქვენც წამობრძანდით. თან სუფთა ჰაერზეც გაისეირნებდით..." - ჩვეული მუდარით მიმართა სარე ისმეთ ხანუმმა.

“ჰაერი ჩემს ბალშიც მყოფნის”, - სიტყვა მოუჭრა მეუღლეს შაქირ ფაშამ.

“რაც იყო - იყო, ნულარ მოიშლით ნერვებს,” - მიმართა ძმას სარა ხანუმმა, - “ჯევათი ჯერ კიდევ ბავშვი იყო, როცა გეუბნებოდით - ძალიან ანებივრებთ, მოგვიანებით ინანებთ-მეთქი”.

“მეც რამდენჯერ გავაფრთხილე ჩემი ცოლი - ბავშვი ძალიან უნებისყოფოა-მეთქი”.

“განა არ ვიცი? თუ გახსოვთ, ძლიერი ლოდოსი ქროდა და კუნძულზე გემები არ დაცურავდა. დედამისმა ქვეყნის ფული გადაიხადა, ნავი იქირავა და ჯერ ბოსტანჯიზე, შემდეგ კი ბოსფორზე გადავიდა, რომ ჯევათი სკოლიდან ნამოყვანა. თითქოს, კვირის ბოლოს სახლში რომ არ ყოფილიყო, ქვეყანა დაიქცეოდა”.

სარა ხანუმის მეხსიერებაში ერთი სურათი ამოტივტივდა: მისი ძმა - შაქირ ფაშა ათენში ელჩად იყო წარგზავნილი. სარამ თვალი მოჰკრა, აკროპოლის მარმარილოს კიბეებზე როგორ ეალერსებოდა შიფონის ქვედა ბოლოში გამონყობილი ქერათმიანი, მშვენიერი ისმეთი თავის ვაჟიშვილს. სარე ისმეთი იმ დროს ცხრამეტი წლის იყო, ჯევათი კი - ოთხის. სიფრიფანა მზეთუნახავს გულში უსაყვარლესი ვაჟიშვილი ჩაეკრა. მსუბუქმა ეჭვიანობამ შეიპყრო სარა ხანუმი. მან ზომ არ იცოდა რა იყო სილამაზე, ახალგაზრდობა, დედობა. მისი გამოზრდილი ძმები დავაჟკაცდნენ და მათ ცხოვრებაში უცხო ქალები გაჩნდნენ.

სარე ისმეთ ხანუმი ფანჯრისკენ მიბრუნდა და გარეთ გაიხედა.

“ნელს ჩვენი ვარდები განსაკუთრებულად ყვავის”, - საუბარი გადაიტანა სხვა თემაზე.

სარა ხანუმმაც მხარი აუბა:

“კაბა ძალიან გშვენის, ჩემო გოგონა, ძია ჯევათს ძალიან მოეწონები. მოდი, ბალში გავიდეთ. აბა, ერთი დედაშენის ვარდები მიჩვენე!” - მიმართა ძმისშვილს.

ფურეია ხელიდან დაუსხლტა მამიდას და ტაფტის კაბის შრიალით პირდაპირ ალიეს ოთახში შევარდა. იმ დროისთვის ეს უსაყვარლესი ადამიანი, დეიდა ალიე, მისთვის საუკეთესო მეგობარიც იყო და უფროსი დაც.

"აჰ, ფურეია, ნამდვილი ანგელოზი ხარ!" - აღტაცებით შესძახა ალიემ, ფურეია ხელში აიყვანა და თავისკენ შემოაბრუნა. "გასაოცარია, მაგრამ ამჯერად მამიდას ნამდვილად ულამაზესი კაბა შეურჩევია." შემდეგ ფურეიას საყელოს უკანა მხარეს დახედა და გაოცებულმა დასძინა: "თან, ლიონის მალაზიაში შეუძენია!"

ალიესაც დისშვილივით ვარდისფერი სამოსი ეცვა, მაგრამ მაინც უკმაყოფილო იყო. უჯრები გადაქეჯა, ფირუზისფერი შიფონი ამოიღო და ყელზე მოიხვია.

"ოჰ, ღმერთო, ახლავე მოიხსენი ეგ ყელიდან", - თავი შემოჰყო კარებში ჰაკიემ.

"რატომ? ასე უფრო ლამაზი არ არის?"

"ძალიან ჭრელა-ჭრულად და უგემოვნოდ გამოიყურები, ალიე. მაგ შარფს თუ მოიხვევ, ჩვენთან ერთად ნავსადგურში ვერ ნამოხვალ".

რადგან ჰაკიე ყველაზე უფროსი იყო, დიდი ავტორიტეტით სარგებლობდა და-ძმებს შორის. ბუნებით მეტად სერიოზული და ჭკვიანი, მუდამ მოითხოვდა, რომ მისი ყოველი სიტყვისთვის ანგარიში გაენიათ. გათხოვების შემდეგ კი სულ დაბრძენდა.

"დაიკო, ტანისამოსს თვითონ შევარჩევ".

"ვერ შეარჩევ! ჯერ პატარა ხარ!"

"უკვე ქალიშვილი რომ გავხდები?"

"რას მეუბნები, არც კი გრცხვენია?"

"ნამდვილად გავხდები და. ."

"შესაძლოა, მაგრამ მაინც ბავშვი ხარ. სამწუხაროა, მაგრამ ტვინი სხეულივით განვითარებული არა გაქვს. ეგ ჭრელა-ჭრულა შიფონი კისრიდან მოიხსენი და ქვევით ჩაბრძანდი!"

მართლაც, ალიე ჯერ თერთმეტი წლის იყო, მაგრამ უკვე ქალიშვილის მომზიბვლელობა ჰქონდა. მან ჯიუტად მოიხსნა შარფი, ლოგინზე დააგდო და სრიალით დაეშვა კიბის მოაჯირზე. შაქირ ფამას კაბინეტთან მისულს დედის ხვეწნა-მუდარა შემოესმა. მიჩვეული იყო, რომ დედა მუდამ რალაცას სთხოვდა მამას. საბრალო სარემოთ ხანუმი ჯერ ვაჟიშვილის - ჯევათის სწავლის ხარჯებს სთხოვდა მეუღლეს. ის ხომ ინგლისის ყველაზე წარჩინებულ უნივერსიტეტში სწავლობდა და სამეფო ოჯახის ბავშვებთან ერთად იზრდებოდა. რა თქმა უნდა, ამ მაღალ საზოგადოებაში ადგილის დასამკ-

ვიდრებლად მეტისმეტად დიდი თანხები იყო საჭირო. ახალგაზრდა, რომელსაც ინგლისელ უფლისწულებთან ჰქონდა ურთიერთობა, საზოგადოებაში ნებისმიერ დუქანში შექენილი ტანისამოსით ვერ გამოჩნდებოდა!

მომდევნო წლებშიც, როცა ჯევათი იმ იტალიელ გოგოს გადაეყარა, დედამ ძლივს დაიყოლია შაქირ ფაშა, ვაჟიშვილისთვის ქორწინების ნება დაერთო. შაქირ ფაშაზე მეუღლის მუდარამ გაჭრა. თანაც ის გოგო ფეხმძიმედ იყო და ვაჟიშვილი ისე უნდა მოქცეულიყო, როგორც ღირსეულ ვაჟკაცს ეკადრებოდა. მართალია, ფაშამ სასახლის მანსარდზე ახალდაქორწინებულებს ოთახი მოუმზადა, მაგრამ მაინც ნარბშეკრული იყო. ნეტავ ახლა რაღა ჰქონდათ საკამათო? ალიემ ჯერ, ჩვეულებისამებრ, ჭუჭრუტანიდან თვალთვალი დააპირა, მაგრამ მალევე გადაიფიქრა. ათი დღეა, რაც ქალიშვილი გახდა. დედა და ჰაკიე დიდხანს არიგებდნენ, ბავშვივით ნუ იქცევი, გონს მოეგეო, ის კი სულაც ვერ გრძნობდა, რომ უკვე ახალგაზრდა ქალი იყო. სულ ცოტა ხნის წინ ფურეიასთან ერთად საქანელაზე დასასკუბებლად ან ბალის ერთ შორეულ კუთხეში უსარგებლოდ მიგდებულ ლანდოზე ასაძრომად სულსაც არ დაიშურებდა. მაგრამ ახლა შეიძლებოდა მოულოდნელად კიბეზე ჰაკიე ჩამოსულიყო და თუ თვალთვალზე ნაასწრებდა, საყვედური არ ასცდებოდა. ნეტავ ეს ჰაკიეც რატომ არ დაეტევა თავის პატარა სახლში?

"ის ჩვენი შვილია, შაქირ ბეი," - ევედრებოდა დედა მამას, "მოგვწონს თუ არა, ის ჩვენი ვაჟიშვილია".

ალიე ვერაფრით მიმხვდარიყო, რატომ უბრაზდებოდნენ მის უსაყვარლეს უფროს ძმას, რად ექცეოდნენ ასე მკაცრად. უცნაური კაცია მამა - მთელი დღეები ოთახში ჩაიკეტება და გამუდმებით რაღაცას წერს, იშვიათად თუ გაიღიმებს. მუდამ მოლუშული, ნალვლიანი მოხუცია.

იმ დღეს შაქირ ფაშასა და სარე ხანუმის გარდა სასახლის ყველა ბინადარი ჯევათის დასახვედრად ნავსადგურისკენ გაეშურა. ჯევათი შინ ხელდამშვენებული დაბრუნდა: დედას, დებსა და პატარა დისშვილს საჩუქრები ჩამოუტანა, მამას იტალიური ხელნაწერები მიართვა, სასახლის მზარეულით დანყებული და მებალით დამთავრებული, არავინ დავიწყებია. თუმცა, ისიც მართალია, რომ ეს ძვი-

რადღირებული საჩუქრები შაქირ ფაშას ფულით იყო შეძენილი. მამა მასზე ნაწყენი იყო, მაგრამ ჯევეათს მთელი ოჯახი აღმერთებდა.

სალამოს საგანგებოდ გაშლილ სუფრასთან ყველა ჩვეულ ადგილს მიუჯდა. სუფრის თავში შაქირ ფაშა იჯდა, მას მარჯვნივ უფროსი და - სარა ხანუმი, მარცხნივ კი მეუღლე - სარე ისმეთ ხანუმი უმშვენებდა გვერდს. მამიდის გვერდით უფროსი ქალიშვილის - ჰაკიეს ადგილი იყო, სარე ისმეთ ხანუმის გვერდით კი ჰაკიეს მეუღლე - ემინ ბეი იჯდა. ჰაკიეს გვერდით ჯევეათი და დანარჩენი ბავშვები ჩამწკრივებულიყვნენ ასაკის მიხედვით, სუფრის ბოლოს ისხდნენ ბავშვების ფრანგი და გერმანელი აღმზრდელები და ფურეია, რომელსაც იმ დღეს საგანგებოდ დართეს გვიან დაძინების ნება.

ჰაკიე, ემინ ბეი და აიშე, დედის თხოვნით, მამა-შვილს შორის მოსალოდნელი შელაპარაკების თავიდან აცილებას ცდილობდნენ. ამიტომაც საერთოდ სიტყვაძუნუნ ჰაკიესა და აიშეს ენა არ გაუჩერებიათ, ემინ ბეი კი დაუსრულებლად იხსენებდა სამხედრო სამსახურის პერიოდს. სარა ხანუმი მიჩვეული არ იყო, ახალგაზრდები უფროსების თანდასწრებით ამდენს რომ ლაყბობდნენ, ამიტომ შუბლშეჭმუხნილი იჯდა. მოჰყვნენ ამ მთისა და იმ ბარისას და, როცა აიშეს მოსალოდნელ ქორწილზე ჩამოვარდა სიტყვა, სარა ხანუმის ჯერიც დადგა:

"ახლა ძველებური ქორწილების გადახდის დრო აღარ არის. როცა ქვეყანა სისხლის ცრემლებს ღვრის, ზურნა-დუდუკით ქორწილის გადახდა არ გვეკადრება."

"რაც ჰაკიესთვის გავაკეთეთ, აიშეც იმასვე მიიღებს, შვილებს ვერ განვასხვავებთ," - სიტყვა მოუჭრა სარე ისმეთ ხანუმმა.

"საქმე ეს არ არის. ჰაკიე რომ დაქორწინდა, ბალკანეთის ომი დაწყებული არ იყო. სალონიკის ქონებაც ჯერ კიდევ ჩვენ გვეკუთვნოდა," - მიუგო სარა ხანუმმა.

სარე ისმეთ ხანუმმა ტუჩი მოიკვნიტა. მისი მული კვლავ ცხვირს ჰყოფდა ოჯახის ყველაზე მნიშვნელოვან საქმეში. ქორწილი ხომ მათი გადასახდელი იყო, ფულიც თავადვე უნდა გაეღოთ და სულაც, მათი ქალიშვილი ქორწინდებოდა. რა ესაქმებოდა სარა ხანუმს?

"ქორწილი ზაფხულის ბოლოსთვის გადავდე, რადგანაც აფიონის მამულის მოსავალი მაქვს გასასაღებელი. მოსავალს რომ ავი-

ლებ, -სექტემბრისთვის ქორნილსაც გადაუზხდი ჩემს პატარა ქალიშვილს, ალაჰის ნებით!" - დასძინა შაქირ ფაშამ.

აიშეს ლოყები აუწითლდა და თავი დახარა.

"ბაბუ, მეც გადამიხდი ბაღში ქორნილს?" - იკითხა ფურეიამ.

"ჯერ დეიდები ჩავაბაროთ პატრონს, მერე კი ვნახოთ, შენი ქორნილისთვის ცოცხალი თუ ვიქნები. მე მოხუცი ვარ, შვილო, შენ რომ გათხოვდები, მე უკვე ნასული ვიქნები," - უპასუხა ბაბუამ.

"სად, ბაბუ?"

"ბაბუაჩემი რომ მოხუცდა, სამოხუცეში წავიდა," - თქვა მუთარამ.

"ეგ რა სიტყვაა?" - იკითხა სარე ისმეთ ხანუმმა.

"სამოთხეში," - მიუგო სარა ხანუმმა.

"ჩვენი სამოთხე ხომ აქ არის! ჩვენი ბაღი სამოთხე არ არის?" - არ ცხრებოდა ფურეია.

"მართალია, დედაჩემის წყალობით; მის ხელებს ვენაცვალე," - დასძინა ჯვეათმა.

სარა ხანუმს თითქოს არაფერი გაუგია.

"ბაბუ, თქვენ ოთახიდან საერთოდ არ გამოდიხართ, ამიტომაც არ დაბერდებით, ნუ გეშინიათ," - დაამშვიდა ფურეიამ.

"ხეტიალი რომ კაცს აბერებდეს, მაშინ ბიძაშენი ჯვეათი კარგა ხნის დაბერებული უნდა იყოს, ჩემო ფურეია," - თქვა შაქირ ფაშამ. ყველამ გაიცინა, მხოლოდ ფურეიამ ვერ გაიგო ვერაფერი.

"უკვე სისულელეებს ლაპარაკობ, მგონი, შენი ძილის დროც დადგა," - თქვა შაკიემ და სკამიდან პანანინა ქალიშვილის აყენება სცადა, რომ დასაძინებლად წაეყვანა. ფურეიამ ალიეს გადახედა, თან თვალებით დახმარებას სთხოვდა. ალიემ დისშვილს თვალი ჩაუკრა, რაც იმას ნიშნავდა "შენ წადი, მეც მალე მოვალ". პატარამ მინიშნება გაიგო თუ არა, ზედმეტი ჭირვეულობის გარეშე ადგა და დედას ხელი ჩაჰკიდა. შემდეგ ყველას ლამე მშვიდობისა უსურვა და მორჩილად გაჰყვა შაკიეს.

"ეს ბავშვი რომ გაიზრდება, მისგან დიდი ადამიანი დადგება. ბავშვს თავიდანვე ეტყობა, რომ მისგან ნამდვილი ადამიანი დადგება," - ფურეიას ნასვლის შემდეგ თქვა სარა ხანუმმა.

სარე ისმეთ ხანუმს მულის ავტორიტეტული ტონით ნათქვამი გაახსენდა, ერთხელ, სუფრის თავში მჯდომმა რომ გამოაცხადა და

ხასიათი ნაუხდა. ეს იყო მაშინ, როდესაც ალიე სულ პანანინა - ფურეიას ასაკისა თუ იქნებოდა და სუფრასთან ცელქობდა. "ეს ბავშვი ნამდვილად გადარეულია, ერთ ნამსაც ვერ გააჩერებ. თუ გინდათ, რომ ადამიანად ჩამოყალიბდეს, მკაცრი დისციპლინაა საჭირო, თორემ ეგ გიჩვენებთ სეირს" - უთქვამს მულს.

დაახლოებით ერთი თვე იქნებოდა გასული იმ საზეიმო ვახშმიდან, რომელიც ჯევათის იტალიიდან დაბრუნებასთან დაკავშირებით გაიმართა. სახლის ბინადართ ნელ-ნელა აიშეს მოახლოებული ქორნილის მღელვარება იპყრობდა. სარე ისმეთ ხანუმი უფროს ქალიშვილებთან ერთად ყოველდღე ჟურნალებს ათვალეირებდა, აიშესთვის საპატარძლო კაბას არჩევდა. ბალკანეთის ომის გამო ჰაკიეს ქორნილივით ხალხმრავალი და დიდებული ქორნილი არ იქნებოდა. აი, მაგალითად, საზანდარები ვერ მოვიდოდნენ, ჩირაღდნებიანი მსვლელობაც არ გაიმართებოდა. მაგრამ სტუმრების რაოდენობა ას კაცზე ნაკლები ვერაფრით იქნებოდა. შაქირ ფაშას სასახლის ქალბატონებს შორის სიმშვიდეს მხოლოდ დანიშნული აიშე ინარჩუნებდა.

"რა გემართება, დაიკო. თითქოს შენ არ თხოვდები. ცხვირ-პირი რად ჩამოგტირის?" ჰკითხა ფაჰრუნისამ.

"კეკლუცობს", - მიუგო ჰაკიემ.

"განა არ გინდა, აჰმეთ ბეის გაჰყვე ცოლად? ასეც რომ იყოს, მგონი, გულახდილად უნდა გვითხრა".

"რა ლაპარაკია, ნისა! რა სჭირს აჰმეთ ბეის დასაწუნი? ლომივით კაცია".

"ალბათ, გული არ მისდის. ალბათ, ვერ შეიყვარა."

"ეს რა სიტყვებია. ჩვენ აზრადაც კი არ მოგვივა, რომ ჩვენი მშობლების არჩევანის წინააღმდეგ ნავიდეო", - გაცხარდა ჰაკიე.

"მაგრამ დრო იცვლება, დაიკო. ევროპაში ახალგაზრდა გოგონები ქმრებს თავადვე ირჩევენ".

"რა სამსუხაროა, რომ მთელი დღე ახალ-ახალ აღმოჩენებში ხართ".

ჰაკიე უფროსი დასავეით კი არა, დედასავეით საუბრობდა.

"ეს ევროპა არ არის, ჩემო ნისა, აქ მუუღლებს ჩვენი ოჯახები გვირჩევენ და ძალიანაც კარგს აკეთებენ".

"მგონი, აიშეს საქმრო მარტო მამამ შეარჩია".

"შესაძლოა".

"მამას სამხედრო სიძეები მოსწონს".

"მერე და რა?"

"სარა მამიდამ თქვა, მამათქვენს შეეძლო თქვენთვის ქმრად შეძლებული და წარჩინებული ოჯახის შვილები მოეძებნაო."

"ფაჰრუნისა, რას მიედ-მოედები? ვერ ხვდები, რომ აჭარბებ?"

"ღმერთმა ქნას, მამამ ქმრად სამხედრო არ შემირჩიოს".

"მომხედე, ნისა, მამაჩვენი ძალიან გამოცდილი და ბრძენი კაცია და სწორადაც იქცევა, თავისი ქალიშვილებისათვის წარჩინებულ ოსმალო ოჯახებში აღზრდილ იმ სწობსა და თავნება ფაშაზადეებს რომ არ ირჩევს. შენ არ იყავი, რომ ამბობდი, ქვეყანა იცვლებათ? ჩემი და აიშეს ქმრები პატივისაცემი და ღირსეული ახალგაზრდა მამაკაცები არიან. ჩემი მდგომარეობით კმაყოფილი ვარ. აიშეც მალე შეიყვარებს თავის ქმარს. ქორწინება წმიდათანმიდაა."

ჰაკიე თვალმდახრილი საუბრობდა და საკუთარი ქორწილის ღამე აგონდებოდა. თავადაც ქმარი ქორწილამდე მხოლოდ ერთხელ ჰყავდა ნანახი. მისთვის სრულიად უცნობმა ახალგაზრდა შავგვრემანმა კაცმა, რომელიც მასავით აღელვებული და დაბნეული გამოიყურებოდა, ოთახში შეიყვანა, პიჯაკი გაიხადა და სარტყელი შეიხსნა. ჰაკიეს ყურებმა გუგუნი დაუწყო. ლოგინის კიდეზე იჯდა და ელოდა. მისი ქმარი კი ნამაზის სამლოცველო ხალიჩაზე გართხმულიყო. ნამაზის დასრულების შემდეგ სეჯადედან რომ ადგა, ჰაკიემ შენიშნა, ქმარს შუბლზე ხალიჩის ბენვი მისწებებოდა.. ქალმა ხარხარი ატეხა, რამაც ქმარი საოცრად დააბნია. "ემინ ბეიეფენდი, შუბლზე ბენვი გაქვთ მინებებული..." უთხრა და შავი წარბებიდან ბენვი ფრთხილად მოაშორა. ნერვიულობისგან დაცლილმა ჰაკიემ თავი ველარ შეიკავა და კარგა ხანს იცინა. ემინ ბეისაც სიცილი აუტყდა. პირველად სწორედ მაშინ გაიცნო ჰაკიემ ქმარი.

"მაგრამ აჰმედ ბეი არც როიალს უკრავს, არც ვიოლინოს, ენებიც არ იცის..." ფაჰრუნისამ სიტყვა აღარ დაასრულა და დუმილი არჩია, რადგანაც უფროსი დის სახეზე გაბრაზება შენიშნა. ამკარა იყო, ლაზლანდარობდა. მიუხედავად კარგი აღზრდისა, ჰაკიეს ქმარი - ემინ ბეიც და აიშეს საქმრო - აჰმედ ბეიც შაქირ ფაშას ოჯახის განათლებისა და მსოფლმხედველობისთვის საკმაოდ უცხონი - სა-

შუალღო ფენიდან გამოსული ჯარისკაცები იყვნენ. ახალგაზრდობი-
მა შაკიემ თავიდან ქმრის ოჯახში ცხოვრება სცადა, მაგრამ ვერაფ-
რით მიერწია. იქ არც წიგნებს კითხულობდნენ და არც მუსიკას უს-
მენდნენ. მისთვის გაურკვეველი იყო, ქალები და მამაკაცები ერ-
თად რატომ არ უნდა მსხდარიყვნენ. ჩარშაფში გახვეულს გარეთ
გასვლაც კი ეკრძალებოდა. შაკიემ ასეთი ცხოვრება მხოლოდ ცხრა
თვე აიტანა, შემდეგ კი თავის ოჯახში გადმობარგდა. ახლა კი, რო-
დესაც პატარა დაიკოს უჯავრდებოდა, ჩანდა, რომ თავს გადახდე-
ნილი დავიწყებოდა.

ამ საუბარში იყვნენ, ოთახში დედა რომ შემოვიდა.

"თქვენი პატარა ქალიშვილები სულ გატუტუცებულან, დედიკო.
პატარა ქალბატონებს სულელური ფიქრები უტრიალებთ თავში", -
მიმართა შაკიემ დედას. სარე ისმეთ ხანუმი მიჩვეული იყო ქალიშ-
ვილებს შორის უთანხმოებას, ამიტომაც პასუხი არ გაუცია.

"მამათქვენი ერთ კვირაში აფიონში მიემგზავრება. თუ იმ
დროისათვის ემინ ბეი მორიგე არ იქნა, ჯევათთან და სუათთან
ერთად ისიც წავიდეს, მამას მარტო ნუ გაუშვებენ", - მიმართა შა-
კიეს დედამ.

"ლალას შევატყობინოთ", - თქვა შაკიემ

"აუცილებლად, ლალას გარეშე განა იქნება?! თანაც მოსალოდ-
ნელ ხარჯებს ყველაზე კარგად ის გაართმევს თავს; ჩვენც უკვე
გვმართებს საქორწილო კაბის შერჩევა. აიღე ეგ უურნალები და
ფანჩატურში წავიდე. აიშე კარგა ხანია იქ გველოდება," - დასძინა
სარე ისმეთ ხანუმმა.

"მეც მოვიღვარ", - წამოხტა ნისა.

"წამოდი, მაგრამ ბევრს ნუ იტლიკინებ, შენი აზრები შენთვის
შეინახე, ჩემო ნისა," - გააფრთხილა შაკიემ.

"რატომ?"

"იმიტომ, რომ შენ ჯერ კიდევ ბავშვი ხარ, თანაც სამეცადინო
გაქვს, ჩემო პატარა. ორშაბათს სკოლაში მიდიხარ, შენს ადგილას
რომ ვიყო, ფრანგულს ვიმეცადინებდი", - უთხრე შაკიემ. ფაჰრუნი-
სა დედასთან ერთად ბალისკენ გაემართა და უფროს დას ენა გამო-
უყო.

ბაღში შოპენის *Fantasia Impromptu* - ს ჰანგები ჩანჩქერივით
იღვრებოდა და ადამიანს სულის სიღრმემდე სწვდებოდა. ფურეიამ

ქოშინით მიირბინა იმ ფანჯარასთან, რომლის მიღმაც დეიდა აიშე-
როილს უკრავდა. იგი სულგანაბული უსმენდა; ბავშვისთვის თით-
ქოს დრო ჩერდებოდა, როცა დეიდა როიალთან იჯდა.

"იქ ჭიანჭველებია, ნუ მოკლავ, აქ მოდი" , - შეეხმინა დედა. "ნისას და ალიეს გემი მალე ჩამოვა, გინდა მათ დასახვედრათ ნა-
მოხვიდე?"

"აა, კვირის ბოლოა?" ბავშვი იმ ასაკში ნამდვილად არ იყო, რომ
კვირის დღეები სცოდნოდა, მაგრამ ეგონა, რომ კვირის ბოლომდე
რამდენიმე ღამე დარჩენილიყო. მას შემდეგ, რაც ალიე სკოლაში
წავიდა, ღამეებს სულ თითებზე ითვლიდა, კვირის ბოლოდ წოდე-
ბულ დღეებში, როდესაც ალიე და ნისა სკოლიდან ბრუნდებოდნენ,
მათთან ერთად ერთობოდა კუნძულზე. ნისას ჩამოსვლას იმდენად
არა, მაგრამ ალიეს ჩამოსვლას კი სულმოუთქმელად ელოდა ფუ-
რეია. ალიესთან ერთად ანცობდა, ვირით სეირნობდა, ბაღში ხეებ-
ზე დაძვრებოდა...

"კვირის ბოლო ჯერ არ დამდგარა. ბაბუაშენი სამოგზაუროდ
მიდის. ჰოდა, მამასთან გამოსამშვიდობებლად სკოლიდან ნებართ-
ვა აიღეს," - უპასუხა ქალიშვილის საზრიანობით გაოცებულმა ჰა-
კიემ.

ფურეიამ ბევრი ვერაფერი გაიგო, მაგრამ ყველაზე მნიშვნელო-
ვანი ის იყო, რომ ალიე ჩამოდიოდა. "დიახ, დიახ, მეც მოვდივარ და-
სახვედრად," - შესძახა და ხტუნვა-ხტუნვით დედას უკან დაედევნა.

გარდასული ეპოქის ბრწყინვალე ქალბატონებისთვის სიკვდილი
ზაფხულის ბაღებში შემოჭრილ უსიამოვნო ქარს ჰგავდა.

შაქირ ფაშამ ჩათვალა, რომ აფიონში მოგზაურობა ხანგრძლივი იქნებოდა და ქალიშვილებს, რძალსა და მეუღლეს სამახსოვრო საჩუქრები შეუძინა. სარე ისმეთ ხანუმი კი სპეციალურად წავიდა სტამბოლში და ბეიოლლუს სასაქარლამოში მეუღლესა და ვაჟიშვილებს საგზალი მოუმზადა. იმ საღამოს ფაშა ქალიშვილებთან ერთად წინა სალონში იჯდა. გოგონები სკოლიდან დასამშვიდობებლად ჩამოსულიყვნენ, აიშე როიალს უკრავდა და იქაურობას სასიამოვნო მელოდია ეფინებოდა. მეორე დილით, ნასაუზმევს, მთელი ოჯახი ერთად გაუყვა ნავსადგურისკენ მიმავალ გზას. მათ უკან მიდიოდნენ ლალა და მტვირთავი. გემზე ასვლამდე შაქირ ფაშამ ჩაღის ქუდი მოიხადა და რიგრიგობით გადაკოცნა მეუღლე, ქალიშვილები და შვილიშვილები, ოჯახი სიძეს - ემინ ბეის ჩააბარა; ბოლო დარიგება მისცა მეუღლეს, რომელსაც ვაჟიშვილებთან დამშვიდობება მეტად გაუგრძელდა, და გემს შეაბტა. უკანასკნელ წამს სარე ისმეთ ხანუმი ლალას შეევედრა, ყურადღება არ მოეკლო უკვე ზრდასრული მამაკაცებისთვის.

ფურეია ქანცის განწყვეტამდე აფრიალებდა ტილოს ცხვირსახოცს, რომელიც დედამ მიაჩეჩა ხელში. გემი ქაფის თეთრ ზოლს ტოვებდა. გემბანიდანაც ჯვვათი და სუათი ემშვიდობებოდნენ ხელის ქნევით. მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გემი გაუჩინარდა, ფურეია ალიეს აედევნა და კუნტრუშ-კუნტრუშით გაიქცა სახლისკენ.

"დედიკო, რა იქნება, მათთან ერთად წავიდე! მეც მინდა პლაჟზე!", - შეევედრა ფურეია.

"არ შეიძლება, ჩემო პატარავ! უჩემოდ ზღვაში არ შეხვალ!"

"ალიე მომივლის!"

"სწორედაც რომ! ალიეს საკუთარი თავისთვის ვერ მოუვლია."

"მაშინ დეიდა ნისა მომხედავს. გურვე... გუვერ..."

"გუვერნანტი."

"ჰო, აი ეგ მომხედავს".

"არა-მეთქი, ფურეია. ხომ იცი, ასეთი ჭირვეულობა ძალიან მამბრაზებს, კმარა, თორემ სასტიკად დაისჯები!"

ფურეიამ ტირილი მორთო.

"ახლავე შენს ოთახში შებრძანდი! ერთი საათი ბაღში არ ჩამოხვალ!" - დაუყვირა ჰაკიემ.

შემდეგ კი დებს მიუბრუნდა, რომლებსაც დანული ჩანთები აელოთ ხელში და პლაჟზე წასასვლელად ემზადებოდნენ. "ისევ იგივე მეორდება! ნუთუ სახლიდან ისე ვერ უნდა გაეტიოთ, რომ ფურეიამ არ გაიგოს", - გაუბრაზდა ფაპრუნისას და ალიეს. ალიეს პლაჟის ჩანთა გუვერნანტს ეჭირა ხელში.

"ფროილიან, გეთაყვა, დაუბრუნეთ ჩანთა ალიეს, თავისი ჩანთა თვითონვე ატაროს!" - მიმართა გერმანელ აღმზრდელს.

"შიგ ჩემი პირსახოციც რომ დევეს..."

"თქვენ რა, პლაჟის ჩანთა არ გაქვთ, ფროილიან?"

"არა, ჩემო ქალბატონო".

"მერე და რატომ? ქალბატონს სთხოვეთ ერთი ჩანთა მოგცეთ. საკუთარი თეთრეული ყველამ თავისი ჩანთით უნდა ატაროს!"

გერმანელი ქალი განითლდა.

"ალიე, რა გიკეთია მაგ ქუდზე?"

"ლენტი"

"განა მაგ ქუდს თავის ლენტი არა აქვს?"

"მერე რა, მე კიდევ ერთი მივამაგრე," - უპასუხა ალიემ.

"ახლავე მოიხსენი! სულაც არ უხდება."

"მე ასე მომწონს!"

"მოიხსენი-მეთქი! უფლებას არ მოგცემ, თავი შეირცხვინო. ფროილიან, განა თქვენც ვერ შენიშნეთ?"

"დიახ, ქალბატონო".

"მერედა, რატომ არაფერს ეტყვი?"

"ბავშვს უფლება აქვს, საკუთარი ნება გამოაქვინოს".

"ალიე ჯერ იმ ასაკის არ არის, რომ ტანისამოსი თავად შეარჩიოს".

"ჭრელაჭრულა ლენტები, შარფები ძალიან უყვარს. მათი ტარებით ვის რას უშავებს?"

ჰაკიემ შენიშნა, რომ გერმანელ ქალთან უსასრულო კამათი იწყებოდა. მიუხედავად ჯიუტი ხასიათისა, კარგად იცოდა როდის გაჩერებულიყო.

"ამ ასაკში უნდა ისწავლოს გემოვნებით ჩაცმა და ფერთა შეხა-

მება. გთხოვთ, შემდეგში მეტი ყურადღება გამოიჩინოთ", - თქვა ჰაკიემ და სალონისკენ გაემართა.

ინისი უჩვეულოდ ცხელი გამოდგა. არანორმალურ სიცხეებს თან დაერთო მინისძვრა სტამბოლში... ჰაკიეს მთელი საღამო უცნაური წინათგრძნობა აეკვიატა. დილიდან ქალიშვილსა და დამძებსაც უსაფუძვლოდ აუხირდა. აიშეც არ უკრავდა როიალს. მაშინვე მასთან მიიღებინა ხოლმე დარდის გასაქარვებლად, ვინაიდან ამქვეყნად მისი ყველაზე კარგად სწორედ აიშეს ესმოდა... კიდევ კარგი, რომ აიშეს მომავალი ქმარიც ზედსიძედ შემოდიოდა მათ ოჯახში. ამგვარად, მუდამ ერთად იქნებოდნენ. მთელი ოჯახი ერთად, ბედნიერი და ... თვალი არ ეცესო, ფიქრი აღარ გააგრძელა. ომი დანყებული იყო... ან მისი ქმარი არ გაენვიათ ფრონტზე, ან მათი ბედნიერება არ დასრულებულიყო... მოაჯირზე თითების კაკუნით იმ სალონის კიბეს აუყვავა, სადაც აიშე როიალს უკრავდა ხოლმე. მათი ოჯახის სიმყუდროვეს მხოლოდ ჯევათისა და მამამისის გაუთავებელი კამათი თუ არღვევდა. და ალაჰის წყალობით, ეს კამათიც, სარე ისმეთ ხანუშისა და ქალიშვილების ჩარევით, ყოველთვის ტკბილად მთავრდებოდა...

ვინაიდან ოჯახის მამაკაცები შორს გამგზავრებულიყვნენ, ის ღამე ჰაკიემ და მისმა ქმარმა თავიანთი პატარა სახლის ნაცვლად სასახლეში გაატარეს. ფურეიას სარე ისმეთ ხანუშთან ეძინა. გოგონებიც, ჩვეულებისამებრ, თავიანთ ოთახებში ადრიანად გაამწესეს. ჰაკიემ ვერა და ვერ დაიძინა. როგორც კი ჩათვლემდა, მაშინვე კრთომით ეღვიძებოდა. ემინ ბეის მის გვერდით მშვიდად და ღრმად ეძინა. რადგანაც მოუსვენრობას შეეპყრო, ჰაკიემ პირველმა გაიგონა აჩქარებული ფეხის ხმა ბაღს მიღმა. ვინ უმსგავსო დადის ამ შუა ღამისას ასეთი ხმაურით ქუჩაში? გაიფიქრა თუ არა, კარზე ზარის ხმა შემოესმა. ალბათ, ვილაც მთვრალია, მისამართი შეეშალა. ცოტა ხანში კარზე ბრაზხუნი გაისმა. ჰაკიე ლოგინიდან წამოხტა. ემინ ბეიმაც გაიღვიძა. ჰაკიემ ხალათის ძებნა დაიწყო, მაგრამ ამოდ, ვერსად ნახა და ღამის პერანგით გაექანა კარისკენ. ემინ ბეი გაიზმორა და ღამპა აანთო.

"ასე ნახევრად შიშველი სად მიბრძანდებით, ქალბატონო?", ჰკითხა.

"განა არ გესმით, კარები ჩამოიღეს?"

“მერედა, კარის გაღება თქვენ გევალებათ? ახლავე დაბრუნდით ლოგინში! მე გავალ”. ემინ ბეი ბუზლუნით წამოდგა და თავთან მდგარ საათს შეხედა. “ამ შუალამისას ვინ უნდა იყოს?” - თქვა და ოთახიდან გავარდა. ჰაკიე ერთხანს კიბეზე ჩამავალი მეუღლის ფეხის ხმას უგდებდა ყურს, შემდეგ ლოგინის გადასაფარებელი ორად მოკეცა, მხრებზე მოიგდო, ნაჩქარევი ნაბიჯით დაეშვა კიბეზე და მიაყურადა. ამასობაში მებალესაც გაელვიდა და ის იყო კარის გაღებას და გარეთ მყოფთა შიგნით შემოყვანას აპირებდა, რომ ახლა უკვე სახლის მახლობლად ფეხის ხმა გაისმა. ჰაკიემ რამდენიმე საფეხურიც ჩაირბინა და მოაჯირიდან გადაიხედა. შემოსასვლელში წყვილი ჩექმა გაარჩია. ნუთუ ისევ ომია? მისი ქმრის წასაყვანად თუ მოვიდნენ? ახლა უკვე კიბის ბოლომდე დაეშვა, ორი ფორმიანი კაცი იდგა . . . პოლიციელები... მებალეს ნავთის ლამპა ეკავა ხელში და მალლა აენია, რომ ემინ ბეის საბუთის წაკითხვა შესძლებოდა. მართალია, ცუდი განათება იყო, მაგრამ ჰაკიემ მაინც შენიშნა ქმრის გაფითრებული სახე. ემინ ბეი ნაბორძიკდა, შემდეგ სოფასთან მდგარ მაგიდას დაეყრდნო. პოლიციელები უხმოდ იდგნენ და უმზერდნენ. ჰაკიე, რომელსაც დავინწყებოდა, რომ პერანგის ამარა იყო, მაგიდისკენ გაექანა და ქმარს წინ დაუდგა. ემინ ბეი ცაბცახებდა. დეპეშა ცოლს გაუნოდა, მაგრამ მაშინვე უკან გამოართვა.

“რა მოხდა?” - იკითხა ჰაკიემ.

“აქ ჩამოჯექით, გეთაყვა”, - სკამზე ანიშნა ემინ ბეიმ.

“მომეცით ეგ დეპეშა!”

ემინ ბეი არ განძრეულა.

“ჰაკიე, გთხოვთ, დანყნარდით!”

ჰაკიე დაჯდომას არ აპირებდა. სახე სულ გაფითრებოდა. ემინ ბეი მეუღლეს გაყინულ ხელებზე შეეხო და ჩურჩულით უთხრა:

“უბედური შემთხვევა მოხდა. საზარელი შემთხვევა. ჯევათს დამბაჩით შაქირ ფაშა მოუკლავს, მამამისი მოუკლავს”.

ღრმა ბავშვურ ძილში მყოფმა ფურეიამ ბუნდოვნად მოჰკრა ყური სახლში ატეხილ დავიდარაბას. დილით რომ გაიღვიძა, ბებია მის გვერდით არ იწვა. ლოგინიდან ადგა, გარეთ გავიდა და თითის წვერებზე დაეშვა კიბეზე. ყველა საძინებელი ოთახის კარი გაეღოთ, სანოლები ცარიელი და აულაგებელი იყო. პატარა გოგონა ასეთ

სურათს პირველად ხედავდა. ერთი სართული ჩაიარა, სალონის ღიად დარჩენილ კარებში შეიხედა და რას ხედავს! ბებია ძირს დაშობილა და აქეთ-იქით ეხეთქება... ღმერთო მიშველე... ალაპ, შემინყალე. . ალაპ, დამიფარე... " ის იყო, ბავშვმა ოთახში შესვლა დააპირა, რომ ნისასა და ალიეს გერმანელმა გუვერნანტმა ფოლადივით ძლიერი ხელები მხრებზე მოჰხვია და ოთახიდან გაიყვანა.

"თქვენ აიღეთ საბანაო კოსტიუმი, ფურეია. ჩვენ წასვლა პლაჟი," - თურქულად, მაგრამ გერმანული აქცენტით მიმართა ბავშვს.

"დედაჩემი არ მაძლევს უფლებას, მის გარეშე შევიდე ზღვაში, ჩემო ბატონო"

"ჩვენ heute წასვლა პლაჟი. აბა, მალე წასვლა."

"კი, მაგრამ, დედა რომ გაბრაზდება..."

ქალმა ფურეიას ხელი სტაცა და ძალით ჩამოიყვანა კიბეზე. ქვევით სოფაზე ალიე და ნისა ისხდნენ, ხელში პლაჟის ჩანთები ეჭირათ და გაოგნებულები იყურებოდნენ. ფურეიას არც კი უსაუზმია. შიოდა. უცბად სამზარეულოსკენ მიმავალი დეიდა აიშე შენიშნა, რომელსაც კალთით რაღაც მიჰქონდა, და მყისვე მასთან მიიღობინა.

"დეიდა, ამ აღმზრდელს პლაჟზე ძალით მივყავარ. დედამ რომ გაიგოს, ძალიან გაბრაზდება. თანაც ჯერ კვერცხი არ მიჭამია ბაბუსთან ერთად".

დეიდა აიშეს ლამაზი ცისფერი თვალები ჩასწითლებოდა, კალთა ძველი ფოტოსურათებით ჰქონდა სავსე და დისშვილს რომ არ დაენახა, კიდევ უფრო ზევით ასწია.

"ბაბუა ხომ აქ არ არის. განა სამოგზაუროდ არ წავიდნენ ბაბუა და ბიძაშენი?" - უთხრა.

"მაშინ მამასთან ერთად ვისაუზმებ"

"არც მამაა შინ."

"სად არის მამაჩემი?"

"აფიონში გაემგზავრა. რასაც გეტყვიან, ის გააკეთე, ფურეია! ფეხებში ნუ მებლანდები. ამ დილით კვერცხი და სხვა რამ არ იქნება. მშვიერი თუ ხარ, ფროილანინი პლაჟზე სიმითს გიყიდის", - უთხრა და აჩქარებული ნაბიჯით სამზარეულოსკენ გაემართა.

შაქირ ფაშას სასახლის ბავშვებს ვერაფრით გაეგოთ, ამ დილაუთენია პლაჟზე ფართხა-ფურთხით რატომ მიერეკებოდნენ და მაინც, ზღვაში შესვლის სურვილით შეპყრობილნი, გერმანელ აღმზ-

რდელს კუდში მორჩილად მიჰყვებოდნენ. დროდადრო ნისა და ალიე ერთმანეთში ჩურჩულებდნენ, მაგრამ ფურეასა და მუთარას არაფერს უზიარებდნენ. სალამომდე პლაჟზე იყვნენ, შემდეგ კი სახლში არ მიბრუნებულან. რამდენიმე დღით უფროსები სარა მამიდას სახლში გაგზავნეს, ფურეია და მუთარა კი - ჯემალ ბეის კუნძულის სასახლეში. მეორე დღეს ლალამ საცვლები მოუტანა. სახლში რალაც პრობლემა ჰქონიათ, შაქირ ბეი ავად გამხდარა და ბავშვების ხმაურის მოსმენა არ შეეძლო. მის გამოჯანმრთელებამდე ამ სახლებში უნდა დარჩენილიყვნენ.

რამდენიმე დღეში შინ დაბრუნებულ ფურეიას ძია სუათი დახვდა. ბაბუა და ძია ჯევათი კი ვერსად ნახა. მათ უკვე ამ სახლში ვერასდროს ნახავდა და კუნძულზე გატარებული ხანაც უნინდელივით უდარდელი ველარასდროს იქნებოდა.

პრიზისის წლები

შაქირ ფაშას ოჯახს და მთელ ქვეყანას განსაცდელი ერთდროულად დაატყდა თავს და ამ უცნაურ დამთხვევაში თითქოს განგების ხელიც ერია. 1914 წლის მინურულს მთელ სახელმწიფოში, ისევე როგორც შაქირ ფაშას ოჯახში, უიმედობასა და კაემანს დაესადგურებინა.

ოსმალები ნაწილ-ნაწილ კარგავდნენ ტერიტორიებს. ჯერ აღმოსავლეთ რუმელია, ბოსნია-ჰერცეგოვინა და კრეტა გამოეცალათ ხელიდან, შემდეგ ტრიპოლი-ბენგაზი გადაეცათ იტალიელებს. თითქოს ეს არ კმაროდა, ევროპის მიწები მთლიანად დაათმობინეს. ოსმალეთმა მხოლოდ აღმოსავლეთ თრაკიის შენარჩუნება შეძლო. 1912-1913 წლების ბალკანეთის ომის დასრულებამდე ოსმალთა არმია უმეთაურო ბრბოდ გადაიქცა.

სახელმწიფო იშლებოდა. ხალხი სისხლის ცრემლებით ტიროდა. ერთობის პარტიას ძალაუფლების ხელში ჩასაგდებად დიდი ძალისხმევა არც კი დასჭირვებია. სანამ ითთიპათელი ფაშები თავნებობდნენ და თავიანთი ამპარტავენებით მთელ მსოფლიოს გამოწვევას უთვლიდნენ, შავი ღრუბლებით დაფარული ცა ქვეყნის თავზე სულ უფრო და უფრო იქუფრებოდა. არც ეს აკმარა ბედისწერამ ოსმალეთსა და ოსმალოებს. ბალკანეთის ომში დამარცხებულ ქვეყანას წინ კიდევ დიდი განსაცდელი ელოდა: 1914 წელს ოსმალთა იმპერიას ევროპის სახელმწიფოთა მიერ დაწყებული პირველი მსოფლიო ომის მორევი ჩაითრევდა და ამ მორევში იგი უთუოდ დაილუპებოდა.

1918 წლის 13 ნოემბერს - პირველი მსოფლიო ომის დაწყებიდან ოთხი წლის შემდეგ - მტრის ესკადრამ სტამბოლის მისადგომებთან ლუზა ჩაუშვა და ხმელეთზე ჯარი გადმოსხა.

იმ დღეებში სტამბოლი თითქოს ერთმანეთში ჩასმული რგოლე-

ბისგან შედგებოდა. ყველაზე შიდა რგოლს მაჰმადიანი სტამბოლები წარმოადგენდნენ - ომში წასული და ომიდან დაბრუნებული, მშვიერი, დაბნეული, უმუშევარი და გულგატეხილი ადამიანები, რომელთა თვალწინ ერთმანეთის მიყოლებით უფასურდებოდა აქამდე მათთვის მისაღები ღირებულებები და რომელთაც ხელის მოსაჭიდებელი ხავსიც კი აღარ დარჩენოდათ. ნაადრევად დაბერებულ ქალებსა და ხეიბრად დარჩენილ მამაკაცებს შიმშილისგან თავის დასახსნელად ყველაფერი გაეყიდათ, სამზითვო სკივრები დაეცარიელებინათ, ქორნილში მორთმეული საჩუქრები ლუკმაპურზე გადაეცვალათ. მაჰმადიანი მოსახლეობის საშუალო და ღარიბ ფენებს იმედგაცრუების, სევდისა და გაჭირვების გარდა კიდევ ერთი რამ უკლავდა გულს - ეს იყო დამარცხებით გამონეული სირცხვილის გრძნობა.

მეორე რგოლს შეადგენდნენ ომის წყალობით გამდიდრებულები, ავანტიურისტები, იშვიათად - ვაჭრები, მღვრიე წყალში თევზის ჭერის მსურველი გაიძვერები, მედროვეები, რომლებიც ყველაფერს იკადრებდნენ გაღატაკებულ სასახლეებსა და ვილებში უწინდელი ფუფუნების შესანარჩუნებლად. ამავე რგოლს წარმოადგენდნენ იმპერიის მოტრფიალენი. ისინი ძირითადად კოსმოპოლიტურ უბნებში - ფერასა და შიშლიში ცხოვრობდნენ.

ბოლო რგოლი სასახლე იყო - ძალაგამოცლილი, გაცამტვერებული და გავერანებული. სასახლე, რომელიც მზად იყო, იმპერიის სადავეების შესანარჩუნებლად ყველაფერზე წასულიყო.

ასე და ამგვარად, თანდათან რგოლებად იშლებოდა და იქსაქსებოდა სტამბოლი.

უკვე ცხრამეტი წელი იყო გასული მას შემდეგ, რაც შაქირ ფაშას ოჯახმა სასახლესთან კავშირი განწყვიტა. ფაშამ, თითქოს მომავალს ჭვრეტდაო, ქალიშვილები უმალესი წრის ფაშაზადეებს კი არა, საშუალო შეძლების სახელოვან სამხედროებს მიათხოვა. ამ მამაცმა ახალგაზრდებმა მომავალში მნიშვნელოვანი წვლილი შეიტანეს ახალი ქვეყნის დაბადებაში.

ომის დანებებისთანავე ემინ ბეი და აჰმეთ ბეი ფრონტზე გაიწვიეს. თუ არ ჩავთვლიდით სუათს, რომელიც ლიცეუმში სწავლობდა, უმამაკაცოდ დარჩენილ ოჯახს მეტად მძიმე დრო დაუდგა. ჰარბი-

ეს სახლი ინგლისელ ოკუპანტებს დაეკავებინათ, ამიტომ ზამთარსაც კუნძულზე ატარებდნენ.

ჰაკიესა და აიშეს მამის მკვლელი ძმის მიმართ დაუფარავი ზიზლი უფრო და უფრო უმძაფრდებოდათ. აიშემ, რომელსაც საქვეყნოდ შერცხვენილი ოჯახის ნევრად მიაჩნდა თავი, ნიშნობის ჩაშლაც კი სცადა, მაგრამ საქმროსგან სასტიკ წინააღმდეგობას ნაანყდა. ჯევათს თოთხმეტი წელი ჰქონდა მისჯილი და კვლავ საპყრობილეში რჩებოდა. ამ ტრაგედიის უშუალო მონმე - სუათი ხშირად კარგავდა გონებას, იოლად ერეოდა სენი. ჩვეული ცხოვრების წესის შესანარჩუნებელი სახსრები უფრო და უფრო ილეოდა. მართალია, უჭირდათ, მაგრამ სარე ისმეთ ხანუმმა პატიმარი შვილის მეუღლე და ქალიშვილი მაინც შეიფარა. ფაპრუნისა ნატიფი ხელოვნების სკოლაში სწავლობდა, ფურეია კი - ბაბუას მიერ კუნძულზე დაარსებულ დაწყებით სკოლაში. ემინ ბეი აღმოსავლეთის ფრონტზე იბრძოდა და შიმშილობის ზღვარზე მყოფი ოჯახისთვის მცირეოდენი სანოვავის გამოგზავნასაც ახერხებდა. ერთხელ, ანატოლიიდან სტამბოლში თუნუქის ყუთით თავუქგოსუ გამოგზავნა. თუმცა ქვეყნის დასალიერიდან გამოგზავნილი ჩაროზი თავუქგოსუს გარდა ყველაფერს ჰგავდა, ემინ ბეის მზრუნველობით გულაჩუყებულმა ოჯახმა მაინც სიამოვნებით მიიღო ძღვენი.

1919 წლის აპრილში სომხებმა ყარსი და არდაჰანი დაიპყრეს. აპრილ-მაისში ეგეოსისა და ხმელთაშუა ზღვის სანაპიროების ოკუპაცია დაიწყო. 29 აპრილს იტალიელები ანტალიაში შევიდნენ, 11 მაისს ბერძნებმა ფეთჰიე დაიკავეს, ორ დღეში იტალიელთა ხელში ქუშადასი გადავიდა, 15 მაისს კი ბერძნებმა იზმირს მიაღწიეს. ეს ბოლო წვეთი იყო, რომელმაც ოსმალების მოთმინების ფიალა აავსო.

მაგრამ იშვიათად ისეც ხდებოდა, რომ შავი ღრუბლებიდან მზის სხივი გამოკრთებოდა და დარდით, სილატაკითა და სასონარკვეთილებით მოცულ ქვეყანას მოეფინებოდა. ოსმალებში ჯერ კიდევ დარჩენილიყვნენ სამშობლოს სიყვარულით გულანთებული ადამიანები, რომელთა სულში არ ჩამქრალიყო იმედის ნაპერწკალი.

1918 წლის 13 ოქტომბერს შტაბის ოფიცერი მუსტაფა ქემალი ადანიდან სტამბოლში ჩავიდა და მატარებლიდან პირდაპირ ჰაიდარფაშას ნავმისადგომისკენ გასწავა. სტამბოლის ოკუპაციამდე ზუსტად ერთ თვე იყო დარჩენილი. მთელი სტამბოლი გუგუნებდა. არემარეს აყრუებდა ახალგაზრდა ბერძნების მხიარული შეძახილები, რომლებიც ოკუპანტებს ელოდნენ. ოფიცერი მუსტაფა ქემალი ფრიად დამნუხრებული ჩანდა, მაგრამ უიმედობას არ მისცემოდა. იგი ფიქრობდა, რომ კარგად განვრთნილი არმიით შესაძლებელი იყო მოსალოდნელი ოკუპაციის თავიდან აცილება და ჯერ კიდევ გადარჩენილი ტერიტორიების შენარჩუნება. სჯეროდა, რომ მთავრობა ამის შესაძლებლობას მისცემდა. იმ დროს ტახტზე სულთანი ვაჰდეთინი იჯდა, რომელსაც ჯერ კიდევ უფლისწულობის დროს საზღვარგარეთ მოგზაურობისას ახლდა თან. მუსტაფა ქემალს ეგონა, რომ სულთანი მას მოუსმენდა, მაგრამ ყოველი მისი მცდელობა უშედეგოდ სრულდებოდა. ეროვნული მოძრაობის მომხრე ენერგიულ ახალგაზრდებს მაღალი თანამდებობებისაკენ ვაჰა გადაკეტილი ჰქონდათ. სულ მალე მუსტაფა ქემალი დარწმუნდა, რომ სტამბოლში დარჩენით მნიშვნელოვანი საქმეების კეთება შეუძლებელი იყო.

უცნაური და, ამავე დროს, ბედნიერი შემთხვევითობის წყალობით მუსტაფა ქემალის სტამბოლში ყოფნისას იქ თავი მოეყარათ ეროვნულ-განმათავისუფლებელი მოძრაობის ყველაზე პროგრესულ წარმომადგენლებს, მათ შორის იყვნენ ისმეთ ბეი, ფევზი ფაშა, ქაზიმ ქარაბექირი, რეფეთ ფაშა, რაუფ ბეი და ადნან ბეი.

მუსტაფა ქემალმა შიშლიში სახლი იქირავა და სანუკვარი ოცნების განხორციელებას შეუდგა - ეს იყო სახალხო წინააღმდეგობით ეროვნულ-განმათავისუფლებელი ბრძოლის დაწყება.

მუსტაფა ქემალის სახლში ხშირად იმართებოდა შეკრებები. ამ შეკრებებში მონაწილე მამულიშვილებს ფადიშაჰისგან დახმარების იმედი გადაეწურათ და ერთადერთ ხსნად ანატოლიიდან წინააღმ-

დეგობის მოძრაობის დაწყებას მიიჩნევდნენ. შეხვედრებიდან, რომლებიც გათენებამდე გრძელდებოდა, ერთი დასკვნა კეთდებოდა:

პატრიოტებს მიაჩნდათ, რომ გადარჩენის ერთადერთი გზა არმიისა და ხალხის ერთ მუშტად შეკვრა და წინააღმდეგობის მოძრაობის ანატოლიიდან დაწყება იყო. ამ დიად გეგმას სათავეში უნდა ჩასდგომოდა ვაჟაკობითა და სამხედრო ღვაწლით განთქმული მუსტაფა ქემალი. განმათავისუფლებელი ბრძოლის მომავალ გმირებს ამ საკითხზე სრული თანხმობა ჰქონდათ.

ანატოლიის უკვე ოკუპირებულ რეგიონებში ალაგ-ალაგ წინააღმდეგობის რაზმები ყალიბდებოდა. ახლა საჭირო იყო, ამ სპონტანურად შექმნილ რაზმებს პროფესიონალი სამხედროები ჩასდგომოდნენ სათავეში, რათა გარკვეული სისტემით ერთმანეთთან შეთანხმებულად ემოქმედათ და ერთმანეთის შესახებ ინფორმაცია ჰქონოდათ. მუსტაფა ქემალი და მისი თანამოაზრეები სტამბოლში უქმად არ მსხდარან. ისინი ეძებდნენ დემობილიზებულ სამხედროებს, რომლებსაც ანატოლიაში გაგზავნიდნენ. ამასთანავე, ცდილობდნენ მუსტაფა ქემალის სამხედრო მისიით ანატოლიაში გამგზავრებას. მაგრამ ეს უკანასკნელი ძნელი მოსაგვარებელი აღმოჩნდა: სახელმწიფოს სადავეები ითითპათელებს ეპყრათ, მუსტაფა ქემალისა და მათი გზები კი კარგა ხნის გაყრილი იყო. თუმცა მუსტაფა ქემალს ჯერ კიდევ შერჩენოდა ვაჰდეთინის იმედი. იგი ფიქრობდა, რომ ვითარების უკიდურესად დაძაბვის შემთხვევაში ფადიშაჰი ანატოლიაში განმათავისუფლებელი მოძრაობის დაწყებას დასთანხმდებოდა და მათთან ერთად სამშობლოს გადასარჩენად გაირჯებოდა. მას ძალიან უნდოდა ამის დაჯერება. მუსტაფა ქემალს ახლა ეს რწმენა ძალზე სჭირდებოდა.

შიშლის სახლში გამართულ შეკრებებზე, რომლებიც გათენებიდან დაღამებამდე გრძელდებოდა, პოზიციები უკვე გარკვეული იყო. მისიის ერთი ნაწილი დასრულდა. ახლა მთავარი იყო, მუსტაფა ქემალი ანატოლიაში ოფიციალური მისიით მიევილინათ, თანაც მისთვის ფართო უფლებამოსილებაც უნდა მიენიჭებინათ.

სწორედ ამ დროს საოკუპაციო ჯარებმა მთავრობას ნოტა გაუგზავნეს.

შავიზღვისპირა რეგიონებში, განსაკუთრებით სამსუნსა და მის

შემოგარენში, არეულობა დაიწყო. ინგლისელი და ფრანგი დამპყრობლებისაგან გადიდგულებული ადგილობრივი ბერძნები თურქულ სოფლებს ანიოკებდნენ. ოკუპანტთა აზრით კი, საქმე სხვაგვარად იყო, პირიქით, ეს თურქები ესხმოდნენ თავს სანაპირო ზოლის გასწვრივ და, განსაკუთრებით, სამსუნის მახლობლად მცხოვრებ ბერძნებს. და თუ უმოკლეს ვადაში ეს უმსგავსობა არ აღიკვეთებოდა, მდგომარეობა კონტროლიდან გამოვიდოდა, უცხოელები ამ რეგიონებსაც დაიკავებდნენ.

სადრაზამმა ფერით ფაშამ შინაგან საქმეთა მინისტრს - მეჰმეთ ალი ბეის უხმო და აღნიშნული საკითხის გადაწყვეტა უბრძანა.

"ეს პრობლემა აქ - სამეფო კარზე ვერ მოგვარდება. უკონტროლო რეგიონის ჭკუაზე მოსაყვანად იქ გამოცდილი და ფართო უფლებამოსილებით აღჭურვილი პირის გაგზავნა საჭირო, რომელიც შეძლებს, თავი გაართვას არეულობას. ჩვენს სამხედრო მეთაურებს შორის ასეთ პიროვნებად მუსტაფა ქემალ ფაშა მეგულება",- ასეთი იყო მეჰმეთ ალი ბეის პასუხი.

აი, ნამდვილი ბედის საჩუქარი! აღმოსავლეთის ჯარების ინსპექტორად დანიშნა და აღმოსავლეთ ანატოლიაში გამგზავრება - ეს ხომ მუსტაფა ქემალის სანუკვარი ოცნება იყო.

ანატოლიაში მივლინების ფარული მიზნები მუსტაფა ქემალმა, რა თქმა უნდა, არ იცოდა. წინააღმდეგობის მოძრაობის დასაწყებად მუსტაფა ქემალის კარდაკარ სიარული საოკუპაციო ჯარებს არ გამოჰპარვიათ. დამპყრობთათვის მიუღებელ ქმედებას სასახლის მყუდროების დარღვევა შეეძლო. ამიტომ მუსტაფა ქემალის ანატოლიაში გაგზავნას და თავიდან მოშორებას სამხედრო საქმეთა სამინისტროც ემხრობოდა.

მაგრამ ასეთ პოსტზე დასანიშნად შინაგან საქმეთა მინისტრის მეჰმეთ ალი ბეისა და სადრაზამ დამათ ფერით ფაშას თანხმობა არ კმაროდა. იმ დროს ყველა გაურბოდა პასუხისმგებლობის საკუთარ თავზე აღებას. ვითარება იმდენად სერიოზული იყო, ყველა ხვდებოდა, რომ ოსმალეთის იმპერიას უკვე ველარაფერი იხსნიდა. სადრაზამმა და შინაგან საქმეთა მინისტრმა მუსტაფა ქემალს მოსთხოვეს, რომ ამ თანამდებობაზე დასტური თვით სულთნისაგან მიეღო.

მუსტაფა ქემალი და სულთანი ვაჰდეთინი ილდიზ სარაის პატარა სალონში გვერდიგვერდ ისხდნენ. ფანჯრიდან კარგად ჩანდა ბოსფორის სრუტეში პარალელურ რიგებად ჩამწყრივებული მტრის სამხედრო გემები და მათ ბორტებზე განლაგებული ილდიზ სარაისაკენ მიმართული ზარბაზნის ლულები.

"ფაშა, ფაშა," მიმართა სულთანმა მუსტაფა ქემალს, - "დღემდე მუდამ სახელმწიფოს სამსახურში იყავი, მაგრამ ახლანდელი დავალება ადრინდელზე უფრო მნიშვნელოვანი იქნება. ფაშა, შენ სახელმწიფოს ხსნა შეგიძლია".

მუსტაფა ქემალმა შინაგანი სიმბურვალე იგრძნო - აკი ამტკიცებდა, სულთანი ოკუპაციას არ შეურიგდებაო.

"წინააღმდეგობის არმიის შესაქმნელად..."

"შენი ვალია, დაემორჩილო ოფიციალური სტამბოლის პოლიტიკას," - სიტყვა მოუჭრა სულთანმა თანამოსაუბრეს, "უნდა მოაგვაროთ ის პრობლემები, რომლებიც მთავრობას ანუხებს. ფაშა, თქვენ ქვეყანა და ხალხი ამ პოლიტიკის სისწორეში უნდა დაარწმუნოთ. თქვენ ეს შეგიძლიათ."

მუსტაფა ქემალს იმედის ეს უკანასკნელი ნაპერწკალიც ჩაუქრა. აუდიენციის დასრულების შემდეგ სულთნის ადიუტანტიმა მას პატარა კოლოფი გადასცა, როგორც მცირედი სახსოვარი სულთნისგან. კოლოფში საათი იდო, რომელზეც ვაჰდეთინის ინიციალები იყო ამოტვიფრული.

მუსტაფა ქემალს გზა გაეხსნა ოფიციალური მისიით ანატოლიაში გასამგზავრებლად. სამსუნში ჩასვლამდე ერთი დღით ადრე შეიტყო, რომ ბერძნები იზმირში ჯარის გადასმისთვის ემზადებოდნენ. მთავრობა კვლავ უძღლური აღმოჩნდა, მაგრამ ამჯერად ხალხი აბობოქრდა. მისთვის ეს მოვლენა სილის განწინის ტოლფასი იყო. ყველა ქუმმარიტი მამულიშვილის გულში შინაგანი ხმა ყვიროდა - "არა!" "უნდა გამოჩნდეს ვინმე, ვინც წინ აღუდგება ამ მორჩილებას, ვინც ეტყვის - შეჩერდი! ეს შეიძლება მხოლოდ მუსტაფა იყოს!" - ამგვარად მოაზროვნეთა რიცხვი დღითი დღე იზრდებოდა.

ემინ ბეიც მათ შორის იყო. ის ზოგჯერ ახერხებდა მონაწილეობა მიეღო შიშლის სახლში გამართულ შეკრებებში და, რომ არა შაქირ ფაშას ანდერძი, ამ მოძრაობაში სულითა და გულით ჩაერთვე-

ბოდა, მაგრამ ვერ ივიწყებდა შაქირ ფაშას სიტყვებს: "შვილო, მე თუ რაზე მომივა, ოჯახის უფროსი შენ უნდა გახდე. პაკიეს და მის დაძმასაც შენ გაბარებ. ვიცი, ჯევათისაგან ხეირს არ უნდა წელოდოთ, სუათიც ვერ კიდევ ახალგაზრდაა და ღრუბლებში დაფრინავს. შენ უნდა გაუძღვე ოჯახს, მაგრამ გახსოვდეს, სასახლეს ერიდე, ახლოს არ გაეკარო და არც წინ აღუდგე, თორემ ინანებ!"

ემინ ბეი ცდილობდა, შეესრულებინა საყვარელი და პატივსაცემი სიმამრისთვის მიცემული სიტყვა. ერთ-ერთ შეკრებაზე მიხვდა, რომ საქმეს ისეთი პირი უჩანდა, შეიძლება სასახლესთან დაკავშირებით რაღაც ხათაბალაში გაბმულიყო და ამიტომაც განზე გადგომა არჩია. მაგრამ იმასაც გრძნობდა, რომ პირობას ბოლომდე ვეღარ უერთგულებდა.

ოსმალთა ქალაქები ერთმანეთის მიყოლებით დაეცა, სასახლე კი მხოლოდ მაცურებლის როლს სჯერდებოდა.

ერთ-ერთ ბოლო შეკრებაზე მუსტაფა ქემალმა ემინ ბეის მიმართა: "ემინ, ერთ დღეს ანატოლიაში ძალების გადასროლა რომ დამჭირდეს, შეიძლება, შენი იმედი მქონდეს?" ჯარების გადასროლა, რა თქმა უნდა, მატარებლით ან გემით უნდა მომხდარიყო. სარკინიგზო და საზღვაო მაგისტრალები უცხოელებს ეპყრათ ხელთ, ემინ ბეის კი, მეუღლისა და მისი სანათესაოს წყალობით, უამრავი უცხოელი მეგობარი ჰყავდა.

ემინ ბეის მარსელის კონსული სეიფედინ ბეი გაახსენდა, რომლის ფრანგი მეგობარიც სარკინიგზო სისტემაში მუშაობდა. ერთ-ერთი საუბრისას სეიფედინ ბეიმ აღნიშნა, რომ ეს ფრანგი აზარტული მოთამაშე ყოფილა და ბანქოს გამო ვალებში ჩაფლულიყო. იქნებ ეს კაცი გამოსდგომოდათ.

1919 წლის 15 მაისს იზმირიც დაეცა.

ხალხს მოთმინების ფიალა აევსო. მუსტაფა ქემალის ჯერი დგებოდა. ახლა უმთავრესი იყო, დრო არ დაეკარგა და დანიშნულების ადგილამდე სწრაფად მიეღწია.

პანტიმენტო
(ოსმანოლლუს კლინიკა)

*"მათ გულეებში და სარეცელზე
მარტოობა გამეფებულიყო.
მძიმე იყო ომის წლები
კუნძულის სასახლის ბინადარი
ახალდაზრდა ქალბატონებისთვის"*

ერთი რამ ნამდვილად არ მადარდებს - როცა მოვკვდები, სარა გაუძღვება ჩემს დაკრძალვას. ასეთ საქმეებს თავს კარგად ართმევს. გამოფენის პრეზენტაციით დაწყებული და დაკრძალვის ცერემონიით დამთავრებული - ყველა ღონისძიებაზე უკიდევანო ფანტაზიას და შეუდარებელ გემოვნებას იჩენს. საზოგადოებასთან ურთიერთობის სფეროში ასეთ წარმატებას გამოცდილებისა და ნიჭის წყალობით მიაღწია. მართალია, იგი არც მწერალი, არც მხატვარი და არც მუსიკოსი გამხდარა, როგორც მოველოდი, მაგრამ ბოლოს და ბოლოს ჩემი გოგონა ფრიად წარმატებულ პროფესიას დაეუფლა. ამაზეც მადლობელი ვარ...

დარწმუნებული ვარ, სარა ჩემი დაკრძალვის ცერემონიაზე მეჩეთის ეზოში ყვითელი ან წითელი ქრიზანთემებით მორთულ ჭყეტელა გვირგვინებს არ დაადგმევინებს. შეიძლება, მეჩეთის გალავნის გარეთ ჩამოამწკრივოს - ეს უკვე აღარ ვიცი. გვირგვინის ხსენებაზე ყოველთვის ქრიზანთემები და შემოდგომის ყვავილები მაგონდება. ალბათ, იმიტომ, რომ ათი ნოემბერი შემოდგომას ემთხვევა. ქრიზანთემა ხომ ნოემბრის ყვავილია. მგონი, სარა ჩემს კუბოზე უასმინებისგან დაწნულ პატარა და კოხტა გვირგვინს დადებს - რა თქმა უნდა, თუ იშოვის. შესაძლოა, უასმინის ნაცვლად იები ან ოსმალური მიხაკები შეარჩიოს. ჩემმა გოგონამ კარგად იცის, რომ ვარდი დაკრძალვისთვის არ გამოდგება. გვირგვინზე სარას და მისი შვილების სახელებს წაანერენ. კუბოს თავთან კი ჩემს უსაყვარ-

ლეს ფირუზისფერმაქმანებიან თეთრ მანდილს დააფენენ.

ახლა საავადმყოფოს სანოლზე ვნეეარ, სიკვდილს ვუახლოვდე-
ბი და ვფიქრობ, თუ არსებობს ვინმე, ვინც არ მიყვარს. ასეთი არა-
ვინ მახსენდება. თუმცა გული ბევრჯერ მატკინეს, მაგრამ ყველას
ვაპატიე. ნეტავ, აფიფემ თუ მაპატია, რაც ვანყენინე? სარას გამო
მთელი ცხოვრება ვკამათობდით. ჩვენ ერთი ბავშვი ვერ გავიყავით.
ახლა აქ ვნეეარ და ვხვდები; რა უსამართლოდ მოვექეცი სარას
მშობელ დედას. მაგრამ ლოგიკა როდის არ ყოფილა სიყვარულის
ტყვე? სიყვარულის გამო ხომ ადამიანი ყველაფერზე მიდის. შვი-
ლის სიყვარული მაინც სხვაა.

რას ვნანობ? ბევრს არაფერს. მხოლოდ იმაზე მწყდება გული,
რომ ხელოვნებით გვიან დავინტერესდი. ღმერთს ჩემთვის ცხოვ-
რების თავიდან დანყების შესაძლებლობა რომ მოეცა, უნივერსი-
ტეტის დამთავრებისას გათხოვების ნაცვლად კერამიკას მოვკი-
დებდი ხელს.

ნეტავ საბაჰათინს თუ გავყვებოდი ცოლად? ალბათ, გავყვებო-
დი. როცა პირველად დავინახე, ვიგრძენი, როგორი სისწრაფით და-
იძრა ცეცხლოვანი ბურთი მუცლიდან ყელისკენ. შემდეგ ერთმა-
ნეთს დაეშორდით, მაგრამ ეს უკვე სხვა ამბავია. ზოგი ჩემი ახლო-
ბელი თვლიდა, რომ უშვილობას განვიცდიდი. "ალბათ, როგორ
გსურდა, დედა გამზდარიყავი!" - მითხრა ერთმა ამხანაგმა. "მე ხომ
სარა მყავს". "მაგრამ ის შენ არ გაგიჩენია", - მომიგო მან. სულელი
ქალი! ჰგონია, რომ შვილის სიყვარული მის გაჩენასთან არის და-
კავშირებული. თითქოს იმისთვის, რომ ბავშვი შვილივით გიყვარ-
დეს, აუცილებელია, ფეხებგაჩაჩხულმა და ხმის ჩახლეჩამდე აკივ-
ლებულმა შვა იგი. ისეთებიც არიან, საკუთარი შვილიც რომ არ უყ-
ვართ... ანდა ერთ-ერთი შვილი გაგიჟებით უყვართ, დანარჩენები
კი განსაზღვრული დოზით - როგორც ბებიაჩემს, დედაჩემის დე-
დას. ჩემი აზრით, ბებიას ძია ჯევათთან აუნერელი და უსაზღვრო
სიყვარული აკავშირებდა. შვილმა ქმარი მოუკლა, მაგრამ ამ ტრა-
გედიაზე ვერ გაანელა ის სიყვარული, რომელსაც დედა გრძნობდა
შვილის მიმართ. დედამ შვილს აპატია, მის დაცვას ცდილობდა,
თავს ევლებოდა და უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე უყვარდა იგი.
ყველაზე მეტად დედაჩემი და დეიდა აიშე უბრაზდებოდნენ ბებიას.
სასამართლოში ბებიაჩემის მიცემულმა ჩვენებამ საქმის მსვლე-

ლობა შეცვალა და დანაშაულიდან უბედურ შემთხვევად აქცია. სიკვდილით დასჯას გადარჩენილ შვილს კი ზამთარ-ზაფხულსაპატიმროში აკითხავდა და, მიუხედავად იმისა, რომ სიმართლე ყველამ იცოდა, სულ ამას იმეორებდა: "ჯევათი მამის მკვლელი არ არის, ჩემი შვილი ამას ვერ ჩაიდენდა". დედის ასეთი დამოკიდებულების მიუხედავად, დებმა ბიძაჩემს ვერაფრით აპატიეს დანაშაული. წლების მანძილზე მისი დანახვაც კი არ სურდათ. დედაჩემი ერთი თვე არ ელაპარაკებოდა ბებიას, როცა ის საპატიმროში შვილის სანახავად წავიდა. ამის გამო კუნძული დავტოვეთ და მთელი ზაფხული შაქირ ფაშას აპარტამენტში გავატარეთ. ბებია კვლავ დაჟინებით აგრძელებდა ციხეში შვილის მონახულებას. დედა იძულებული გახდა, შინ დაბრუნებულიყო. ამ საკითხთან დაკავშირებით ფაშრუნისა და ალიე შემდგომში უფრო მეტ თავშეკავებას იჩენდნენ.

ცხოვრება ადამიანს პატიებასაც ასწავლის, მოთმინებასაც, მაგრამ... სიკვდილი! ცივი, აუტანელი, შავად მოსილი სიტყვაა. ადამიანი სიცოცხლის მანძილზე რამდენჯერ ხვდება სიკვდილს. ჩემს ასაკში კი სიკვდილი მეტად ახლოსაა. იგი ერთგულ ძალს ჰგავს, რომელიც ნაბიჯ-ნაბიჯ ჩრდილივით აედევნება პატრონს - აი, აქ არის, ჩემს თავთან... ახლა უკვე ნაზად, სიყვარულით ვუმზერ სიკვდილს, რომელიც ახალგაზრდობაში ასე მაფრთხობდა, მაშინებდა... სადაცაა ხელს გავუნვდენ და მივეალერსები. მაგრამ ჯერ არა... სულ ცოტა მაცაადე, სიკვდილო... კიდევ ერთი გამოფენა... უკანასკნელი გამოფენა... ბოლოს კი, როგორც გსურს, ისე იყოს. დანარჩენზე სარამ იზრუნოს. კუნძულის სახლის ჩაბნელებულ სალონში დასვენებული ჩემი ცხედარი... იყოს, როგორც სურს, ისე გააკეთოს, ჩემი დაკრძალვა მას მივანდოთ. როდესაც დაკრძალვას ახსენებენ, რატომღაც თვალწინ წარმომიდგება კუნძულის სასახლის ქვედა დარბაზში დასვენებული კუბო, რომელზეც ზედა სარკმლიდან ნაზი და თბილი სინათლის ნაკადი ეშვება - ეს იყო ალიეს მეუღლის - ბერგერის კუბო... ალიე მაგიდის მარჯვენა მხარეს დაჩოქილიყო, თეთრი ნატიფი ხელი კუბოზე ჩამოედო, ხელში სარკვეჭირა, რომელიც ბერგერის პირთან მიეტანა და ასე გაუნძრევლად იჯდა. როდესაც ხელი დაეღლებოდა, სარკვეს ჩემი გერი - ალთემური გამოართმევდა და ახლა, ალიეს ხათრით მას ეჭირა. ყველამ ვი-

ცოდით, რომ სარკე არ დაიორთქლებოდა, მაგრამ იმასაც ვგრძნობდით, რომ ალიეს გადარწმუნება შეუძლებელი იყო. ალიეს სარკე კუბოს მოტანამდე ეჭირა. მახსოვს, ბერგერის დაკრძალვის შემდეგაც ხშირად იჩოქებდა იმ მაგიდასთან.

ოთხი წლის ვიყავი, როცა ბაბუაჩემი - შაქირ ფაშა გარდაიცვალა. ბავშვები სხვაგან წაგვიყვანეს, დაკრძალვის შემდეგ კი შინ დაგვაბრუნეს. ბუნდოვნად მახსოვს ძლიერ დამწუხრებული, მგლოვიარე სახლი... შავით შემოსილი, მუდამ თვალცრემლიანი ქალები, რომელთაც დანა პირს არ უხსნიდა, სახლში მოფუსფუსე უცნობი ადამიანები, პოლიციელები. . პოლიციელები? დიახ, რა თქმა უნდა... ერთ-ერთ მსახურს რაღაც ნამოსცდა. ჩვენ კი, ბავშვებმა, მისი ნათქვამი გავიმეორეთ, ამიტომ ეს მსახური სასწრაფოდ დაითხოვეს.

ასეა თუ ისე, ბაბუაჩემის ცხედარი არ მინახავს, მაგრამ ჩემს ფიქრებში ბაბუას ცხედარსაც სწორედ იმ ადგილას ვხედავ, რადგან დანამდვილებით ვიცი, შაქირ ფაშაც, ისევე, როგორც ბერგერი და ბებიაჩემი, ქვედა დარბაზის სიღრმეში მაგიდაზე ესვენა და ზემოდან სინათლე ეფინებოდა. ჩვენს ოჯახში ტრაგედიას განსაკუთრებული სიმძაფრით შეიგრძნობდნენ.

მართალი გითხრათ, მეც ვისურვებდი ასეთ დიდებულ დაკრძალვას, როცა შენი ნაცნობ-მეგობრები ჯერ იისფერი ცისვაზით ძორთულ ბალს, შემდეგ კი ამპირის ავეჯით განწყობილ ჩაბნელებულ დარბაზს ჩუმი და მოკრძალებული ნაბიჯით გაივლიან, თითქოს ტაძარში შედიანო, რათა ატლასის სუდარის ქვეშ კუბოში მწოლიარეს უკანასკნელად დაგემშვიდობონ. სად ასეთი დაკრძალვა და სად ახლანდელი: როცა მეჩეთის ეზოში თავმოყრილ დამწუხრებულ ადამიანებს მათხოვრები ხელებზე ექაჩებიან, ყველა ერთხმად ყაყანებს და არის ერთი განევ-გამონევა. მაგრამ უკვე კუნძულიც აღარ არის ის, რაც იყო, აღარც ის დარბაზიანი სახლი არსებობს, რომლის გამოც ეს მწუხარე რიტუალი განსაკუთრებით მშვენიერი გეჩვენებოდა. ალბათ, ამ პალატიდან პირდაპირ მორგში გამაგზავნიან. როგორც კი საშუალება მომეცემა, სარას ვეტყვი, მორგში არ წამიყვანონ. ვერ ვიტან ცივ ადგილებს. არც გაცივება მიყვარს. კუნძულზე გატარებული ზამთრის შემდეგ სიცივეების ძალიან მეშინია.

როგორ გვცვიოდა იმ ზამთარს. სკოლაშიც და სახლშიც ვიყინე-

ბოდით. ნავმისადგომიდან გემზე ჩასვლისას დედა სვიტრის ქვეშ გაზეთს შემომახვევდა ხოლმე, რომ არ გავცივებულიყავი. იანვარში ჩრდილო-აღმოსავლეთის ქარი რომ დაუბერავდა, სიცივე ძველბამდე ატანდა. ალბათ, იკითხავთ, იანვარში კუნძულზე რა გესაქმებოდათო და მართალიც იქნებით. იმ ზამთარს კუნძულზე ჩვენთან ერთად ორიოდე ოჯახი თუ იყო დარჩენილი. ბალკანეთის ომის დასრულებიდან ერთი წლის შემდეგ მსოფლიო ომი დაიწყო. იმდენად გვიჭირდა, რომ შაქირ ფაშას სახლში ყველა ოთახი გავაქირავეთ. ბებიაჩემის სართული ერთმა ინგლისელმა სამხედრომ დაიკავა. სხვა სართულებიც კი, ანუ დეიდა აიშესი და ჩვენი, გაქირავებული გვქონდა და ეს იყო ჩვენი ერთადერთი შემოსავალი. მართალია, უფროსები ცდილობდნენ, ეს მდგომარეობა ბავშვებისთვის დაემალათ, მაგრამ ჩვენ ყველაფერს ვხვდებოდით. ცვლილებები მუტად თვალში საცემი იყო. სანჯავი რომ დაეზოგა, ბებიამ ჩვენი საძინებელი ოთახებისა და ერთი სალონის გარდა ყველა ოთახი ჩააკეტილა. ძირითადად ჩვენს ბოსტანში მოყვანილ ბოსტნეულს ვჭამდით. აპმეთ ბეი, რომელიც ბალკანეთის ომიდან უფროსი ჟანდარმის ჩინით დაბრუნდა, დეიდაჩემზე დაქორწინდა, პირველი მსოფლიო ომის დაწყებისთანავე კი ბალდადში მეცამეტე არმიის უფროსად დანიშნეს. მამაჩემიც აღმოსავლეთში, რუსეთის ფრონტზე იბრძოდა. ძია ჯევათიც "ძაალიან შორს", ანუ საპყრობილეში იყო. ძია სუათს, რომელიც იმ საზარელი ტრაგედიის უშუალო მოწმე იყო, გულყრა დასჩემდა, უეცრად ცახცახი აიტანდა და გონდაკარგული ძირს დავარდებოდა ხოლმე. ძია სუათი ბებიაჩემის დაწინებით კვლავ გალათასარაის ლიცეუმში აგრძელებდა სწავლას. ფაპრუნისასა და ალიეს ფრანგული სკოლა დაიხურა და გოგონები ერთი უცხოელი ქალბატონის პანსიონში გაამწესეს, სადაც ფრანგულსაც ასწავლიდნენ. შემდგომში ფაპრუნისამ სულთან რეშათის თაოსნობით დაარსებული ნატიფი ხელოვნების სკოლა დაამთავრა. მიუხედავად სიღარიბისა, შაქირ ფაშას ოჯახში ფრანგულის არცოდნას ისევე განიცდიდნენ, როგორც სიმუნჯეს. ფრანგული ენა და ინსტრუმენტზე დაკვრა ამ ოჯახში დაბადებული ყოველი ბავშვისთვის აუცილებელი იყო. თუმცა სილატაკე მაინც ხშირად იჩენდა თავს. უზრუნველი ცხოვრების დროს შეძენილი ტაფტა და ხავერდი წლის ბოლოს გვარიანად შეიღახა. უკვე დაკერებული ფეხსაცმელი და ტან-

საცმელი გვეცვა. ჩვენ - ბავშვები - სილატაკეს ვერ შევეჩვიეთ, უფროსებს კი უფულობაზე მეტად მტრის მიერ დაპყრობილი სამშობლოს ბედი ადარდებდათ. შაქირ ფაშას გარდაცვალებიდან ზუსტად ორმოც დღეში, - დედაჩემი ამას ხაზგასმით აღნიშნავდა, რადგანაც იმ დღეს მამამისის მეველუდი გადაიხადეს, - ოსმალეთის იმპერატორმა საფრანგეთს ომი გამოუცხადა. პირველი მსოფლიო ომი, რომელმაც ჩვენს მსგავსად ათიათასობით ოჯახი დაანგრია, ჩვენს იმპერიასაც განადგურებას უქადდა.

მამაკაცები ფრონტზე იყვნენ, ძია სუათი ლიცეუმიდან შინ კვირის ბოლოს ბრუნდებოდა ხოლმე. სახლში მხოლოდ ქალები დარჩენილიყვნენ - უფულობას, გაჭირვებასა და შრომას მიუჩვეველი ნაზი ქალები, რომელთაც როიალისა და ვიოლინოს დაკვრის, უცხო ენებისა და ხატვის გარდა არაფერი შეეძლოთ. მაგრამ ჩვენი ოჯახის ქალბატონებმა - ბებიამ, დედამ და დეიდა აიშემ ამ გაჭირვებას სამკვდრო-სასიცოცხლო ბრძოლა გამოუცხადეს, თავი ამყად ეჭირათ და სილატაკეს არათუ ნაცნობ-მეგობრებთან, ბავშვებთანაც კი არ იმჩნევდნენ.

იმ წლებში ფაპრუნისა და ალიე უკვე ახალგაზრდა ქალები გახდნენ, მე კი ძმა შემეძინა, რომელსაც ბაბუას სახელი დაარქვეს. ფაპრუნისა ყოველდღე გემით დადიოდა სკოლაში, რაც მეტად დამლღელი იყო. ჩემსა და ალიეს შორის ასაკობრივი სხვაობა უფრო თვალში საცემი გახდა. უკვე ძველებურად აღარ ვთამაშობდით დაჭერობანასა და დამალობანას, თუმცა ხუთი წლის შემდეგ ჩვენ კვლავ უახლოესი მეგობრები გავხდით. და მაინც, ბავშვობის იმ წლებშიც ჩვენს შორის გაუმხელელი საიდუმლო თითქმის არ არსებობდა. ალიეს ყველა სურვილს უწყყმანოდ ვასრულებდი. სახლიდან დედაჩემის ნებართვის გარეშე ფერადი შიფონის შარფები მიმქონდა, მოკვდიო, რომ ეთქვა, უთუოდ მოვკვდებოდი. ჯერ კიდევ არ ვიცოდი, რომ ალიეს ცხოვრებაში ყველაზე დიდი, ყველაზე დამატყვეველებელი ტრფობის მიზეზი გავხდებოდი... ჯერ კიდევ ბევრი რამ არ ვიცოდი. ერთხელ შემთხვევით შევიტყე, თუ რატომ ვატარებდით მთელ ზამთარს კუნძულის სასახლეში, იმასაც მოვკარი ყური, რომ ჩვენს სახლში საოკუპაციო ჯარების ერთ-ერთი მეთაური ცხოვრობდა. ერთხელ დედაჩემი მდგმურებისაგან ქირის მისაღებად ტაქსიმში წავიდა, შინ დაბრუნებული კი დედასა და ძმას

აღელვებული უყვებოდა:

"დედა, შეგიძლია, წარმოიდგინო - ინგლისელ მეთაურს ტერასაზე გაფენილი საცვლებიდან ცალი წინდა დაუკარგავს, კაცი ხმის ჩახლეჩამდე ყვიროდა: წინდა მომპარეთ, ფულს გადაგახდევინებთ".

"ალბათ, ქარმა წაიღო," - თქვა დედა აიშემ.

"მოდი და აუხსენი! რადგანაც ქვეყანას უჭირს, ფიქრობს, რომ თეთრეულსაც კი ვიპარავთ".

"ეს აღარ განმეორდება, შვილო", - თქვა ბებია, "როგორც კი ინგლისელები ჩვენს სახლს დატოვებენ, იქ გადავალთ. მდგმურების თავი აღარ მაქვს... მირჩენია მშვიერი ვიჯდე, ვიდრე უცხოელს გავუნოდო ხელი".

ძია სუათი ხალჩაზე გაგორდა. კვლავ გულყრა დაემართა-მეთქი, გავიფიქრე, ის კი თურმე ხარხარებდა. "შაქირ ფაშას ქალიშვილს, ქალბატონ ჰაკიეს, ინგლისელი მეთაურის წინდა მოუპარავს... ჰა... ჰა... ჰა... ინგლისელის უშველებელი წინდები ემინ ბეის თუ მოერგება!.."

მე მხოლოდ სასტუმრო ოთახის წინ კიბეზე ასვლა-ჩამოსვლისას თუ მოვკრავდი ყურს რამეს. ერთ დღეს დეიდამ დედაჩემს უთხრა: "ჰაკიე, ჰოსპიტალში მოხალისედ მუშაობ, ბარემ, ფულიც მოგეთხოვა, იქნებ მოგცენ? მათაც სჭირდებათ დამხმარენი". ფაპრუნისა და ძმას შორის ყველაზე პრაქტიკული ჭკუით გამოიჩინოდა, მაგრამ დედამისის მკაცრ მზერას რომ აწყდებოდა, მაშინვე ჩუმდებოდა.

"ჩემი ქალიშვილი ავადმყოფის მომვლელი უნდა იყოს?! ამ საქმეს, როგორც მოხალისე, ისე აკეთებს."

სალამობით ჩვენს ოთახში რომ შევიდოდით, დედას ვეკითხებოდი: "დედა, იმ წინდას რა უქნეს?" "დედიკო, რას ნიშნავს მოხალისე?"

"ყველაზე უარყოფითი გავლენა, რაც ომმა ჩვენს ოჯახზე მოახდინა, ის არის, რომ შენ ზედმეტად ცნობისმოყვარე გახდი და საჭიროზე მეტი იცი."

იმის გამო, რომ ქალების გარემოცვაში ვიზრდებოდი, შესაძლოა, დროზე ადრე გავიზარდე და ზედმეტად განებივრებული ვიყავი. დეიდები, ძია სუათი და ბებიაჩემი დიდ ყურადღებას მაქცევ-

დნენ, როგორც ყველაზე უმცროსს. ყველა ცდილობდა, რაღაც ეს-
ნაველებინა ჩემთვის. ამიტომ, ჩემდა უნებლიედ, მართლაც ბევრი
რამ ვიცოდი. მაგრამ მხოლოდ იმ განსაკუთრებულ და საიდუმლო-
ებით მოცულ დღეს ვიგრძენი პირველად, რომ გავიზარდე და ახალ-
გაზრდა ქალი გავხდი. ეს იყო მაშინ, როდესაც დედაჩემი ღვიძლის
სამკურნალოდ კარლსბადში იმყოფებოდა და მე მამასთან ერთად
შაქირ ფაშას აპარტამენტში დავრჩი... მგონი, სწორედ იმ დღეს გა-
ვიგე, რას ნიშნავს ნამდვილი სიყვარული... ეს იყო დღე, როდესაც
ის სტუმრად გვეწვია!

ანთეპული თვალეპი

ეს ნატიფი ქალბატონები
თმის თითო მოჭრილ კულულს
აბრეშუმის მაქმანებში ახვევდნენ
და საგანგებოდ გახამებული ცხვირსახოცებით
სევდას, იმედსა და მონატრებას
აღმოსავლეთის ფრონტზე მყოფ
ოფიცრებს უგზავნიდნენ...

ემინ ბეი შინ ადრიანად დაბრუნდა. ხელში პაკეტები ეჭირა. სამ-ზარეულოში შევიდა, სადაც ფისულა ვახშამს ამზადებდა და ჰკითხა - დღეს ვახშმად რა გვექნებაო.

"გუსინდელი ღვეხელის ნარჩენი, ჩემო ფასა, თქვენს პატარა ქალბატონს კი ხორცს სევუნვავ", - უპასუხა ბერძენმა გოგომ.

"ახლა ხორცი შენვი და სახლში წადი, ჩემო გოგო. შენი შვილის-თვის კი საჭმელს აქედან გაგატან".

"როგორ გეკადრებათ, ჩემო ბატონო. ქალბატონს სევპირდი, რომ არ წავალ, ვიდრე თქვენ არ მოგემსახურებით."

"წადი, ფისულა, წადი, დღეს თავისუფალი ხარ."

"პატარა ქალბატონი რალას სენამს?"

"მაგაზე მე ვიზრუნებ. წადი, შვილო."

"სუფრას მაინც გავსლი."

"არ არის საჭირო, ფისულა. დაბინდებამდე დაბრუნდი შინ".

ფურეია თავის ოთახში ვიოლინოს უკრავდა. მას შემდეგ, რაც მოსამსახურე დაითხოვა, ემინ ბეი ერთხანს ფანჯრიდან უმზერდა. ფისულამ კიბე ჩაიარა, ქუჩაში გავიდა და ტაქსიმისკენ გასწავა.

ქალიშვილის ოთახიდან ვიოლინოს აუნყობელი აკორდების ხმა ისმოდა. ნელინადზე მეტი იყო გასული, რაც უნგრელი ვირტუოზი - ჩარლზ ბერგერი - კვირაში ორჯერ ფურეიას ვიოლინოს გაკვეთი-

ლებს უტარებდა. როიალის დაკვრაში ჰაკიესა და აიშესავით ნიჭიერი ვერ იყო ფურეია, მაგრამ ამ საქმეს მაინც ხალისით ეკიდებოდა.

ემინ ბეი ქალიშვილის ოთახისკენ გაემართა და კარზე დააკაკუნა. "შემოდი, ფისულა", - დაიძახა ფურეიამ, მაგრამ კარებში ბერძენი მოახლის ნაცვლად მამა რომ დაინახა, ცოტა გაუკვირდა.

"მამიკო, როდის მოხვედი? ვერც კი გავიგე."

"ცოტა ხნის წინ, ჩემო საყვარელო."

"ფისულამ ჩაი უკვე მოგართვა?"

"არა".

"დედიკომ რომ გააფრთხილა..."

"ფისულა დავითხოვე..."

"მერედა, დედა რომ გაბრაზდება..."

"ფურეია, ცოტა ხნით ხომ ვერ შეეშვები მაგ ვიოლინოს?"

"ზვალ გაკვეთილი მაქვს, უნდა ვიმეცადინო."

"ერთი ნუთით გადადე ვიოლინო და მომისმინე".

ფურეიამ ვიოლინო ლოგინზე დადო, ხეში ჯერ კიდევ ხელში ეჭირა. "დედას ხომ არ დავმართა რამე?!" - იკითხა აღელვებულმა.

"არა, შვილო. ამ დილით მისი წერილი მივიღე. დედა ძალიან კარგად არის. ტკივილმა უკლო, მადაზეც მოსულა. მოკითხვას გითვლის და ბევრს გკოცნის".

ემინ ბეი კიდევ რალაცის თქმას აპირებდა, მაგრამ საჭირო სიტყვებს თავი ვერ მოუყარა და ერთხანს დუმილი არჩია. ფურეიამ ხემიც ვიოლინოს გვერდით დადო და გოცვებით შეხედა მამას, რომელსაც ძალიან სერიოზული გამომეტყველება ჰქონდა.

"ფურეია, ახლა რასაც გეტყვი, ძალზე სერიოზული და მნიშვნელოვანი რამ არის და მხოლოდ ჩვენ ორს შორის უნდა დარჩეს. მიხედა, ერთი საიდუმლო გაგანდო".

ფურეიას სუნთქვა შეეკრა, ლოყები აუნითლდა. ალბათ, მამამ შეიტყო, რომ ალიე შეყვარებულია. ცხრა წლის ბავშვისთვის საიდუმლო მხოლოდ სიყვარულთან შეიძლება ყოფილიყო დაკავშირებული. საკმარისი იყო, ფურეია ბერგერის გაკვეთილზე წასულიყო, მოულოდნელად ალიეც იქვე გაჩნდებოდა, ერთ კუთხეში დაჯდებოდა და დაჟინებით უმზერდა ბერგერს ან ბიბლიოთეკაში წიგნებს ათვალიერებდა. ერთხელაც ფურეიამ ველარ მოითმინა და დეიდას უთხრა: "თუ ვიოლინო ასე გაინტერესებს, შენც იარე გაკვეთილებ-

ზე". ამის შემდეგ ალიემ ბერგერთან სიარული დაიწყო, მაგრამ ფურე-
რეისა გაკვეთილებს მაინც არ აცდენდა. მან მკაცრად გააფრთხი-
ლა პატარა დისშვილი, რომ ამ ვიზიტების თაობაზე კრინტიც არა-
ვისთან დაეძრა. ოჯახში არაფერი უნდა სცოდნოდათ.

"კი, მაგრამ, რატომ?" - არ ცხრებოდა ფურეია.

"შენ ჯერ ბავშვი ხარ, ვერ გაიგებ" - ეუბნებოდა ალიე.

"გავიგებ. გთხოვ, მითხარი".

"ვერ გაიგებ-მეთქი!"

"მაშინ დედას ვეტყვი, ჩემს გაკვეთილებს რომ ესწრები..."

გამნარებულმა ალიემ თმები მოქაჩა დისშვილს. მერე უცებ ხე-
ლი გაუშვა და ლოყები დაუკოცნა. "გაიზრდები და ყველაფერს მიხ-
ვდები, ჩემო კარგო. შეყვარებული ვარ".

"ის ხომ ძალიან დიდია, თითქმის ბებერი."

"ეჰ, ფურეია, ბერგერი კი არა, სხვა მიყვარს, მაგრამ ერთი რამ
იცოდე - სიყვარულმა ასაკი არ იცის".

"რა?!"

"დიახ, ასეა."

"მაინც, ვინ გიყვარს?"

"გთხოვ, ნუ მეკითხები იმას, რასაც ვერ აგიხსნი. ბერგერი თა-
ვისთავად ძალიან მომწონს. მგრძნობიარე, ღრმა, მცოდნე, მელან-
ქოლიური, საინტერესო ადამიანია."

"მაგრამ ბებერია, მუდამ ცხვირჩამოშვებული, საერთოდ არ
ილიმება".

"ნუ ილიმება," - თქვა ალიემ და მხრები აიჩეჩა. "მაინც საინტე-
რესო კაცია! იცოდე, ეს ჩვენი საიდუმლოა, ფურეია. ჩემი საიდუმ-
ლო გაგიმხილე, მხოლოდ შენ - ერთადერთს. ახლა უკვე მეტად
მნიშვნელოვანი რამ იცი".

"კი მაგრამ, ალიე, რომ არ გითქვამს შეყვარებული ვისზე ხარ?"

"მაგის ცოდნა კი საჭირო აღარ არის. რაც მთავარია, იცი, რომ
შეყვარებული ვარ. ჰოდა, ეგეც საკმარისია შენთვის".

ფურეია ჯერ ზუსტად ვერ ხვდებოდა, რა იყო სიყვარული, მაგ-
რამ, იმის გამო, რომ ოჯახში განუწყვეტილად საუბრობდნენ სიყვა-
რულზე - ძია სუათის სიყვარული, ფაჰრუნისას სიყვარული... -
უკვე საკუთარი აზრი ჰქონდა ამაზე. ქალისა და მამაკაცის სიყვა-

რული ნამდვილად რალაც ამაღელვებელი და უცნაური რამ უნდა ყოფილიყო.

ჩანს, მამამ როგორღაც გაიგო მისი საიდუმლო. ფურეიამ გარფ-ლიანებული ხელისგულები კალთაზე შეინმინდა.

"შვილო, ამ სალამოს რამდენიმე სტუმარი გვეწვევა. ძალიან მნიშვნელოვანი საუბარი გვექნება. არ მინდა, ჩემ და შენ გარდა სახლში ვინმე იყოს და ის საუბარი გაიგოს. ამიტომაც დავითხოვე ფისულა. შენ უნდა გაგვიმასპინძლდე."

ფურეიამ შვებით ამოისუნთქა.

"ბებიაშენმა რომ შეიტყოს, აუცილებლად მოსამსახურეს გამოგვიგზავნის. ასე რომ, არავის არაფერს ვეტყვი. ეს სალამო შენთვის ერთგვარი გამოცდა იქნება, ჩემო გოგო. პაკეტები სამზარეულოში შეიტანე, გახსენი და სუფრა ისე გააწყვე, როგორც დედამ გასწავლა. სუფრას რომ გაგვიშლი, მერე შენს ოთახში ნადი და ვიოლინოს დაკვრა გააგრძელე. შევთანხმდით?"

"მამა, ვინ უნდა გვესტუმროს?"

"რამდენიმე სამხედრო, ჩემი მეგობრები."

"რამდენი კაცი მოვა?"

"სამი ან ოთხი. პასაჟში შევიარე და პროდუქტი ვიყიდე. ნადი, ერთი, ნახე, სახლში რაქი თუ გვაქვს?"

ფურეია ჩიტივით შეფრინდა სამზარეულოში და უკან ბოთლით ხელში დაბრუნდა.

"მამა, ეს რაქია?"

"კი, შვილო", - მიუგო მამამ.

"დედა ამ სასმელს პატარა გრაფინში ასხამს ხოლმე. ჩავასხა?"

"საჭირო არ არის. ჯერ სუფრა გააწყვე."

ფურეიამ სამზარეულოში შეირბინა, ყველი და მწნილი თეფშებზე დადო. მაგიდაზე მისი უსაყვარლესი ხელით ნაქარგი ტილოს სუფრა გადააფარა, თეფშები და ჭიქები დააწყო და მამას აჩვენა.

"აფერუმ! ამაღამ ჩვენი სახლის დიასახლისი შენ იქნები".

"მამა..."

"გისმენ, ჩემო გოგო".

"შეც ვიქნები სუფრასთან?"

"არა."

"თუნდაც, მაგიდის კუთხეში..."

"არა, ჩემო კარგო."

"აბა, ამაღამ დიასახლისი იქნებო ?.."

"ამ საღამოს დედაშენიც კი შინ რომ ყოფილიყო, ჩვენთან ერთად ვერ ივახშმებდა. ძალიან მნიშვნელოვანი საუბარი გვექნება".

"სიყვარულს შეეხება?"

ემინ ბემი გაოცებულმა შეხედა ქალიშვილს, რომელიც ჭარხალივით ანითლებულიყო და ტუჩებს იკვებდა. ეს სიტყვა უნებურად წამოსცდა ფურეიას და იმნამსვე სიკვდილი ინატრა, ერჩივნა მინა გასკდომოდა. მამის თანდასწრებით ასეთი სისულელე რამ ათქმევინა!

"ვაი, ვაი, ვაი... ერთი დამიხედეთ, თურმე რაზე ფიქრობს ჩემი პატარა ქალიშვილი?" - შეიცხადა ემინ ბემი.

"მაპატიე, მამიკო, მაპატიე!"

"ფურეია, ამ საღამოს სიყვარულზე ბევრად უფრო მნიშვნელოვან საკითხებზე ვისაუბრებთ. ახლა ნადი და ტანსაცმელი გამოიცვალე".

ფურეიას ძალიან გაუკვირდა, რომ მუდამ სერიოზული მამა მის ასეთ ლაყბობაზე არ გაბრაზდა. პატარა ქალბატონი თავის ოთახში შევიდა, კარადიდან წინა ბაირამზე შექენილი კაბა გამოიღო და ჩაიცვა. კაბა დაპატარავებოდა, მუხლებს ძლივს უფარავდა. მაშინვე გაიხადა და სკოლის ქვედა ბოლო და თეთრი ბლუზი გადაიცვა, თმა დაივარცხნა, კისერზე ალიეს შიფონის შარფი მოიხვია, რომელიც დეიდას იქ დარჩენოდა, და სალონისკენ გასწავა.

"მოიხსენი ეგ შარფი, ფურეია. შენი ასაკის ბავშვებს არ უხდებათ", - უთხრა მამამ.

"ეს დეიდა ალიეს შარფია".

"არც მას უხდება".

ფურეიამ შარფი ოთახში შეიტანა, სკამზე დააგდო, ზედ შედგა და ფანჯარაში გაიხედა. საკმაოდ შებინდებულიყო. ქუჩაში არავინ ჩანდა. სალონიდან მამის ნერვიული ნაბიჯების ხმა ისმოდა. ის იყო, სკამიდან ჩამოსვლას აპირებდა, რომ ცხენის ფლოქვების ხმა შემოესმა. სკამზე გასწორდა და ერთხანს შეყვინდა. ჰარბიედან მომავალი ერთცხენიანი დახურული ფაეტონი პირდაპირ მათ სახლთან გაჩერდა. ფურეიამ სიბნელეში ორი მოსასხამიანი კაცი გაარჩია. სკა-

მიდან ჩამოხტა და სალონისკენ გაიქცა.

"მოვიდნენ, მამიკო, მოვიდნენ!"

"კეთილი. სამზარეულოში წადი, როცა საჭირო იქნება, დავიძახებ. მერე კი შენს ოთახში დაბრუნდი და ვიოლინოს დაკვრა განაგრძე."

მამას ეტყობოდა, რომ ლელავდა. გაისმა ორი ნყვეტილი ზარი. ემინ ბეი მძიმე, სამხედრო ნაბიჯებით კარისკენ გაემართა. ბავშვმა გაიგონა, როგორ გაულო მამამ კარი სტუმრებს და სახლში შემოიპატიჟა: "მობრძანდით, მობრძანდით, ბატონებო". ფურეია თითის ნვერებზე აინია და ჭუჭრუტანიდან გაიხედა. სამნი იყვნენ. ერთი, მოსასხამიანი კაცი, ზურგით იდგა, ლამპის მკრთალ შუქზე ქერა თმა უბზინავდა. მეორე სტუმარს უფრო კარგად ხედავდა - მას თხელი ქერა უღვაში ჰქონდა და ახალგაზრდა ჩანდა. მესამე - ლიპიანი, თითქოს ეცნო, მაგრამ კარგად ვერ ხედავდა.

"სახლში მარტო ხართ, ემინ ბეი?" - იკითხა ლიპიანმა ნაცნობმა.

"მხოლოდ ფურეიაა", - მიუგო მამამ.

"ფურეია?" - იკითხა ზურგით მდგარმა მოსასხამიანმა.

"ჩემი ქალიშვილი, ცხრა წლისაა. სახლიდან მისი გაშვება ყურადღებას მიიპყრობდა".

მამამ სტუმრები სალონში შეიპატიჟა. ფურეია ფეხაკრეფით შებრუნდა სამზარეულოში და წინასწარ გამზადებული თეფშები ვერცხლის ლანგარზე დააწყო. ხელები უკანკალებდა. ამ სალამოს დიდი მისია ჰქონდა დაკისრებული - მამისთვის უნდა დაემტკიცებინა, რომ უკვე გაიზარდა, დაქალდა და მისი ნდობა შესაძლებელი იყო. არაფერი უნდა შეშლოდა, ბევრი არ უნდა ელაპარაკა.

ფისულას მომზადებული ლეველი პატარ-პატარა ნაჭრებად დაჭრა და თეფშზე დააწყო ისე, როგორც დედამ ასწავლა. იქნებ ხორციც უნდა შეენვა? უნდოდა, რომ მამას ეამაყა მისით.

ლუმელიდან დიდი ტაფა გამოიღო, რომელიც ისეთი მძიმე იყო, ცოტაც და, ხელიდან გაუვარდებოდა. მაშინვე გადაიფიქრა ხორცის შენვა. სამზარეულოს ტაბურეტზე ჩამოჯდა და ლოდინი დაიწყო. დრო თითქოს არ გადიოდა. მოინყინა. უზურგო ტაბურეტზე ჯდომისგან ზურგიც ასტიკვდა. უკვე აღარც დიასახლისობა სურდა, აღარც ახალგაზრდა ქალიშვილობა და საერთოდ აღარაფერი.

თავის ოთახში ნიგნების თვალიერება, ხატვა და თამაში მოუნდა, უკვე იმაზეც თანახმა იყო, რომ ძმასთან ერთად ისიც ბუზიასთან გაეგზავნათ. ატირებას არაფერი უკლდა, როცა მამის ხმა შემოესმა:

"ფურეია, მოდი სტუმრებთან..."

გოგონა მაშინვე წამოხტა ტაბურეტიდან და ოთახში შეირბინა.

"აი, ჩემი პატარა ქალიშვილი - ფურეია," - სიამაყით თქვა მამამ. ბავშვი თავდაპირველად თხელულუვაშიან კაცთან მივიდა და რევერანსით მიესალმა.

"კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ბატონებო!"

"Bon soir, mademoiselle", - მიუგო კაცმა.

"ეს ბატონი ფრანგია, მას ფრანგულად ესაუბრე", - მიმართა მამამ.

"Soyez le bienvenu", - მიესალმა ფურეია. შემდეგ ღიპიანი კაცისკენ მიბრუნდა.

"ოო, როგორ გაზრდილხარ მას აქეთ, რაც ბოლოს გნახე. მალე შენი გათხოვების დროც დადგება", - თქვა ნაცნობმა სასიამოვნო ხმით. ფურეიას ლოყებზე სიმბურვალემ დაუარა, განითლდა და ნერვიულობისგან ენა დაება.

"ნუთუ, ბიძაშენი სეიფეთინი არ გახსოვს, ჩემო გოგო?"

"აი, ყოჩაღ! ფურეია, ცხენზე აღარ შეგსვამ, მაგრამ..."

ბავშვს გაახსენდა ეს ბატონი, რომელიც ზამთარს ტაქსიმზე ატარებდა. რამდენჯერმე ძია სუათთან ერთად სწვევია სტუმრად.

"კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება!" - მასაც რევერანსით მიესალმა და, როგორც იქნა, მესამე სტუმარს მიუბრუნდა, რომლის სახეც მანამდე ვერ გაერჩია. ღმერთო, მიშველე! ეს როგორი თვალეზია?! ცისფერზე ცისფერმა, მანათობელმა მზერამ თითქოს ფურეიას გულში შეაღწია.. დღემდე ასეთი ლამაზი კაცი არ ენახა. სხვები - ის ქერა ფრანგი და ღიპიანი - იმ წამს თითქოს სადღაც გამქრალიყვნენ. ოთახში მხოლოდ ის დარჩენილიყო. ის და ფურეია. ალიე, ალიე, ალიე... ნეტავ, აქ ყოფილიყავი!... ეს თვალები, ეს სახე შენც უნდა გენახა...

"ესე იგი, თქვენ ფრანგული იცით, პატარა ქალბატონო?"

"დიახ, ჩემო ბატონო."

"რამდენი ხანია, რაც სწავლობთ?"

"დედა სულ ფრანგულად ელაპარაკებოდა. ფაქტიურად, თურქულთან ერთად ისწავლა, ამიტომაც მშობლიურივით იცის," - მიუგო მამამ.

"დედამისი ფრანგია?"

"არა, თურქია".

"სხვა გატაცებებიც გაქვთ, პატარა ქალბატონო?"

"დიახ, ვიოლინო".

"ვიოლინოს უკრავთ?"

"დიახ, ბატონო".

"რამდენი წლის ხართ?"

"თვრამეტის, ცხრამეტის, ოცის", - უნდოდა ეთქვა ფურეიას.

"ცხრის", - მიუგო.

"სკოლაში დადიხართ?"

"დიახ."

"აფერუმ! ნეტავ, ყველა თურქმა გოგონამ თქვენსავით იცოდეს ენები და მუსიკა! ვინ იცის, იქნებ, დადგეს დღე და...", - დასძინა ცისფერთვალემა მამაკაცმა.

"ვხატავ კიდევაც", - აღმოხდა ფურეიას.

"ჩემო კარგო, მოდი ვახშამი მოგვართვი."

ფურეია კვლავ იმ მომაჯადოებელი გამოხედვით იყო მონუსხული და მუხლების კანკალით დაბრუნდა სამზარეულოში. სულ ტყუილად ცდილობდა მძიმე ლანგრის აღებას. ამიტომ სუფრასთან თეფშები ცალ-ცალკე გაიტანა. სამზარეულოში მამა შემოვიდა და რაქის ბოთლი და გრაფინი აიღო.

"შეგიძლია შენს ოთახში ახვიდე, ფურეია".

"სამზარეულოში დავიცდი მამა, იქნებ, რამე დაგჭირდეთ."

მამა თმაზე მიეაღერსა: "ნუ ლელავ, არაფერი დაგჭირდება. წადი და დანეჭი".

ფურეია თავისი ოთახისაკენ წავიდა, მაგრამ ფეხები უკან რჩებოდა. შემდეგ სუფრასთან მსხდომი სტუმრებისკენ მიბრუნდა და სალამო მშვიდობისა უსურვა. უცბად გაახსენდა, რომ ერთ-ერთი მათგანი ფრანგი იყო და დაამატა: "Bonne nuit, messieurs".

"Bonne nuit, ფურეია" - დაემშვიდობნენ სტუმრები.

ფურეია დერეფანს გაუყვა, მაგრამ მისი მზერა ცისფერთვალემა კაცისკენ იყო მიმართული. ოთახში შევიდა. ერთი სული ჰქონდა,

ალიესთვის ეთქვა რამე ამ კაცზე, მაგრამ მამისთვის სიტყვა ჰქონდა მიცემული. ვერაფერს იტყოდა.

ვერ მოითმინა და კვლავ ფეხაკრეფით სალონისკენ გაემართა, ხვდებოდა, რომ მისი საქციელი სამარცხვინო იყო, მაგრამ კიდევ ერთხელ სურდა, ენახა ის ცისფერთვალემა კაცი. მამას სალონის კარი ჩაეკეტა. ფურეიამ გალება ვერ გაბედა. ერთხანს კარს უკან შეყოვნდა. გაიგონა, მამამ ფრანგი სტუმარი როგორ გააცილა, კარი დაკეტა და სალონში დაბრუნდა. ბავშვმა საუბრის მოსმენა სცადა, მაგრამ მათი სიტყვებიდან ბევრი ვერაფერი გაიგო. "ეროვნული ბრძოლის დანყება"... "ანატოლიაში იარაღის გადაგზავნა..." "რა მიმართულებები ავირჩიოთ?.." აი, ასეთ გაუგებარ ფრაზებს მოჰკრა ყური. ფურეია ოთახში შებრუნდა, მაგრამ ვერც ვიოლინოს დაკვრა შეძლო და ვერც ხატვა. ნამოწვა. გამუდმებით იმ ცისფერთვალემა კაცზე ფიქრობდა. როცა გათხოვდებოდა, ასეთი ქმარი უნდა ჰყავდეს - ცისფერთვალემა, მოსასხამიანი... ჩათვლიმა. უცბად შეკრთა, გაელვიძა და საუბრის ხმა მოესმა. მამა სტუმრებს ემშვიდობებოდა.

"ღმერთმა ქნას, გემი მალე იყოს მზად. არ უნდა დავიგვიანოთ. მეტიად სასწრაფო საქმეა," - ეს ცისფერთვალემა სტუმრის ნათქვამს ჰგავდა.

შემდეგ სეიფეთინის ხმა შემოესმა: "ხომ ვთქვით, რომ გამოსავალიც მოიძებნება".

"როგორც ხალხისთვის იქნება უმჯობესი, ისე იყოს", - ეს კი მამის ხმა იყო.

ფურეიას მოუნდა, კიდევ ერთხელ შეეხედა იმ ცისფერთვალემა კაცისთვის, მაგრამ გაიგონა, როგორ დაიკეტა სახლის კარი. გაიქცა და ფანჯარასთან მიდგმულ სკამზე აძვრა. ამჯერად ფანჯარა გააღო და ისე გადაიხედა. დაინახა, როგორ გამოვიდა მოსასხამიანი სტუმარი, შემდეგ კი სეიფეთინ ბეი, მაგრამ ფაეტონი, რომლითაც ისინი მოვიდნენ, არსად ჩანდა. ორივემ აქეთ-იქით მიმოიხედა და სხვადასხვა მიმართულებით გასწია. ისინი ღამის წყვდიადში გაუჩინარდნენ.

ცოტა ხანში მამამ შემოიხედა: "ყოჩაღ, შვილო, ამ საღამოს ვერც კი ვიგრძენი, რომ დედაშენი შინ არ იყო".

ფურეიამ ფანჯარა დახურა და ფარდა ჩამოაფარა.

"მამიკო, ვინ იყვნენ ეს კაცები?"

"სეიფეთინ ბეი ვერ იცანი?"

"ვიცანი. მეორე? ფრანგი კი არა, ის, ცისფერთვალეზა კაცი?"

"ის ჩემი ამხანაგია ჰარბიედან. მას მუსტაფა ქემალი ჰქვია."

ქილი ალი

ემინ ბეი სალონში სეიფეთინ ბეის ესაუბრებოდა. ფურეიას მთელი ყურადღება ვერცხლის ლანგარზე ჰქონდა გადატანილი, რომელზეც ყავით სავსე ფინჯნები ეწყო. ამიტომ მათი საუბრიდან არაფერი გაუგია. უცებ, ნაცნობი სახელი შემოესმა და მაშინვე დაცქეიტა ყურები.

"მუსტაფა ქემალის მოგზაურობა მეტად რთული გამოდგა," - ამბობდა მამა. "ჩვენამდე მოღწეული ცნობებით, სამსუნში იმიტომ წასულა, რომ უზუცესები და მოწინავე საზოგადოება გადმოებირებინა. მათ გულწრფელად სჯერათ, რომ სამშობლოს შველა სჭირდება... აჰ, რა ჰქენი ჩემო გოგო, ყავა დაღვარე. ახლავე უკან ნაილე და თეფშები გამოაცვლევენე".

"როგორც გავიგე, სტამბოლში მყოფი საოკუპაციო ძალები მეტად შეშფოთებულან. სამხედრო საქმეთა მინისტრისთვის დეპეშა გაუგზავნიათ და მუსტაფა ქემალის უკან გამოწვევა უბრძანებიათ", - თქვა სეიფედინ ბეიმ.

"ძალიან ცუდი. ფურეია, რას გაშეშებულხარ? ხომ გითხარი, ფინჯნები უკან ნაილე. ალბათ, ყავაც გაცივდა. ფისულას უთხარი, ხელახლა მოადულოს."

ფურეიამ სამზარეულოსკენ მოკურცხლა.

"როგორც მითხრეს, დიდგვაროვანთა ნაწილი უცხოელების მომხრეა. განა ეს საქმეა? ყველას უცხოური კაპიტალი აინტერესებს," - ამბობდა სეიფეთინ ბეი. ფურეიას გული დასწყდა, რომ საუბრის ბოლო ნაწილს ყური ვეღარ მოჰკრა - ვაითუ, იმ ცისფერთვალემა კაცზე თქვეს რამე?

რამდენიმე დღის შემდეგ, როდესაც მამა ძილის წინ დასამშვიდობებლად შევიდა მის ოთახში, მთელი სიმამაცე მოიკრიბა და ჰკითხა:

"მამიკო, იმ სალამოს ჩვენთან რომ იყო, ის ცისფერთვალემა კაცი... სად არის ახლა?"

"ისევ სივასში გადასულა."

"მანამდე სად იყო?"

"ერზრუმში იყო, ჩემო გოგო. იქ შეხვედრები ჰქონდა, რომ ჩვენი ქვეყანა ოკუპანტებისგან დაიხსნას. სივასშიც ჩაუტარებია ყრილობა".

"ის ფაშა?.."

მამამ სიტყვა მოუჭრა: "მუსტაფა ქემალი უკვე ფაშა აღარ არის".

"ააა, რატომ?"

"ჯარი დატოვა და იმიტომ".

"კი, მაგრამ რატომ, მამა? მას ხომ სამხედრო ფორმა ძალიან უხდება?"

ემინ ბეის გაეცინა: "რომ არ წამოსულიყო, სასახლე მაინც გადაყენებდა. მუსტაფა ქემალი ძალიან მარჯვედ მოიქცა."

"მამა, სამსუნი შორსაა?"

"თან ძალიან შორს, თანაც ძალიან ახლოს, ჩემო პატარა", - მიუგო ჩაფიქრებულმა ემინ ბეიმ.

"ნეტავ, ახლა რას აკეთებს?"

"ვინ?"

"მუსტაფა ქემალი."

"დარწმუნებული ვარ, ძალ-ლონეს არ იშურებს, რათა რამდენიმე სამხედრო მაინც გადმოიბიროს . . რამდენ კითხვას სვამ, ფურეია?"

ფურეიამ თითქოს ვერ გაიგო, გაიმეორა: "ნეტავ, ახლა რას აკეთებს?"

სივასში კარგა ხნის შებინდებული იყო. რიგში მდგომთა გამოკითხვა და რეგისტრაცია თითქმის დასრულდა, სულ რამდენიმე კაციღა დარჩენილიყო.

"რომელ ფრონტებზე იბრძოდი, ჯარისკაცო?" - დალლილი ხმით ჰკითხა ფერმკრთალმა მუსტაფა ქემალმა. თირკმელში საშინელ ტკივილს გრძნობდა, მაგრამ არაფერს იმჩნევდა.

"ჩანაქკალესა და კავკასიის ფრონტებზე, ჩემო ფაშა", - მიუგო ასაფ უმრულლაჰმა. მუსტაფა ქემალი შეკრთა. მას შემდეგ, რაც იძულებული გახდა, გადადგომის შესახებ ერზრუმის ფოსტიდან

სტამბოლში შეტყობინება გაეგზავნა, "ჩემო ფაშა", "ჩემო მეთაურო" და მსგავსი მიმართებები ყურს ჭრიდა.

"აზერბაიჯანში ნური ფაშას მთავარ ადიუტანტად ვმსახურობდი. სტამბოლიდან ჩვენი დემობილიზაციისა და იარაღის ჩაბარების ბრძანება მოვიდა. ჩვენმა მეთაურმა - ნური ფაშამ, ყოველი შემთხვევისათვის, ოფიცრებს იარაღი არ ჩამოგვართვა და ორგანიზებული არმიის შენარჩუნება სცადა", - განაგრძო ასაფ ემრულაჰმა. "ჩვენ ვერ შევეგუეთ დამარცხებას, მიუხედავად იმისა, რომ ვიცოდით - თუ იარაღს არ ჩავაბარებდით და არ დავიშლებოდით, სტამბოლის მთავრობა შეამბოხებდად გამოგვაცხადებდა და სასტიკად დაგვსჯიდა. სხვა გზა არ გვქონდა. ბათუმიდან უკან დავბრუნდი".

"ესე იგი ჩანაქვალეშიც იბრძოდი", - თქვა მუსტაფა ქემალმა. იგი ყურადღებით აკვირდებოდა მის პირისპირ მდგარ ტანად ჯარისკაცს. მართალია, ახალგაზრდა იყო, მაგრამ თმა უკვე გასცვენოდა. დანყობილი სახის ნაკვთები და სანდომიანი გამოხედვა ჰქონდა. ვილაც ნაცნობს აგონებდა, მაგრამ ზუსტად ვერ იხსენებდა ვის.

"დიახ, ვიბრძოდი. იარაღი დამრჩა იმ ბრძოლის სახსოვრად. თქვენ ჩანაქვალიდან მახსოვხართ, ჩემო ფაშა. სწორედ ამიტომაც ვარ ახლა თქვენთან."

"ვინ გამოგზავნაო, რა თქვი?"

"ჩემმა ბიძაშვილმა - მუზაფერ იუზბაშიმ".

მუსტაფა ქემალი ერთხანს ჩუმად იყო. თუ მუზაფერს ჰგავს, ერთგული და მამაცი ჯარისკაცი იქნება. ნეტავ, ანატოლიის ოკუპირებულ ტერიტორიებზე ჯარების შეკრებას თუ შეძლებდა? აშკარა იყო, რომ ასაფი ჯარიდან ნამოსვლის შემდეგ ნაპირზე გამორიყული თევზივით იყო. ოსმალეთი იმდენ ხანს იბრძოდა, რომ ადამიანებს ომის გარდა აღარაფერი შეეძლოთ. სწორი გადაწყვეტილება უნდა მიეღო - ვინ იყო ეს კაცი? ნამდვილი მებრძოლი თუ უმუშევარი, რომელიც ლუკმაპურსა და თავშესაფარს დაეძებდა?

"სტამბოლში სად ცხოვრობდი, შვილო?"

"ბეშიქთაშზე, დედაჩემის სახლში".

"ცოლ-შვილი გყავს?"

"დიახ, ჩემო ბატონო".

"ცუდია. მისია, რომელიც შენ უნდა იტვირთო, საკმაოდ სახიფათოა. ამ გზიდან უკან ვერ ბრუნდებიან, მარტოხელა კაცია საჭირო."

"არ მინდა, ჩემი შვილები მტრის ხელში გაიზარდონ. მზად ვარ, ნებისმიერი დავალება შევასრულო."

"რომ გითხრა მოკვდიო, მოკვდები?"

"მოკვდები, ჩემო ფაშა. არ მეშინია. სიკვდილი ბევრჯერ მინახავს. სიკვდილს ეშინოდეს ჩემი!"

"რადგან ასეთი გმირი ხარ, აბა, ეგ ლამპის შუშა აილე!"

მწვანე მაუდგადაფარებულ მაგიდაზე ლამპა ბუუტავდა. ახალგაზრდამ ხელი გაიშვირა და წარბშეუხრელად აიღო ლამპის შუშა, შემდეგ კი მუსტაფა ქემალს გაუსწორა თვალი და მის ცისფერ თვალებში გაოცება ამოიკითხა..

"საკმარისია! საჭირო ინფორმაციას ჩემი ადიუტანტი მოგანვდის", - უთხრა მუსტაფა ქემალმა. "შეტყობინებას დაელოდე. სავარაუდოდ ორ დღეში გაცნობებთ, თუ სად შევიკრიბებით. შენთვის რამე კოდური სახელი შეარჩიე და სიაში ჩაენერე. სანამ ნახვალ, აუცილებლად მნახე!"

"კოდური სახელი?"

"დიახ."

"ეგ როგორ?"

"სადაური ვარო, რა თქვი?"

"ბეშიქთაშელი. ქილიჩ ალის უბნელი"

"ჰოდა, ამიერიდან შენი სახელი ქილიჩ ალი იქნება", - მიუგო მუსტაფა ქემალმა.

ასაფ ემრულაჰმა მძიმედ, ხმაურით ჩაიარა ხის კიბე. ჰოლში იქვე მჯდარ სამხედროსთან შეჩერდა, რომელიც ლამპის შუქზე რვეულში ჩანანერებს აკეთებდა.

"ფაშას ვესაუბრე. სიაში მეც ჩამწერეთ, თუ არ შენუხდებით".

"რა გქვია?"

"ასაფ ემრულაჰი", - თქვა, ერთხანს შეყოვნდა და "ქილიჩ ალი"-ო სიამაყით დასძინა. "ამიერიდან მე ქილიჩ ალი მქვია".

ახალგაზრდა ქალბატონის აღზრდა

1922 წლის 9 სექტემბერი, კრამერ პალასი

ჩემო უსაყვარლესო და ულამაზესო ფურეია!

თუმცა ძალიან დაღლილი ვარ, მაინც ვასრულებ პირობას - ინათა თუ არა, ავდექი და წერილის წერას შევუდექი. უკვე ათი სექტემბერია, რამდენიმე საათის წინ ახალი დღე დადგა. მაგრამ ჩვენ ჯერ კიდევ გუშინდელი დღით ვცხოვრობთ. ნეტავ, ცოტა ხნით კიდევ გაგრძელდებოდეს ცხრა სექტემბერი, რადგანაც სწორედ ცხრა სექტემბერია ჩვენი გამარჯვების დღე, ჩვენი სახელოვანი არმიის იზმირში შესვლის დღე. ჯერ კიდევ ამ ღირსშესანიშნავი მოვლენის შთაბეჭდილების ქვეშ ვარ და გული სიხარულით მეფესება. მინდა, რომ ეს დღე შენც სამუდამოდ დაგამახსოვრდეს, ამიტომაც გწერ - დღეს ცხრა სექტემბერია-მეთქი.

ოსმალო ჯარისკაცი ომში რომ მიდიოდა, მზად იყო სიცოცხლე შეეწირა. იცოდა, რომ შესაძლოა ველარასდროს ეხილა საკუთარი ოჯახი. მას ერთადერთი იმედი დარჩენოდა, ეს იმედი შინ გამარჯვებით დაბრუნება იყო. გუშინდელი დღიდან დამეუფლა ეს ამალღებული განწყობა და განვიცდი იმ უსაზღვრო ბედნიერებას, რომელიც იშვიათად თუ შეიძლება ვინმეს ხვდეს წილად.

გუშინ იზმირი განკითხვის დღეს მოგაგონებდა. დაბნეული და გაოგნებული ხალხი ქუჩებს, შენობებსა და სანაპიროს აწყდებოდა. ანატოლიელი ბერძნები ნავსადგურისკენ გარბოდნენ, იქ მდგარ ინგლისურ, ფრანგულ და იტალიურ სამხედრო ხომალდებს აფარებდნენ თავს, ზოგი პირდაპირ ზღვაში ხტებოდა. მომხდურმა ჩვენ წინააღმდეგ აამხედრა ის ადამიანები, რომლებთან ერთადაც საუკუნეების მანძილზე გვიცხოვრია, და ახლა, როდესაც ეს საბრალოები თოკებზე ცოცვით ცდილობდნენ გემზე ასვლას, მათ ხიშტებით იგერიებდნენ. შემდეგ ხანძარი დაიწყო და იზმირი ცეცხლის აღში გაქვია...

ჩემო გოგო, მოგეხსენება, ქრისტიანები საუკუნეების მანძილზე მაჰმადიანებთან ერთად მშვიდად ცხოვრობდნენ, ხელთ ეპყრათ ეგეოსის მთელი ვაჭრობა, სოფლის მეურნეობა და ცხოვრებას ფუნქციონირებდა ატარებდნენ. ახლა კი ეს ხალხი ცეცხლის ალიდან პირდაპირ ზღვაში ეშვებოდა, ოღონდ უკან არ დაბრუნებულნიყ. ძალიან, ძალიან დამწუხრებული ვარ. გული სევდით ამევსო, მაგრამ, როდესაც დავინახე, როგორ აღმართა თურქეთის დროშა კადიფეკალეზე გაქუცულ, ძველ ფორმაში ჩაცმულმა მეჰმედჩიკმა, სევდა სიამაყემ შეცვალა და ახლა, რომც მოვკვდე, აღარ ვინაღვლებ... .

როგორც კი ხანძრისგან გაპარტახებულ ქალაქს გაწმენდენ, მაშინვე შესაფერის სახლს მოვძებნი და ყველას იზმირში ჩამოვიყვანთ.

კარგად ისწავლე, ნუ გააბრაზებ დედას, რომელიც მედგრად იტანს ცხოვრებისეულ სირთულეებს.

გოცნი ბევრს
მამაშენი

ფურეამ წერილი დაკეცა და იმ მოვერცხლილ ყუთში მოათავსა, სადაც ძვირფას ნივთებს ინახავდა.

"რაო, რას გნერს მამა? მეც ნამიკითხე", - სთხოვა ძმამ.

"შენც ხომ მოგნერა, ჰოდა, შენი წერილი ნამიკითხე".

"მე შენი წერილის ნამიკითხვა მინდა."

"განა მე გთხოვ შენის ნამიკითხვას?"

"აბა, დედამ რომ თავისი წერილი ნამიკითხა".

"მე არ ნამიკითხავ!"

"დედას ვეტყვი, თავისი წერილი არ მოგცეს."

"უთხარი. სხვისი წერილები სულაც არ მაინტერესებს."

"რატომ მიბრაზდები? ტატიანას ხომ ყველაფერს უზიარებ."

"ტატიანა ჩემი საუკეთესო მეგობარია. რასაც მინდა, იმას ვეტყვი".

"მეც მითხარი".

"შაქირ, ნადი, მომწყდი თავიდან", - უთხრა ფურეიამ, "ვერ ხედავ, ქვეყანაში რა მნიშვნელოვანი ამბები ხდება, შენ კი დამდგარხარ და სისულელეებზე მელაპარაკები".

"შენ ის რუსი ჩემზე მეტად გიყვარს! მან კი თურქულიც არ იცის ნესიერად".

ფურეიამ ტანსაცმლის საკიდი მოუქნია ძმას და უყვირა:

"ახლავე მიბრძანდი ჩემი ოთახიდან, თავი მომაბეზრე!"

პატარა ქალბატონმა ვერ აიტანა საუკეთესო მეგობარზე აუთვის თქმა. როცა 1921 წელს ყირიმში წითელი არმია შევიდა, ტატიანას ოჯახმა რუსეთი დატოვა და გემით სტამბოლისკენ გამოემგზავრა. ტატიანას მამა ინჟინერი იყო და სამუშაოს შოვნა არ გასჭირვებია - ახლა ლულეზურგასში მუშაობდა. მისი პატარა ქალიშვილი ქალთა პანსიონში სწავლობდა, კვირის ბოლოს კი ხშირად რჩებოდა ფურეიასთან. გოგონებს ერთად ჰქონდათ გამოვლილი სკოლის ცხოვრება - მკაცრი დისციპლინა და გაკვეთილები, სიცივისაგან გაყინული საძინებელი ოთახები. ყოველივე ამან ბავშვები ერთმანეთს დააახლოვა. ახლა კი, როგორც მამის წერილიდან ჩანდა, ფურეიას მალე მოუწევდა მეგობართან დაშორება. მართალია, არ უნდოდა ტატიანას, ბებიასა და დეიდეებს, განსაკუთრებით კი ალიეს დამშვიდობებოდა, მაგრამ ახალი ქალაქის ნახვაც ძალიან აინტერესებდა და გაურკვეველ მღელვარებას შეეპყრო.

საბედნიეროდ, ტატიანასთან განშორება საჭირო აღარ გახდა. შაკიე ხანუმი შეჰპირდა, რომ იზმირში მხოლოდ არდადეგებზე წავიდოდნენ. ზამთარში პანსიონში ივლიდა, კვირის ბოლო დღეებს კი ბებიასთან გაატარებდა. ამგვარად, ფურეიას ვიოლინოს გაკვეთილებიც გაგრძელდებოდა.

ემინ ბეიმ ათათურქთან ერთად განმათავისუფლებელ ბრძოლაში მიიღო მონაწილეობა და გამარჯვების შემდეგ იზმირში არმიის სარდლად დაინიშნა. ის უკვე რესპუბლიკის არმიის ფაშად იწოდებოდა.

შაკიე ხანუმი, ფურეია და პატარა შაქირი იზმირის განთავისუფლებიდან მცირე ხანში ქარშითაქაზე გადავიდნენ, სადაც ემინ ფაშას ნაქირავები ჰქონდა სახლი თავისი მშვენიერი ბაღით.

იზმირში შაკიე ხანუმი თავს უცხოვდ არ გრძნობდა. აქაც, ისევე როგორც სტამბოლში, მრავლად იყვნენ განათლებული, სასიამოვნო ადამიანები. მართალია, წელიწადზე მეტი იყო გასული, რაც "გიური იზმირი" აღარ არსებობდა, მაგრამ ამ ქალაქს პროვინციული ქალაქის დონემდეც ჯერ კიდევ ბევრი აკლდა. იზმირი საუკუნეების მანძილზე უამრავი უცხოელის თავშესაფარი იყო. აქ ფრანგულად

და ბერძნულად საუბარი ყველას შეეძლო. ჰაკიე ხანუმმა ორივე ენა მშვენივრად იცოდა, ამიტომ ქალაქში დარჩენილ უცხოელებს დაუმეგობრდა. იზმირში ჰაკიეს ბავშვობის მეგობრებიც ცხოვრობდნენ - უშაქიზადეების ქალიშვილები და ათათურქის მეუღლე - ლატიფე ხანუმი, რომელზეც მუსტაფა ქემალმა სწორედ ჰაკიეს იზმირში გადმოსვლის შემდეგ იქორწინა.

ათათურქის ქორწილში ნასვლა ფურეიას ოცნება იყო, მაგრამ გიოზთეფეს სასახლეში მაინც ვერ მოხვდა. მიუხედავად გაუთავებელი ხვენწა-მუდარისა, დედისგან უარი მიიღო: "ეს მხოლოდ ოჯახური წვეულებაა. სტუმრების რაოდენობაც შეზღუდულია. შენ რომ წაგიყვანო, შაქირსაც მოუნდება წამოსვლა, მთელი ოჯახი ხომ ვერ წავალთ?"

"შაქირი ჯერ პატარაა, მე კი უკვე დიდი ვარ", - მიუგო ფურეიამ.

"დიდი რომ იყო, ასეთ უაზრო ხვენწა-მუდარას შეეშვებოდი. ესე იგი ჯერ კიდევ ბავშვი ხარ".

როდესაც ემინ ფაშა და ჰაკიე ხანუმი ქორწილში წასასვლელად გამოენწყვნენ და სახლიდან გადიოდნენ, ფურეიამ ცრემლები ძლივს შეიკავა, რომ არ ეტირა.

"სიტყვას გაძღვე, შინ რომ დავბრუნდებით, ყველაფერს წერილად მოგიყვები", - შეჰპირდა დედა.

ფურეიამ მშობლების დაბრუნებამდე ვერ დაიძინა. ჰაკიე ხანუმსა და ემინ ფაშას ფურეია ფანჯარასთან დახვდათ.

"აბა, მიაბზეთ, გთხოვთ. ლატიფე ხანუმის საქორწილო კაბა როგორი იყო?" - იკითხა ფურეიამ.

"საქორწილო სულაც არ ყოფილა, კრემისფერი კაბა ეცვა. თმაზე ფატა ჰქონდა დამაგრებული, ხელში კი ერთი ვარდი ეჭირა. მეტად სადა პატარძალი იყო."

"დედიკო, თავზე ფული და ოქროები არ გადმოაყარეს, ისევე, როგორც თქვენს ქორწილში?"

"არა, შვილო. ქორწილი არ გაუმართავთ. ძალზე სადა წვეულება იყო".

"ის... ის როგორი იყო? სიმპათიურად გამოიყურებოდა? მოსასხამი ესხა?"

ჰაკიე ხანუმმა იცოდა, რომ მის ქალიშვილს მუსტაფა ქემალი უყვარდა, ამიტომ გაელიმა.

"ძალიან სიმპათიური იყო, მოსასხამი კი ნამდვილად არ ესხა. ლურჯი ორბორტიანი კოსტიუმი ეცვა."

"დედა, ყველაფერი მომიყევით, თქვენ ხომ სიტყვა მომეცით!"

"კარგი, ფურეია, ეს მოვლენა მოსაყოლად ნამდვილად ღირს. ის, რაც გიოზთეფეში ვნახეთ, სრულიად ახალი რამ იყო ჩვენთვის. სიძე და პატარძალი ყადის პირისპირ წარდგნენ."

"განა თქვენც ასე არ იქორწინეთ, დედიკო?"

"რას ამბობ! ჩვენს დროში ნეფე-პატარძალი საქორწინო რიტუალს ცალ-ცალკე ასრულებდა, ან ვექილებს ნიშნავდა. ჩვენს შემთხვევაში ასე არ მომხდარა, მაგრამ ვიცოდით, რომ ამ ვექილების გამო ხშირად უსიამოვნო ამბები ხდებოდა."

"ეს როგორ?"

"როგორ და, მექორწინებებს ჯერ ქალს ან ვაჟს დაანახებდნენ, შემდეგ კი მათი ვექილები სულ სხვა პირებზე აქორწინებდნენ და ამის გამო უამრავ ადამიანს აუბედურებდნენ. გვაინტერესებდა, ვინ იქნებოდნენ ვექილები. ზუსტად ხუთ საათზე ფაშა და ლატიფე ხანუმი თავიანთ ხელისმომკიდებთან ერთად მობრძანდნენ და ყადის პირისპირ წარდგნენ."

"ხელისმომკიდებები ვინ იყვნენ?"

"ლატიფეს ხელისმომკიდე იზმირის ვალი - აბდულჰალიქ ბეი იყო, ფაშასი კი - მთავარი ადიუტანტი სალიპ ბეი. გაზი ფაშამ ყადის მიმართა: "ჩემო ბატონო, მე და ლატიფე ხანუმმა დაქორწინება გადავწყვიტეთ. გთხოვთ, შეასრულოთ საჭირო პროცედურა".

"ეჰ..." აღმოხდა ფურეიას, "ნეტავ ათი წლით უფროსი ვიყო და იმას ცოლად მე მივყვებოდე!"

"ნუ სულელობ ფურეია. მომხედვე, შენტვის სიურპრიზი მაქვს. ხვალ სალამოსთვის ფაშა და პატარძალი ვახშმად მოვიწვიე. მას კვლავ იხილავ", - უთხრა დედამ.

ფურეია სიხარულით ცას ეწია. მოუთმენლად ელოდა მეორე დღეს. სტუმრების მოსვლის დრო რომ მოახლოვდა, ჯერ ერთი კაბა ჩაიცვა, მერე - მეორე...

სტუმრები ქარშიიქას სახლს კატერით მოუახლოვდნენ. გაზის არ უნდოდა, რომ ამ სტუმრობის ამბავი ვინმეს სცოდნოდა. მაგრამ იგი მაინც იცნეს და სახლის წინ უამრავი ხალხი მოგროვდა. ახალდაქორწინებულებს ძლიერი ოვაციები მოუწყვეს.

იმ საღამოს ფურეია ძალიან ღელავდა - ნეტავ, იცნობდა თუ არა მას მუსტაფა ქემალი?

ხელის ჩამოსართმევად რომ მიუახლოვდა, ფაშამ თქვა: "ემინ ფაშა, ეს ის გოგონა არ არის, ამ რამდენიმე წლის წინ ჰარბიეში, თქვენს სახლში რომ შევხვდი? როგორ გაზრდილა. ნამდვილი ქალბატონია".

ფურეია ყურებამდე განითლდა. მთელი საღამო მუსტაფა ქემალს თვალი ვერ მოსწყვიტა. როდესაც ერთი წუთით სამზარეულოში გავიდა, დედაც გაჰყვა და უთხრა: "ფურეია, თავი ახალგაზრდა ქალბატონი გგონია, ჰოდა, ახალგაზრდა ქალები მამაკაცებს ასე სულელივით თვალეგაშტერებული არ უმზერენ."

ვახშმის შემდეგ, ჩვეულებისამებრ, ბავშვების ნიჭის გამოვლენის დროც დადგა. ჰაკიე ხანუმმა ფურეიას ვიოლინოს ჩამოიტანა სთხოვა. ფურეია ჯერ გაიპრანჭა, მაგრამ მუსტაფა ქემალის თხოვნის შემდეგ ზევით ავიდა და ვიოლინო ჩამოიტანა. სანამ ჩამოვიდოდა, სარკესთან მიიღრბინა, თმა გაისწორა, თითები ენით დაისველა და წარბებზე გადაისვა.

"რა დაფუკრა?" - ჰკითხა სტუმრებს.

"თქვენ რა, ჩვენი სურვილისამებრ შეგიძლიათ დაკვრა?"

"შევეცდები".

"შეგიძლიათ, ბახი შეასრულოთ?"

"რომელი კონცერტი?"

"ეს ბავშვი გამაგიჟებს! ლატიფ, - მუსტაფა ქემალი გვერდით მჯდარ მეუღლეს მიუბრუნდა: რა დაუკრას?"

"თუ შეგიძლიათ, ნაწყვეტი კონცერტიდან ორი ვიოლინოსთვის."

"შევეცდები, ჩემო ბატონო".

ფურეიამ ვიოლინო ყელზე მიიბჯინა და სიფრიფანა თითებით დაკვრა დაიწყო. თვალეტი დახუჭული ჰქონდა. სახეზე ისეთი განცდა აღბეჭდვოდა, თითქოს ოჯახურ შეკრებაზე კი არ უკრავდა, არამედ საყვარელ ადამიანს სერენადას უძღვნიდა.

ნაწყვეტი რომ დაასრულა და აპლოდისმენტები და ბევრი საქებარი სიტყვაც მოისმინა, თავის ოთახში აირბინა. მოვერცხლილი

ყუთიდან დღიური ამოიღო და კიბეზე დაეშვა. უცებ შეყვინდა - უარი რომ მითხრას?... მაგრამ გამბედაობა მოიკრიფა და...

"დღიურში რამეს სამახსოვროდ ხომ არ ჩამინერთ, ბატონო", - სთხოვა.

მუსტაფა ქემალმა ფურეიას დღიური და კალამი გამოართვა, მუხლებზე დაიდო და ის სტიქონები ჩანერა, წლების მანძილზე დიდ გავლენას რომ მოახდენდა მასზე:

"ფურეია ხანუმ", - ასე იწყებოდა წერილი, "ვხედავ, ბეჯითი ქალბატონი ბრძანდებით. ხალხი თქვენგან ბევრს ელის. ბევრი უნდა იშრომოს და ქვეყანას სარგებელი მოუტანოს."

ფურეიამ დღიური გულში ჩაიხუტა და თავის ოთახში ავიდა. თავს მართლაც რომ დავალებულად გრძნობდა ერის წინაშე. უნდოდა, მალე გაზრდილიყო და ისეთი სოლისტი გამხდარიყო, რომელიც თავის ქვეყანას მთელ მსოფლიოში გაუთქვამდა სახელს. თუმცა, არა... საკუთარ თავს თურქ ბავშვებს მიუძღვნიდა, მათ ვიოლინოს დაკვრასა და ფრანგულად საუბარს ასწავლიდა.

მას შემდეგ, რაც მუსტაფა ქემალი და ლატიფე ხანუმი ანკარაში გაემგზავრნენ, ფურეიაც სწავლის გასაგრძელებლად სტამბოლში დაბრუნდა. იქ ბებიასთან, ალიესა და ძია სუათთან ერთად ცხოვრობდა. იმ პერიოდში დეიდა ფაჰრუნისა ცოლად გაჰყვა მეტად სიმპათიურ, სასიამოვნო პიროვნებას - იზეთ მელიჰს, რომლისგანაც მალე ვაჟი შეეძინა. გარდა იმისა, რომ იზეთ მელიჰი ერთ-ერთ ყველაზე მნიშვნელოვან თამბაქოს ფირმაში - "Regie Ottoman"-ში მუშაობდა, იმ დროის ცნობილი ლიტერატორიც იყო. ამიტომაც ალიე, რომელსაც ბავშვობიდან მწერლობა სურდა, დიდ ინტერესს იჩენდა მის მიმართ. ალიე და ფურეია ბავშვის სანახავად თითქმის ყოველდღე სტუმრობდნენ ფაჰრუნისას შიშლის სახლში. ცოტა ხნის შემდეგ ფურეიას ეჭვი გაუჩნდა, რომ მათ სიხარულით აღარ ხვდებოდნენ. მათ დანახვაზე დეიდა ფაჰრუნისას რატომღაც სახე ეღუშებოდა.

"მგონი, დეიდას თავი მოვაბეზრეთ, ალბათ, ბავშვის სანახავად ძალიან ხშირად მივდივართ," - უთხრა ალიეს.

"არა, ჩემო კარგო, გეჩვენება. აბა, გაინძერი, ფარუკის ქამის დრო არ გამოგვეპაროს. სადაცაა ტრამვაი მოვა", - დასძინა ალიემ. კიბე ჩაირბინეს.

"ასე რატომ გამოწყობილხარ? ის ხომ ბავშვია, მაინც ვერ მიხვდება, რა გაცვია", - ჰკითხა ფურეიამ.

"ხომ იცი, კარგად ჩაცმა როგორ მიყვარს. ჰოდა, გაპრანჭვა ყველთვის მსიამოვნებს," - მიუგო ალიემ.

"თუ კარგად ჩაცმა გიყვარს, სახლში მანანნალასავით რატომ დაეხეტები?"

"იცი, ფურეია, ზუსტად დედაშენს დაემსგავსე - ნამდვილი ჭკუის კოლოფი გახდი".

"მე თუ ჭკუის კოლოფი ვარ, შენ ერთი უგემოვნო ვინმე ხარ", - მიუგო ფურეიამ. მთელი გზა ერთმანეთისთვის ხმა არ გაუციათ. ორივეს მობეზრდა ბუტიაობა, მაგრამ იმდენად ჯიუტები იყვნენ, რომ დუმილი არც ერთს დაურღვევია. ასე მიუახლოვდნენ სებუჰიანის აპარტამენტს. კარი ფარუქის ფრანგმა ძიძამ გააღო.

"ბავშვმა ფაფა უკვე ჭამა?" - ჰკითხა ფურეიამ.

"ახლახან მოვამზადე, სწორედ ახლა უნდა მიმეცა", - უპასუხა ძიძამ.

"აჰ, თქვენი ნებართვით, შეიძლება მე ვაჭამო?"

"რა თქმა უნდა, ფურეია, ოღონდ ჯერ ხელი დაიბანე."

ფურეია ხელის დასაბანად აბაზანისკენ გაემართა. საძინებელ ოთახს რომ ჩაუარა, ლოგინზე ნამონოლილი ძია იზეთი დაინახა.

"ძია, რატომ ნეცხართ, ავად ხომ არ ხართ?" - შეეკითხა ფურეია.

"ცოტა თავი მტკივა, ფურეია, ამიტომ შინ ადრე დავბრუნდი", - უპასუხა იზეთ მელიქმა.

"დეიდაჩემი შინ არ არის?"

"არ არის, აკადემიის მეგობრებმა ჩაიზე დაპატიჟეს."

ფურეიამ ხელი დაიბანა და ბავშვის ოთახში შებრუნდა. ალიე იქ არ დახვდა.

"ალიეეე! ბავშვი ფაფას ჭამს, მოდი!", - დაიძახა ფურეიამ. ჩამიჩუმი არ ისმოდა. გოგონამ დისშვილის ყელში ჩარგო ცხვირი და დიდხანს ყნოსავდა, კოცნიდა, შემდეგ კი სანოვრიანი ბოთლი მიაწოდოდა. ალიე ჯერ კიდევ არსად ჩანდა. ძიძასთან ერთად ბავშვს საფენი მოაშორა, ოთახში შემოტანილ პატარა აბაზანაში აბანაჟა და საცვლები გამოუცვალა. სუფთა ტანსაცმელი ჩააცვა. შემდეგ ფარუქი ხელში აიყვანა, დაარწია, იავნანა უმღერა და დააძინა. ბავშვის მოვლაში ვერც კი შენიშნა, შუადღე როგორ მოახლოვდა. არც

ალიესთვის მოუკრავს თვალი. რატომღაც, მხოლოდ წასვლის დროს გაახსენდა ალიე. სალონში შეირბინა, შემდეგ სამზარეულოში. კაბინეტშიც შეიხედა. შინაგანმა მღელვარებამ შეიპყრო. არაცნობიერად გრძნობდა, რომ ძიძისთვის არაფერი უნდა ეკითხა. ფაპრუნისას საძინებელი ოთახისკენ გაემართა, ჩაკეტილ კარებზე მორიდებით დააკაკუნა. ცოტა ხანში ბიძა შეეხმიანა:

"რა გნებავთ?"

"ძია, ალიე მანდ ხომ არ არის?"

"რა მოხდა?" - შემოესმა ალიეს მოგუდული ხმა.

კარი გაიღო და ოთახიდან ლოყებანითლებული ალიე გამოვიდა.

"ბიძაშენს ეძინა, შენ კი გააღვიძე", - უთხრა დისშვლს.

"თუ ეძინა, შენ იქ რა გინდოდა?"

"მე წიგნს ვუკითხავდი... თავი სტკიოდა... ძლივს ჩაეძინა. მისი გაღვიძება არ მინდოდა, ამიტომ გარეთ არ გამოვედი, იქ ვიჯექი".

"კი, მაგრამ, ალიე, შენ აქ ბავშვის გამო არ მოხვედი? ისეთი ტკბილი იყო, ისეთი საყვარელი... შენ კი ვერ ნახე".

"ხვალ ისევ მოვალ, ჰოდა, მაშინ ვნახავ". პალტოები აიღეს და გარეთ გავიდნენ.

"ტრამვაის ნუ დაველოდებით, ცოტა გავიაროთ, გული გადავაყოლოთ", - თქვა ალიემ.

"შენც გეძინა?"

"ჰო, ცოტა ჩავთელიმე".

სწრაფი ნაბიჯით მიდიოდნენ. ალიე თითქოს რალაცაზე ფიქრობდა, სახლს რომ მიუახლოვდნენ, უცბად გაჩერდა და ფურეიას მიუბრუნდა:

"ფაპრუნისასთან რომ მივდიოდით, გზაში ჭკუის კოლოფი გინოდე. მაპატიე, ფურეია, ჩემი სიტყვები უკან მიმაქვს. სინამდვილეში შენ ძალიან საყვარელი ხარ."

ფურეიამ დეიდას ხელი მოუჭირა.

"შენ კი სულაც არა ხარ უგემოვნო. სიმართლე თუ გინდა, ძალიან, ძალიან ლამაზი ხარ. ნეტავ, მეც შენსავით ქერა თმა და ცისფერი თვალები მქონდეს!"

"რაში გჭირდება ასეთი სილამაზე, რა ხეირია მისგან?", - მიუგო ალიემ და დასძინა: "მომხედე, ფურეია, იცოდე, დედაჩემთან არ ნამოგცდეს, რომ მე და ძია იზეტს მის ოთახში ერთად გვეძინა".

"რატომ?"

"იმიტომ. არაფერი უთხრა, გესმის? ბიძაშენი თუ ავადაა, მეც გადამედება, ჰოდა, დედაც ინერვიულებს. ამიტომ, ნურაფერს ეტყვი."

"კარგი, არაფერს ვეტყვი", - შეპირდა ფურეია.

სახლში დაბრუნებულებს სარე ისმეთ ხანუმი შეეგებათ: "ფურეია, შენთვის სასიხარულო ამბავი მაქვს. თქვენ რომ ნახვედით, ფოსტალიონმა დედაშენის ნერილი მოიტანა. არ გავხსენი, თქვენ გელოდებით. აბა, ერთი ნაიკითხე, რას გვწერენ იზმირიდან."

"ხმამალა ნაიკითხე, მეც რომ გავიგონო", - უთხრა ალიემ. ფურეიამ კითხვა დაიწყო:

დეკემბერი/1923

ჩემო ძვირფასო და პატივცემულო დედა!

თქვენთვის წერილის გამოგზავნა ოდნავ დამიგვიანდა. მაპატიეთ, უკანასკნელ დღეებში მეტად აღელვებულები და აფორიაქებულები ვართ. ამ ბოლო დროს მუსტაფა ქემალი და ლატიფე ხანუმი იზმირში იმყოფებიან. მათი აქ ყოფნის მიზეზს აქვე მოგწერთ, მაგრამ, გვედრებით, არავისთან წამოგცდეთ. 1923 წლის ნოემბერში მუსტაფა ქემალ ფაშამ რამდენჯერმე გადაიტანა გულის სპაზმი და ექიმებმა დასვენება ურჩიეს. ამ რჩევას არაფრად ჩათვლიდა, მაგრამ იმავე დროს ლატიფე ხანუმიც ფილტვების ანთებით გახდა ავად. ავადმყოფობას რომ გამკლავებოდა, ლატიფეს კლიმატის შეცვლა ესაჭიროებოდა. ამიტომ დეკემბერში იზმირში ჩამოვიდნენ და გიოზთეფეს სასახლეში დაბინავდნენ. მე თითქმის ყოველდღე დავდივარ მათთან სტუმრად. რომ არ მივიდე, ლატიფე გამინაწყენდება. ეს გასაკვირვებელია - საბრალო ქალი სრულიად მარტო ანკარაში. აქ კი, ძველ მეგობრებთან და საკუთარ ოჯახთან ერთად, მარტოობას ივიწყებს და ძალიან ბედნიერია. გაზი ფაშა სალამოობით, სამუშაო დროის დასრულების შემდეგ ემინ ფაშასთან ერთად პოკერს თამაშობს. გამიგეთ, მართლაც მეტად დაკავებული ვარ..

გუშინ სალამოს ფაშა და ლატიფე ჩვენთან იყვნენ სტუმრად. თქვენ რომ მასწავლეთ, ის ბადრიჯნიანი ბატკნის ტოლმა მოვამზა-

დე. ბლომად კამით შევკმაზე და ძალიან გემრიელი გამომივიდა. მაგრამ, სიძარტლე თუ გინდათ, ფაშამ ვახშმამდე მოხალული ლაბ-ლაბო, ყველი და ვაშლი მიირთვა, რითაც საკმაოდ დანაყრდა. კერძი ძლივს გავასინჯე. არ უნდოდათ, ვინმეს სცოდნოდა, რომ ჩვენთან იქნებოდნენ სტუმრად, ამიტომაც არაეისტვის გვითქვამს. მაგრამ ხალხმა ჩვენს კარებთან დაცვის პოლიცია და მანქანები რომ დაინახა, მიხვდა, ვინც გვესტუმრა. სახლის წინ შეკრებილებმა ოვაციები მოუწყვეს. ფაშაც ფანჯარასთან მივიდა და ხალხს მიესალმა. ახლა რასაც მოგწერ, ცოტა ჭოროაობას ჰგავს, მაგრამ დედას თუ გული არ გადავუშალე, სხვას ვის უნდა ვენდო? სანამ სტუმრები მოვიდოდნენ, ერთი ბოთლი "Dom Perignon" გასაცივებლად ყინულში ჩავდე. გაზი ფაშა ხალხთან მისასალმებლად რომ გავიდა, ხელში შამპანურით სავსე ჭიქა ეჭირა. მოულოდნელად ლატიფე ხანუმმა მეუღლეს დაუყვირა: "ქემააალ, ახლავე დადგი ეგ სასმისი. ხალხს ჭიქით ხელში ვერ მიესალმები!" წარმოგიდგენიათ? ყველა ადგილზე გავიყინეთ - მეც, ემინ ფაშაც და ვეფჯიპიც. განა შეიძლება ქმარს, თანაც რესპუბლიკის მეთაურს, ასე უყვირო? ფაშამ ფერი დაკარგა. სასმისი მაშინვე მაგიდაზე დადგა, მაგრამ ხასიათიც წაუხდა. სტუმრები რომ წავიდნენ, ემინ ფაშას ვუთხარი, ვეჭვობ, რომ ამ ქორწინებას დიდი დღე ეწეროს-მეთქი. მან კი მიპასუხა: "ზომ იცი, ჩვენ ხშირად გვიწევს ერთად ყოფნა. არასდროს შემიმჩნევია, მათ შორის უთანხმოება ყოფილიყო. ასეთი რამ საიდან მოიტანეთ, ჩემო საყვარელო?" მამაკაცები ზოგიერთ პრობლემას საერთოდ ვერ ამჩნევენ. ინშალაჰ, ვცდებოდე, მაგრამ ლატიფე ქმარს ისე ექცევა, თითქოს ის ვილაც უმნიშვნელო იყოს. თუმცა, ყველაფერი პირიქითაა ..."

"ფურეია, მომეცი ერთი ეგ წერილი," - შეანყვეტინა სარე ისმეთ ხანუმმა.

"კი, მაგრამ, ბებია, რომ არ დამისრულებია?"

"მართალი ხარ, შვილო, მაგრამ აქ ისეთი რამ წერია, რაც დედა-შვილს შორის უნდა დარჩეს".

"მე და დედაც ზომ დედა-შვილი ვართ!"

"გეყოფა, ფურეია. ხვალ-ზეგ შენც მოგწერს, ჰოდა, ნაიკითხავ. აქ კი საქმე უფროსებს ეხება. მომეცი წერილი!"

“თუ ასეა, არც მე ნაგაკითხვით ჩემს წერილებს”, - ტუჩები აუკანკალდა ფურეიას.

“მომხედე, შვილო. ჯერ მე ნავიკითხავ. თქვენთვის საინტერესო რამ თუ წერია, გეტყვით. ეს პირადი წერილია. ალიე, გეყურება, შენც არსად გაიმეორო, რაც ახლა მოისმინე, გასაგებია?” - უთხრა სარე ისმეთ ხანუმმა. ალიემ მხრები აიჩქა.

“ეს ქუჩური მანერები საიდან მოიტანე? მეორედ არ დავინახო მხრებს ასე იჩქავდე”.

“ეს სახლი პანსიონზე უარესია. რას იბღვირები? ყველაზე საინტერესო ადგილი უკვე წაიკითხა. ამის შემდეგ ხომ ვახშმის აღწერა და მოკითხვებია”, - თქვა ალიემ და ფურეიას კვალდაკვალ თავისი ოთახისკენ გაემართა.

“ფაშას გულის შეტევა ჰქონია, გაიგე, ალიე?” - უთხრა ფურეიამ, “ხომ არ მოკვდება? რომ მოკვდეს, რა მეშველება?”

“ის რომ მოკვდეს, ყველანი დავილუპებით. მართლაც, რა გვეშველება?” - თქვა ალიემ.

მუსტაფა ქემალი გულის სპაზმს არ მოუკლავს, მაგრამ იმ წელს ფაჰრუნისას პატარა ვაჟი გარდაიცვალა. ფარუქს ქუნთრუშა შეეყარა პატარა დისგან, რომელიც მამამისს პირველი ქორწინებიდან ჰყავდა. გოგონა სკოლის ასაკის იყო. ფარუქის პანანინა სხეულმა ვერ გაუძლო მაღალ სიცხეს. იმ დროს ანტიბიოტიკი იშვიათობა იყო, პენიცილინი არ იშოვებოდა. ფურეიას მწუხარებასაც საზღვარი არ ჰქონდა. იხეთ მელიჰმა ფაჰრუნისა ხანგრძლივ მოგზაურობაში წაიყვანა, მეუღლისთვის ტკივილი რომ შეემსუბუქებინა. ამ ყველაფერმა ალიეზეც იმოქმედა - ღრმა დეპრესიამ მოიცვა, თავს არ უვლიდა, თმასაც კი აღარ ივარცხნიდა, შეშლილივით დაეხეტებოდა. მწერლობაც გადაიფიქრა. თუმცა ერთხანს ბალერინობასაც აპირებდა, მაგრამ ფარუქის გარდაცვალების შემდეგ კვლავ ვიოლინოს მიუბრუნდა და ერთადერთი, რაც სიხარულს ჰგვრიდა, ვიოლინოს გაკვეთილები იყო. ფურეიას მეცადინეობებსაც ისევ არ აცდენდა.

ერთ დღეს ფურეია ვიოლინოს უკრავდა, ალიე კი კუთხეში აჩრდილივით მიმჯდარიყო. ამ გაუთავებელი ვიზიტებით გაბეზრებუ-

ლი ფურეია დეიდას მიუბრუნდა და უთხრა: "მე ხომ არ დავდივარ/შენს გაკვეთილებზე? ჰოდა, შენც ნუ შემანუხებ!"

ამ საუბარს ძია სუათმა მოჰკრა ყური: " შეეშვი, ფურეია, იაროსს. სანამ შენ უკრავ, ის იჯდეს და ბერგერი ათვალიეროს."

"კი, მაგრამ, რატომ, ძია? რატომ უნდა იაროს?" - გაცხარდა ფურეია.

"მოვიდა სეტყვა, დახვდა ქვა!" - თქვა სუათმა. ამ სახლში მშობლების გარდა არავის ესმოდა ფურეიასი, ყველას უცნაური ახირებულობა ახასიათებდა. ვერაფერს გაიგებდი, ვინ რას ამბობდა, რას აკეთებდა, რატომ აკეთებდა... ნამდვილად შეშლილებით იყო სავსე შაქირ ფაშას აპარტამენტი!

აი, მაგალითად, ერთ დღეს, ფურეია აივანზე იდგა და ქუჩას გასცქეროდა. მოულოდნელად მათ სახლთან ტაქსი გაჩერდა. იმ წლებში ტაქსი იშვიათობა იყო. გაოცებული ფურეია მოაჯირზე გადაეყუდა და ტაქსიში მჯდარი ბავშვი დაინახა. ცოტა ხანში კარი გაიღო და იქიდან მაღალი ქალი გადმოვიდა, რომელსაც გვერდით ფურეიას ძმის - შაქირის ასაკის ქერათმიანი გოგონა გადმოჰყვა. მანქანის მძღოლმა საბარგულიდან იმდენი ჩემოდანი ამოიღო, ფურეიას ეგონა, რომ ეს არასდროს დასრულდებოდა. ფურეიამ ოთახში ყვირილით შეირბინა.

"ჩვენთან სტუმარია! ჩვენთან სტუმარია!"

ძია სუათი სალონში წიგნს კითხულობდა. ბავშვის ყვირილზე წამოდგა და აივანზე გავიდა, მაგრამ ქვევით რომ გადაიხედა, ელდანაცემივით შემობრუნდა, აივნის კარი დახურა და ფარდა ჩამოაფარა.

"ფურეია, ქვევით ჩადი და იმ ქალს უთხარი, რომ მე აქ არ ვცხოვრობ და დეიდა ფაჰრუნისას სახლში გაგზავნე, გასაგებია?" - ენა ებმოდა სუათს.

"მაგრამ რატომ, ძია, განა ეს თქვენი სახლი არ არის?"

"მორჩი ყბედობას და, რასაც გეუბნები, ის გააკეთე".

"კი, მაგრამ, ძია..."

"მაგრამ არ ვიცი! მე სახლში არ ვარ, ამ სახლში არ ვცხოვრობ. ისინი დეიდაშენთან გაგზავნე, ახლავე!"

ფურეიას შეკითხვების დრო აღარ დარჩა, რადგან კარზე დარე-

კეს. ფურეიამ მოსამსახურესთან ერთად მიირბინა, კარი გამოაღო და ზღურბლზე მდგარი, კარგად ჩაცმული ქალი და ქერა ბავშვი ყურადღებით შეათვალიერა.

"სუათ შაქირი ამ სახლში ცხოვრობს?" - ინგლისურად იკითხა უცხოელმა ქალბატონმა.

"ეს დედამისის სახლია. თვითონ კი უფროს დასთან ცხოვრობს"; - მიუგო ფურეიამ ფრანგულად.

"შეიძლება, აქ დაველოდო?"

"სუათი აქ არ მოვა", - უპასუხა ფურეიამ და განითლდა, "ის სახლი შორს არ არის, დაგეხმარებით, ტაქსიში ჩასხედით და მიბრძანდით". ყველა ერთად ქვევით ჩავიდა. ფურეია შინ რომ დაბრუნდა, ძია სუათი უკვე ტელეფონით აძლევდა მითითებებს ნისას. ცოტა ხანში სუათიც გავიდა და სტუმრებთან შესახვედრად ნისასკენ გასწავლია. ფურეიამ ყველაფერი უამბო ბაზრიდან დაბრუნებულ ალიეს და ბებიას.

"შეხედე ამ სნობს! ეს სახლი არ მოსწონს! ნისას სახლით თავის მონონება უნდა." - ნამოიძახა ალიემ.

"რა სჭირს ჩვენს სახლს?! კუნძულის სახლზე ოდნავ უფრო პატარაა, ეს არის და ეს," - თქვა სარე ისმეთ ხანუმმა.

იმ ზამთარს ძია სუათმა ამერიკიდან ჩამოსულ საიდაზე იქორწინა, რომელმაც მისი გულისთვის "შაქრის მეფედ" ნოდებული ქმარი მიატოვა. თავდაპირველად თითქოს დიდი სიყვარული აკავშირებდათ, მაგრამ რამდენიმე წელიწადში საიდამ ველარ აიტანა სუათის გაუთავებელი სასიყვარულო თავგადასავლები და ქალიშვილთან ერთად სამშობლოში დაბრუნდა.

მელპარება

ფურეიას მშობლები და ძმა - შაქირი - იზმირში ცხოვრობდნენ, თვითონ კი ბებიასთან დარჩა სტამბოლში. ვაჭიშვილის მიერ ჩადენილი მკვლელობა და მისი დაპატიმრება ისედაც მძიმე დარტყმა იყო ხნიერი ქალისთვის და ახლა შვილიშვილიც თუ მიატოვებდა, სახლი დაუსრულებელი გლოვის საუფლოდ გადაექცეოდა. ფურეია ხშირად სტუმრობდა დეიდა აიშეს, რომელიც იმავე სახლში, ზედა სართულზე ცხოვრობდა. დეიდაშვილებთან თამაში მისი ერთადერთი ნუგეში იყო. სკოლიდან დაბრუნებისთანავე მეცადინეობდა და სახლში გამეფებული სევდისგან თავის დასაღწევად ზევით არბოდა. იქ პატარებთან ერთობოდა და, როგორც ბავშვობაში სჩვეოდა, მოჯადოებული უსმენდა დეიდა აიშეს, უმზერდა კლავიშებზე მოსრიალე მის თითებს და თითქოს გონება ებინდებოდა. ნება რომ დაერთოთ, მთელ დღეს ასე გაუნძრევლად გაატარებდა. მაგრამ, სამწუხაროდ, ჯადოსნური საათები ილეოდა და კვლავ ჩაფიქრებული ბრუნდებოდა ქვევით ბებიასთან.

მუდამ მზიარულ ალიესაც თითქოს რაღაც დაემართა. აღარც იცინოდა, აღარც ფურეიას აქცევდა ძველებურად ყურადღებას.

"რამდენიმე წელი უნდა მოიცადო, ფურეია, - ეუბნებოდა ბებია, - თქვენს ასაკში სხვაობა მეტად თვალში საცემია, მალე ასეთი საგრძნობი აღარ იქნება. ალიე უკვე ახალგაზრდა ქალია, შენ ჯერ კიდევ ბავშვი ხარ. თუ ამხანაგი გჭირდება, ის რუსი გოგონა მოინვიე, ... რა ჰქვია?"

"ტატიანა."

"რაც უნდა იყოს, კარგად აღზრდილი ბავშვია, თანაც შენი ტოლია. დაპატიჟე, უქმე დღეებში ჩვენთან დარჩეს. ალიეს კი თავი დაანებე, თავისი დარდიც ეყოფა."

მართლაც, ტატიანამ რამდენიმე შაბათ-კვირა ფურეიასთან ერთად შაქირ ფაშას აპარტამენტში გაატარა.

ერთხელ, ტატიანას მორიგი სტუმრობის დროს, გოგონები სა-
ბავშვო ოთახში თამაშობდნენ. ფურეია წყლის მოსატანად სამზა-
რულოში გავიდა და უეცრად საუბარი შემოესმა. დეიდა და ბებია
მეტად აღელვებული ჩანდნენ.

"ეს რა დაუფიქრებლობაა, " - ამბობდა დეიდა აიშე.

"ეს ქვეყანა რეაქციონერებმა დალუპეს. უზარმაზარი იმპერია
სწორედ მათ დააქციეს. მამათქვენს ამ ხალხისგან შორს ყოფნა
სურდა, ამიტომაც გადასახლდა კუნძულზე," - თქვა ბებია.

"ჰაკიესთვის დეპეშა ხომ არ გაგვეგზავნა, იქნებ, რამე გაგვაგე-
ბინოს. ემინ ფაშას ყველაზე უკეთ ეცოდინება, რაც ხდება."

"რას ამბობ, შვილო, ასეთი რამ დეპეშაში როგორ ჩავწეროთ?
გინდა, რომ ემინ ბეი შარში გავხვიოთ? ნეტავ, აჰმედ ბეი მაინც
იყოს სტამბოლში, ყველაფერს მისგან გავიგებდით."

"რამია საქმე, რა მოხდა?" იკითხა ფურეიამ. ქალები შეცბნენ.

"არაფერი მომხდარა, საყვარელო."

"როგორ არა, ყველაფერი გავიგონე. დედას ან მამას ხომ არაფე-
რი შეემთხვათ?"

"არა, ფურეია, მათ არაფერი უჭირთ. ქვეყანაში არეულობაა...
შენ ჯერ ბავშვი ხარ, ვერ გაიგებ."

ეს სიტყვები ყველაზე მეტად ალიზიანებდა ფურეიას. იგი აღელ-
ვებული გაემართა სალონისკენ. ის გაზეთი აიღო, რომელსაც ბებია
დილაობით კითხულობდა და თავიდან ბოლომდე ჩაიკითხა. გაზეთ-
ში უამრავი რამ ეწერა, მაგრამ ისეთი ვერაფერი ნახა, რის გამოც
შეიძლებოდა ასე შენუხებულიყვნენ უფროსები. ერთხელ კიდევ გა-
დაიკითხა. აი, მაგალითად, "ამბოხის მცდელობა ეგილის ნაჰიეს
სოფელ ფირანში", - ეს სტატია ნამდვილად ვერ ააღელვებდა ბები-
ას. ნეტავ, გემით მგზავრობის საფასურის მოსალოდნელი გაძვირე-
ბის ამბავი ხომ არ ნაუკითხავს? ყველაზე უსიამოვნო ის არის, რომ
ალი ჩეთინქაიამ მეჯლისში არდაჰანის დეპუტატი ჰალით ფაშა
მოკლა, მაგრამ ეს სიახლედ არ ჩაითვლება - რამდენი დღეა გაზე-
თები ამ ამბავს იმეორებენ.

ფურეიას რომ სცოდნოდა ქვეყანაში რა მოხდებოდა, სოფელ
ფირანში დაწყებულ ამბოხს ასე უმნიშვნელო მოვლენად არ მიიჩ-
ნევდა.

ელაზილელი შეიხი საიდი ნაქშიბენდის ორდენის წევრი იყო. უთვალავი ცხვარი ჰყავდა. გაუნათლებელი ხალხის რელიგიურ შეხედულებებზე ზემოქმედებით დიდ ქონებას დაეპატრონა. ცხვრის ფარას სოფლის საძოვრებზე ველარ ატევდა, ამიტომ ერზურუმში, ჰინისის ილჩეში გადასახლდა, ცხვრებით ვაჭრობას მიჰყო ხელი და ამ საბაბით მთელი სამხრეთის ვილაიეთები მოიარა, უამრავი ადამიანი გაიცნო და თითქმის ალეპომდე მიიღწია. შემდეგ სტამბოლში დაარსებულ იატაკქვეშა კომიტეტში განეწვრიანდა, რომლის მიზანიც ქურთების დამოუკიდებლობის გამოცხადება იყო.

შეიხი საიდი მომხრეებთან ერთად ერგანისაკენ გაემართა, რეგიონებში მთავრობისადმი ოპოზიციურად განწყობილ ძალებს რომ დაკავშირებოდა და რესპუბლიკის საწინააღმდეგო პროპაგანდა დაენყო. სოფელ ფირანში ჟანდარმებმა მის ჯგუფს მიკედლებული ორი ძებნილის დაკავება სცადეს, მაგრამ შეიხის ბრძანებით მათ ერთი ჟანდარმი დაჭრეს, მეორეს კი იარაღი აჰყარეს. ესეც არ იკმარეს - ჰანის, ფალოს ციხეებსა და სახელმწიფო დანესებულებებს თავს დაესხნენ და ჟანდარმები მძევლად აიყვანეს.

ამგვარად, აჯანყება, რომელიც ძალიან დიდხანს მზადდებოდა, დროზე ადრე დაიწყო.

ზამთრის ერთ საღამოს ათათურქმა ჩანქაიას სასახლეში მეგობრები ბრიჯის სათამაშოდ მიიწვია. მართალია, თოვა გაძლიერდა, მაგრამ არც ერთი სტუმარი წვეულებას არ დაჰკლებია. სალონში ბრიჯის სათამაშოდ რამდენიმე მაგიდა გაეშალათ. ფალიჰ რიფქი და იაქუბ ქადრი ათათურქის მაგიდასთან იხდნენ, პრემიერ-მინისტრი ფეთჰი ბეი და ისმეთ ფაშა სხვადასხვა მაგიდასთან თამაშობდნენ.

ისმეთ ფაშა სიცილით იხსენებდა ერთი წლის წინ ზუსტად ასეთივე თოვლიან საღამოს ელჩებისათვის გამართულ წვეულებას. წვეულება რომ დასრულდა, ძლიერი თოვის გამო ელჩთა მანქანები ადგილიდან ვერ დაძრეს. სტუმრები იძულებული გახდნენ, უკან დაბრუნებულიყვნენ. ინგლისის ელჩს - ჯორჯ კლარკს უთქვამს: "ახლა მგლების ხროვა რომ დაგვესხას თავს, თოვლზე დაგლეჯილი ადამიანების ნაცვლად ფრაკებსა და ცილინდრებს იპოვიანო." მაგიდასთან მსხდომი მოთამაშეები სიგარეტის კვამლში გულიანად ხარხარებდნენ.

რესპუბლიკის დამაარსებლებმა ჯერ კიდევ არ იცოდნენ, რომ ამჯერად სულ სხვა მგელი ემზადებოდა თავდასახმელად.

დედაქალაქად ანკარის გამოცხადების პირველ წელს არც თურქები და არც უცხოელები იქ დასახლებას არ ჩქარობდნენ. ორი წლის შემდეგ ვითარება თანდათან შეიცვალა. საელჩოებმა ანკარაში სახლების დაქირავება დაიწყეს. პირველები რუსები იყვნენ, შემდეგ ამერიკელებმა იქირავეს ევკაფის პატარა სახლი, ფრანგებმა კალეს ფერდობზე მდებარე ოსმალური ბანკის საცავი მისაღებ დარბაზად გადააკეთეს, იატაკზე ხალიჩები დააგეს და პირველი ნვეულებაც გამართეს.

მეჯლისები და სალამოები ჯერ კიდევ იშვიათობას წარმოადგენდა. ყველაზე დიდი გასართობი ბრიჯის ლამეები იყო.

უკვე შუალამეს გადაცილებული იყო. ადიუტანტმა ათათურქს შიფროგრამა გადასცა. ათათურქმა შეტყობინება წაიკითხა და სახეზე შეშფოთება დაეტყო. "ეს ფეთქი ბეის გადაეცი," - მიმართა ადიუტანტს.

ადიუტანტი მაშინდელ პრემიერ-მინისტრთან - ფეთქი ბეისთან მივიდა და მცირე ხნით შეყოვნდა. "რა მოხდა?" ჰკითხა მას პრემიერმა, რომელსაც აშკარად არ უნდოდა თამაშის ყველაზე მნიშვნელოვან დროს შეწყვეტა. ადიუტანტს შეტყობინება მაინც გამოართვა, თვალი გადაავლო და "მერე ვნახავო," - ამ სიტყვებით უკან გაუწოდა.

ათათურქმა ადიუტანტს მოუხმო და უბრძანა, შეტყობინება ამჯერად ისმეთ ბეისათვის მიეტანა.

იმ დროს ისმეთ ბეის არანაირი თანამდებობა არ ეჭირა მთავრობაში. მან შეტყობინებას გადახედა, თამაში შეწყვიტა, სკამი უკან დანია, სიგარეტს მოუკიდა და ყურადღებით წაიკითხა. შემდეგ რამდენიმე ნაფაზი დაარტყა, კვლავ გადაიკითხა, შეფიქრიანებულმა შიფროგრამა დაკეცა და ადიუტანტს დაუბრუნა.

ათათურქი ყურადღებით აკვირდებოდა ორივე მეგობრის ქცევას. შემდეგ კი, სანამ კვლავ თამაშში ჩაერთვებოდა, ხმადაბლა ჩაილაპარაკა: "აი, რით განსხვავდება ისმეთი." ეს სიტყვები გაიგონა ქილიჩ ალიმ, რომელიც ათათურქის ზურგს უკან იდგა.

ფეთქი ოქიარის მთავრობამ შეიხ საიდის ამბოხი მეტად უბრა-
ლო მოვლენად მიიჩნია. ეგონათ, რომ ამბოხს ადგილობრივი პოლი-
ციაც ჩაახშობდა. მაგრამ ეს არ იყო ერთეული შემთხვევა და ადგი-
ლობრივი პოლიცია ვერაფერს გახდებოდა. ეს იყო იმ დიდი მოძრა-
ობის დასაწყისი, რომელსაც უკვე ორი წელია სხვადასხვა ძალები
ამზადდებდნენ და, გეგმის თანახმად, მთელი ქვეყანა უნდა მოეცვა.
ამ საქმეში უცხოელთა ხელი ერია, განსაკუთრებით კი ინგლისელე-
ბი აქტიურობდნენ. ამ მოძრაობის მიზანი იყო - რელიგიური პროპა-
განდის მეშვეობით ხალხის აჯანყება, აღმოსავლეთ და სამხრეთ
ვილაიეთებში ქურთების დამოუკიდებელი მთავრობის შექმნა,
ქვეყნის სხვა რეგიონებში კი - რესპუბლიკის დამზობა და უცხოელ-
თა დახმარებით ფადიშაჰის დაბრუნება.

ოციან წლებში შეიხულისლამი მუსტაფა საბრი ეფენდის, ფერიქ
ქირაზ ჰამდი ფაშას, შინაგან საქმეთა მინისტრის - მეჰმედ ალი ბე-
ის, განათლების მინისტრის - რიზა თევფიქ ბეისა და სხვა წარჩინე-
ბულთა ძალისხმევით სასახლის ავტორიტეტის განსამტკიცებლად
და ხალიფატის იდეით ერის გასაერთიანებლად დაარსებულ კავ-
შირში მრავალი სახელმწიფო მოღვაწე განუერთიანდა, რომელთაც
შემდგომში "ასორმოცდაათის" სახელით მოიხსენიებდნენ. ახლა ამ
კავშირის საზღვარგარეთ გაქცეული ან გაძევებული წევრები ქურ-
თებთან თანამშრომლობდნენ და მათ ავტონომიას ჰპირდებოდნენ.
ინგლისელთა მეშვეობით ცდილობდნენ, აჯანყება მთელ ქვეყანაში
გაეგრძელებინათ, რესპუბლიკა დაემზოთ და ხალიფატი აღედგი-
ნათ. ოსმალეთის უკანასკნელი ფადიშაჰი ვაჰიდედინი კი მათ ხელ-
ში მხოლოდ ბრმა იარაღი იყო.

ამბოხებულ რეგიონებში - აღმოსავლეთ და სამხრეთ ვილაიე-
თებში გავრცელებულ მონოდებებში რესპუბლიკის, ათათურქის,
არმიის, სახელმწიფო მოხელეთა ლანძღვა და ბრალდებები გაისმო-
და. ამასთანავე, ხალხზე უფრო ძლიერი ზემოქმედებისთვის, ამ მო-
ნოდებებში ჩვენთვის კარგად ნაცნობი მინიშნებაც იყო: "რწმენა
ილახება, მაჰმადიანობა ფეხქვეშ ითელება, ალაჰმა რწმენის დასა-
ცავად და გასაძლიერებლად შეიხი საითი გამოგვიგზავნა".

ფურცია კვლავ ყურადღებით ათვალთვლებდა გაზეთებს, უფ-
როსების აღელვების მიზეზი რომ გაეგო, მაგრამ 1925 წლის 21 თე-

ბერვლის ნომერში ერთი მნიშვნელოვანი ამბავი მაინც გამოჩნა - სტამბოლში დასასვენებლად წასულ ისმეთ ფაშას ანკარაში დაბრუნებისას სადგურში ათათურქი დახვდა. თუმცა ეს ამბავი მჭიდროდ იყო დაკავშირებული სამთავრობო ცვლილებებთან და ამბოხების ჩახშობაში ყველაზე ეფექტური კანონის "თაქრირი სუქუნის" მიღებასთან.

რესპუბლიკის მოწინააღმდეგენი მიიჩნევდნენ, რომ რეჟიმის დამხობის ერთადერთი საშუალება ათათურქის მოკვლა იყო. ამიტომაც ანკარაში, ბურსასა და სხვა ქალაქებში ზედიზედ რამდენჯერმე სცადეს ტერაქტის მოწყობა.

ერთ-ერთი თავდასხმა იზმირში დაიგეგმა.

ორგანიზატორებმა მკვლელობისთვის ქემერალთიში ერთი ადგილი შეარჩიეს, სადაც მუსტაფა ქემალის მანქანა აუცილებლად შეანელებდა სვლას. ბრბოში ჩასაფრებული მკვლელი ათათურქს ესროდა და კვლავ ხალხში გაერეოდა, მაგრამ მუსტაფა ქემალის მატარებელმა იზმირში საგრძნობლად დაიგვიანა. ერთ-ერთმა ორგანიზატორმა დაგვიანების მიზეზად დანაშაულის გამოაშკარაება მიიჩნია და იზმირის გუბერნატორს თავდასხმის ამბავი შეატყობინა - ეგონა, ამ დასმენით შეწყალებას მიიღებდა. ბრალდებულები და ეჭვიმტანილები სასწრაფოდ დააპატიმრეს.

დაპატიმრებულთა შორის განმათავისუფლებელი მოძრაობის წევრებიც აღმოჩნდნენ. მათ შორის იყო ქაზიმ ქარაბექირ ფაშა. ქურთების აჯანყებამ, რეაქციონერთა მუქარამ და მუსტაფა ქემალის წინააღმდეგ ზედიზედ მოწყობილმა ტერაქტებმა მთავრობა პანიკაში ჩააგდო. ახლა უკვე ეჭვით უყურებდნენ სრულიად უდანაშაულო ადამიანებსაც, რომელთაც ტერაქტებთან არანაირი კავშირი არ ჰქონდათ.

ქარაბექირ ფაშამ პრემიერ-მინისტრთან შეხვედრა მოითხოვა. როგორც კი ისმეთ ინენიუმ ძველი ნაცნობისა და თანამებრძოლის დაპატიმრების ამბავი გაიგო, მაშინვე მისი გათავისუფლება ბრძანა.

იუსტიციის მინისტრი - მაჰმუდ ესათ ბეი - ორ ცეცხლს შუა აღმოჩნდა - ინენიუს ბრძანებით გათავისუფლებული ქაზიმ ქარაბექირი რევოლუციური სასამართლოს ერთ-ერთი თავმჯდომარის - ქი-

ლიჩ ალის ბრძანებით კვლავ დააპატიმრეს. ამ ფაქტის გამო ქილიჩ ალის და ინენიუს მთელი ცხოვრება სძულდათ ერთმანეთს. ქილიჩ ალისთვის რეჟიმისა და ათათურქის დასაცავად ყველა ხერხი, ყველა გზა მისაღები იყო. ინენიუ კი მას საზოგადოებისთვის მოუშუშებელი ჭრილობის მიყენებაში ადანაშაულებდა.

ფურეია და ტატიანა შესვენებაზე სკოლის უკანა ეზოში გავიდნენ და კედელს მიყრდნობილები საუბრობდნენ.

"სიტყვა მომეცი, რომ ამას არავის ეტყვი, ყურანზე დაიფიცე".

ტატიანას სიცილი აუტყდა.

"მაპატიე, სულ მაფინყდება, რომ შენ სხვა სარწმუნოება გაქვს. სახარებაზე დაიფიცე..."

"სულიწმინდასა და ღვთისმშობელს ვფიცავ, საკმარისია?"

"კარგია. ის ციხიდან გამოვიდა, უსქუდარში ცხოვრობდა, ახლა კი ისევ დაუჭერიათ."

"ვინ?"

"აი ის, ძია ჯევათი. საყოველთაო ამნისტიით გაათავისუფლეს".

"უსქუდარში რა უნდოდა? შინ რატომ არ დაბრუნდა?"

"შინ დაბრუნება აკრძალული ჰქონია. თურმე უსქუდარში დედაჩემის ბიძასთან ცხოვრობდა, მისი ქალიშვილი შეურთავს, ვაჟიც შესძენიათ - სინა".

"შენ საიდან იცი?"

"დეიდა ალიემ მითხრა. დედასთან და დეიდა აიშესთან ბიძაჩემის სახელის ხსენება აკრძალული მაქვს, მაგრამ ალიე ამბობს, რომ ბებია მის სანახავად ხშირად დადის".

"მას შემდეგ, რაც ბაბუაშენი მოკლა, არ გინახავს?"

ფურეიას უნდოდა ეთქვა ვნახეო, მაგრამ სიმართლემ სძლია:

"არ მინახავს. ეს აფიონში მოხდა, უბედური შემთხვევა იყო".

"ცხადია, აბა, მამას როგორ მოკლავდა?"

"რა თქმა უნდა, ასეა", - მიუგო ფურეიამ, რომელსაც ძალიან გაუხარდა, რომ მეგობარი ბიძამისს უდანაშაულოდ თვლიდა. თუმცა ბიძა ბუნდოვნად ახსოვდა, ოჯახის წევრის დაცვა მაინც საჭიროდ მიაჩნდა.

"ტატიანა, ბიძაჩემის საქმე ცუდად არის. ბებია მთელი კვირა ტირის. რამდენი დღეა, ოთახიდან არ გამოსულა. ვკითხე, რა გატი"

რებს-მეთქი, მაგრამ მითხრა, რომ არაფერი ანუხებს და არც ავად გამხდარა”.

“დეიდა ალიეს ჰკითხე, ის გეტყვის”.

“მითხრა კიდევაც. მე მეგონა, ჩემს მშობლებს ან შაქირს შეემთხვათ რაღაც და ძალიან ვინერვიულე, ამიტომაც ყველაფერი მითხრა”.

“რა გითხრა?”

“ნუ ლელავ, შენებს არაფერი სჭირთ, ძია ჯევათია ცუდ დღეში - ისევე დააპატიმრესო.”

“ისევე ვინმე მოკლა?”

“არა, ამჯერად რაღაც დაუნერია.”

“ფურეია, განა შეიძლება კაცი რაღაცის დანერის გამო დააპატიმრონ? ნუ სულელობ,” - ტატიანას ნაკლებად სჯეროდა მისთვის სრულიად უცნობი ძია ჯევათის მიერ ჩადენილი მკვლელობისა და დაპატიმრების ისტორია. ნეტავ, ფურეია რატომ იგონებს ასეთ რამეს? ტატიანას მამამისის სიტყვები გაახსენდა, “მოზარდებს უყვართ ასეთი ამბების შეთხზვა, გამოგონება. ესეც ასაკის მატების ერთ-ერთი ნიშანია. ამიტომ, რასაც გაიგონებ, ყველაფერს ნუ დაიჯერებ.” მამა ნამდვილად არ ცდებოდა.

ერთხელაც, როცა ბებია ისევე თავის ოთახში შეკეტილი ტიროდა, მათ ძია ნედიმი ეწვიათ. იგი ბებიას ოთახში შევიდა, კარი შიგნიდან ჩარაზეს და დიდხანს ჩურჩულებდნენ. ფურეიასაც უნდოდა მათთან შესვლა, მაგრამ ალიემ დაუშალა:

ნუ შეანუხებ, საყვარელო, თავი დაანებე, ისაუბრონო, უთხრა.

ფურეიამ ძია ნედიმის სტუმრობის მიზეზიც ალიესგან გაიგო. ამ ოჯახში მხოლოდ ალიე თვლიდა მას ადამიანად.

“რევოლუციური სასამართლოს ერთ-ერთი თავმჯდომარე ბიძაჩემის თანამებრძოლი ყოფილა. ახლა ძია ნედიმი ანკარაში მის სანახავად მიდის, ჯევათი რომ დაიხსნას”.

“ალიე, ეგ რევოლუციური სასამართლო რაღაა?”

“საშინელი რამ არის, საყვარელო, კაცს გაუსამართლებლად ჩამოხრჩობას უსჯიან”.

“როგორ?”

“მაგრამ მხოლოდ სამშობლოს მოღალატეებს”.

"ძია ჯევათი ხომ სამშობლოს მოლაღატე არ არის?"

"ცხადია, არ არის, მხოლოდ გიჟია", - თქვა ალიემ.

ქილიჩ ალი ნედიმ ბეის კარგად შეხვდა. ერთმანეთი მოიკითხეს. ნედიმ ბეიმ სიტყვა აღარ გააგრძელა და პირდაპირ საქმეზე გადავიდა.

"ასაფ, ისა... ქილიჩ... ძმაო, ვერაფრით შევეჩვიე შენს ახალ სახელს".

"მე კი შევეჩვიე, მეგობარო, მე მგონი, სახელიც მიხდება. აბა, რას იტყვი?"

"რა თქმა უნდა, გიხდება, მშვიდობაში მოიხმარე. მე ჩემი დისპვილის გამო განუხებ, მას რევოლუციურ სასამართლოში ასამართლებენ".

"ალაპ, ალაპ", - შესძახა ქილიჩ ალიმ, "არ ვიცოდი, ტერაქტებში შენი ნათესავი თუ იყო გარეული".

"ტერაქტთან არავითარი კავშირი არა აქვს. ჩვენმა ჯევათ შაქირმა... გაზეთ "Tan"-ში რაღაც სისულელე დანერა".

"აა, ეგ საკითხი... ძვირფასო, ეგ მე არ მეხება. ასეთ რამეებს ჩვენი ქელ ალი განიხილავს. ღმერთმა ხელი მოგიმართოთ, ერთობ უყმური ვინმეა".

"ასაფ... ქილიჩ, ჩემი და ასაკოვანია, ავადმყოფია, ყველანი მან აღგვზარდა, მისი დიდი ხათრი გვაქვს... რამდენი წელია, ამ ბიჭის გამო თვალზე ცრემლი არ შეშრობია. ჯევათმა ერთ დეზერტირზე რაღაც გულისამაჩუყებელი სტატია დანერა. ამ სტატიას არც სახელმწიფო საქმეებთან და არც ამბოხთან კავშირი არა აქვს".

"აბა, რა გაშინებს, ამ დანაშაულის გამო სიკვდილით არ დასჯიან".

"ოჯახში ყველას სუსტი ფილტვები აქვს, ტუბერკულოზი ემართებათ. ჯევათმაც ფილტვების ანთება გადაიტანა და, თუ ციხეში ჩასვამენ, შეიძლება ჭლეკით დაავადდეს. ბიძამისიც სატუსალოში ჭლეკით გარდაიცვალა. ამიტომაც ნერვიულობს ასე დედამისი. საქმის განხილვა ჭიანურდება. თავმჯდომარეს ეს ფაქტი სისხლის სამართლის საქმედ მიუჩნევია და ჯევათის სიკვდილით დასჯას მოითხოვს".

"ნედიმ, თუ ვერაფერი შეეძელი, აუცილებლად შეგატყობინებ".

“მეგობარო, მე მხოლოდ ამ საქმისთვის მოვედი, მხოლოდ უბედური, მოხუცი დედის თხოვნა უნდა გადმომეცა. პასუხს როდის გამგებინებ?”

“ნაშუადღევს შემოიარე”, - უთხრა ქილიჩ ალიმ.

ნაშუადღევს ნედიმ ბეი ისევ მივიდა ქილიჩ ალისთან.

“ჩვენი ქელ ალი აფიონელია, შენი დისშვილი უკვე დიდი ხანია სძულს. ჯევათს სტატიის გამო კი არა, მამის მკვლელობის ბრალდებით ასამართლებს”.

“ის საქმე განიხილეს, გაასამართლეს და საყოველთაო ამნისტიამდე სასჯელს იხდიდა”.

“ვიცი, გავიგე”.

“ახლა რა ეშველება?”

“ნედიმ, შენი დიდი ხათრი მაქვს, მზარდამზარ ვიბრძოდით... რაც შემძლია, ყველაფერს ვიღონებ. ახლა ქელ ალისთან ბრძოლის დრო არ არის, მაგრამ მაინც ვცდი. ნუ იდარდებ.”

ქილიჩ ალის სულაც არ ეხალისებოდა ინენიუს მეგობრებზე ზრუნვა, მაგრამ ძველი თანამებრძოლის - ნედიმ ბეის დისშვილი ქელ ალის რისხვისგან მაინც დაიცვა. ჯევათ შაქირი ბოდრუმში სამი წლით გადაასახლეს. ამ გადაწყვეტილებამ როგორც ჯევათ შაქირის, ასევე ეგეოსის ერთი კასაბას - დასავლეთ ანატოლიაში ალაპისგან მივიწყებული ბოდრუმის ბედიც შეცვალა.

შეხვედრები

ფურეიამ შინიდან წამოღებული წიგნები გადაიკითხა. გერმანული ჟურნალებიდან ბევრი ვერაფერი გაიგო. საშინელი ამინდი იყო. იმდენად მოიწყინა, უკვე ნანობდა, ვენაში რომ წამოვიდა, თუმცა, თავადვე სთხოვდა დედას, მამას მე მოვუვლიო. ახლა საკუთარი გამოცდილებით ხვდებოდა, რომ ავადმყოფის მოვლა, თუნდაც საყვარელი მამა იყოს, იოლი ნამდვილად არ ყოფილა.

ფურეია ფანჯარასთან მივიდა და ცას ახედა. რაც ჩამოვიდა, სულ მოღრუბლული და მოღუშული ამინდი იყო. მალე კოკისპირულად იწვიმებდა. სულ ცოტა ხნითაც რომ გასულიყო სასეირნოდ, თავიდან ფეხებამდე გაილუმპებოდა. მაგიდას მიუჯდა და წერილის წერა დაიწყო. ხომ ეუბნებოდა ალიე, შენ ავადმყოფს დედაშენივით ვერ მოუვლი, თანაც იმ ნაღვლიან ქალაქში სევდა გაგაგიუებსო, მან ალიეს კი არა, ფაპრუნისას დაუჯერა: "ფურეია, ამ შანსს ხელიდან ნუ გაუშვებ", -უთხრა ფაპრუნისამ, "ვენა მსოფლიოს ერთ-ერთი უმნიშვნელოვანესი კულტურული ცენტრია. სასახლეს ნახავ. ერთ-ორ კონცერტს, ოპერას დაესწრები. თანაც, ჰაკიე ცოტა დაისვენებს, ხომ იცი, რა დღეში აქვს წერვები".

ცხადია, ფურეიას სურდა, დედას დახმარებოდა, მაგრამ ვენის ნახვისა და ოპერაში წასვლის შესაძლებლობით უფრო მოიხიბლა. აპ, ნეტავ, ხელი მოსტეხოდა და ის წერილი არ დაენერა.

"საყვარელო დედა,"

ბოლო დროს ძალზე დაღლილი და შეწუხებული ჩანხართ.

ნება მომეცით, თვის ბოლოს, სწავლას რომ დავასრულებ, დაგეხმაროთ. თქვენ მწერდით, რომ მამა უკეთ არის, ამიტომ ახლა შეგიძლიათ კუნძულზე წაბრძანდეთ, დაისვენოთ, მე კი მკურნალობის დასრულებამდე მამასთან დავრჩები".

რა თქმა უნდა, წერილში არც ოპერა, არც ზაფხულისა და ზამთრის სასახლეები და არც მდიდრული საკონდიტროები და კაფეები უხსენებია, სადაც შოკოლადიან ნამცხვარს მიირთმევდა. ამაზე მხოლოდ ფაქრუნისასთან საუბრობდა. ალიეს კი, თითქოს მისი ვენაში წასვლა კი არა, უფროსი დის სტამბოლში დაბრუნება არ სურდა:

"შენ ფიქრობ, ავადმყოფის მოვლა იოლია? წასვლა თუ გინდა, ნადი, მაგრამ ჰაკიეც იქ დარჩეს", - სულ ამას უმეორებდა.

ახლა ალიეს ასეთ წერილს სწერდა: "მართალი ყოფილხარ, ალიე. ნეტავ, დედაჩემიც აქ დარჩენილიყო. მამას ერთ საათზე მეტი ხნით ვერ ვტოვებ. ერთ საათში ოპერაში კი არა, მუზეუმშიც შეუძლებელია წასვლა. საბრალო მამაჩემს ძვლები სტკივა. დაუხმარებლად ვერ დგება, სათვალის აღებაც კი ტანჯვას აყენებს. ოცდაოთხი საათით ექთანს ვერ ვქირაობთ, ამიტომ მხოლოდ მე ვუვლი. დილაობით თუ ვახერხებ გასეირნებას. რაც ჩამოვედი, სულ საშინელი ამინდია. მზე ერთხელაც არ მინახავს. ნეტავ შენთვის დამეჯერებინა..."

ემინ ფაშა ორი წელი იტანჯებოდა. ესქიშეჰირში კორპუსის მეთაურად ყოფნისას ვილაჯამ ცილი დასწამა და ცხოვრება ჯოჯოხეთად უქცია. მას გადადგომა მოსთხოვეს. ემინ ფაშა ღირსეული მებრძოლი იყო - ეროვნული ბრძოლის დაწყებისთანავე დატოვა ოსმალთა არმია და ამ წმინდა მოძრაობას შეუერთდა; როცა დასმენის ამბავი გაიგო, გადადგომას სამხედრო ტრიბუნალზე გასამართლება არჩია. იგი გაამართლეს.

ეს უსიამოვნო შემთხვევა ესქიშეჰირში მოხდა. ამ დროს ფურეია სტამბოლში სწავლობდა და შაქირ ფაშას აპარტამენტში ბებიასთან, ალიესა და ძია სუათთან ერთად ცხოვრობდა. ზედა სართული დეიდა აიშესა და მის ოჯახს ეკავა, ქვედა სართული - შაქირ ფაშას შვილს პირველი ქორწინებიდან - ძია ასიმს და მის მეუღლეს. ფურეიას მშობლები და ძმა ესქიშეჰირში ცხოვრობდნენ. მათი ბინა ცარიელი იყო, მაგრამ არ გაუქირავებიათ. ფურეია დიდ ოჯახთან ერთად მარტოობას არ გრძნობდა. რესპუბლიკის შექმნის შემდეგ ყველაფერი თავის კალაპოტში ჩადგა, რა თქმა უნდა, მატერიალური გაჭირვების გარდა. საყოველთაო ამნისტიის წყალობით ჯევათი ციხიდან გამოვიდა, უსქუდარში ბიძის ოჯახში დასახლდა და საკუ-

თარი ბიძაშვილი - ჰამდიე შეირთო ცოლად. სარე ისმეთ ხანუმი
თავს არ ზოგავდა და, თუ რამ გააჩნდა, ცდილობდა უჩუმრად გაეგ-
ზავნა შვილისთვის... სწორედ ამ დროს შეიტყვეს, რომ ფურეიას მა-
მა ავად გახდა. ემინ ფაშას მეტად მტანჯველი ნერვული დაავადება
შეეყარა - ძვლების ანთება ჰქონდა. ფურეიას სკოლის გაცდენა არ
შეეძლო და ამიტომ მამის მოსანახულებლად ვერ წავიდა. თანაც,
დედას არ სურდა, რომ შვილს ემინ ფაშა ასეთ დღეში ენახა. კარგა
ხნის შემდეგ მამამ არმია დატოვა და სამკურნალოდ ვენაში გაემგ-
ზავრა. ფურეიამ იცოდა, რომ დედამ ვენაში წასასვლელად ოჯახის
ძვირფასეულობა გაყიდა... "ჰაკიე, - უთხრა დეიდა აიშემ დედას, -
ეგ სამკაულები ფურეიას აჩვენე. ნახოს, რას ნიშნავს დახვეწილი
გემოვნება, იქნებ, ასეთი სამკაულები ველარც იხილოს..."

"ფურეიამ სამკაულების კი არა, ჯანმრთელობის ფასი უნდა ის-
წავლოს," - მიუგო დედამ.

ახლა ეს ხანგრძლივი მკურნალობა დასასრულს უახლოვდე-
ბოდა.

ფურეია კაკუნის ხმამ გამოაფხიზლა. ექიმმა დილის შემოვლა
დაიწყო. მამა თვლემდა. ექიმმა ემინ ფაშას დასუსტებულ მაჯაზე
მოჰკიდა ხელი.

"აი, ხედავთ, ჰერ ემინ, ხელი ავნიეთ, მაგრამ აღარ გტკივათ. ეს
კარგის ნიშანია. დარწმუნებული ვარ, თვის ბოლოს სიარულს შეძ-
ლებთ".

მამას გაელიმა. იგი თავს ძალას ატანდა, რომ ტკივილი არავის
შეემჩნია. "ფროილან, რალაც უნდა გითხრათ", - მიუბრუნდა ექი-
მი ფურეიას, "მამათქვენის მკურნალობას ვასრულებთ, მაგრამ
ზოგ წამალს არ შევწყვეტთ. ალბათ, თქვენ იცით, რომ ამ მძიმე და-
ავადების მიზეზი სულიერი ტრავმაა. ტკივილგამაყუჩებელ წამ-
ლებს შევამცირებ, მაგრამ სხვა აბებს მივცემ. ეს ვარდისფერი აბე-
ბი თითქმის ერთი წელი უნდა სვას. მამათქვენის გამოჯანმრთე-
ლება მის სულიერ მდგომარეობასთან არის დაკავშირებული. შეე-
ცადეთ, მოარიდოთ სტრესულ სიტუაციას. არ უნდა გალიზიანდეს,
წინააღმდეგ შემთხვევაში ტკივილი განახლდება. ჩემს ნათქვამს
მამას ნუ გადაუთარგმნით, მაგრამ თქვენ იცოდეთ და ყურადღე-
ბით იყავით".

ფურცია გაოგნებული უსმენდა. ნეტავ რას გულისხმობს ექიმი?
რა იყო ისეთი, რაც მან არ იცოდა?

"მამაჩემმა... სულიერი... გინდათ, თქვათ, რომ სულიერი კრიზისი გადაიტანა?"

"როგორც წესი, ეს ანთება, უმეტესად, ძლიერი სულიერი მღელვარებისა და ნერვიულობის შედეგია. მამათქვენი არ უარყოფს, რომ მძიმე სტრესი გადაიტანა... ეცადეთ, გულისხმიერად მოექცეთ და უსიამოვნებას მოარიდოთ. სიყვარული და სიმშვიდე ყველაფრის მკურნალია".

ექიმების ნასვლის შემდეგ ფურციამ ალიესათვის გასაგზავნი წერილი დაქმუჭნა და სანაგვეში მოისროლა, საწოლთან მდგარ სავარძელში მოკალათდა და მამას შეხედა. ყურადღებით დააკვირდა კარგად წაცნობ სახეს. ემინ ფაშა თვალდახუჭული მშვიდად იწვა. ავადმყოფის სახეზე სევდა ამოიკითხა, რომელსაც სულ ცოტა ხნის წინ ვერც კი ამჩნევდა. ტუჩებთან და წარბებს ზევით ღრმა ნაოჭები შენიშნა... რა სულელი, რა უტყინო გოგო ყოფილა! ოჯახში ყველაზე ჭკუამხიარული და თავქარიანი ალიე ეგონათ. სინამდვილეში კი თავქარიანი თვითონ ყოფილა. იმდენად იყო გართული საკუთარი პრობლემებით, ვერც კი მიხვდა, რა გადაიტანა მამამ. ნიკაპზე ცრემლის ერთი წვეთი ჩამოუცურდა. მამამ თვალი გაახილა და ქალიშვილს შეხედა.

"ტირი, ფურცია? ალბათ, ძალიან მოინწყინე, შვილო. რა სისულელე იყო შენი აქ ჩამოსვლა! ამ ასაკში ავადმყოფის მოვლა არ უნდა გეტივრთა. აქ მონყენილი ხარ, შვილო. აბა, დამეხმარე, ადგომა მინდა, შემდეგ კი სუფთა ჰაერზე გაისეირნე, რამდენიმე საათი ნუ დაბრუნდები. თუ რამე დამჭირდა, ლილაკს ხელს დავაჭერ და ექთანს გამოვიძახებ".

ფურცია აქვითინდა.

"მამიკო, რას მიმალავთ? უკვე ვიცი, რომ დიდი უსიამოვნება შემემთხვათ. რა იქნება, მეც მიაბოთ".

"რას ამბობ, ფურცია, რა უსიამოვნება? საიდან მოიტანე?"

"რატომ დატოვეთ არმია?"

"ავადმყოფობის გამო. ვერ ხედავ, რა დღეში ვარ?"

"რამ ჩაგაგდოთ ამ დღეში? მინდა ყველაფერი ვიცოდე."

"ეს უკვე ჩავლილი ამბავია, შვილო".

"მამა, მეც მაქვს უფლება, ვიცოდე, რა ხდება ოჯახში. დაიჯერეთ, რომ უკვე დიდი ვარ. ხედავთ, ლიცეუმი და უნივერსიტეტი დავამთავრე. ცხოვრებისთვის მზად ვარ. განა თქვენ არ მეუბნებოდით, რომ ძლიერი, მტკიცე ადამიანი ვარ?! თუ ასეა, რატომ არ გასურთ, დარდი გამიზიაროთ? რატომ არ მთვლით ადამიანად?"

"რას ამბობ, შვილო!"

"გთხოვთ, მამა, გთხოვთ... სხვაგვარად ცხოვრებას ვერ ვისწავლი."

"გარკვეული პირადი პრობლემები მქონდა."

"სამხედრო სამსახური პირადი მიზეზების გამო არ დაგიტოვებიათ."

"ფურეია, არის ისეთი რამ, რასაც, უმჯობესია, არ შეეხო."

"მამა, თუ ყველაფერს არ მიაბობთ, ძალზე მანყენინებთ. მინდა, დარდი გამიზიაროთ. უნივერსიტეტი უკვე დავამთავრე. რაც გასურდათ, ყველაფერი გავაკეთე. ახლა ჩემი თხოვნაც შეასრულეთ. მამა, გთხოვთ! თუ თქვენი სადარდებელი მეცოდინება, დახმარებასაც შევძლებ." ფურეიას კიდევ ერთი ცრემლი ჩამოუგორდა სახეზე.

"ზურგს უკან ბალიში გამისწორე, ნამოდგომა მინდა." მამას ძალზე უმძიმდა შვილის ცრემლების დანახვა, თანაც შესაძლოა, ფურეია მართლაც დახმარებოდა.

ფურეია მამას ისე უსმენდა, თითქოს ზღაპარს უამბობენო.

"გახსოვს, დედაშენი და შაქირი ესქიშეჰირში რომ ჩამოვიდნენ?" - ჰკითხა მამამ.

"განა შეიძლება არ მახსოვდეს? დედაჩემი დღესასწაულზე თქვენთან წამოვიდა, სურდა, ეს სიურპრიზი ყოფილიყო. შაქირი ძალზე ღელავდა. მეც მინდოდა წამოსვლა, მაგრამ გამოცდებისთვის ვემზადებოდი. ლალა, შაქირის გამდელი - ყველანი თქვენს სანახავად წამოვიდნენ, მაგრამ თქვენ იქ არ დახვდით."

"იქ ვიყავი," - ჩურჩულით თქვა ემინ ფაშამ. "მისმინე, ფურეია, დიდი ვარო, ამბობ და მართალი ხარ. შენ რვა წლისაც ჭკვიანი და აზრიანი ბავშვი იყავი. ამიტომ მეც ყველაფერს გაგიმხელ." მამა გაჩუმდა. დიდხანს დუმდა, საბანზე დაწყობილი დაძარღვული ხელები უცახცახებდა. გოგონას თვალს არიდებდა. თხრობა განაგრძო, ახლა ხმა უკანკალებდა.

„ჯარისკაცისთვის უმძიმესი განსაცდელია მარტოობა. მარტოობას უსასტიკეს სისხლიან ბრძოლას ვამჯობინებდი. მეომარი, განსაკუთრებით კი ჩვენი ოსმალო მეომარი, გამუდმებით იბრძვის - ერთი ომიდან მეორეში ერთვება - დღეებს, თვეებსა და წლებს ოჯახის მონატრებაში ატარებს. მე არ მინახავს, როგორ იზრდებოდით შენ და შაქირი, როგორ აიდგით ფეხი. მუდამ შორს ვიყავი თქვენგან.“

ფურეიას ხმის ამოღების ეშინოდა, მოთმინებით უსმენდა. შინაგანი ხმა კარნახობდა, რომ სწორად არ მოიქცა, როცა მამისგან სიმართლის გამხელა მოითხოვა.

„მსურს, თავი ვიმართლო. დიახ, შენდობა მჭირდება. დედაშენმა არ მაპაატია, იქნებ შენ შეძლო მისი დარწმუნება.“

„მამა!“

ემინ ფაშას თვალზე ცრემლი მოადგა.

„სადგურზე მათ ჩემი ადიუტანტი დასვდა. თურმე მათი ჩამოსვლის ამბავი სცოდნია, მე კი არაფერი მითხრა. სახლში რომ შემოვიდნენ, შაქირმა ზევით ამოირბინა. მე საძინებელში ვიყავი, მაგრამ მარტო არ ვყოფილვარ - ჩემთან ქალი იყო.“

„მამა!“ აღმოხდა ფურეიას.

„ზომ მეუბნებოდი, გავიზარდეო! ჩემო გოგონა, მამაკაცი ასეთ რამეს დიდ მნიშვნელობას არ ანიჭებს. გაუსაძლისია მარტოობა, ზამთრის ცივი და გრძელი ღამეები... ამ დროს ვინმე გჭირდება, რომ ეს ყველაფერი გადაიტანო. დედაშენმა ვერ გამიგო. მაგრამ შენ, შენ ჩემი ჭკვიანი ქალიშვილი ხარ...“

ფურეიას მჭიდროდ შეკრული მუშტები მუცელზე მიეხრია, უნდოდა რალაც ეთქვა, მაგრამ კრინტსაც ვერ ძრავდა. მამა თბრობას განაგრძობდა, მას კი არაფერი ესმოდა.

„როცა შაქირი დავინახე, ელდანაცემივით წამოვხტი. ერთ აუნერელი ტკივილი ვიგრძენი... იმ წუთას, ზუსტად მაშინ, თითქოს ჩემში რალაც ჩანყდა. წელში ორად მოხრილი ქვევით დავეშვი. დედაშენი უკან ბრუნდებოდა. ვერ შევაჩერე. ერთი კვირის შემდეგ სტამბოლში საკაცით წამიყვანეს. შინ დაბრუნებისას დედაშენმა ჩვენი ოთახები განაცალკევა. შენი და შაქირის ხათრით და სკანდალის თავიდან ასაცილებლად განქორწინება გადაიფიქრა. ამ თემას აღარ შეხებია. ჩვენი ცოლქმრული ცხოვრება მაშინ დასრულდა.“

სხვების თანდასწრებით არაფერს იმჩნევს, მაგრამ, როცა მარტო ვრჩებით, ხმას არ მცემს. ვერ ავუხსენი, რომ იმ ღამეს ისეთი არაფერი მომხდარა, რისთვისაც ასეთი ამბის ატეხვა ღირდა; რომ ეს მხოლოდ მარტო დარჩენილი მამაკაცის ბუნებრივი მოთხოვნილების დაკმაყოფილება იყო. არ მომისმინა. ალბათ, არც ჩემი წერილები წაუკითხავს. თითქოს ის სამარცხვინო სასამართლო პროცესი არ კმაროდა, დედაშენსაც გული ვატკინე. ფურეია... შვილო... ფურეია... მიპასუხე, შვილო!"

ავადმყოფი გაჭირვებით წამოიმართა და ღილაკს ხელი დააჭირა. ექთანმა მოიბრინა.

"ჩემი გოგონა შოკშია, გემუდარებით, უშველეთ! მეტად სამწუხარო ამბავი გაიგო, შოკშია!"

ექთანი გაიქცა. მცირე ხნის შემდეგ დაბრუნდა. ხელში შპრიცი ეჭირა.

"არ მინდა," - თქვა ფურეიამ ყინულივით ცივი ხმით.

"ცოტა დაგანყნარებთ."

"არ მინდა, მშვიდად ვარ."

"მაგრამ გაფითრებული ხართ და ხელებიც გიკანკალებთ."

"მშვიდად ვარ!"

"მაშინ, ცოტა წყალი დალიეთ." ექთანმა ემინ ფაშას თავთან დადგმული ჭიქა წყლით აავსო და ფურეიას მიანოდა, შემდეგ საფეთქლები ოდეკოლონით დაუზილა, ფეხები პუფზე დაანყობინა და ქვეშ ბალიშები ამოუნყო. ფურეიას წინააღმდეგობა არ გაუწევია. ძალა გამოსცლოდა, გახევებულიყო.

"მამა არ უნდა ააღელვოთ, ფროილან, თავი შეიკავეთ," - თქვა ექთანმა და ოთახიდან გავიდა. მამა-შვილი კარგა ხანს დუმდა. სიჩუმე ფურეიამ დაარღვია, ამჯერად მასაც უთრთოდა ხმა.

"როდესაც ავად გახდით, დედა გივლიდათ."

"დიახ. ძალიან ცუდად ვიყავი. გაუსაძლის ტკივილს ვგრძნობდი. თეთრეული ტანზე რომ არ შემხებოდა, დედაშენი საბანს ორ მაღალ სკამზე გადაფენდა ხოლმე. საცვლებსაც ვერ ვიცვამდი. ასეთ მდგომარეობაში მყოფს დედაშენი არ მეკამათებოდა, უსიტყვოდ მივლიდა. საჭმელს მაჭმევდა, წამალს მასმევდა... ეს მდგომარეობა მანადგურებდა. შემდეგ კი, აუტანელი ტკივილის მიუხედავად, უნიფორმა ჩავიცვი და ხელჯოხზე დაყრდნობილი ანკარაში წავე-

დი, სამხედრო ტრიბუნალის წინაშე თავი რომ დამეცვა... მაგრამ, მერწმუნე, სულიერი ტკივილის ატანა უფრო მიმიძიდა.”

სამხედრო ტრიბუნალმა მამა გაამართლა, მაგრამ მისი სხეულიც და სულიც უკურნებელმა სენმა შეიპყრო. გაგონილმა ფურეიაზე გამანადგურებლად იმოქმედა. ლოყებზე ლაპალუპით ჩამოსდიოდა ცრემლები. აი, ასეთი იყო ცხოვრება - სიამოვნებით, ნეტარებითა და მოულოდნელობებით. აღსაესე ცხოვრება, რომლისკენაც ასე გამალებით მიილტვოდა.

უძილოდ გატარებული ორი ღამის შემდეგ ფურეიამ მამას უთხრა: "მამა, მადლობას გიხდით, რომ თქვენი დარდი გამიზიარეთ. ახლა ნამდვილად ვიცი, რომ გავიზარდე."

უკვე აღარც ოპერა იზიდავდა, არც კონცერტი და მუზეუმი. იშვიათად, სუფთა ჰაერზე სეირნობისას, გულგრილად თუ შეავლებდა თვალს ვიტრინებს. მით უმეტეს, რომ ამ ვიტრინებში გამოფენილი ნივთებიდან ყველაზე იაფის ყიდვაც კი არ შეეძლო.

მამა-შვილი ახლა უფრო მეტად დაახლოვდა. ფურეიამ მამას ვერ აპატია, თუმცა მისი გაგება შეძლო. ირწმუნა, რომ მამა ნანობდა, ძალზე იტანჯებოდა.

საავადმყოფოდან გამოწერამდე ერთი კვირა რჩებოდა. ის დილა მეტად ხალისიანად დაიწყო. ემინ ფაშამ პირველი ღამე გაატარა ტკივილის გარეშე. საუზმეზე ფურეიას მიერ სტამბოლიდან ჩამოტანილი ცხვრის ყველის გასინჯვა მოუნდა. როგორც კი ექთანმა გავიდა, ფურეიამ ფანჯარა გამოაღო, ქალაქის პარკებში შეფუთული ყველი შემოიტანა, თხელი ნაჭერი კარაქიან პურზე დადო და მამას გაუნოდა. ჯერ კიდევ საუზმობდნენ, როცა მოსამსახურემ ჰაკიეს მიერ სტამბოლიდან გამოგზავნილი წერილი შემოიტანა. დედა ოჯახისა და შაქირის ამბებს იტყობინებოდა. ფურეია გაოცებული და ამავე დროს აღტაცებული იყო დედამისის თამაშით. წერილში ცოლ-ქმრის უთანხმოებაზე სულ მცირე მინიშნებასაც ვერ აღმოაჩენდი. ფურეიამ კითხვა შეწყვიტა.

"რა მოხდა?" - ჰკითხა მამამ, - "ცუდი ამბავია?"

"... ძალზე სამწუხარო რამ მოხდა. ალიემ დანაშაული ჩაიდინა, ორი დღის წინ ბერგერის საყვარელს - მარის ესროლა. მადლობა ალაჰს, ჟანდარმერიაში მისულს ძია აჰმედი გაახსენდა. აჰმედ ბეი სტამბოლის პოლიციის უფროსია, ამიტომაც საქმის მიჩქმალვა მო-

ახერხა. "ყველანი გაოგნებული ვართ. თითქოს თავიდან განვიცადეთ მრავალი წლის წინ გადატანილი ტრაგედია... ალბათ, ნუთუ ჩვენს ოჯახს სიმშვიდე არ უნერია?"

მამა-შვილი ერთხანს უხმოდ შესცქეროდა ერთმანეთს. "ასეთი დასასრული თავიდანვე ცხადი იყო," - ძლივს გაარჩია ემინ ფაშას სიტყვები ფურეიამ. მამას სახეზე შეშფოთება აღბეჭდვოდა.

"მამა, ეს რას ნიშნავს?" - ჩურჩულით იკითხა.

"სირცხვილი, შვილო, კიდევ ერთი სირცხვილი!"

ფურეიას თვალები გაუფართოვდა, გაფითრდა, ხელები აუკანკალდა.

"ამიხსენით, მამა."

"რა უნდა აგიხსნა? ნერილი ხომ წაიკითხე. გადარეულმა დეიდა-შენმა კიდევ ერთი სიგიჟე ჩაიდინა. ინშალაჰ, ეს უკანასკნელი იყოს!"

"ალიემ ბერგერის საყვარელს რატომ ესროლა?"

"არ ვიცი."

"რა თქმა უნდა, იცით. გთხოვთ, სულელად ნუ მთვლით."

"ბერგერთან ურთიერთობა ჰქონდა. სხვა არაფერი ვიცი."

"მისი მონაფე იყო, ასე არ არის? სხვა რა ურთიერთობა უნდა ჰქონოდა?"

"ალიეს იგი შეუყვარდა."

"ბერგერი?!"

"დიახ".

ფურეიას თვალწინ წარმოუდგა ბერგერი, მისი გვერდზე გადაყოფილი სწორი თმა, ფერმკთალი სახე და ნაკვეთხალივით მოელვარე თვალები. ადრე ეგონა, რომ ვიოლინოს მასწავლებელი ათასი წლის მოჩვენება იყო. მაგრამ ამ შუახნის მამაკაცმა, რომელსაც ახალგაზრდობის წლები დიდი ხანია უკან მოეტოვებინა, ალიეს შეაყვარა თავი! ალიე ხომ მას შვილად ერგებოდა. ეს მექალთანე უნგრელი! თავის დროზე იგი უნგრეთის მეფის წინააღმდეგ შეთქმულებაში აღმოჩნდა გარეული. ამიტომ სამშობლო დატოვა და სტამბოლს შეაფარა თავი. აქ კარჩაკეტილ ცხოვრებას ენეოდა და ცხოვრებისათვის ზურგი შეექცია. აჩრდილივით იჯდა ფარდებჩამოშვებულ სახლში, ჩაბნელებულ ოთახში გაკვეთილებს ატარებდა და გა-

ნუნყვეტილი კითხულობდა. მისი ოთახის ოთხივე კედელს დამტვერილი ნიგნებით სავსე კარადები ფარავდა. ნეტავ, ყველა ნიგნი ნაკითხული აქვს? ერთხელ ჰკითხა კიდეც. "ნამიკითხავს, თანაც რამდენჯერ," - მიუგო ბერგერმა. ალბათ, ამის გამო იყო, რომ ყველაფერი იცოდა - ნოტები, კომპოზიტორთა ცხოვრება და მათი ყველა ნაწარმოები... ყველაფერში ერკვეოდა. მხატვრობაზე, ისტორიასა და ლიტერატურაზე თავისუფლად საუბრობდა. ბერგერის დამსახურება იყო, რომ ფურეიამ უნივერსიტეტში ფილოსოფიის შესწავლა გადანიშნა. "გამოდის, რომ იგი შაქირ ფაშას ოჯახის ქალიშვილებს სიყვარულსაც ასწავლიდა," - გაიფიქრა ფურეიამ. მაგრამ ეს არ იყო მთავარი. საყვარელმა ალიემ, მისმა ყველაზე დიდმა მესაიდუმლემ, საკუთარი სიყვარული დაუმალა, არაფრად ჩააგდო. ნეტავ, რატომ?

ფურეიასთვის ეს ამბავი ბევრად უფრო მძიმედ გადასატანი აღმოჩნდა. მამამ მას სინამდვილე გაუმხილა, უკვე აღარაფერს უმაღავდა. ფურეიაც ამხნევებდა მას, რაც თავადაც ძალას მატებდა. მაგრამ გრძნობდა, რომ მეორე იმედგაცრუებას უკვე ვეღარ გადაიტანდა! გარდა ამისა, ოჯახში დატრიალებულმა ტრაგედიამ შაქირ ფაშას გარდაცვალების საიდუმლოსაც ახადა ფარდა. გაცხადდა ის დაფარული, რაზეც აქამდე არავინ საუბრობდა, თუმცა ბავშვები რალაცას ხვდებოდნენ და თავიანთ ეჭვებს ერთმანეთს ჩურჩულით უზიარებდნენ. ოჯახის წევრებმა ფურეიას თვალში მთელი სიდიადე და ხიბლი დაკარგეს. აქამდე ფურეიასთვის შაქირ ფაშას შთამომავლობა - ეს იყო ოჯახი, სადაც ყველაზე კარგად ფლობდნენ ფრანგულს, ყველაზე კარგად უკრავდნენ, ყველაზე მდიდრულ წვეულებებს მართავდნენ, სადაც ფასდაუდებელი ანტიკვარული ნივთები ჰქონდათ და ყველაზე უკეთ იცოდნენ "savoir vivre". ახლა კი ფიქრობდა, რომ ეს დიდებული ოჯახი კი არა, ერთმანეთზე გადამტერებული სნობების, მკვლელებისა და გიჟების თავშესაფარი იყო.

საავადმყოფოდან გამოსვლის შემდეგ ფურეია მამასთან ერთად ერთი კვირით ვენაში დარჩენას აპირებდა, მაგრამ ოჯახში დატრიალებული ტრაგედიის გამო სასწრაფოდ სტამბოლისკენ გაემშურნენ. ემინ ფაშას, უპირველეს ყოვლისა, მეუღლე ადარდებდა, მისთვის დარდის შემსუბუქება სურდა. ფურეიამ დაბრუნებისთანავე ალიესთან შეხვედრა მოინდომა. ალიე ქალთა პანსიონის მონას-

ტირში ჩაკეტილიყო, მთელ დროს მონაზონთა გარემოცვაში ატარებდა და არავის დანახვა არ სურდა.

ფურეია რამდენჯერმე მივიდა მონასტერში, მონაზვნებს ევედრებოდა დეიდასთან შეხვედრებინათ. ბოლოს თავის განცდებზე ალიეს მისწერა და პასუხს დაელოდა. ამჯერად ილუმენიამ ეკლესიის უკანა აივანზე მოცდა უბრძანა. გააფრთხილა, რომ ალიეს შენუხებას მორიდებოდა და გრძელი კაბის ფრიალით მის დასაძახებლად გაეშურა. კარებში კოჭებამდე შავი კაბით შემოსილი ალიე გამოჩნდა. შუქი ზურგიდან ეცემოდა. განენილი ქერა თმა მის სახეს უფრო ფერმკრთალს აჩენდა. გამხდარიყო, თვალები ჩასცვენოდა. მოჩვენებასავით მიუახლოვდა. ერთმანეთს გადაეხვივნენ.

"რატომ არ გინდოდა ჩემთან შეხვედრა, ალიე?" - ჰკითხა ფურეიამ.

ალიემ არ უპასუხა.

"გრცხვენია?"

ალიემ თავი დახარა.

"რისი გრცხვენია - იმისი, რომ მე, შენთვის ყველაზე ახლობელ ადამიანს, შენი ტრფობის ამბავი დამიმალე თუ იმისი - ბერგერი რომ შეგიყვარდა?"

"სულაც არ მრცხვენია, ბერგერი რომ შემეყვარდა. იგი ჯერ კიდევ მიყვარს".

"ალიე, რატომ არ მითხარი?"

"არავისთვის მითქვამს."

"რატომ?"

"არ მომიწონებდნენ."

"ვინ?"

"დედაჩემი, უფროსი დები, სიძეები - არც ერთი თქვენგანი".

"და ამ საიდუმლოს მრავალი ნელია გულით ატარებ? ნუთუ, არავინ გყავდა, ვისაც საკუთარ გრძნობებს გაუზიარებდი?"

"ფაპრუნისამ იცოდა."

ფურეია ეჭვიანობამ მოიცვა.

"როცა ნისასთან ლამით რჩებოდი, ბერგერთან დადიოდი?"

"დიახ."

"ის რატომ ხუჭავდა თვალს?"

"უნდოდა თავისი ქმარი დაეცვა."

"ვერაფერი გავიგე," - თქვა ფურეიამ.

"ფურეია, იხეთ მელიძთან მქონდა ურთიერთობა. ნისამ ეს იცოდა, მაგრამ არ იმჩნევდა, სიამაყე და თავმოყვარეობა არ აძლევდა უფლებას. ამიტომაც ბერგერისადმი ტრფობაში ხელს არ მიშლიდა."

ფურეიას გულისრევის შეგრძნება დაეუფლა. საშინელი რამ არის სიყვარული! ეს გრძნობა ნამდვილად არანაირ ლოგიკას არ ემორჩილება.

"ნისამ ასეთი რამ როგორ დაუშვა? ვერ ვიჯერებ. ქმარი მაშინვე უნდა გაეგდო სახლიდან!"

"ბაბუასაც ჰყავდა ბელგიელი საყვარელი, მაგრამ ბებიას იგი არ გაუგდია. უბრალოდ, არ იმჩნევდა. გაიგე, რომ ქალებს უქმროდ ცხოვრება არ შეუძლიათ!"

"კარგი, მაგრამ ლეთის გულისათვის, ის მაინც გამაგებინე, იმ ქალს რატომ ესროლე?"

"ექვნიანობის გამო. ერთ სომეხ პიანისტთან - მარისტან ჰქონია ურთიერთობა, ვითომ დუეტში უკრავდნენ, სინამდვილეში კი საყვარლები იყვნენ."

"შენ კი იმის ნაცვლად, რომ მიგეტოვებინა, მოკვლა არჩიე?"

"მისი კი არა, ქალის მოკვლა მინდოდა".

"ალაჰ! ალიე, ეს როგორ გაბედე?!"

"ნისას სახლში იხეთ მელიძის დამბაჩა ავიღე და ბერგერის სახლისკენ გავემართე. ეჭვი მქონდა, რომ იმ ღამეს შეხვებოდნენ. სურვიე პასაჟის კართან დავიმალე და ვუთვალთვალებდი. მარი სახლიდან გამოვიდა, ტრამვაით ბემიქთაშისკენ გაემართა, გემით უსქუდარზე გადავიდა, შემდეგ კი ისევ ტრამვაიში ჩაჯდა და ქარაჯა აჰმედთან ჩამოვიდა. მეც უკან ავედევენე. დავინახე, როგორ მივიდა სახლთან და როგორ დარეკა ზარი. შიგნით შევიდა. მე სახლის მოპირდაპირე კედელთან ჩამოვჯექი და დაველოდე. მალე დაბნელდა და შუქი აანთეს. ფარდის უკან კარგად გავარჩიე - ის როიალთან იდგა და ვიოლინოს უკრავდა. ქალიც ალბათ იქვე იჯდა. ველოდი... ველოდი... შემდეგ მოძრაობა შევნიშნე. ქალი ადგა. ბერგერმა მას ხელი მოჰხვია და აკოცა. ენით აუნერელი ტკივილი ვიგრძენი. უნდა მოვმკვდარიყავი! მაშინვე უნდა მოვმკვდარიყავი. გული ისე მტკიოდა, ველარ ვითმენდი. შემდეგ კი გაუაზრებლად ვმოქმედებდი -

ნამოცხტი, კიბე ავირბინე და ზარი დავერეკე. კარი მარჩმ გამიღო. დამბაჩა დაუმიზნე და ჩახმახს გამოვკარი. ზუსტად გულში დაუმიზნე, მაგრამ ხელი ამიკანკალდა და ავაცდინე. ქალი დაეცა, მე ბერგერის დაბნეული სახე დავინახე და გამოვიქეცი. ქარაჯა აჰმედის სასაფლაოზე საფლავის ქვებს შორის დავეხეტებოდი. თავის მოკვლა მინდოდა, მაგრამ ვერ ვბედავდი... ბოლოს უსქუდარის ჟანდარმერიაში წავედი და ჩავბარდი. ძია აჰმედი ვახსენე. პოლიციის უფროსის ნათესავი ვარ-მეთქი, ვუთხარი. შემდეგ გონება დავკარგე. მეტი აღარაფერი მახსოვს. ბერგერს ჩემი დანახვა აღარ უნდა. რა სულელი ვარ! მის გარეშე ვერ ვიცოცხლებ. გესმის, ვერ ვიცოცხლებ!"

ფურეია გასაცოდავებულ, დაბნეულ, უმწეო ახალგაზრდა ქალს უმზერდა. ნუთუ, ეს საბრალო არსება იყო მისი საყვარელი დეიდა? ქალი, რომელსაც ბაძავდა, უნდოდა, რომ მასავით ლამაზი ყოფილიყო და ყველაზე ჭკვიანი, ნიჭიერი და მხიარული ეგონა? ხელი გაუწნოდა და ალიე თავისკენ მიიზიდა. გული კვლავ საყვარულით ჰქონდა სავსე, მაგრამ ამჯერად დეიდის მიმართ აღტაცების ნაცვლად სიბრაღულს გრძნობდა.

ფურეიას ცხოვრებაში ყველაზე მძიმე ზამთარი დადგა. ბებია მ თავს დატეხილი მეორე უბედურების შემდეგ ერთ თექეს მიაშურა, სადაც ან მიუსაფარ ხალხს ეხმარებოდა, ან ლოცულობდა. ალიე შინ დაბრუნდა, მაგრამ ხალხში ვერ ჩნდებოდა. ბერგერმა მას ყველაფერი აპატია. კვლავ განაგრძეს საიდუმლო შეხვედრები. ემინ ფაშა ისევ ავად იყო. დედა სწულ ქმარს უვლიდა და მუდამ იმაზე ზრუნავდა, როგორმე დაეფარა შაქირის სწავლის ხარჯები, რომელსაც განათლების მიღება ფრიად გაუჭიანურდა. ფურეია აღტაცებული იყო დეიდის მოხერხებულობით. საღამოობით, როცა ყველაფერი მიწყნარდებოდა, დედა საქსოვ-საქარგავს აიღებდა და თავის ოთახს მიაშურებდა. ქმართან პირისპირ დარჩენას კვლავინდებურად თავს არიდებდა.

"დედა, რატომ გძინავთ შენ და მამას ცალ-ცალკე ოთახში?" - ვერ მოითმინა ერთხელ ფურეიამ.

"ჩემო გოგონა, როცა მამაშენს ტკივილი შემოუტყვეს, ვერც თვითონ იძინებს და არც სხვას აძინებს. ხშირად, ძილი რომ გაუტყდებოდა"

ბა, ნიგნს კითხულობს. მე რომ არ შევეწუხებინე, ოთახების განცალკევება მოითხოვა".

დედის ხმა იმდენად ბუნებრივად უღერდა, ფურეიამ ვერ გაუბედა ეთქვა, რომ სიმართლე იცოდა. იგი მიხვდა, ეს მეტისმეტად ამაცი ქალი მისთვის ყოველთვის მიუწვდომელი იქნებოდა და მშობლების შერიგებასაც ვერასდროს მოახერხებდა. ერთ დღეს შაქირის გამოტყუება სცადა.

"შაქირ, რატომ არ მიაბზე, რაც ესქიშეჰირში მოხდა?"

"ესქიშეჰირში რა მოხდა?"

"ნუ თვალთმაქცობ, ყველაფერი ვიცი."

"თუ იცი, რაღას მეკითხები?"

"მხოლოდ ის მაინტერესებს, რატომ დამიმალე?"

"რა დაგიმალე?"

"სულელი გგონივარ?"

"ეს შენ მთელი სულელად."

"როდის ჩამითვლიხარ სულელად?"

"ყოველთვის და ყოველ წამს. შენ ჭკვიანი ხარ, მე კი - ბრიყვი. შენ უნივერსიტეტი დაამთავრე, მე კლასიდან კლასში ვერ გადადივარ, გამოცდაზე რომ არ ჩავიჭრა. შენ ვიოლინოს უკრავ, მე სტვენაც არ შემიძლია. შენ წყალივით იცი ფრანგული, მე კი "Je m'appelle Sakir" - ძლივს გამოვთქვი, მაგრამ ესქიშეჰირში რაც მოხდა, მხოლოდ მე ვიცი, შენ კი არა! ჰოდა, გასკდი გულზე!"

ფურეია გაოგნდა. არ იცოდა, რა ეთქვა. ძმას მის სიყვარულში ეჭვი ეპარებოდა. ცხადია, ეჭვიანობდა, რადგანაც თავს დასთან შედარებით უიღბლოდ თვლიდა. მაგრამ ყველაზე მეტად ფურეიას ის უკლავდა გულს, რომ ადამიანები, რომლებსაც დღემდე ასე ენდობოდა და ქვეყანაზე საუკეთესოდ მიაჩნდა, საკუთარი სისუსტეების მსხვერპლი აღმოჩნდნენ. მათ თავდაყირა დააყენეს ფურეიას შეხედულებები. მამის ნაამბობი, ფაჰრუნისასა და ალიეს საქციელით გამოწვეული იმედგაცრუება და, რაც მთავარია, წლების მანძილზე უსაყვარლესი მასწავლებლის - ბერგერის მიმართ არსებული გრძნობების გაფერმკრთალება, პატივისცემის დაკარგვა - ეს უკვე მეტისმეტი იყო! ფურეიას სული ეხუთებოდა. გადატანილი ტრაგედიის შემდეგ სურდა გასცლოდა ამ ოჯახს, რომელსაც განუწყვეტილად თან სდევდა გლოვა და დანაშაული. სადღაც შორს გადახვეწა

უნდოდა, შორს, ანატოლიაში გადაიკარგებოდა... იქ კი ანატოლიელ ბავშვებს შეასწავლიდა ვიოლინოს დაკვრას და ფრანგულ ენას, გეოგრაფიას და ისტორიას... მათ განათლებას, ცოდნასა და სიტბოს უნილადებდა... "თქვენს ქვეყანას სარგებელი მოუტანეთ!" ეს სიტყვები დლიურში ათათურქმა ჩაუნერა. ის ხომ რესპუბლიკის შვილი იყო. ამ ქვეყნისთვის სამსახური უნდა გაენია. ფურეიას ეს მთელი არსებით სწამდა.

ფურეიას სწორედ ასეთი განწყობა ჰქონდა, როდესაც საბაჰათინის გაცნობა შესთავაზეს. ძია აჰმედის ბურსელმა მეგობარმა - იბრაჰიმ ბეიმ აიშე ხანუმს შეატყობინა, რომ ერთ შეძლებულ და სიმპათიურ ახალგაზრდას ფურეია უნახავს და ძალზე მოხიბლულა. ნეტავ, ფურეია თუ დასთანხმდებოდა ამ ახალგაზრდა მამაკაცის გაცნობას? უკანასკნელი სამი თვის განმავლობაში ამდენი რომ არ გადაეტანა, ფურეია ალბათ, გაჯიუტდებოდა, ჩემს საბედოს თვითონ ვიპოვიო - დაიჩემებდა, მაგრამ ახლა დათანხმდა, რითაც მშობლები და დეიდები ძალზე გააოცა. ახალგაზრდები ერთმანეთს ერთი ნაცნობის სახლში გამართულ წვეულებაზე შეხვდნენ.

საბაჰათინი ახოვანი და მეტად მომხიბვლელი კაცი იყო, ღია ნაბლისფერი თმა ჰქონდა. ფურეიას არც ერთ ნაცნობ მამაკაცს არ ჰგავდა. არც მამამისისა და ძია აჰმედით ნარმოსადეგი და ამაყი სამხედრო იყო, არც იზეთ მელიჰისა და სუათის მსგავსი ელიტარული ინტელექტუალის გარეგნობა ჰქონდა. იგი არ ჰგავდა მის საყვარელ მასწავლებელს - ბერგერს, რომლის აჩრდილივით თეთრ სახეზე მოგიზგიზე უძირო თვალები და მელანქოლიური იერი ქალებს გონებას აკარგვინებდა. პირიქით, მზით გარუჯული კანი და მზიარული მზერა ჰქონდა. ამბობდა, რომ პარიზიდან ცოტა ხნის წინ დაბრუნდა, რომ სასმელი და ცეკვა უყვარდა, მაგრამ, ამავე დროს, საბაჰათინი ჭეშმარიტი მემამულე იყო. ბურსის უკიდევანო ველებზე ცხენს დააგელვებდა, კამეჩების ჯოგს მწყემსავდა და პური მოჰყავდა. ფურეია ხვდებოდა, რომ მასთან საუბრისას მისი ხმა, მისი აზრები კი არა, მისი სხეულის ენა იპყრობდა. სურდა, ამ ახალგაზრდა, მომხიბვლელი მამაკაცის მკლავებში ჩამალულიყო, მოჰფერებოდა, ჰყვარებოდა... საღამოს, შინ რომ დაბრუნდა, დედას მოკლედ მოუჭრა, - მომენონაო.

"ხომ არ გეჩვენება, რომ ცოტა გაუთლელია?"

"არა, მგონი, ძალზე ბუნებრივია".

"შენ სოფლის ცხოვრებას შეუჩვეველი ხარ, შვილო, კარგად დაწერილია ფიქრდი".

"როგორ არა, დედა, ჩემი ცხოვრების საუკეთესო დღეები კუნძულზე გავატარე."

"ბურსის მამული კუნძული არ გეგონოს, ფურეია. იქ მეგობრები არ გეყოლება".

"მეგობარი არც დამჭირდება. ჩემი სამყარო მექნება, ბავშვებს ვასწავლი..."

"რას ამბობ, ფურეია?"

"გასაოცარი არაფერია, დედა. ბაბუაჩემმა შაქირ ფაშამ კუნძულზე თურქი ბავშვებისთვის სკოლა ხომ დააარსა? თანაც იმ ეპოქაში. ახლა რესპუბლიკაა, ქვეყანაში ისეთი ცვლილებებია, ჩემი მცდელობა ამოდ არ ჩაივლის".

ჰაკიე ხანუმს სასიძო არ მოსწონდა. ათი წლის იყო საბაჰათინი, როდესაც მამა გარდაეცვალა და მთელი ქონების მემკვიდრედ დარჩა. უზარმაზარ მამულს მარტო უძღვებოდა. გათხოვილი და ჰყავდა. და და სიძე სასიამოვნო ადამიანები ჩანდნენ, მაგრამ დედამისი ერთი უვიცი, ბნელი ქალი უნდა ყოფილიყო. ერთადერთი ვაჟი მეტისმეტად გაენებივრებინა. ნეტავ, ეს ახალგაზრდა ფურეიას ღირსი თუ იქნებოდა? ნეტავ, მისი ქალიშვილი ბედნიერებას თუ პოუვებდა ბურსის მახლობელ მამულში?

საბაჰათინმა ჰაკიე ხანუმს ყოყმანი შეატყო და სიტყვა მისცა, რომ სტამბოლში კეთილმონყობილ სახლს იყიდდა. როცა ფურეიას სოფელში ცხოვრება მოსწყინდებოდა, სტამბოლში ჩამოვიდოდნენ. თანაც არც საბაჰათინის მუდმივად სოფელში ყოფნა იყო საჭირო, იქ წასვლა მოსავლის აღების დროსაც საკმარისი იქნებოდა.

ფურეია კმაყოფილი იყო იმით, რომ მალე მოშორდებოდა ამ ნაღვლიან სახლსა და ოჯახს, რომელმაც მას ასეთი იმედგაცრუება მოუტანა. გარდა ამისა, საბაჰათინიც იზიდავდა, მისი ჯანსაღი სხეულიდან ენერჯია იფრქვეოდა და ეს ახალგაზრდა ქალს საოცრად აღელვებდა.

ზაფხულში ჰაკიემ კუნძულის სახლის ყველა ოთახი გააღო და დაალაგებინა. ბაღში იაპონური ფარნები დაკიდეს, ზუსტად ისეთი,

მრავალი წლის წინ, პაკიეს ქორნილში რომ ეკიდა. ჯვეათ ფაშას ნაქონი თითქმის უხმარი სერვიზები განმინდეს და კუნძულზე გადაიტანეს. თითქოს ოჯახზე მოვლენილი წყევლის ნაშლა და მოშორება უნდოდათ. პაკიემ შესანიშნავი ქორნილი გამართა. სტამბოლის ძველი ოჯახები, ფაშები და ფაშაზადეები, დიპლომატები, იზეთ მელიჰის მეგობარი მწერლები, პოეტები და ინტელექტუალები კუნძულის სასახლის ბაღში გამართულ ქორნილში გემით ჩამოიყვანა და სტუმრებს საუცხოოდ გაუმასპინძლდა.

ფაჰრუნისას ოთხი წლის ქალიშვილს - შირინს - ხელში ყვავილების კალათა ეჭირა და გედვიით ლამაზ პატარძალს გვერდიდან არ შორდებოდა. "შირინი უნდა დააძინონ, ძალიან დაიღალა, სასმელიც კი გასინჯა", - შესჩივლა ფურეიამ დას.

ფურეიას მთელი მზითევი, სალამოს კაბები, საძინებელი გარნიტური პარიზიდან ჩამოუტანეს. მდიდრულ საპატარძლო კაბაში გამონყობილი ბედნიერებისაგან დაფარფატებდა. ქორნილის ღამეს სიძე ბატონის დათრობას პაკიე ხანუმისა და ემინ ფაშას გარდა არავინ შეუშფოთებია. როგორც კი შესაძლებლობა მიეცემოდა, საბაჰათინი უკანა ბაღში მაგნოლიის ხესთან მიიმწყვდეოდა პატარძალს და ტუჩებს უკოცნიდა. ფურეიას შამპანური მოჰკიდებოდა და მღელვარებისგან ლოყები შევარდისფრებოდა.

მაგრამ, როდესაც ქორნილის შემდეგ ნიშანთაშის სახლში დაბრუნდნენ, სიძეს თითქოს მგზნებარე ცეცხლი ჩაუქრა, საბაჰათინმა სანოლამდე ძლივს მიაღწია, დაწვა და სასმელისგან გაბრუებულს მკვდარივით ჩაედინა.

ბურსაში გატარებული ხანა

ახალგაზრდა ცოლ-ქმარი სტამბოლში გატარებული თაფლობის თვის დასრულებისთანავე ბურსაში, საკუთარ მამულში დაბრუნდა. იალოვაში მოურავი დახვდათ, ბოლო მოდელის კადილაკში ჩასხდნენ და შინისაკენ გაემართნენ. გზაში ფურეია ვარდისფერ ოცნებებს მიეცა. საბაჰათინს მაჰქემეს უბანში თვალუნვდენელ ბაღში ჩაფლული ულამაზესი სახლი ჰქონდა. მაგრამ ფურეიას დედამთილთან ერთად ცხოვრება არ სურდა, განსაკუთრებით კი ქორწინების პირველ დღეებში. ამიტომაც მამულში ცხოვრება ამჯობინა, სადაც ქმართან ერთად განმარტოების საშუალება მიეცემოდა. წარმოიდგინა, როგორ რომანტიკულად გაატარებდნენ დღეებს ბუნების ნიაღში. მაგრამ მანქანა გაპარტახებულ ორსართულიან სახლთან რომ გაჩერდა, მაშინვე გამოფხიზლდა და ტკბილი სიზმარიც დასრულდა. მისი ოცნება და ეს რეალობა ისევე შორს იყო ერთმანეთისგან, როგორც ცა და დედამინა. ფურეიას ოცნებაში საბაჰათინის სახლი ვენის გარეუბანში ნანახ ვილებს ჰგავდა - ორსართულიანი, ნითელი კრამიტის სახურავით, ფანჯრებზე ფერად-ფერადი ყვავილებით... ცხადში კი თავლაზე დაშენებულ ქობს ზედავდა.

ქმარი სახლში შეუძღვა და უთხრა:.

"საძინებელი ოთახები ზევითაა."

"ეს რა არის?"

"მისაღები."

ოთახში ძირს დაფენილი ორი ლეიბისა და ერთი-ორი ხის სკამის გარდა სხვა არაფერი იდგა. ფურეიას სუნთქვა შეეკრა და უხმოდ გაემართა სამზარეულოსკენ. იქ კი ჩაშავებული, გაჭვარტლული კედლები, მრუდედ მიჭედებული თაროები, უზარმაზარი მაყალი და ნახშირის კერია დახვდა. ქურა არსად ჩანდა.

"ტუალეტი სად არის?" - იკითხა ფურეიამ.

"გარეთ".

"უკაცრავად?"

"გარეთ-მეთქი, გარეთ, ეზოში".

"როგორ, საძინებელ ოთახთან ტუალეტი არ არის? მერედა, და-
მე რომ... რას აკეთებთ?"

"გარეთ გავდივართ. თურქები იქ არასდროს მოისაქმებენ, სა-
დაც სძინავთ".

ფურეია შეცბა, თითქოს სილა გაანწესო. თავიდან იფიქრა, ხომ
არ მომესმაო. . შემდეგ - ალბათ, ქმარი ხუმრობსო. მაგრამ ცოტა
უხემ ხუმრობას ჰგავდა.. .

"ხელის დაბანა მსურს."

"ემინე წყალს დაგისხამს", - მიუგო ქმარმა.

პატარა გოგო ადგილიდან წამოხტა და ფურეიას მიმართა: "მო-
იცადეთ, სურას ავიღებ და მოვალ".

"აქ რა, ონკანიდან წყალი არ მოდის?"

"ქალბატონო, აქაურობა შაქირ ფაშას აპარტამენტი ხომ არ
გგონია? წყალს ჭიდან ვიღებთ."

"კარგი, ასე იყოს, საბაჰათინ ბეი. დამამარცხე, ამას ვალიარებ.
სტამბოლელ განებივრებულ ქალიშვილს ჭკუაზე მოვიყვანო, ფიქ-
რობდი, არა? თუ გგონია, რომ ეს ყველაფერი მალეღვებს, ძალიან
ცდები. ვიოლინოს დაკვრა თუ არ გამიჭირდა, თეთრეულსაც გავ-
რეცხავ და ჭიდან წყლის ამოღებასაც შევძლებ. აბა, ვნახოთ, ვინ
ვის მოიყვანს ჭკუაზე", გაიფიქრა ფურეიამ, ხმამაღლა კი ქმარს
უთხრა:

"ჩემი საძინებლის ნახვა მსურს."

"ემინე, ქალბატონი ზევით აიყვანე", - უბრძანა საბაჰათინმა.

პატარა გოგო წინ გაუძღვა და ფურეია მოჭრიალე ხის კიბით ზე-
ვით აიყვანა. ოთახში უცნაური სუნი იდგა.

"ეს რისი სუნია?" - იკითხა ფურეიამ.

"ტორფის", - უპასუხა გოგომ.

უეცრად ფურეიამ გულისრევა იგრძნო, მაგრამ როგორღაც თა-
ვი შეიკავა.

"მოურავს უთხარი, ჩანთები ამოიტანოს", - მიმართა ემინეს.

"მე ამოვიტან", - უთხრა გოგომ.

"ძალიან მძიმეა, ვერ მოერევი, შვილო".

ბავშვი ქვევით ჩავიდა და ჩემოდნის კიბეზე ამოტანა სცადა. ფუ-

რეიამ ფანჯარა გამოაღო და მოურავს გადასცახა, რომელიც მანქა-
ნიდან ჩემოდნების ამოღავებით იყო გართული:

"რიზა ეფენდი, გეთაყვა, ახლავე ამობრძანდით".

კაცმა, ცოტა არ იყოს, გაოცებულმა ახედა ქალბატონს. ფურეი-
ამ კი მკაცრი ხმით კვლავ გაუმეორა:

"ახლავე!"

მოურავი კიბეზე გამოჩნდა.

"ემინეს ჩემოდანი გამოართვით და ოთახში ამოიტანეთ! დანარ-
ჩენებსაც თქვენ ამოიტანთ! განა შეიძლება ამ ასაკის ბავშვმა სიმ-
ძიმე ზიდოს? ამიერიდან ემინეს ასეთი რამ ეკრძალება!"

რიზა ეფენდიმ ჩემოდნები ამოიტანა და ხმაურით დაყარა შუა
ოთახში.

"გმადლობთ", - მიუგო ფურეიამ. ერთობ უცნაური სანახავი იყო
ეს ოთახი, სადაც ჩემოდნებიდან და ქუდის ყუთებიდან ამოღებული
შიფონის კაბები, აბრეშუმის ლამის პერანგები, მალალქუსლიანი
ფეხსაცმელები და ბენვიანი ქუდეები იყო მიმოფანტული, ხოლო
იატაკზე, ფიცრებს შორის ჭუჭრუტანიდან კი ბოსელი მოჩანდა.
ცოტა ხანში კიბეზე ფეხის ხმა შემოესმა. ქმარი კარს მიყრდნობო-
და და გამომცდელად უმზერდა.

"მოგენონა ახალი სახლი?" - ჰკითხა ირონიანარევი ხმით.

"რალაც-რალაცებს შევცვლიდი..."

"მაგალითად, რას?"

"მაგალითად, ფარდებს. ამ ფანჯრებზე ფარდა თუ არ დავკვი-
დეთ, მოურავი დამინახავს, ტანისამოსს როგორ ვიცვლი".

"შენ თუ სახლში იქნები, მოურავს აქ რალა ესაქმება?", - მიუგო
საბაპათინმა. ფურეიას სიფრიფანა სხეული ცალი ხელით აიტაცა
და სანოლზე გადაანვინა, მეორე ხელით ლოგინზე მიმოზნეული
ტანსაცმელი და ქუდეები ძირს მოისროლა და მთელი სხეულით მო-
ეხვია ცოლს. ფურეიამ ქმარს პერანგის ლილეები შეუხსნა, მზად იყო
სიამოვნების მორევში ჩაძირულიყო და მისთვის უკვე სხვა აღარა-
ფერს მნიშვნელობა არ ჰქონდა - არც იმას, რომ ოთახში ტორფის
სუნი იდგა, არც იმას, რომ ონკანიდან წყალი არ მოდიოდა... ისიც
საკმარისი იყო, თუ ეს ძლიერი მკლავები მას ყოველდღე, ყოველ
ღამე, ყოველ წამს მოეხვეოდა, ეს მზით გარუჯული ხელები მის
ახალგაზრდა სხეულს შეეხებოდა, ეს ჩალისფერი უღვაშები მის სა-

ხეს, ყელს, მკერდს მიუალერსებდა. ფურეია შმაგი სურვილით ჩაე-
ხუტა ქმარს...

სინამდვილეში ქარადოღანების მამულში ცხოვრება ერთფერო-
ვანი სულაც არ იყო. ფურეიამ ბუნებას ახალი კანონზომიერება აღ-
მოუჩინა, თუმცა, ჯერ კიდევ კუნძულზე ცხოვრების დროიდან ეს
გარემო კარგად ნაცნობი იყო მისთვის. იასამნების, ოლენდრებისა
და იაპონური ვარდების დამატრობელი სურნელის გარდა ბუნება
სარჩოსაც სთავაზობდა ადამიანს. ახალგაზრდა პატარძალი პამიდ-
ვრის კვლებს შორის დასეირნობდა, პიტნას, ოხრაბუშსა და კამას
კრეფდა, თუთას ბერტყავდა. მიწასთან სიახლოვე დიდ სიამოვნე-
ბას ჰგვრიდა, ბუნების ნიაღში ყოფნა ბედნიერებას ანიჭებდა. თუმ-
ცა, უსიამოვნებები ამ სახლში შემოსვლისთანავე დაიწყო - წყალი
არ იყო... საჭმლის მოსამზადებლად ნახშირის გახურებას უნდა და-
ლოდებოდა... მაგრამ ყველაზე უარესი კი ის იყო, რომ მის ოცნებას
ასრულება არ ეწერა.

"აქ ახლომახლო სოფლის სკოლა ხომ არ არის? იქნებ მუშაობა
დამენყო," - ჰკითხა ერთ საღამოს ქმარს.

"რა თქვი?"

"ახლომახლო სკოლა თუ არის-მეთქი".

"დავუშვათ, არის, მერედა რა?"

"ეს პირველად ხომ არ გესმის, საბაჰათინ? თუ გახსოვს, ცოლო-
ბა რომ მთხოვე, მაშინ სიტყვა მომეცო. მშვენივრად იცოდი, რომ
მასწავლებლობა მინდოდა."

"შვილები რომ გეყოლებოდა, იმათ ასწავლი!"

"მაშინ უარი არ გითქვამს. ის კი არადა, ხელის შეწყობასაც შემ-
პირდი".

"გადავიფიქრე".

"აბა, რას ელოდი, სოფელში რა უნდა მეკეთებინა? ლამისაა ჭკუ-
იდან შევიშალო."

"უამრავი წიგნი და გრამფირფიტა მოვატანინე. მამულში რომ
გრამოფონი ჰქონდეს, ისეთი ქალი თუ გეგულება სადმე? ჰოდა,
შენც მუსიკას მოუსმინე, წიგნები იკითხე. მეც მოგიალერსებ საღა-
მოობით, შინ რომ დავბრუნდები."

"მომხედე, საბაჰათინ, ცოლად რომ გამოგყევი..."

"მოკეტე!", - დაიღრიალა ქმარმა. ფურეიამ მის ხელში ნახევრად დაცლილი რაქის ბოთლი შენიშნა და მიხვდა, რომ ქმრის საქციელი სახიფათო ხდებოდა. გაინაბა. იქნებ ეს საკითხი მაშინ წამოეჭრა, როცა საბაჰათინი ფხიზელი იქნებოდა? აი, თუნდაც დილას, საუზმისას. ვახშამი ისე დასრულდა, ერთმანეთისთვის ხმა აღარ გაუციათ. ემინემ უხმოდ აალაგა თეფშები და სამზარეულოში გაიტანა. ფურეია წამოდგა და კიბეს აუყვა. უეცრად ზურგს უკან ქმრის ხმა შემოესმა:

"სუფრიდან ისე აბრძანდი, ჩემგან ნებართვა არ აგილია!"

"რა სისულელეს რომავ," - უთხრა ფურეიამ და იმავე წამს იგრძნო, როგორ გაანწეს სილა... თავიდან ვერც კი მიხვდა, რა ხდებოდა მის თავს... ცუდ სიზმარს ხომ არ ხედავდა?

"ეს ჩმისთვის, რომ შემენინაალმდეგე, ეს კი... მასწავლებლობისთვის!" და კიდევ ერთი სილა მიიღო. ფურეიამ წონასწორობა დაკარგა და კიბეზე დაგორდა. გონს რომ მოეგო, უკვე მოქვიტინე ქმრის მკლავებში იწვა. მაშინვე ვერც კი გაიხსენა, რა მოხდა.

"ჩემო საყვარელო, ჩემო ერთადერთო, - ეუბნებოდა ქმარი, - შენ რომ რამე დაგემართოს, თავს მოვიკლავ. უშენოდ ვერ ვიცოცხლებ, ფურეია... მაპატიე. მაპატიე. მაპატიე".

ფურეიას ნელ-ნელა ყველაფერი გაახსენდა. თვალებიდან უწყვეტად სდიოდა ცრემლები. მაგრამ ქმრის განწულ სილას მისი თავმოყვარეობა და ღირსება რომ არ შეელახა, ისე უნდა მოქცეულიყო, თითქოს არაფერი ახსოვდა.

"რა მომივიდა?"

"დაეცი, საყვარელო. დაეცი, ჩემო სიყვარულო. მე წამდვილი ცხოველი ვარ. მაპატიე." საბაჰათინმა ცოლი ხელში აიტაცა და კიბეზე აიყვანა. ტანსაცმელი გახადა. ტიროდა, თან ეხვეოდა. ძალაგამოცლილები, გამოფიტულები მოეხვიენ ერთმანეთს და კვლავ სიყვარულს მიეცნენ...

ამ შემთხვევიდან რამდენიმე დღე გავიდა. ერთ დილას, საუზმეზე ფურეიამ ქმარს უთხრა: "ჩემი ოჯახი მომენატრა, სტამბოლში ხომ არ წავიდეთ?".

"როდის?"

"როგორც კი დაღურჯებული ადგილები მომიშუშდება, ალბათ, ერთ კვირაში. არ მინდა, დედაჩემმა ასეთ მდგომარეობაში მნახოს."

"კეთილი, ნავიდეო", უპასუხა საბაჰათინმა, "იქაც გვაქვს სახლი. ცოტას გავერთობით კიდეც სტამბოლში".

ფურეიამ ყურებს არ დაუჯერა. რა მოუვიდა საბაჰათინს, ასე რამ შეცვალა? ალბათ, ის ღამე აღარასოდეს განმეორდებოდა. ალბათ, ამიერიდან ბედნიერები იქნებოდნენ. იმ შემთხვევის შემდეგ საბაჰათინი მეუღლის მიმართ ნარმოუდგენელ გულისხმიერებას იჩენდა. ფურეია არ იმჩნევდა, რომ სიმართლე ახსოვდა. ქმართან განშორებისთვის მზად არ იყო, რადგან ჯერ კიდევ უსაზღვროდ უყვარდა იგი. მათი ყოველგვარი უთანხმოება ლოგინში გვარდებოდა და, თითქოს, ცეცხლზე ნავთს ასხამენო, ისე აღვივებდა მათ ვნებებს. შემდეგ კი კვლავ დაუსრულებელი სიყვარულის ღამეები იწყებოდა...

ერთი კვირის თავზე ახალდაქორწინებულები სტამბოლში გაემგზავრნენ. ჰაკიე ხანუმი ქალიშვილის დანახვაზე სიხარულით ცას ენია. დედა, დეიდა აიშე, ფაჰრუნისა, ბებია და ალიე რიგ-რიგობით ეპატივებოდნენ ახალგაზრდა წყვილს. ყოველ საღამოს ჯერ რომელიმე მათგანთან ვახშობდნენ, იქიდან კი თეატრში ან საცეკვაო კლუბში მიდიოდნენ. ცოლის შერთვამდე საბაჰათინი სშირად სტუმრობდა Garden Bar-ს, სადაც არგენტინული ტანგოს საღამოები ეწყობოდა. მაგრამ ეს ისეთი ადგილი იყო, სადაც ფურეიას წასვლა არ ეკადრებოდა. რამდენჯერმე, ნათესავებთან ვახშობის შემდეგ, ფურეიამ ქმარს Garden Bar-ში მარტო წასვლის ნება დართო. საბაჰათინმა ეს ჩვეულებად აქცია და შინ დილის შვიდ საათზე ბრუნდებოდა. ფურეიას ეშინოდა, უგონოდ მთვრალი საბაჰათინი მის მეგობრებს ან ნაცნობებს არ დაენახათ.

ერთხელაც საბაჰათინს თავისი ნუხილი გაანდო.

"შენ მხოლოდ ის გაღელვებს, გარშემო ხალხი რას იტყვის, მე კი ფეხებზე გკიდევარ, ასე არ არის?" - დაუყვირა საბაჰათინმა.

"როგორ შეიძლება სულერთი იყო ცოლისთვის, რომელიც სახლში გელოდება," - მიუგო ფურეიამ. ხმამაღლა საუბარს ერიდებოდა, რადგანაც მამულში კი არა, აპარტამენტში იყვნენ.

"ასე რატომ ჩურჩულებ? რა მოგივიდა - ხმა ჩაგინწყდა?" - ჰკითხა ქმარმა.

ფურეიამ იფიქრა, რომ კომმარის თავიდან იწყებოდა და, თუ ერთმანეთი უნდა დაეხოცათ, უმჯობესი იქნებოდა მამულში დაბრუნებულიყვნენ. მეორე დილით ფურეამ ხელსაყრელი დრო შეარჩია და ქმარს უთხრა: "საბაჰათინ, სახლი მომენატრა, ბურსაში ხომ არ დაებრუნდეთ?"

ამ სიტყვებს ქმარი აღტაცებით შეხვდა. თურმე, მასაც მობერებია ამ გადაგვარებულ ქალაქში, ამ იდიოტ ადამიანებს შორის ყოფნა.

"ვის გულისხმობ იდიოტებში? ეგეთები ალბათ, Garden Bar-ში თუ შეგხვდნენ", - ჰკითხა ფურეიამ.

"შენი ოჯახის თითოეულ წევრს", - მიუგო ქმარმა. "შენი დეიდები - თვითკმაყოფილი ნისა, საკუთარი თავი რომ მოსწონს, ჭრელაჭრულა ალიე, "ჭკუით გატენილი" დედაშენი, მუდმივად მითითებებს რომ იძლევა და კუდიანი დედაბერივით ძველმანებს აგროვებს, დეიდაშენი აიშე - თავი პიანისტად რომ მოაქვს, თავნება ბიძაშენი... მათ შორის ერთადერთი, ვინც პატივისცემას იმსახურებს, მამაშენია - ალაჰმა სიკეთე მისცეს."

ფურეია გაშრა. თითოეულმა მათგანმა ხომ საკუთარი შვილივით მიიღო ეს გაუთლელი, ხეპრე. ზედმეტად თბილად და გულისხმიერად ექცეოდნენ... საბრალო დედამისიც კი უკმაყოფილებას არ იმჩნევდა და იმაზე მეტს უკეთებდა, ვიდრე შეეძლო. ქმრის ავადმყოფობასა და სხვა პრობლემებს საბოლოოდ რომ არ დაეთრგუნა, ჰაკიე ხანუშმა მძივების შეგროვება დაიწყო. თავის შესაქცევად საქმე მოძებნა - მძივებით, შუშებითა და სარკის ნამსხვრევებით საღამოს ჩანთებსა და კალათებს აკეთებდა. მერე კი თავის ნახელავს ახლობლებსა და მეგობრებს ჩუქნიდა... დაუნახავი, რეგენი! უცბად ფურეიას ნერვული ხარხარი აუტყდა. საკუთარი ოჯახის წევრებს მეუღლის თვალით შეხედა და თვალწინ მართლაც კარიკატურები წარმოუდგა. მამამისისა და ფურეიას გარდა, ნორმალურს მართლაც არავინ ჰგავდა, ყველა ისეთი უცნაურობით გამოირჩეოდა. ეს ყველაფერი იმდენად შორს იყო იმ მამულის მკვიდრისთვის, სადაც დასაბამიდან არაფერი შეცვლილა. საბაჰათინისთვის მთელი სამყარო ხომ მხოლოდ პირუტყვით, ნათესებითა და არგენტინელი მოცეკვავეებით შემოფარგლულიყო. საბრალო, საბრალო მისი ქმარი... სწორედ იქ იყო მისი ადგილი...

მამულში რომ დაბრუნდნენ, ფურეიამ გადაწყვიტა ზოგიერთი საკითხი თავადვე მოეგვარებინა. ჯერ ემინეს სწავლა-განათლებას მიხედავდა და, თუ რამე გამოუვიდოდა, მაშინ მამულში მომსახურე სხვა ბავშვების რიგიც დადგებოდა. ემინეს რვეულები და კალმები უჩვენა. მართალია, ბავშვს დიდი ხალისი არ გამოუმყლავნებია, მაგრამ არც ქალბატონის განაწყენება უნდოდა.

"მოდით, ჯერ ნურავის ვეტყვი, რომ სწავლა დაინწყე. აი, კითხვას რომ ისწავლი, ყველას სიურპრიზი მოუწყვით".

"ეს რას ნიშნავს?" - იკითხა ბავშვმა.

"ესე იგი, ყველას გავაოცებთ - დედაშენს, მამაშენს, საბაჰათინ ბეის".

ემინეს განათლებას ყოველდღე თითო საათი ეთმობოდა. ამ საქმიანობამ ფურეია იმდენად გაახალისა, რომ სტამბოლიდან ჩამოტანილი ფერად-ფერადი ჩითებისგან მისაღები ოთახისთვის ფარდები და ლოგინის გადასაფარებელიც კი შეკერა. ბურსაში ერთ დურგალს ორი სავარძელი და წიგნების თარო გააკეთებინა. საბაჰათინი ცოლის ამგვარი საქმიანობით კმაყოფილი ჩანდა, დედამთილის გული კი ვერაფრით მოიგო ფურეიამ. ფარდები მისაღებ ოთახს აბნელებსო, - დაიჩემა ქალმა. ვერც სავარძლებს შეეგუა და რძლის ჯინაზე მაინც ძირს ფეხმორთხმული ჯდებოდა. ალაჰის წყალობით, ქალი მათთან ხანგრძლივად არ რჩებოდა, უმეტეს დროს ბურსაში, საკუთარ სახლში ატარებდა. მაგრამ ხშირად ბრუნდებოდა, რათა შეემომეებინა, როგორ უმზადებდა ახალი რძალი მის ვაჟიშვილს საჭმელს და ჰქონდა თუ არა სახლში ნესრიგი. . . არა, ფურეია მასთან საერთოს ვერასდროს გამონახავდა!

ერთ საღამოს, სუფრიდან რომ აიშალნენ, ფურეიას ქმარმა ნახევრად ჩაცლილი რაქის ბოთლი ხელში აიღო და მინდერზე დაჯდა. ბალიშის ქვეშ ემინეს რვეული იპოვა.

"ეს რა არის?" - დაიღრიალა საბაჰათინმა.

"რაზე მკითხები?"

კაცმა თვალწინ რვეული აუფრიალა.

"აჰ, ეს? ეს ემინეს რვეულია."

"ეს როგორ გავიგო?"

"ემინეს ნერა-კითხვას ვასწავლი".

"ჩემგან მალულად?"

"ამას შენთან რა კავშირი აქვს?"

"როგორ, ვინ ვარ მე ამ სახლში? არ უნდა ვიცოდე, აქ რა ხდება?"

"მოსამსახურეს რომ კითხვა ვასწავლო, მაგაზეც ნებართვა მჭირდება?" - ჰკითხა ფურეიამ, რომელმაც მშვენივრად იცოდა, რომ ქმარი ნასვამი იყო და ჩხუბის საბაბს ეძებდა, მაგრამ თავი ველარ შეიკავა.

"ამ სახლში ყველაფერზე ჩემგან უნდა აიღო ნებართვა! ჩემი ნებართვის გარეშე მაგასაც ვერ აანრიპინებ! გასაგებია?" - და საბაჰათინმა ვიოლინოზე მიუთითა.

"რას ამბობ?" - შეეპასუხა ფურეია და დაინახა, როგორ მოფრინავდა მისკენ ლარნაკი, რომელიც ერთი წამის წინ მაგიდაზე იდგა. თავი სწრაფად რომ არ გაენია, ალბათ, ვერც გადარჩებოდა. თუმცა, ლარნაკმა სახესთან მაინც ახლოს ჩაუფრინა და ლოყა გაუკანრა. ხელი თავზე მოისვა. თითები დაუსისხლიანდა. ჩაიკეცა და აქვითინდა. ქმარი მაშინვე მასთან გაჩნდა, ხელში აიტაცა, გულში ჩაიკრა. "ჩემო პატარა, ჩემო სიყვარულო... ეს რა ვქენი? მაპატიე, მაპატიე", - ეუბნებოდა აღელვებული. ფურეიამ თვალები დახუჭა, მისი სახე რომ არ დაენახა. ამჯერად უკვე მშვენივრად იცოდა, რაც მოხდებოდა - ხელში აყვანილს სანოლზე დაანვენდა, ჯერ ატირებული პატიებას სთხოვდა, შემდეგ მიუალერსებდა და ფურეიაც თავს ვერ მოერეოდა, წინააღმდეგობას ველარ გაუნევედა, ისევ ვნება სძლევედა... რამდენიმე დღე სიამტკბილობაში ჩაივლიდა და ერთ საღამოსაც, როდესაც კიდევ ერთი ბოთლი რაქი ჩაიცლებოდა, ეს ყველაფერი განმეორდებოდა. ფურეია თანდათან ხვდებოდა, რომ განტყეების ვაცად იქცა. სირცხვილით თვალს ველარავის უსწორებდა, განსაკუთრებით პატარა ემინესი რცხვენოდა. არა, ამას ბოლო უნდა მოლებოდა!

მამულში ფურეიას ერთადერთი მეგობარი საბაჰათინის და და სიძე იყვნენ. ნეტავ თუ შეიძლებოდა მათი ნდობა, მათგან დახმარების მიღება? ფურეიას ხომ შინ დაბრუნება სურდა. ერთ დილას მთელი გამბედაობა მოიკრიბა და მულის სახლისაკენ გაემართა. ზოგჯერ ფინჯან ყავაზე შეუვლიდა ხოლმე. ღმერთმა ქნას, დედამთილი იქ არ დახვდეს, მაშინ მათ დახმარებასაც სთხოვდა.

თვალცრემლიანი მიდიოდა და ვერაფერი ანუგეშებდა - ვერც

ლავანდის სურნელი და ვერც ახლადგალვიძებული ბუნების მშვენიერება. როგორი იმედით ჩამოვიდა აქ! როგორ ეგონა, რომ შეყვარებულ ქმართან ერთად ბედნიერი იქნებოდა! ის ხომ ახალგაზრდა ქალბატონი იყო, რომელზეც რესპუბლიკა დიდ იმედებს ამყარებდა! ფურეია სულ თოთხმეტი წლის იყო, ათათურქმა დღიურში შემდეგი სიტყვები რომ ჩაუნერა: "ფურეია ხანუმ... თქვენ უნდა იზრომით და ბევრი სარგებელი მოუტანოთ ქვეყანას..." შემდეგ თმაზე მიუალერსა და განაგრძო: "სწორედ თქვენნაირებმა უნდა ააშენონ ჩვენი სამშობლო". მას კი აქ, ამ ქოხში, ოთხ კედელში გამოკეტილს, ბურსაში წასვლის ნებაც არ ჰქონდა, ტყვეთა ბაზარზე ნაყიდ მონას ჰგავდა, რომელსაც ქმარი ნამდაუნუმ სცემდა. ასე უნდა შეეტანა წვლილი რესპუბლიკის აშენებაში?

"ო, ალაჰ, რა ჩავიდინე? ამისთანა რა შევცოდე, ასე რომ მსჯი?" - ასე ფიქრობდა ფურეია, მულის სახლს რომ მიუახლოვდა. უცერად თავი შეუძლოდ იგრძნო. ალბათ, მზეზე სიარულით დავიღალეო, - გაიფიქრა და, ის იყო, კიბის საფეხურზე შედგა ფეხი, რომ გული წაუვიდა.

გონს რომ მოვიდა, უკვე მულის სანოლზე იწვა.

"რა დამემართა?" - იკითხა შეშფოთებულმა.

"გრძნობა დაკარგე. ახლა როგორ ხარ?"

"ნეტავ რატომ?"

"სიცხის გამო," - მიუგო მულმა. ახალგაზრდა ქალის ზურგს უკან ფურეიამ დედამთილს მოჰკრა თვალი, რომელსაც სახეზე თანაგრძნობის ნიშან-წყალიც არ ეტყობოდა:

"ფეხმძიმედ ხომ არ ხარ?"

"ღმერთო!" - აღმოხდა ფურეიას. ეს ხომ აზრადაც არ მოსვლია.

"ბურსაში კარგი გინეკოლოგი თუ არის?" - იკითხა.

"ეგ ვინლა?" - გაიოცა დედამთილმა.

"ქალების ექიმი, დედა", - მიუგო ქალიშვილმა.

"ბებიაქალია, ბებიაქალი. ნეტავ ჰალიმ ხანუმი თუა ცოცხალი?"

"კი, მაგრამ, ბებიაქალი რა შუაშია?" - იკითხა ფურეიამ.

"შუაშია, შუაში! ეს სტამბოლი არ არის. თანაც, ჯერ არ იცი, ფეხმძიმედ ხარ თუ არა. გადაგიცდა? ბოლოს როდის გქონდა?"

ფურეია საშინლად განითლდა. ზიზლით შეხედა დედამთილს, რომელიც მის პირად ცხოვრებაში უცერემონიოდ იჭრებოდა, და

პასუხი არ გასცა.

ნაშუადღევს ქმარი ჩვეულებრივზე ადრე დაბრუნდა შინ. ხარულო ამბავი უკვე გაეგო. ფურეია ხელში აიტაცა და ხვევნა-კოცნა დაუწყო.

"ახლავე გაემზადე, ბურსაში მივდივართ."

"კი, მაგრამ ასეთ დროს, შეუთანხმებლად ექიმთან წასვლა გაგონილა?"

"მერედა, ექიმთან ვინ მიდის? საჩუქარი მინდა გიყიდო. ოქრომჭედელი იაკუბი გავაფრთხილე, ექვს საათამდე დუქანს არ დაკეტავს. ყველაფერი უნდა გიყიდო, რაც შენს გულს გაუხარდება," - უთხრა ქმარმა.

ფურეია გაოგნებული იდგა. თითქოს მახეში გაბმულიყო. მას ხომ სურდა ქმარი თავად გაეხარებინა! დედამთილმა კი ამჯერადაც ცხვირი ჩაყო. თანაც მისი ორსულობა ჯერ საეჭვო იყო.

"ხვალ მაინც წავიდეთ ექიმთან," - უთხრა ქმარს.

"ექიმი რაში გჭირდება? მშობიარობის დრო რომ მოვა, ექიმს მაშინ დაფუძახებთ."

"როგორ, ექიმთან არ წამიყვან, საბაჰათინ?"

"ამაზე მოგვიანებით ვისაუბროთ", - მოუჭრა ქმარმა. ისეთი ბედნიერი და მხიარული ჩანდა, რომ ფურეიამ შეკამათება გადაიფიქრა. ბურსაში გაემგზავრნენ და ქმრის სურვილისამებრ ოქროს სამაჯური შეიძინეს. შინ რომ დაბრუნდნენ, ფურეიამ ექიმის თემა კვლავ წამოჭრა.

"ბურსაში არ შეიძლება. აქ სხვა ტრადიციებია. თუ მაინც დამაინც ექიმი გინდა, მაშინ სტამბოლში წავიდეთ", - უპასუხა საბაჰათინმა.

ფურეიამ შვებით ამოისუნთქა. დილით მიღებული გადანწყვეტილება შეცვალა. თუ მართლაც ორსულად იყო, საბაჰათინს აღარ გაშორდებოდა, ბავშვს გააჩენდა და მთელ სიყვარულს მასში ჩააქსოვდა. ბავშვებით საესე საკლასო ოთახში მასწავლებლობას თუ ვერ ახერხებდა, საკუთარ შვილს ხომ მაინც აღზრდიდა, ისეთ განათლებას მისცემდა, როგორც თავად სურდა. ცივილიზებულ, კულტურულ, განათლებულ ბავშვს გაზრდიდა. იქნებ, ბავშვის ხათრით საბაჰათინს სმაც მიეტოვებინა, გონს მოსულიყო. თანაც, ქმარი სტამბოლში წაყვანას უპირებდა, რაც უკვე კარგის მანიშნებელი

იყო. ყველაფრის მიუხედავად, ფურეიას ქმარი მაინც ძალიან უყვარდა. მთელი რიგი უთანხმოების შემდეგ მის მწველ მკვლავებში რომ აღმოჩნდებოდა, განა ყველაფერი არ დაავიწყდებოდა? განა ყველაფერს არ აპატიებდა?

ფურეიას ორსულობის ამბავს სტამბოლში ისეთი აღტაცება არ გამოუწვევია, როგორც ბურსაში. ემინ ფაშა ტკივილისგან სიხარულს ველარ გამოხატავდა, დედა კი მღელვარებამ შეიპყრო: უკვე გვიან იყო - ველარ დააღწედა თავს ამ ქორწინებას, რომელიც, ჰაკიეს ვარაუდით, დიდხანს არ უნდა გაგრძელებულიყო. ექიმმა ორსულობა დაადასტურა. ჰაკიე ველარაფერს გახდებოდა. ფურეიას უნდოდა ეს ბავშვი. ამ ბავშვში ხედავდა ის ქორწინების ხსნას, უფრო სწორად, საბაჰათინის ხსნას სასმელისგან. საბაჰათინი თავისთავად მზიარული, სასიამოვნო მოსაუბრე და დადებითი ადამიანი იყო. მაგრამ რაქის ბოთლს ნახევრად რომ ჩაცლიდა, შეურაცხადი ხდებოდა.

სტამბოლის პატარა სახლში მათი ცხოვრება თავდაპირველად უშფოთველად მიედინებოდა. საღამოებს ოჯახთან ერთად ატარებდნენ, კინოში ან თეატრში დადიოდნენ. ემინ ფაშას გვერდით საბაჰათინი სასმელსაც ვრიდებოდა. დღისით ფურეია დედასთან ერთად ბავშვისთვის საჭირო ნივთებს ყიდულობდა. ალბათ, ეს იყო მათი ქორწინების უბედნიერესი ხანა. საბაჰათინს ამჯერად ცოლისგან თავი შორს ეჭირა, რადგანაც ის ორსულად იყო და არ უნდოდა ბავშვისთვის ზიანი მიეყენებინა.

ოც დღეში საბაჰათინს უსაქმურობა მოებზრდა და მამულში ნასვლა მოისურვა.

"შენ აქ დარჩი, ის წავიდეს!", - უთხრა ფურეიას დედამ.

"დედა, მშობიარობამდე ორი-სამი თვით ადრე ჩამოვალ და სტამბოლში გავაჩენ ბავშვს. ასე აჯობებს." - მიუგო ფურეიამ.

ჰაკიე ხანუმი ნამყოფი იყო ბურსაშიც და მამულის სახლიც ნანახი ჰქონდა. მან კარგად იცოდა, რა პირობებში ცხოვრობდა მისი ქალიშვილი. თუმცა ამაზე ემინ ფაშასთვის არაფერი უთქვამს. ახლა კი ღელავდა, როგორ იცხოვრებდა მისი ორსული ქალიშვილი იმ გაპარტახებულ ქოხში. ამიტომაც შესთავაზა ფურეიას მამულიდან დროებით ბურსაში გადასვლა.

"დედამთილთან ერთ ჭერქვეშ ვერ ვიცხოვრებ, დედა! თუ საჭი-

რო გახდება, ბურსაში ცალკე სახლს ვიქირავებთ", - მიუგო ფურეიამ. რატომაც არა? საბაჰათინი ხომ დიდი ქონების პატრონი იყო. სინამდვილეში, რას არ გაიღებდა ფურეია, რომ სტამბოლში დარჩენილიყო, მაგრამ ახლა, როდესაც თითქოს ყველაფერი აენყო, ქმრის განანყენება არ უნდოდა. ამიტომაც მასთან ერთად მამულში დაბრუნდა.

მამულში ცხოვრება ისე მშვიდი აღარ იყო, როგორც სტამბოლში. როგორც კი თავის სამფლობელოში შედგა ფეხი, საბაჰათინის სულში თითქოს ეშმაკი ჩასახლდაო. ჩვეულებისამებრ, რაქის ბოთლს სუფრაზე დადგამდა და ჩხუბიც იწყებოდა. თუმცა, ამჯერად თავს იკავებდა და ცოლზე ხელის აღმართვას ერიდებოდა.

"საბაჰათინ, გთხოვ, სახლში ნულარ დაღევ", - სთხოვა ერთხელ ფურეიამ. მშვენივრად იცოდა, რომ მისი ქმარი ისევე სვამდა, კვირაში სამ ან ოთხ ღამეს სახლში არ ათევდა. გამთენიისას ბრუნდებოდა, ფურეიას აღვიძებდა, ხვევნიტა და ტირილით ეფიცებოდა სიყვარულს... ფურეია აცნობიერებდა, რომ ამ უაზრო საქციელით იგი ცოდვების მონანიებას ცდილობდა. მაგრამ ქალისთვის ქმრის საქციელი აღარ იყო მნიშვნელოვანი. მისი ერთადერთი სურვილი ბავშვის დაცვა იყო, რომელიც სადაცაა დაიბადებოდა. ფურეია დარწმუნებული იყო, რომ ბოლოსდაბოლოს ქმარი ბარის ქალებს მიატოვებდა და მას დაუბრუნდებოდა, რადგან მათ შორის განსაკუთრებული მიზიდულობა არსებობდა.

ერთ საღამოს საბაჰათინმა მაგიდაზე დამბაჩები დააწყო გასანმენდად, თან ემინეს დაუყვირა:

"რაქი და ცივი საუზმე გამიმზადე!"

"საბაჰათინ, იქნებ, ჯერ იარალი განმინდო და შემდეგ დალიო", - სთხოვა ფურეიამ. მისი ორსულობა ჯერჯერობით მშვიდად მიმდინარეობდა, ორ თვეში უნდა ემშობიარა.

"არავინ გეკითხება, როდის რას გავაკეთებ".

"საბაჰათინ, სასმელი მხოლოდ ბოთლში ჩანს მშვიდი."

"დავიღალე შენი გაუთავებელი შენიშვნებით, მომბეზრდა, ყველაფერში ცხვირს რომ ყოფ."

"შეც ბევრი რამით დავიღალე", უთხრა ფურეიამ. "მშობიარო-

ბამდე ორი თვით ადრე დედაჩემთან უნდა ნავიდე. უკვე ამ კვირაში მინდა გამგზავრება, თან შენც ცოტას დაისვენებ".

"შენი წასვლა ჯერ ადრეა".

"მეცხრე თვეში ძალიან დავმძიმდები, საბაჰათინ, მგზავრობა გამიჭირდება."

"უნდა დაელოდოთ, პატარა ქალბატონო, უნდა დაელოდოთ".

"რას?"

"ჩემს ხასიათს!"

"უზრდელი," - ჩაილაპარაკა ფურეიამ.

"რა თქვი? რა მიწოდე?!" და საბაჰათინმა ცოლს დამბაჩა დაუმიზნა. ფურეია პანიკამ მოიცვა, შეშინებული წამოხტა და კარისკენ გაქცევა სცადა, მაგრამ ხალიჩის ფოჩებს წამოედო და ჯერ ჩაიმუხლა, შემდეგ კი მთელი ძალით იატაკზე დაენარცხა... .

"ფურეია... საყვარელო... ხომ კარგად ხარ?"

ფურეიამ ქმარს ხელი ჰკრა.

"ასე რამ შეგაშინა? დამბაჩა ცარიელი იყო. აბა, დატენილს ხომ არ მოგიშვერდი? კარგად ხარ? რამე ხომ არ იტკინე?"

"არ მომეკარო! არაფერიც არ მტკივა. კარგად ვარ. არ მომეკარო!"

"ბებიაქალს მოვიყვან".

"არ მინდა!"

"ჩემო საყვარელო, მაჰატიე, ასე რომ შეგაშინე. მე ხომ გეზუმრებოდი. შენ ჩემთვის ყველაფერი ხარ."

ემინეს დახმარებით ფურეია მინდერზე დაანვინეს. გოგომ ნყალი მოურბენინა, სახე გაფითრებოდა.

"ნუ გეშინია, ემინე, კარგად ვარ," - უთხრა ფურეიამ. საბაჰათინი გარეთ გავარდა. ცოტა ხანში დასთან, დედასთან და ბებიაქალთან ერთად დაბრუნდა.

"ჰალიმხანუმი გიმკურნალებს", - უთხრა ცოლს.

"არ მინდა, კარგად ვარ".

"ასე არ შეიძლება. უნდა ვნახოთ, ბავშვი ხომ არ დაზიანდა. ორსული ქალი ყურადღებით უნდა იყოს. მუცელი უკვე ცხვირთან გაქვს, შენთვის დაცემა საშიშია," - უთხრა დედამთილმა.

"დედა, ასეთი რამ ყველას შეიძლება დაემართოს", - თქვა მულმა, "თავი დაანებეთ, ხომ ხედავდთ, უკეთ არის".

ფურეიამ მადლიერების ნიშნად მულს გაუღიმა.

"ჩემო კარგო, თუ გინდა, პალიმბანუმი მოისმენს, ბავშვის გული როგორ ძგერს."

პალიმბანუმმა ძაბრის მსგავსი ინსტრუმენტი ფურეიას მუცელზე დაადო და მოუსმინა.

"აბა, ეს უკანასკნელი ყოფილიყოს. მაშალაჰ, ვაჟი ჯანმრთელია", - მიუტრიალდა ოთახში მსხდომთ.

"ნეტავ, რა იცის, რომ ვაჟია?", გაიფიქრა ფურეიამ. მას შემდეგ, რაც ორსულადაა, მთელი ოჯახი დარწმუნებულია, რომ ვაჟი უნდა გაჩნდეს. მისი ქმარიც კი უკვე იმაზე ფიქრობს, რომელი იარაღი აჩუქოს თავის ბიჭს, ან რა ასაკიდან ასწავლოს თოფის სროლა.

მარტონი რომ დარჩნენ, ფურეიამ ქმარს უთხრა:

"მე ქვევით ტახტზე დავიძინებ. კიბეზე ასვლა-ჩამოსვლა მიჭირს".

"მაშინ მეც შენთან ერთად დავნევი".

"ტახტი ვინროა - ერთი კაცისთვისაა".

"იყოს!"

"მეც კი ძლივს ვეტივი"...

"მაშინ ზევით ადი - შენს ოთახში. ჩამოსვლა თუ მოგიწდება, მე ჩამოგიყვან".

ასეთ ცხოვრებას ბოლო არ უჩანდა. საბაჰათინს ერთხანს სინდისის ქენჯნა შეანუხებდა და რამდენიმე დღე ერთგული მონასავით მოემსახურებოდა. ფურეია ოხვრა-კვენესით ავიდა ზევით და სანოლზე დაეშვა.

ფურეია ყოველდღე ცდილობდა სტამბოლში გამგზავრების თარიღი დაეზუსტებინა. იმ საღამოს შემდეგ საბაჰათინი უკმეხად პასუხობდა და უფულობას იმიზეზებდა. რამდენიმე დღე შინ გაათია, მაგრამ შემდეგ კვლავ აიშვა. შინ უკვე აღარ სვამდა, რადგან ახალ უთანხმოებას ერიდებოდა.

"თუ კაცი სახლში არ ჩერდება, ეს ცოლის ბრალია," - ჩასჩიჩინებდა დედამთილი. "ყველა კაცი სვამს. ამაზე თვალი უნდა დახუჭო. სოფელში სხვანაირად თავს რით შეიქცევ? შენ ჯერ ახალგაზრდა ხარ და ბევრი რამ არ იცი. თუნდაც ის, რომ ცოლმა ქმარს საყვარლობაც უნდა გაუწიოს. საბაჰათინით უკმაყოფილო ხარ, მაგ-

რამ ღმერთმა გაშოროს ისეთი ქმარი, როგორიც ჩემი სელაპი იყო. აი, მაშინ გნახავდი...".

"ნეტავ რატომ ვჭულვარ ამ ქალს," - ფიქრობდა ფურეია. "რძალ-დედამთილი კატა-ძალივით არიან, დაუძინებელი მტრები. ძალიანაც რომ მოისურვონ, ერთმანეთს ვერ შეიყვარებენ," - უთხრა ერთხელ ფაპრუნისამ. მის ნათქვამში აშკარად იყო სიმართლის მარცვალი, რადგან მასაც სჭულდა საკუთარი დედამთილი. და აი, ახლა ბედმა ისე იწება, რომ დილიდან საღამომდე ფურეია ტახტს იყო მიჯაჭვული და ამ საძაგელ არსებას უყურებდა. საბაჰათინის დავალებით დედამთილი უკვე ერთი წუთითაც აღარ ტოვებდა.

ფურეიასთვის ერთადერთი ნუგეში მულთან ხშირი სტუმრობა იყო. რადგანაც ორსული ქალისთვის სიარული სასარგებლო იყო, ამ საბაბით თითქმის ყოველდღე მიდიოდა მულთან, რომლის სახლიც ორიოდე კილომეტრით იყო მოშორებული. ბოლოს და ბოლოს დღეს ახალგაზრდებთან ერთად მაინც გაატარებდა.

ერთ საღამოსაც, მულთან სტუმრობისას სიძემ უთხრა:

"ფურეია, ძალიან ფერმკრთალი ხარ, ხომ კარგად გრძნობ თავს?"

"ცოტა არ იყოს, გული ამიჩქარდა, ძლივს მოვედი."

ფურეია შინ შეიყვანეს. ცოტა ხნით წამოწვა, მოსულიერდა. ერთი-ორი ხელი ბეზიქი ითამაშეს. შინ დაბრუნება რომ მოისურვა, ვახშამზე დარჩენა სთხოვეს, მის საყვარელ ხორცის ღვეზელს ამზადებდნენ.

"დავრჩები", - თქვა ფურეიამ. მისი ქმარი საღამოებს სახლში მაინც არ ატარებდა. დედამთილის გაუთავებელი შეგონების მოსმენას კი აქ ხორციანი ღვეზელის მირთმევა ერჩივნა, თანაც იქნებ ერთი ხელი ბეზიქის თამაშიც მოესწროთ.

ვახშამზე ათასგვარ სისულელეზე ისაუბრეს. შემდეგ ბავშვისთვის სახელის შერჩევას შეუდგნენ. ვახშმის დასასრულს ფურეიამ თქვა:

"წელი მტკივა, წელში ტკივილი მივლის."

"აღბათ, იოგურტის ბრალია... იოგურტმა იცის," - მიუგო მულმა.

ფურეიას სხეულში თითქოს მტაცებელი ცხოველი დაბუდებულიყო და რკინის კლანჭებით შიგნიდან რალაცას ფლეთდა. კივილი აღმოხდა... თვალთ დაუბნელდა... სკამს ჩაეჭიდა... სადღაც შორი-

დან გაურკვეველი შეძახილები ესმოდა, ვილაცები დარბოდნენ... იჩქარე... მშობიარობს... სისხლია, სისხლი. . მანქანა გაამზადე... საბაჰათინთან გაგზავნე... სად ჯანდაბაშია ეს კაცი... მოურავი გაგზავნე, საბაჰათინი მოძებნოს... შეი, ექიმი... ჩქარა, ექიმი... ხმები თანდათან ქრებოდა... შემდეგ ყველაფერი წყვდიაღმა მოიცვა... წყვდიაღი!

ჰაკიე ხანუმი ქალიშვილის წინ გახევებული იდგა. ფურეია სამზარეულოს ხის დახეთქილ მაგიდაზე დაენვინათ. სახე გაფითრებოდა, სხეული ყინულივით ცივი ჰქონდა. ჰაკიემ დალაპარაკება სცადა, დაუყვირა კიდეც, მაგრამ ფურეიას კრინტიც არ დაუძრავს. მარმარილოს ქანდაკებას ჰგავდა, საოცრად ლამაზი და მშვიდი ჩანდა. გაუნძრევლად იწვა.

"ნავიდა ჩემი შვილი, ნავიდა... ", - ჩაილაპარაკა ჰაკიემ. ნარბიცი არ შეუხრია. იმ წამს თითქოს ჰაკიეც მოკვდა. ამ ქვეყნიდან გაქცევა და იქ წასვლა უნდოდა, სადაც მისი ქალიშვილი იყო. ერთადერთი სურვილი ჰქონდა - იმ ადგილამდე მიეღწია, სადაც ფურეია იყო. შვილთან ყოფნა სურდა. . სახეზე მწუხარება არ ეტყობოდა. ამ ადამიანებთან, ვინც შვილი მოუკლა... ამ. . ამ ადამიანებთან გრძნობების გამომჟღავნება არ სურდა. თავის დროზე ვერ უშველეს ფურეიას... ექიმი დროულად არ მოუყვანეს... მულმა კი მოიყვანა ექიმი, მაგრამ იმ ბნელმა დედაკაცმა უფლება არ მისცა ფურეიასთვის მიეხედათ, სანამ მისი ვაჟი არ მობრძანდა.

"ბავშვი სასწრაფოდ უნდა ამოვიყვანო. ბავშვი მოკვდა", -თქვა ექიმმა.

"ჩემს ვაჟიშვილს დაელოდეთ."

"დედასაც დავკარგავთ".

"ჩემს ვაჟიშვილს დაელოდეთ!"

ფურეია აგონიაში იყო, მის სასთუმალთან კი მული და დედამთილი მის ბედს წყვეტდნენ. ბოლოს მულმა გაიმარჯვა, სამზარეულოს ხის მაგიდა ზევით აატანინა და ექიმს უბრძანა: "გააკეთეთ, რაც საჭიროა! დედაჩემს თუ დაუჯერებთ, მთელ პასუხისმგებლობას თქვენ დაგაკისრებთ!"

მოურავმა, ღმერთმა იცის, სად მიაგნო საბაჰათინს და, სანამ მოიყვანდა, ექიმს უკვე ყველაფერი დაესრულებინა, რის გაკეთე-

ბაც იმ პირველყოფილ პირობებში იყო შესაძლებელი. ამ ადამიანებმა შეილი მოუკლეს. ორსული ქალი დათრგუნეს. მხოლოდ ბებუა აქალის ამარა დატოვეს... სტამბოლში დროულად არ ჩაიყვანეს ხის მაგიდაზე დაანვინეს და ბავშვი ამოგლიჯეს... სისხლისგან დაცალა... ალბათ, ამის გამო იყო ეს მარმარილოსებრი სითეთრე.

ჰაკიეს ფურეიას ქორნილის ღამე გაახსენდა, საქორნილო კაბაში გედივით რომ დაფარფატებდა. გიშრისფერ თვალელებში სიყვარული და იმედი უკრთოდა.

"ბავშვის ნახვა ხომ არ გინდათ?" - იკითხა ვილაცამ.

"არა!"

"გოგონა იყო..."

ჰაკიემ პასუხი არ გასცა.

"მობრძანდით, ცოტა ხანს მოისვენეთ. მთელი საათია ფეხზე დგახართ. ვერაფერს შეცვლით. გონს თუ მოვა, შეგვატყობინებენ".

"თავი დამანებეთ! აქ ვიდგები - ჩემს შვილთან".

დადგა. არ ჰქონდა მნიშვნელობა, კიდე რამდენ ხანს იდგებოდა. ფურეიას ფერმკრთალ სახეს უმზერდა. იოტისოდენა სიცოცხლის ნიშან-წყალი მაინც რომ შეენიშნა, შეეხმიანებოდა. ნამნამებიც კი არ შეურხევია. შუბლზე ხელს ადებდა - ყინულივით იყო... მაჯას უსინჯავდა - პულსი არ ჰქონდა. სიკვდილი უცხო არ იყო ჰაკიესთვის - პირველი მსოფლიო ომის პერიოდში მოხალისედ მუშაობდა. რა სამწუხაროა, რომ ეს ყველაფერი მეტად ნაცნობი იყო მისთვის. ქალიშვილს ზენარი ფრთხილად გადაუნია. მიძიმე ნაბიჯებით გავიდა სამზარეულოდან. თვალეზრასისხლიანებულმა კაცმა უხეშად შეაჩერა იგი, ხელში დამბაჩა ეჭირა.

"რა მოხდა, მითხარით, რა მოხდა, მოკვდა?"

ჰაკიემ ხელი ჰკრა.

"მითხარით-მეთქი! ის რომ მოკვდეს, თავს მოვიკლავე! მის გარეშე სიცოცხლე არ მინდა! მის გარეშე ვერ ვიცოცხლებ!"

"მაშინ, რატომ მოკალი?" - ჰკითხა ცივი ხმით.

კიბეზე ჩავიდა და ქვედა სართულზე იმ ოთახში შევიდა, სადაც სტამბოლიდან მასთან ერთად ჩამოსული ექიმი თევფიქ სალიმ ფაშა და ემინ ბეი დამსხდარიყვნენ. ემინ ფაშამ ცოლს გადახედა და შეშფოთებულმა ჰკითხა: "რა მოხდა? რა მოხდა? ფურეია დავკარგეთ?"

უცხად ჰაკიეს თავშეკავებამ უღალატა და არაადამიანური ხმით დაიყვირა: "არააა... არააა... არააა..."

უკან მდგარ საბაჰათინს ხელი ჰკრა, კიბე ელვის სისწრაფით აირბინა და ოთახში შევარდა. ექიმი და მეუღლეც უკან მიჰყვნენ... ფურეიას ზენარი გადააძრო და ძირს მოისროლა. ქალიშვიოს ხელები, ფეხები, მკლავები დაუზილა. "სასწრაფოდ ცხელი წყალი მოიტანეთ, ჩქარა!"

ცხელი წყლით სავსე ჭურჭელი ფურეიას გარშემო შემოუნყვეს. ჰაკიემ მთელი ტანი დაუზილა. ექიმიც ეხმარებოდა. ოდნავ მოშორებით საბაჰათინი ბოლთას სცემდა. ფურეიამ ნამწამები მსუბუქად შეარხია. თევფიქ სალიმ ფაშამ ჰაკიე გარეთ გაიყვანა.

"მომისმინეთ, ჰაკიე ხანუმ... ფურეია აუცილებლად სტამბოლში უნდა წავიყვანოთ. რადაც არ უნდა დაგვიჯდეს. ამ პირობებში ვერ გადავარჩენ. სისხლი მოენამლება."

საბაჰათინი ოთახში მარტო რომ დარჩა, სანოლს მიუახლოვდა: "ფურეია, თვალი გაახილე, ფურეია, ჩემო საყვარელო, გაახილე თვალი".

ფურეიამ თვალი გაახილა და დაღლილი მზერა ესროლა ქმარს.

"შენი მშობლები აქ არიან. ექიმი ჩამოგიყვანეს. მე მადანაშაულებენ".

ფურეიამ თვალები კვლავ დახუჭა.

ექიმი და ჰაკიე ხანუმი ოთახში დაბრუნდნენ.

"იძულებული ვართ, ფურეია სტამბოლში გადავიყვანოთ", - თქვა ექიმმა.

"ამ მდგომარეობაში ვერსადაც ვერ წავა. მას რომ რამე მოუვიდეს, თავს მოვიკლავ".

"საბაჰათინ ბეი", - მიმართა გამეხებულმა ჰაკიე ხანუმმა, "ფურეია აქ რომ მოკვდეს, გეფიცებით, მაგ დამბაჩით მოგკლავთ, ხელში რომ გიჭირავთ. ახლავე გაეცით ბრძანება, გასამგზავრებლად მოემზადონ!"

ფურეია კარგა ხანს იწვა უგონოდ ოსმანოლლუს კლინიკაში. საბაჰათინი კლინიკის დერეფნებში დაეხეტებოდა და ხან თავს იკ-

ლავდა, ხან კი იმ ექიმებს ერჩოდა, ფურეიას რომ ვერ შველიდნენ. ემინ ბეიმ და ჰაკიე ხანუმმა გადანყვიტეს, რომ, როგორც კი ქალიშვილი ამ ქვეყნისკენ მობრუნდებოდა, როგორმე ამ იარაღიანი კაცისგან დაეხსნათ. რამდენიმე კვირაში ფურეია გონს მოვიდა. არაფერი ახსოვდა.

"მკურნალობის ყველაზე რთული პერიოდი ახლა იწყება", - თქვეს ექიმებმა. მათი ვარაუდით, როგორც კი ფურეია შვილის დაკარგვას შეიტყობდა და ყოველივეს გაიხსენებდა, შესაძლოა შოკში ჩავარდნილიყო. მართლაც, მოხდა ის, რაც მოსალოდნელი იყო. ფურეია ჯერ არ იჯერებდა ბავშვის დაკარგვას. სხვა გზა რომ აღარ დარჩა და მწარე სიმართლეს უნდა შეგუებოდა, ღრმა დეპრესიაში ჩავარდა. ნარსული თითქოს წაშლილიყო. არაფერი ახსენდებოდა, რაც ბურსას უკავშირდებოდა. თითქოს ბურუსს მოეცვა. ექიმები ამბობდნენ, რომ გონება ხანგრძლივად დაეძაბა. ასეთი მდგომარეობის გამო ჰაკიე ხანუმმა გადაიფიქრა ქალიშვილზე ზენოლა - იქნებ, საბოლოოდ რომ გამოჯანმრთელდებოდა, მისი დაუინების გარეშეც თავად მიეტოვებინა საბაჰათინი.

როგორც კი შესაძლებელი გახდა, საბაჰათინმა ფურეია ნიშანთაშის სახლში გადაიყვანა. ცხოვრება ისევ ძველებურად მიედინებოდა. ფურეია მეტად დაუძღვრებული იყო, საჭმელს დედა უმზადებდა და ნიშანთაშის სახლში მოჰქონდა. თავიდან საბაჰათინი მთელ დღეებს ცოლთან ატარებდა, ნაზად ექცეოდა. ცოტა ხანში ძველებურად კლუბებში, კინოში, თეატრში სიარული დაიწყო. რა თქმა უნდა, ლამის კლუბებსა და Garden Bar-შიც. ფურეია მალე იღლებოდა. საბაჰათინის ბარებიდან წამოყვანა თანდათან უძნელდებოდა. ბოლოს ფურეია სახლში რჩებოდა, საბაჰათინი კი კლუბებში დადიოდა. შინ გამთენიისას ბრუნდებოდა, ამიტომ შუადღემდე ეძინა. ფურეიამ არ იცოდა, რა ელონა. ამა-სობაში აღმოაჩინა, რომ კვლავ ორსულადაა. ამჯერად კი მშობიარობამდე წამდილად არ დაბრუნდებოდა მამულში. საბაჰათინს სხვა გზა არ ჰქონდა, უნდა შეგუებოდა ამ მდგომარეობას. გადატანილი ტრაგედიის შემდეგ უარის თქმა ვეღარ გაბედა. თავად კი ბურსაში უნდა დაბრუნებულიყო და მამულისთვის მიეხედა. ფურეიამ გადანყვიტა, რომ ასე უკეთესი იქნებოდა - მშვიდად გაატარებდა ორსულობის დღეებს, ბავშვს გააჩენდა და მამულში

შვილთან ერთად დაბრუნდებოდა. მოსაწყენადაც დრო აღარ დარჩებოდა.

ერთ დღეს დედას ესტუმრა. ცოტა ხანში საშინელი ტკივილი იგრძნო. ექიმი მოუყვანეს. ფურეიას ბრმა ნაწლავის მძიმე შეტევა დასწყებოდა. სასწრაფო გამოიძახეს და მაშინვე საავადმყოფოში წაიყვანეს. გონს რომ მოეგო, უკვე ყველაფერი დამთავრებული იყო. ღმერთი თითქოს ყველა სიმწარეს უორმაგებდა ამ ოჯახს. ფურეია კვლავ უგონოდ იწვა, პერიტონიტს გადაურჩა, მაგრამ ბავშვი კვლავ დაკარგა. ახლა კი ყველაფერი ახსოვდა ფურეიას. ყველაფერი, რაც დავიწყებული ჰქონდა მაშინ, პირველად რომ დაამარცხა სიკდილი - ყოველი წვრილმანის ჩათვლით.

საბაჰათინმა რამდენჯერმე ნაიკითხა ცოლის წერილი.

"თუ ძველებურად გიყვარვარ, იმედი მაქვს, გამოიგებ. მამულში დაბრუნება ჩემთვის სიკვდილის ტოლფასია. შეგიძლია, ტყვიაც კი მესროლო. ბურსაში თუ დავბრუნდები, სიკვდილის გარდა აღარაფერი დამრჩება. ალბათ, თავს მოვიკლავ," - წერდა ფურეია.

საბაჰათინი თავქუდმოგლეჯილი გავარდა გარეთ, ყველაზე სწრაფ ამერიკულ სპორტულ მანქანაში ჩაჯდა და სტამბოლისკენ გააქროლა. ნიშანთაშის სახლში ფურეიას ნივთები ვერსად ნახა. უჯრები, კარადები გამოალო, ყველაფერი დაცარიელებულიყო. მის ცოლს პირადი ნივთები წაეღო.

ფურეია დედამისის ოთახში სავარძელში იჯდა და ნიგნს კითხულობდა. ამ დროს საბაჰათინის ღრიალი შემოესმა:

"ბავშვი თქვენ მოაშორეთ, შვილი მომიკალით! ყველას დაგხოცავთ!"

"ასეთი რამ როგორ იფიქრე, შვილო, ქალს ბრმა ნაწლავის შეტევა ჰქონდა. პერიტონიტი ეწყებოდა", - აკანკალებული ხმით ამბობდა მამა. ფურეია სავარძლიდან მშვიდად წამოდგა, სალონში გავიდა და მტკიცე ნაბიჯით მიუახლოვდა ქმარს. თვალებში ჩახედვა:

"გეყრები, საბაჰათინ! თუ გინდა, ეგ დამბაჩა ამოიღე, სულ თან რომ დაგაქვს, და აქვე მესროლე. მაგრამ, იცოდე, მე უკან არ დავიხევ. არ მინდისხარ. შენთან აღარასდროს დავბრუნდები. ახლა კი მიბრძანდი ჩვენი სახლიდან!"

საბაჰათინი დაცარიელებულ სახლში დაბრუნდა. საძინებელ ოთახში რომ შელასლასდა, ცოლის სანოლთან მაგიდაზე ვერცხ-

ლის ჩარჩოში ჩასმული ჰაკიე ხანუმის სურათი დაინახა. "ცოლი შენ
ნამართვი, არამზადავ!" დაიღრიალა და დამბაჩის ტყვიები ზედი-
ზედ დაახალა. მხოლოდ მას შემდეგ შეძლო დამშვიდება, როცა სურ-
ათი ნაკუნებად აქცია...

პანტიმანტო (ოსმანოლუს კლინიკა)

საავადმყოფოში ყოფნას შეჩვეული ვარ. ბევრჯერ დავცინე ბედისწერას. სიკვდილსაც რამდენჯერ ჩავხედე თვალებში, მაგრამ ყოველთვის ვიმარჯვებდი. ხელახლა ვიბადებოდი. რატომღაც სასიკვდილო სარეცელი ჩემთვის ბედნიერების მომტანია.

როცა პირველად დამანვინეს საავადმყოფოში, თითქმის ერთი თვე უგონოდ ვიყავი. თითქოს ჩემი სხეული მიცავდა იმ სინამდვილისგან, რომლის გაგებაც არ მსურდა. ადამიანის სხეული გონიერია - კარგად იცის, როდის როგორ მოიქცეს. თითქმის ერთი თვე მეძინა. გამოვიღვიძე თუ არა, მაშინვე მუცელზე ვიტაცე ხელი. ის უშველებელი მუცელი აღარ მქონდა. გამოდის, რომ ბავშვი გამიჩენია. ნეტავ ბიჭია თუ გოგო? ღმერთო, თუ გოგოა, ადვილად დავიცავ საბაჰათინისგან, თუ ბიჭია, ბავშვობიდანვე იარაღს მისცემს-მეთქი, ვფიქრობდი.

თვალი შევახველე ირგვლივ შემოკრებილ ახლობლებს - მეტისმეტი სიგამხდრისგან დედაჩემი მოჩვენებას დამსგავსებოდა, ალიეს თვალზე ცრემლი უბრწყინავდა. უკან მორცხვად თავდახრილი მამა შევნიშნე. "ოჰ, ეს ოსმალთა მამაკაცები! ლოგინად მყოფი ქალის დანახვის რცხვენია, თუნდაც იგი მისი ქალიშვილი იყოს", - გავიფიქრე ჩემთვის. ხმას არავინ იღებდა.

"მითხარით, თქვენ გუუბნებით, ბავშვი გოგოა თუ ბიჭი?"

თეთრებში ჩაცმულმა კაცმა ჩემი ნათესავები გასწი-გამოსწია და სანოლს მოუახლოვდა.

"მითხარით, გთხოვთ, რა მოხდა?"

"ფურეია ხანუმ, გამაგრდი, შვილო, ბავშვი ნაადრევად გაჩნდა, დროზე ორი კვირით ადრე დაიბადა..."

"ინკუბატორშია?"

"არა."

სანოლზე დავემხე... არა, ჩემი შვილი ვერ მოკვდებოდა. ჩემი შვილი, ჩემი იმედი, სისხლითა და სულით ნასაზრდოები... არა, ეს არ მოხდება! ეს უსამართლობაა, ბოროტი ხუმრობა, ბინძური, ბოროტი და ამაზრზენი ხუმრობა. "ჩემი ქმარი სად არის? სად არის საბაჰათინი? დაუძახეთ!"

დავინახე, როგორ გავიდა ალიე და ცოტა ხანში საბაჰათინთან ერთად შემობრუნდა. საბაჰათინიც დედაჩემივით გამხდარი და ლოყებჩაცვენილი იყო. შიშით მომიჯხლოვდა. სანოლთან დაიჩოქა და ხელი მომკიდა. დედაჩემმა ზიზლით შეხედა და ზურგი შეაქცია.

"ჩვენს შვილს რა მოუვიდა, საბაჰათინ? ბავშვი სად არის?"

"ის ... ის... სხვა ბავშვებს გავაჩინთ, ფურეია. უამრავი ბავშვი გვეყოლება, თანაც ეს გოგონა იყო. ჩვენ ვაჟი გვეყოლება..."

"მომიყვანეთ ბავშვი! ჩემი შვილი მინდაააა!..." ნეტავ, მე ვყვირი ასე ხმის ჩახლუჩამდე? ვილაც ნემსს მიკეთებს. კვლავ სიბნელე... კვლავ წყვდიადი... უსასრულო წყვდიადი... სულ სიბნელეში მსურს ყოფნა... მგონი, გონება დავკარგე. გონებასთან ერთად სიცოცხლის სიყვარული, იმედები, მეხსიერება - ყველაფერი დავკარგე.

"რა უნდა ვქნა?" - ვეკითხებოდი ექიმს, "ვერაფერს ვიხსენებ".

"მეხსიერება დაძაბეთ".

ვძაბავ.

ნიშანთაშის უბანში პატარა სახლი მქონდა. დიახ, ეს მახსოვდა. ცხადია, ჩემი ქმარიც მახსოვდა. ორსულად ვიყავი... შემდეგ კი არაფერი მახსოვს, სულ არაფერი!

ყველაფერი დედაჩემის სახლში დასრულდა. დილით სალონში ვისხედით და ყავას მივირთმევდით. მუცელში ტკივილი ვიგრძენი. თითქოს წვეტიანი დანით მარჯვენა გვერდი გამიჭრეს... მაშინვე ჩვენი ოჯახის ექიმი - აზიზ ბეი გამოიძახეს.

თითქოს იმავე სცენაზე თავიდან ვთამაშობ როლს. სასწრაფო დახმარება მოვიდა, საავადმყოფოში წამიყვანეს, დამაძინეს. როცა გავიღვიძე, ბავშვი აღარ მყავდა. ბრმა ნაწლავთან ერთად ბავშვიც მომაცილეს. ჩემს ქმარს არაფერი გაუგია.

"ფურეია, შვილო, ჩემთან დარჩი, მე მოგივლი", - მითხრა დედამ საავადმყოფოდან გამოსვლისას. დედაჩემის მბრძანებლური ხმა ბავშვობიდან მაშინებდა.

"კარგი, დედა".

“საბაჰათინს შვეატყობინოთ, რომ ჩემთან დარჩები”.

ჩემს ქმარს! ჩემს ქმარს, რომელიც მცემს და რომელსაც ვუყვარვარ!... ოპერაციის შემდეგ ყველაფერი გამახსენდა. ჩემს მესიერებაზე ჩამოფარებული ფარდა გაიხსნა. უკვე ყველაფერი მახსოვდა, ყველაფერმა თვალწინ ჩამიარა, უმცირესი დეტალიც კი მახსოვდა... შეურაცხყოფისა და სიყვარულის ლამეები... მარტოობა, ჩემი გათელილი ოცნებები... იმ ლამეების კოშმარი, როცა ის სვამდა, ბარიდან მთვრალი ბრუნდებოდა...

საბაჰათინს წერილი მივწერე. გული ნაფლეთებად მექცა, მაგრამ ვიცოდი, რომ ასე იყო საჭირო. ახლა მის გარეშე უნდა მეცხოვრა. მისი ალერსისა და სიყვარულის გარეშე ცხოვრებას უნდა შევგუებოდი... იძულებული ვიყავი, ეს ნაბიჯი საკუთარი ღირსების გადასარჩენად გადამედგა.

საბაჰათინმა წერილი მიიღო. იმავე საღამოს ჩამოვიდა... გამძვინვარებული ხარივით ბრდღვინავდა. წერილში რაც ეწერა, გავუმეორე.

“არასდროს!”, - თქვა მან.

“შეგიძლია, მესროლო. მე აქ ვრჩები”. თვითონვე მეუცხოვებოდა ჩემი მტკიცე და უხეში ხმა... სულის სიღრმეში კი კვლავ მწყუროდა მის მკლავებში მოხვედრა, კოცნა, სიყვარული...

საბაჰათინი ღრიალებდა, ამ გადაწყვეტილებას დედაჩემს და მამაჩემს აბრალედა. ბოლოს ნავიდა. გული მტკიოდა, იმდენად მტკიოდა, რომ ამ ტკივილს მარტო ვერ გადავიტანდი.

“დედა, თუ მამაჩემის პატიება არ შეგეძლოთ, თქვენც ასე უნდა მოქცეულიყავით. ნეტავ, გაშორებოდით, მიგეტოვებინათ. ახლა ყველას გერთგუნავს თქვენი დაუსრულებელი სასჯელის სიმძიმე.” დედას ნაცრისფერი დაედო, არც რამ უთქვამს და არც უკითხავს, მხოლოდ დიდხანს მაკვირდებოდა. მის თვალეში ტკივილი ამოვიკითხე. აი, უკვე ყველაფერი ითქვა! ჩემს ოთახში შევედი, დავწეი და თავზე საბანი წავიხურე. თვალები დაეხუჭე, თითქოს გახელას აღარც ვაპირებდი. როგორც სწული ცხოველი შეიმალეა ხოლმე სადღაც სოროში, მეც ჩემს ძილში ჩავიმალე. მეძინა, მეძინა, მეძინა...

შემდეგ, ერთ დღესაც, საწოლიდან წამოვდექი და სიცოცხლე ზუსტად იმ წერტილიდან გავაგრძელე, სადაც შევწყვიტე. ჩემი მეს-

სიერებიდან ჩემი ქორწინება ამოვშალე - უზარმაზარი საშლელით უნდა წამეშალა საბაჰათინი, ბურსა, მამული... კვალიც არ უნდა და მეთოვებინა, თითქოს არც ვიცნობდი, თითქოს იქ არც მიცხოვრია...

"ჩემო ლამაზო, კიდევ გათხოვდები, შვილები გეყოლება... მსოფლიოში ყველაზე ლამაზი შვილები," - მიმეორებდა დედა.

დედაჩემის ბიძამ - ნედიმ ბეიმ - 1912 წელს ბალკანეთის ომიდან პანანინა გოგო ჩამოიყვანა. ფატმა ჩემთან ერთად იზრდებოდა. ხუთი-ექვსი წლის ვიქნებოდით, როცა ჩვენი ოჯახის ერთმა მეგობარმა თოჯინა მაჩუქა. თოჯინა თვალებს ხუჭავდა და ტიროდა. მუდამ გულში მყავდა ჩაკრული. მე და ფატმა კუნძულის წყალსაცავთან ვთამაშობდით. იმ დღეს ცოტა ხნით ფატმას დავაჭერიე. მან კი გამომართვა და ძირს დაახეთქა. თოჯინა გატყდა. გავშრი. გავგნებისაგან ტირილიც ვერ შევძელი. ის ლამე თეთრად გავათენე. მეორე დღეს დედა ახალი თოჯინის საყიდლად ბეიოლლუში მიდიოდა.

"არ მიყიდო, დედა, არ მინდა-მეთქი," - ვუთხარი. არ დამიჯერა. ნაშუადღევს შინ უზარმაზარი თოჯინით დაბრუნდა. ხელიც არ დამიკარებია. არც იმისთვის და არც სხვა თოჯინისთვის. ჩემთვის თოჯინით თამაში იმ დღეს დამთავრდა.

ახლა უკვე ვიცოდი - ბავშვსაც აღარასოდეს გავაჩენდი.

დეიდა ფაჰრუნისა მეორედ თხოვდებოდა. მეუღლესთან - ემირ ზეიდთან ერთად ათენში მიდიოდა და ჩემი წაყვანაც უნდოდა. დარწმუნებული იყო, რომ გარემოს შეცვლა მომიხდებოდა. სული ნაფლეთებად მქონდა ქცეული. ვერ ვიჯერებდი, რომ ცხოვრების გაგრძელებას ისევ შევძლებდი. თითქოს ორ წელიწადში ოცნლიანი გზა გამევლოს. დავბერდი, დავსნეულდი, ორი შვილი დავკარგე და სასიკვდილო სარეცლიდან კვლავ უკან მოვბრუნდი, საყვარელ ქმარს სიამაყის გამო გავშორდი და, ამასთან, ჯერ მხოლოდ ოცდაორი წლის ვიყავი. ბევრი არ ვახვეწნიე. როგორც კი სამზადისს მოვრჩი, დეიდას ათენში გავყევი და იქ ფენიქსივით საკუთარი ფერფლიდან კვლავ აღვსდექი.

II ნაწილი

ახალი ჰორიზონტებისკენ

ვისაც ცხოვრებაში იმედი არ ჰქონია,
მას არც იმედგაცრუება გამოუცდია.
ბარნარდ შოუ

შემაჯავებელი

"ფურცია, შვილო, ხედავ, ის მაგიდა თავისუფალია. იქ დავსხდეთ, ჩრდილში", - უთხრა ჰაკიე ხანუმმა.

ფურცია დედას გაჰყვა. ახალგაზრდა ქალი, რომელსაც კარგი აღნაგობა, სწორი ნაკვეთები და ხშირი, შავი თმა ჰქონდა, ბერძენ ქალღმერთს ჰგავდა. ერთი წლის წინ გადატანილი ტრავმის კვალი თითქოს გამქრალიყო. ათენში მოგზაურობამ სრულიად დაავინყა თავს გადახდენილი.

ექვსი თვე ფაჰრუნისასთან ერთად გაატარა. კარგა ხანი პარიზში დაყვეს, შემდეგ ეგვიპტეში იმოგზაურეს. ფაჰრუნისასაც იგივე გზა ჰქონდა განვლილი - ბავშვის დაკარგვა, მექალთანე ქმართან განშორება. ეს სიმწარე კარგად იყო ნაცნობი მისთვის და სხვებზე უკეთ უგებდა დისშვილს. მშვენივრად იცოდა, თუ რას ნიშნავს საყვარელ ადამიანზე უარის თქმა. სწორედ ამიტომ ფურციას დიდი სითბოთი და აღერსით ეკიდებოდა, ანებივრებდა, ასეირნებდა. უკვე ძალიან მდიდარი ქალი იყო, ამიტომ ქისას პირი მოუხსნა და უამრავი ძვირფასი ნივთი უყიდა დისწულს. ფურცია თავს უხერხულად გრძნობდა, რაზეც ფაჰრუნისას მხოლოდ ეცინებოდა: "ნუ სულელობ, რაც გჭირდება, ყველაფერი იყიდე. სტამბოლში რომ დაბრუნდები, ისევე უფულოდ იქნები და თვალები ვიტრინებზე დაგრჩება".

ფურცია გაოცებული იყო, იმდენ ფულს ხარჯავდა დეიდა ათენში. შაქირ ფაშას გარდაცვალების შემდეგ, ოჯახში გამეფებული სიღუბნის მიუხედავად, ყველა მედგრად იტანდა სიძნელეებს. ცდილობდნენ, ირგვლივ არავის შეენიშნა მათი გაჭირვება. მამამ და ძია აჰმედმა მხოლოდ რესპუბლიკის ჩამოყალიბების შემდეგ მიაღწიეს მატერიალურ კეთილდღეობას. ფაჰრუნისას კი არც პირველი ქორწინების დროს უგრძნვია უფულობა. ფურციას რცხვენოდა საკუთარი შენაძენის, რადგანაც ახსენდებოდა საბრალო ბებია,

რომელსაც ადრე ყოველმხრივ უზრუნველი ცხოვრება ჰქონდა, ახლა კი ალიესა და, განსაკუთრებით, ძია სუათისაგან სიცოცხლე გამწარებოდა. ახალ სიძეს, ემირ ზეიდს კი სრულიად არ ანალელებდა მათ მიერ დახარჯული ფული.

ათენში გატარებულმა დღეებმა ფურეიას თითქოს ფულის ყადრი გააგებინა. ახალგაზრდა ქალს ენით აუნერეულ სიამოვნებას ჰგვრიდა მოხდენილი კაბების, აქსესუარების, ძვირფასეულობის შექმნა, საუკეთესო სალონებში თმის დავარცხნა და იმ წრეში ტრიალი, სადაც ყველაფერ ამას გამოამზეურებდა.

აი, ახლაც მშვენივრად გრძნობდა თავს - ათენში შექმნილი ცისფერი ტილოს მდიდრული კოსტიუმი ეცვა, ყელზე შიფონის შარფი ჰქონდა მოხვეული. დედა-შვილი იალოვას განთქმულ "ჩინარალთი ჩაის" ბალის ჩრდილში მდგარ მაგიდას მიუჯდა.

"ღმერთო, კიდეც დიდხანს არ მოვა გარსონი? არ მინდა, მამა დიდი ხნით დარჩეს მარტო," - თქვა ფურეიამ.

"ნუ ნუხარ, შვილო, როცა მარტოა, ნიგნს კითხულობს და მშვენივრად გრძნობს თავს," - მიუგო დედამ. ფურეიამ მდიდრული ჩანთიდან გრძელი ცისფერი მუნდშტუკი ამოიღო და სიგარეტი ჩადო.

"ასანთი თქვენს ჩანთაშია?" - ჰკითხა დედას. ჰაკიე ხანუშმა არაფერი თქვა. თავისი მზერით არ ამართლებდა ქალიშვილის საქციელს, მაგრამ იმდენი უბედურება გადაიტანეს, რომ... ქალიშვილი, რომელიც მკვდარი ეგონა, სიცოცხლეს მოუბრუნდა. სწორედ მაშინ საკუთარ თავს სიტყვა მისცა, არასდროს ჩარეულიყო შვილის პირად ცხოვრებაში, არასდროს გაეკიცხა იგი. ასანთი ამოიღო და გაუნოდა.

ჩაი შეუკვეთეს. ფურეიამ თამბაქოს ღრმა ნაფაზი შეისუნთქა და, ის იყო, გააბოლა, რომ ბაღში ჩოჩქოლი ატყდა. დედამ ჭიშკრისკენ მიიხედა:

"აჰ, ფურეია! ალაჰ! ათათურქი მოდის!"

ფურეიას მუხლები აუკანკალდა. ათათურქი, რომელიც ბავშვობაში ერთი ნახვით შეუყვარდა, იზმირის განთავისუფლების შემდეგ აღარ ენახა. მიუხედავად იმ ტკივილისა და წყენისა, რაც ემინ ფაშას მიაყენეს, მაინც ღრმა სიყვარულით იყო გამსჭვალული ამ საოცარი კაცისადმი. აფორიაქდა. არ იცოდა, რა ექნა.

"იქით ნუ მიბრუნდები, არ მიიხედო. იქნებ, ვერც შეგვნიშნონ. ჩაი დავლიოთ და გავიპაროთ", - თქვა ჰაკიე ხანუმმა და შეეცადა, შვილს ამოფარებოდა. "დედა, ის სასამართლო პროცესი ჯერაც არ დაგვიწყებიათ? მას შემდეგ ხომ მრავალი წელი გავიდა?" - ჰკითხა ფურეიამ. ამასობაში ისინი ათათურქმა შენიშნა და თანმხლებ პირებთან ერთად მათი მაგიდისკენ გამოემშურა. ჰაკიე და ფურეია წამოდგნენ.

"როგორ გიკითხოთ, ქალბატონებო?" - ხელი გაუნოდა ათათურქმა.

"კარგად გახლავართ, ბატონო", - ცივი ხმით მიუგო ჰაკიე ხანუმმა.

"ეს ახალგაზრდა ქალბატონი თქვენი ქალიშვილია?"

ფურეია განითლდა. რა სამწუხაროა, რომ ათათურქი წლების წინ ნანახი ის ახოვანი, ქერა ღმერთკაცი აღარ იყო. თუმცა, მისი ელვარე თვალები კვლავ იპყრობდა ადამიანის გულს.

"ფურეია ვერ იცანით, ჩემო ფაშა?"

"ოჰ, ღმერთო! ის პატარა ბავშვი ასე როდის გაიზარდა? ისევ უკრავთ ვიოლინოს, პატარა ქალბატონო?" - ფურეიას ხელი საკუთარ ხელებში მოიქცია.

"როცა დრო მაქვს. სამწუხაროა, მაგრამ მევიოლინე ვერ გავხდი, ჩემო ბატონო," - მიუგო ფურეიამ. ათათურქი თანმხლებთ მიუბრუნდა:

"ეს ქალბატონები ემინ ფაშას ცოლი და ქალიშვილი გახლავთ".

შუქრუ ქაია და ქილიჩ ალი ქალებს მიესალმნენ. ჰაკიესა და ფურეიასათვის ეს სახელები ნაცნობი იყო გაზეთებიდან.

"ჩვენს მაგიდასთან ხომ არ დაბრძანდებით?" - ჰკითხა ათათურქმა.

"თქვენი შენუხება არ გვინდა, ბატონო", - მიუგო ჰაკიე ხანუმმა.

"რას ბრძანებთ," - ათათურქი გარსონებს მიუბრუნდა: "მაგიდა გააფართოეთ, ქალბატონებიც შემოგვიერთდებიან".

ჰაკიე მიხვდა, რომ თავს ვერ დაიძვრენდა და ეს გულს უღრღნიდა. რას ეტყოდა ქმარს, როდესაც სასტუმროში დაბრუნდებოდნენ? ნეტავ, გაბრაზდებოდა თუ გაუგებდა, მუსტაფა ქემალთან ერთად რომ ისაუზმეს? ემინ ფაშა ხომ ჯერაც განანწყენებული იყო რესპუბლიკის მეთაურზე.

ფურეია კი მღელვარებისა და სიხარულისგან სადაცაა გაფრინდებოდა. მას წილად ხედა ბედნიერება, მეთაურის სუფრასთან ყოფილიყო მიწვეული, იმ მეთაურის, რომლის მიმართაც საოცარ აღფრთოვანებას განიცდიდა, როგორც თურქეთში მცხოვრები ნებისმიერი ახალგაზრდა. დედის მკაცრ გამოხედვას ყურადღება არ მიექცია, მაშინვე წამოხტა და მათკენ გაემართა. ცალ ხელში თეთრი ჩანთა ეჭირა, მეორეში - გრძელი, ცისფერი მუნდშტუკი.

მუსტაფა ქემალ ფაშამ ქალბატონებს ადგილებზე მიუთითა. შუქრუ ქაია და ქილიჩ ალი ქალბატონებისა და მუსტაფა ქემალის დასხდომას ელოდნენ. ფურეია მუსტაფა ქემალისა და შუქრუ ქაიას საუბარს შეუერთდა, ქილიჩ ალი კი ჰაკიე ხანუმისკენ დაიხარა, რომელიც ჩუმად იყო და ამკარად გაღიზიანებული ჩანდა.

"მისი უდიდებულესობა ემინ ფაშა როგორ ბრძანდება, ხომ კარგად არის?" - ჰკითხა ხმადაბლა.

"როგორ უნდა იყოს? მორალურად განადგურებულია. ჯანმრთელობაც შერყეული აქვს. განუწყვეტილ ტკივილი ანუხებს. სწორედ მისი ავადმყოფობის გამო ჩამოვდივართ იალოვაში".

"აა, ემინ ფაშაც აქ არის?"

"სასტუმროშია, ისვენებს", - მიუგო ჰაკიე ხანუმმა.

"აუცილებლად ვინახულებ", - უპასუხა ქილიჩ ალიმ.

"ნუ შენუხდებით," - თქვა ჰაკიემ და მაშინვე იწანა. მის ქმარს მართლაც უსამართლოდ მოექცნენ და ამაში მუსტაფა ქემალის გარემოცვას ადანაშაულებდა, მაგრამ ამკარა იყო, ზედმეტი მოუვიდა. ცოტა ხანში თავად დაიხარა ქილიჩ ალისკენ:

"პირადად მე ვალში ვარ თქვენთან."

"რას ბრძანებთ, ქალბატონო?"

"ღიბ. თქვენ დედაჩემის მიმართ გულისხმიერება გამოიჩინეთ, როდესაც ბიძაჩემმა - ნედიმ ბეიმ მისი თხოვნა გადმოგცათ, დახმარების ხელი გაუნოდეთ, კეთილშობილებისა და დიდსულოვნების მაგალითი უჩვენეთ."

ჰაკიე დედის სახელით მადლობას უხდოდა ქილიჩ ალის ისე, რომ ჯვევით შაქირის სახელი არც კი უხსენებია. იცოდა, ქილიჩ ალის წყალობით მისი ძმა ციხეში გარდაუვალ სიკვდილს გადაურჩა.

"თქვენს ოჯახს მნიშვნელოვანი წვლილი მიუძღვის ჩვენი ქვეყნის სამხედრო, პოლიტიკურ და კულტურულ ცხოვრებაში და განა

შემძლო, უგულვებელმეყო ასეთი ოჯახის თხოვნა? მამათქვენის მიმართ უსაზღვრო პატივისცემას ვგრძნობ, ის ხომ ფასდაუდებელი ისტორიული ნივთების ავტორია," - მიუგო ქილიჩ ალიმ.

ჰაკიე ხანუმი თითქოს დამშვიდდა. ამის მიზეზი ქილიჩ ალის გულისხმიერი საქციელი იყო. სასტუმროში უნდა დაბრუნებულიყვნენ, მაგრამ რესპუბლიკის მეთაურის სუფრიდან ადგომა განა მართებული იქნებოდა? ქალიშვილს გადახედა. ფურეია კმაყოფილი ჩანდა. მღელვარება უკვე გადაელახა და ქილიჩ ალის აღტაცებით უზიარებდა ათენის შთაბეჭდილებებს.

ჰაკიე ხანუმის შეშფოთება მუსტაფა ქემალ ფაშას არ გამოჰპარვია:

"სასტუმროში თუ გაგვიანდებათ, ჩვენ არ დაგაყოვნებთ, ქალბატონებო."

ჰაკიე ხანუმმა მაღლობა გადაუხადა და ნამოდგა. მუსტაფა ქემალი და მისი მეგობრებიც ნამოიმართნენ. ფურეიამ სიგარეტი ჩააქრო, მუნდშტუკი ჩანთაში ჩადო და ბატონებს დაემშვიდობა.

მუსტაფა ქემალს ემინ ფაშას შესახებ კრინტიც არ დაუძრავს. ჰაკიე ხანუმი და ფურეია ბალის ჭიშკრამდე ქილიჩ ალიმ მიაცილა, დამშვიდობებისას ორივეს ხელზე ემთხვია და უთხრა:

"ემინ ფაშას ჩემგან მოკითხვა გადაეცით."

ბალიდან რომ გავიდნენ, ჰაკიე ხანუმმა თქვა:

"უვიცი და უტაქტო კაცი! განა, შეიძლება, ახალგაზრდა ქალს ხელზე ემთხვიო?"

"დედა, მე რომ ქალიშვილი აღარ ვარ? ერთხელ გათხოვილიც ვიყავი", - მიუგო ფურეიამ.

ქალბატონები რომ გააცილა, ქილიჩ ალი მაგიდასთან დაბრუნდა.

"ქილიჩ, შეხედეთ ემინ ფაშას ქალიშვილს? მე სულ ერთი ბენო მახსოვს ეგ საძაგელი. გაზრდილა, დაქალებულა... ჩემ წინ იჯდა და სიგარეტს აბოლებდა", - უთხრა მუსტაფა ქემალმა.

ფურეია მშობლებთან ერთად "თერმალ ოტელში" ისვენებდა. როგორც იქნა, ქილიჩ ალიმ ემინ ფაშასთან შეხვედრა მოახერხა. მეორე დღესაც მოინახულა. ეს შეხვედრები მეტად სასარგებლო გა-

მოდგა ემინ ფაშასთვის, რომელიც უკვე დიდი ხანია არავისთან შე-
დიოდა კონტაქტში.

სალამობით მშობლები თავიანთ ოთახებში შედიოდნენ, ფურეია კი სალონში ჩადიოდა და ჰიქმეთ ბაიურთან, შუქრუ ქაიასთან და ქილიჩ ალისთან ერთად ბეზიქს თამაშობდა. ბატონები ფურეიაზე ბევრად უფროსები იყვნენ, მაგრამ მას ისე ექცეოდნენ, როგორც ახალგაზრდა ქალბატონს - ჯეროვან ზრდილობას იჩენდნენ და დისტანციასაც იცავდნენ. ფურეია დროდადრო მათ აღფრთოვანებით სავსე მზერას იჭერდა, ყველაზე ხშირად კი ქილიჩ ალისას.

იალოვაში თხუთმეტი დღე დარჩნენ. სტამბოლში დაბრუნებიდან ერთ თვეში სტუმარი ეწვიათ. სტუმარმა წინასწარ დარეკა და ემინ ფაშასთან შეხვედრა საგანგებოდ ითხოვა. ემინ ფაშამ უხალისოდ მიიღო განმათავისუფლებელი ბრძოლის ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი ფიგურა - ჯონქ ბაირის ბრძოლის გმირი ნური ჯონქერი. იალოვაში შეხვედრის შემდეგ ნამდვილად არ უნდოდა, რომ მისთვის რამე ვალდებულება დაეკისრებინათ. ჯანმრთელობა არ აძლევდა საშუალებას, თუნდაც ყველაზე უმნიშვნელო თანამდებობას დასთანხმებოდა. ტრიბუნალმა ეს ძველი სამხედრო საბოლოოდ გაანადგურა.

თუმცა, ნური ჯონქერი მასთან სრულიად მოულოდნელი თხოვნით მისული აღმოჩნდა - ქილიჩ ალის დავალებით ემინ ფაშასთან ქალიშვილის, ფურეიას ხელის სათხოვნელად მოსულიყო.

ემინ ფაშამ ყურებს არ დაუჯერა - ასე იყო თუ ისე, ქილიჩ ალი ფურეიას მამად ერგებოდა. "ასეთი რამ შეუძლებელიაო," - მხოლოდ ესლა თქვა.

"იქნებ, ფურეია ხანუმის აზრი მაინც გაგეგოთ," - უთხრა დამშვიდობებისას ნური ჯონქერმა:

სალამო ხანს შინ დაბრუნებულ ფურეიას დედამ ხუმრობით უამბო დილანდელი ამბავი. "ასე რამ გაგაოცათ, დედა? განა შაქირ ფაშასა და ბებიაჩემს შორის ასაკში სხვაობა ოც წელზე მეტი არ იყო?" - აღშფოთდა ფურეია.

"დრო იცვლება", - მიუგო ჰაკიე ხანუმმა. "ასაკში სხვაობა ძველად იყო მისაღები, ახლა კი ადამიანები თანატოლებზე ქორწინდებიან".

"მერედა, მეც ხომ სწორედ ასე დავქორწინდი და რა მოვიგე? ესე იგი, ძველად უკეთესად იცოდნენ, რა არის სწორი. ხნიერმა ქმრებმა ცოლის ფასი კარგად იციან", - მიუგო ფურეიამ.

"ესე იგი, თანახმა ხარ?! ქილიჩ ალიზე გათხოვება გინდა?" - ჰკითხა ჰაკიე ხანუმმა, რომელიც დარწმუნებული იყო, რომ ქალიშვილი ხუმრობდა.

"არ ვიცი, დედა, მაგრამ სერიოზულად დაფიქრდები," - უთხრა ფურეიამ.

სალამოს, ფურეია თავის ოთახში რომ შევიდა, ჰაკიე ხანუმმა ქმარს უთხრა: "ჩვენი ქალიშვილი ჭკუაზე არ უნდა იყოს. თურმე, უნდა დაფიქრდეს! ღირს კი ამაზე დაფიქრება? ჭკუის დამრიგებლად, ალბათ, აღარ გამოვდგები, მაგრამ კაცს ოთხი უმაქნისი ვაჟი ჰყავს. ყველაზე უფროსი ფურეიას ცოლი უნდა იყოს. ალბათ, ცოლიც ჰყავს".

"ცოლი რომ ჰყავდეს, ჩემი ქალიშვილის თხოვნას ვერ გაბედავდა," - თქვა ემინ ფაშამ.

"აბა, ეს ამოდენა ვაჟები ვინ გააჩინა? მარიამ ღვთისმშობელმა?"

"იქნებ, ცოლი გარდაცვლილი ჰყავს?"

"თუ არა?"

"მაშინ, ალბათ, გაშორებულია".

"ფურეიას გამო თუ გამოირდა, ცოდვა ჩემი ქალიშვილის კისერზე იქნება. არ მინდა."

"არც მე მინდა, მაგრამ ჩვენ ვინ გვეკითხება? შეხედეთ დღევანდელ ახალგაზრდებს, მაგალითად, ალიეს საქციელს..."

"ალაშმა დაგვიფაროს! უარესზე უარესს რა დალევს," - თქვა ჰაკიე ხანუმმა. მართლაც, უარესზე უარესს რა დალევდა! მაგრამ მისი ქალიშვილი ჭკვიანი იყო, განონასწორებული. ამ ღამემაც ჩაიაროს, ხვალ გონს მოეგება და ქილიჩ ალის უარით გაისტუმრებს.

ფურეია ქორწინებაზე მთელი ღამე ფიქრობდა. ქილიჩ ალი კარგი გარეგნობის, ახოვანი მამაკაცი იყო. მართალია, სიმელოტე შეჰპარვოდა, მაგრამ სწორი, სასიამოვნო ნაკვთები ჰქონდა. ქალები-სადმი უზომოდ ტაქტიანი ქცევით გამოირჩეოდა. ასაკი არ ეტყობოდა. მიუხედავად იმისა, რომ ცხოვრება ბრძოლის ველზე გაატა-

რა, მის ქცევაში სალონური მანერები ქარბობდა. ათენში ყოფნისას ფურეიამ სიმდიდრის ფასი გაიგო - თუ როგორ შეიძლება შეცვალოს ფულმა ქალის ცხოვრება და აავსოს იგი ბრწყინვალეებით. ყოველივე ეს საკუთარი თვალით იხილა - დეიდა ფაპრუნისა ისეთი ბედნიერი და ლამაზი იყო, როგორც არასდროს. მის სულში ანთებული შუქი თითქოს სახეზე, სხეულზეც ირეკლებოდა. ეჭვგარეშეა, მისი ქმარი ამქვეყნად ყველაზე გულკეთილი, შეგნებული ადამიანი იყო. ტანმორჩილი, მსუქანი, მელოტი ემირ ზეიდი ათენში გამოჩენილი ხელგაშლილობის შემდეგ ფურეიასაც კი სიმპათიურად ერყვნებოდა. ფულს მაგიური ძალა ჰქონდა - რასაც ეხებოდა, ყველაფერს ცვლიდა.

ფურეიას აღარ სურდა მშობლებთან ერთ ჭერქვეშ ეცხოვრა. პაკიე ხანუმის მძიმე ხასიათს ვერ ეგუებოდა; არც ხანგრძლივი ავადმყოფობით დატანჯულ მამასთან უადვილდებოდა ურთიერთობა. თანაც, არ უნდოდა მისი ხარჯებიც დასწოლოდა მწირი ბიუჯეტის მქონე ოჯახს, რომელიც ისედაც იძულებული იყო მისი ძმის, შაქირის განათლების თანხები ეხადა. თუ გათხოვდებოდა, მამას ტვირთს შეუმსუბუქებდა. ფურეია ამჯერად ნამდვილად აღარ იქნებოდა შეყვარებული და ისეთ ვინმეს აირჩევდა, ვინც ტანჯვას არ მიაყენებდა. სიყვარულმა მას ერთხელ უკვე მეტისმეტად ატკინა გული.

მაგრამ ის, რის გამოც ქილიჩ ალის წინადადება ყველაზე მეტად იზიდავდა, ათათურქთან სიახლოვე იყო. ჯერ ზომ კიდევ ცხრა წლის იყო, როდესაც ამ მამაკაცმა ერთი ნახვით დაატყვევა და აღაფრთოვანა, და ეს გრძნობა დღითიდღე ღრმავდებოდა. ფურეიას უნდოდა, ახლოს ყოფილიყო იმ საოცარ ადამიანთან, რომლის ნათელი არემარეს შუქს ჰფენდა, რომელმაც ციებ-ცხელების, სილატაკისა და შიმშილისგან განადგურებული, შეუმოსავი და უიარაღო ხალხისგან სამშობლოს სიყვარულით გულანთებული არმია შექმნა და ერის ბედის ჩარხი ნაღმა დაატრიალა, რომელმაც ფურეია, სხვა თანამემამულეების მსგავსად, ამაყი, ღირსეული, თავისუფალი ადამიანი გახადა.

ფურეია არასდროს ყოფილა დაჩაგრული, დაბეჩავებული ქალი. ახლა უკვე გათავისუფლდა პირველი ქორწინებისგან, რომელმაც იგი დაქანცა და გამოფიტა... მაგრამ ამ ქვეყანაში ყველა მასავით იღბლიანი როდი იყო.

ათათურქის კანონები იცავდა უმწეო თურქ ქალებს, რომელთაც საკუთარი თავის დაცვა არ შეეძლოთ. ათათურქის წყალობით ქვეყანაში, სადაც წერა-კითხვა მხოლოდ რვა პროცენტმა თუ იცოდა, უმოკლეს დროში - სამ თვეში - ყველა ასაკის ადამიანი შეისწავლა ანბანი.

ათათურქის წყალობით ხალხი ღმერთს უკვე მშობლიურ ენაზე მიმართავდა. მუსტაფა ქემალმა ქალების მშვენიერი სახეები - მზისკენ, ადამიანების შეგნება კი - სინათლისკენ მიმართა, თურქული ფაბრიკა-ქარხნები აამუშავა. მართალია, მამამისი, ისევე როგორც სხვა მრავალი ადამიანი, გულგატეხილი იყო, მაინც, ათათურქმა შექმნა ქვეყანა. დიახ, ქვეყანა შექმნა! და ყოველივე ეს ფურეიას მოწინავე, შემტევ ხასიათს ძალიან შეესაბამებოდა.

ფურეიას გაახსენდა, როგორ ჩაიარა სტამბოლის ქუჩებში ცხენზე ამხედრებულმა გამარჯვებულმა მეთაურმა - რეფეთ ფაშამ. ის წარმოუდგენელი გრძნობა, ის სიხარული თითქოს ხელახლა განიცადა. ხალხს მიწაზე ხალიჩები დაეფინა და გამარჯვებულ ჯარისკაცებს ყვავილების წვიმით ეგებებოდა. სიხარულმა თითქოს ყველა ქუიდან შემალა, ბედნიერებისგან ყველა ტიროდა.

და ახლა, ამ ქორწინების წყალობით, ფურეია ყოველდღე შეძლებდა მის ნახვას, მისი ახლოს გაცნობის საშუალება ექნებოდა, მისგან სულიერ სიმშვიდეს მიიღებდა. ამასთანავე, აისრულებდა იმ ოცნებებს, რაც ბურსაში ვერ შეძლო - რესპუბლიკის განმანათლებელთა არმიას ანკარაში შეუერთდებოდა. იქნებ, ბედის ბორბალმა მისი გზა ბურსიდან ანკარისკენ განვებ მოატრიალა, რომ მისი ენერჯია სწორ კალაპოტში მოექცია.

გარიყრაყზე ეზანი შემოესმა. თითქოს მხოლოდ მას ეხმიანებოდა... თითქოს იდუმალი გზავნილი იგრძნობოდა მუეძინის ხმაში და, რაც ყველაზე საოცარი იყო, - მიუხედავად იმისა, რომ თვალის არ მოუხუჭავს, დაღლილობას სულაც არ გრძნობდა. იმედიანი, ალღევებული და მტკიცე იყო.

სანოლიდან წამოდგა, დედამისის ოთახისკენ გასნია და კარზე დააკაკუნა.

"ღმერთო, შაქირ, შენ ხარ, შვილო?" - დაუძახა დედამ.

"მე ვარ, დედა, გეძინათ?"

"ეჰ, გავიღვიძე უკვე. რა ხდება?"

"რალაც მინდა გითხრათ".

"ასეთ დროს? შემოდი, ფურეია."

ფურეია ოთახში შევიდა. დედა იწვა და სასთუმალთან დადგმული ლამპის ანთებას ცდილობდა.

"რა ხდება, ჩემო საყვარელო?" - დედა სანოლზე წამოჯდა. ფურეია ფანჯარასთან მივიდა, ფარდა გადანია. იქაურობა დილის იმედიანი შუქით გაივსო.

"გადავწყვიტე, ქილიჩ ალის წინადადება მივიღო," - უთხრა დედას.

ნური ჯონქერი წინა სტუმრობისას დაბნეული და აღელვებული იყო, ცდილობდა ცოტა ელაპარაკა. ახლა ჰაკიე ხანუმის მორთმეულ ყავას სვამდა და ცალი თვალით სახლს ათვალიერებდა. ნივთები, სურათები, სამშენისები, წიგნები - ყველა საგანი ამ ოჯახზე მოუთხრობდა. ეს სახლი სრულიად განსხვავდებოდა ანკარაში და სტამბოლში ნანახი სხვა მდიდრული სახლებისგან - თითქოს ფურეიას არისტოკრატიული წარმომავლობის სარკე იყო. ჯონქერი ცდილობდა მორიდებული შუახნის ქილიჩ ალი, რომელსაც სიცოცხლის დიდი ნაწილი ბრძოლის ველზე გაეტარებინა, ამ ძალიან ახალგაზრდა, ძალიან ლამაზ და არისტოკრატ ქალთან დაეკავშირებინა.

"შეყვარებული ვარ, ნური. ჩემს ასაკში გავმიჯნურდი", - გაანდო ქილიჩ ალიმ მეგობარს.

"როგორც გავიგე, ისიც შეყვარებული ყოფილა, ქილიჩ. ჯერ კიდევ უყვარს ყოფილი ქმარი."

"მაგრამ ის მიატოვა, ასე არ არის?"

"ლოთი და მექალთანე კაცი ყოფილა".

"ესე იგი, თანაგრძნობა და ზრუნვა სჭირდება, რის მიცემაც მე შემიძლია".

"ლოგიკური ქორწინებისთვის ის ჯერ ძალიან ახალგაზრდაა, შენთვის კი სიყვარულით ქორწინება უკვე გვიანია".

"ცხოვრება ომებში გავატარე. სულ რამდენიმე წელია, აღარ ვიბრძვი. მგონი, უკვე მოვიპოვე უფლება, რომ ცხოვრებით დავტკბე და ბედნიერი ვიყო. თანაც, ეს ჩემთვის მხოლოდ სიყვარულით ქორწინება კი არა, ლოგიკური ქორწინებაც იქნება. გვერდით მეყოლება კულტურული, ენების მცოდნე, თანამედროვე ქალი, ზუსტად ისეთი, როგორსაც გაზი მოიწონებს. ცოლი, რომელიც მაგალითი იქნება თურქი ქალებისათვის, თანაც ახალგაზრდა და ლამაზი."

იქნებ ქილიჩი მართალიაო, გაიფიქრა ნური ჯონქერმა. ათათურქის ახლო გარემოცვის ქალებს შორის ფურეია ვარსკვლავებით იციმციმებდა. რესპუბლიკის დამაარსებლების ქალიშვილები სკოლებში და უნივერსიტეტებში სწავლობდნენ, უცხო ენებს ეუფლებოდნენ, მაგრამ მეუღლეები, რა წვლილიც არ უნდა შეეტანათ რესპუბლიკის განვითარებაში, მაინც სულ სხვა ეპოქაში რჩებოდნენ. თანამედროვე კაბებშიც კი თითქოს ძალიან ხელოვნურად და ყალბად გამოიყურებოდნენ, მორცხვები და შეშინებულები ჩანდნენ.

ემინ ფაშა ფიქრებიდან გამოფხიზლდა და აღელვებული ხმით მიმართა ნური ჯონქერს:

"რას იტყვით, ნური ბეი, ქილიჩი კარგი ქმარი იქნება? თქვენ მას კარგად იცნობთ".

"კარგი ქმარი იქნება," - უპასუხა ნური ჯონქერმა.

"ვიცი, რომ თქვენც გყავთ ქალიშვილი, რომელზედაც ჭკუას კარგავთ და ზედ დაჰკანკალებთ. ქიიმეთ ხანუმის ხელი რომ ეთხოვა თქვენთვის, მიათხოვებდით?"

ნური ჯონქერი შეცბა. როგორ მიათხოვებდა ქალიშვილს ოთხშვილიან, ორმოცს გადაცილებულ კაცს?

"ემინ ფაშა, ქილიჩ ალი ზრდილობიანი, კეთილშობილი კაცია. არასდროს მინახავს იგი უგონოდ მთვრალი და სულელურად მოლაყბე. შვილებს კარგ მამობას უწევს, ჯანმრთელია, თავისუფალ დროს შინ ატარებს, ცხოვრებით კმაყოფილია. მატერიალური თვალსაზრისით ფურეია ხანუმს პრობლემები არ ექნება. დარწმუნებული ვარ, ხელისგულზე ატარებს. ჩემს ქალიშვილს თუ მიათხოვებდი? გათხოვებას არ დავაძალებდი, მაგრამ, თუკი თავისი ნებით გაჰყვებოდა, არც წინააღმდეგი წავიდოდი," - მიუგო ნური ჯონქერმა, რომელიც ემინ ფაშას თვალს ვერ უსწორებდა.

ემინ ფაშა სკამს მიეყრდნო. "ჩემო კარგო, ჩემთვის აზრი რომ ეკითხათ, არას ვეტყვოდი. მაგრამ ჩემი შვილი თანახმაა, თავისი ნებით მიჰყვება. თან გამოუცდელიც არ არის, ერთი უიღბლო ქორწინება უკვე გამოიარა. არ დაქორწინდე-მეთქი, ვერ ვაიძულებ, შემდეგ ბედმა რომ არ გაუღიმოს, მე დამბრალდება. მე რა მეთქმის?"

"ალაჰმა სიკეთე მისცეს, ღმერთმა ქნას, მისი იღბალი სწორედ ქილიჩ ალი იყოს", - თქვა ნური ჯონქერმა.

ანკარაში

(1935-1938)

ფურეია და ქილიჩ ალი იენიშეჰირში, ბაინდირის ქუჩაზე, ბალით გარშემორტყმულ ვილაში დასახლდნენ. ქილიჩ ალის შვილები - ფაჰირი, გუნდუზი და ქესქინი, რომლებიც ამ ქორწინებას სასტიკად ეწინააღმდეგებოდნენ, მათთან არ ცხოვრობდნენ.

უმცროსი ვაჟი, თორმეტი წლის ალთემური, ხან მამასთან რჩებოდა, ხან - დედასთან. მას ფურეიასთანაც კარგი ურთიერთობა ჰქონდა.

ალთემური დემირიოლუს სახლში დაიბადა. სახლის ზედა სართულზე ისმეთ ფაშა ცხოვრობდა. ალთემური მის შვილებთან მეგობრობდა.

თავდაპირველად ფურეია შიშობდა, რომ გერები მათ მყუდროებას დაურღვევდნენ, მაგრამ მოლოდინი არ გამართლდა. 1917 წელს დაბადებულ ფაჰირს უკვე კარგა ხანია ცხოვრება აწყობილი ჰქონდა. ქილიჩ ალი ახერხებდა, ახალგაზრდა მეუღლე გუნდუზისა და ქესქინის პრეტენზიებისგან დაეცვა. ფურეიამ მხოლოდ ის იცოდა, რომ გერებს იგი არ უყვარდათ და არც მასთან ყოფნა სურდათ. რაც შეეხება ალთემურს, უფროსი ძმების ზეგავლენით ისიც ცდილობდა, ცუდად მოქცეოდა უცხო ქალს, რომელმაც მათი დედის ადგილი დაიკავა, მაგრამ ამას ვერაფრით ახერხებდა, რადგან დედინაცვალი მისთვის მეტად მომხიბვლელი და საინტერესო ქალი იყო. ფურეია ბავშვის თვალსაწიერის გაფართოებას ცდილობდა, მისთვის აქამდე უცნობ მუსიკას ასმენინებდა, წიგნებს ურჩევდა. თანაც მეტად მზიარული და ხალისიანი ჩანდა. ალთემური ბოროტ დედინაცვალს ელოდა, სინამდვილეში კი მეგობარი შეიძინა, რომელიც სულაც არ ცდილობდა, დედად მოეჩვენებინა თავი. ამავე დროს, იგი ვერც ფურეიას შეყვარებას ბედავდა. რაც უნდა იყოს, ფურეია

ნამდვილი დედა არ იყო. იმ დღეებში, როცა ფურეიასთან განსაკუთრებულ სიახლოვეს გრძნობდა, ალთემურს ძილის წინ მშობელი დედა ახსენდებოდა და სინდისი ქენჯნიდა.

ქილიჩ ალი ფურეიაზე ზრუნავდა, ანებივრებდა, ყველა სურვილს უსრულებდა. ახლა ფურეიას სახარჯო ფული შეუზღუდავად ჰქონდა, მსახურები ჰყავდა... სასახლის სომეხ ოსტატს ახალი სავარძლები შეუკვთა, მთელი ავეჯი შეაცვლევინა. ჩუბუქლუში, ერთ ოსმალურ სასახლეში გამართულ აუქციონზე დედას ტახტები და ანტიკვარული ნივთები შეაძენინა და ანკარაში მატარებლით გამოაგზავნიდა. სტამბოლიდან მხოლოდ ავეჯი კი არა, რუსი მეტროტელი ლუკა და მზარეულიც ჩამოიყვანა.

ანკარაში ჩასულ ფურეიას იმედგაცრუება ელოდა. ფრანგ განმანათლებლებზე ნაკითხული წიგნების ზეგავლენით ეგონა, რომ ანკარაშიც ისეთივე ინტელექტუალთა გარემოცვაში მოხვდებოდა, რომლებმაც საფრანგეთის რევოლუცია მოახდინეს. რა თქმა უნდა, პარიზის მსგავსად, ანკარაშიც იყვნენ ათათურქის გვერდით რევოლუციის გამირები - გენიოსები, ფილოსოფოსები, მოაზროვნეები, მაგრამ, რა სამწუხაროა, რომ მუსტაფა ქემალის უახლოესი გარემოცვა ფუტურო ადამიანებითაც იყო სავსე. არც ერთ მათგანში არ იგრძნობოდა კულტურა, მისწრაფება, ხელოვნებისადმი სიყვარული. ამ ადამიანებს გაგონილიც არ ჰქონდათ ის წიგნები, ფურეიას თხუთმეტი წლისას რომ წაეკითხა. მათ არ აინტერესებდათ კლასიკური მუსიკა, რომელსაც მთელი დღეები რადიოთი გადმოსცემდნენ, მხოლოდ გვიან ღამით უსმენდნენ კაბარეს სიმღერებსა და საცეკვაო მელოდიებს. ფურეიას თვალში ათათურქი ერთიანად გაიზარდა. დიახ, უეჭველია, მან ომი ამ თანამებრძოლებთან ერთად მოიგო, მაგრამ რესპუბლიკის გამოცხადების შემდგომ გაჩაღებულ ბრძოლაში იგი მარტო იყო. მხოლოდ მისი მანათობელი შუქი ეფინებოდა არემარეს, ეს სინათლე ხალხს ანათებდა და ათბობდა. ამავე დროს, მისი უახლოესი გარემოცვა კვლავაც ნყვდიადში რჩებოდა, თითქოს ეს სინათლე მათ არ სწვდებოდა. ერთადერთი, რისი უნარიც შესწევდათ, გენიოსთან სიახლოვე და მისი გეგმების მხარდაჭერა იყო.

გარდა ამისა, ფურეიას შემფოთებას სახლში თავმოყრილი იარაღიც იწვევდა. თუმცა ქილიჩ ალი ჩხუბისთავი არ იყო, ოთხ-

ხუთ დამბაჩას მუდამ თან ატარებდა. ერთი დამბაჩა სახლის შესასვლელში იდო, ერთი - საძინებელში, სასთუმალთან, ზოგიც უკანა ჯიბეში, წინა ჯიბეში... ყველგან იარაღს წაანყდებოდი. ახალ სახლში გადმოსვლისთანავე ფურეიამ დეიდა აიშე ანკარაში მიიწვია.

დეიდას პოკერი უყვარდა, ამიტომ ოთხეულის შესადგენად კარგი მოთამაშეები - ნური ჯონქერი და სალიპ ბოზოქიც დაპატიჟა. აიშე ხანუმი ქილიჩ ალისა და სტუმრების პირისპირ მაგიდას მიუჯდა და ბანქოს დასტა აურია. უეცრად მაგიდის სამივე მხრიდან ბრახუნი ატყდა, "ბახ", გაისმა ნური ჯონქერის მხარეს, "ბახ, ბახ" - სალიპ ბოზოქის მხრიდან, "ბახ, ბახ, ბახ" - ეს ქილიჩ ალის სამი დამბაჩა იყო, მამაკაცები ჯიბიდან ამოღებულ იარაღს მაგიდაზე აწყობდნენ. აიშე ხანუმს ისედაც დიდი, ცისფერი თვალები უფრო მეტად გაუფართოვდა და გოცებულმა იკითხა: "რა ხდება, ძვირფასო, ისეც ამბობება?"

ქილიჩ ალის არ სურდა გაენანყენებინა ახალგაზრდა მეუღლე, რომელსაც ბავშვობიდან ეშინოდა იარაღის, ამიტომ დამბაჩების რაოდენობა შეამცირა - ერთილა დაიტოვა. ეს ათათურქის მახვილ მზერას არ გამოჰპარვია. "აბა, ქილიჩ, შენი დამბაჩები მიჩვენე," უთხრა ერთხელ და, როდესაც ქილიჩ ალის თან მხოლოდ ერთი დამბაჩა აღმოაჩნდა, ვხედავ, ქალბატონს შენთვის ჭკუა უსწავლებიაო, - ეხუმრა მეგობარს.

ანკარაში ფურეიას ჰაკიე ხანუმი და პატარა შირინიც სტუმრობდნენ. ბავშვის დედა ბერლინში იმყოფებოდა. დისწულს მარტოობა რომ არ ეგრძნო, დეიდამ თან წამოიყვანა. ეს შირინის პირველი მოგზაურობა იყო.

შირინი მღელვარებისაგან ერთ ადგილზე ვერ ჩერდებოდა, ტავრის ექსპრესით ჩამოსულმა სადგურზე მისკენ მომავალი, ძვირფას ქუდსა და კოსტიუმში გამონყობილი ფურეია რომ დაინახა, გოცებისაგან ყვირილი მორთო. ანკარაში ათი დღე დარჩნენ. დოღზე დადიოდნენ, პარკში სეირნობდნენ, ანკარა პალასში სადილობდნენ, შირინი ვილის ბაღში მეზობელ ბავშვებთან თამაშობდა. სტამბოლში დაბრუნებისას, როცა ეკითხებოდნენ, ანკარაში ყველაზე მეტად

რა მოგეწონაო, ფურეიაო, ამბობდა, "ჩვენს დასახვედრად რომ მოვხვდეთ დიოდა, იმდენად ლამაზი იყო, კინოვარსკვლავი მეგონა. ღმერთო, როცა გავიზრდები, ნეტავ მეც ასეთი ვიყო."

*

ქილიჩ ალიზე გათხოვების შემდეგ ფურეია ათათურქს პირველად დოღმაბაჰჩეს სასახლეში გამართულ ნვეულებაზე შეხვდა.

სტამბოლში ჩასვლისას ცოლ-ქმარი შაქირ ფაშას აპარტამენტში ჩერდებოდა. შუადღე იყო, როცა შვეიცარმა ფურეიას ნერილი გადასცა. საღამოს დოღმაბაჰჩეს სასახლეში ვახშამზე ინვევდნენ. ფურეიამ იცოდა, რომ იმ დილით ათათურქმა არქეოლოგიური მუზეუმი მოინახულა. იფიქრა, ალბათ მუზეუმში ჯევით ფაშას ბიბლიოთეკა ნახა და ამიტომ მეპატიუებო. ანკარიდან წამოღებული საღამოს კაბა შეარჩია და გასასწორებლად სანოლზე გადაფინა, თვითონ კი დალაქთან გაიქცა.

"შვილო, გაზისთან ნვეულებაზე სასმელსა და სიგარეტს არ გაეკარო, ასეთებს მსუბუქი ყოფაქცევის ქალებად მიიჩნევენ," - დაარიგა დედამ. ათათურქმა ერთხელ უკვე ნახა, როგორ ენეოდა ფურეია სიგარეტს და ქილიჩ ალის ცოლის საქციელი არ მოუწონა. ფურეიამ ეს იცოდა, ამიტომ მოწევას ან დაღევას არ აპირებდა.

დოღმაბაჰჩეს სასახლეში სუფრა ოცდაათ-ორმოც კაცზე გაეშალათ. ათათურქი შუაში დაჯდა. მარჯვნივ აფეთ ინანი დაისვა, მარცხნივ კი ფურეია მოიწვია. ფურეიას ფეხები უკანკალებდა. სუფრას რომ მიუჯდა, გალიფ ბეი, ისმეთ ფაშა და შუქრუ ქაია დაინახა.

აფეთ ინანი შვეიცარიის უნივერსიტეტში დისერტაციას იცავდა. ერთხანს დისერტაციაზე მსჯელობდნენ. შემდეგ ათათურქი ფურეიას მიუბრუნდა:

"თქვენ ჩვენზე უკეთ ფლობთ ფრანგულს, ახლა აფეთ ხანუმი დისერტაციას წავიკითხავს, თუ შეცდომას აღმოაჩენთ, გთხოვთ, გაუსწოროთ."

აფეთ ინანი წამოდგა, ხელში ჩანანერები ეჭირა, კითხვა დაიწყო. ათათურქი მას აწყვეტინებდა და ფურეიას აზრის გამოთქმას სთხოვდა. სუფრასთან მსხდომთაგან ფრანგული სხვებსაც ესმოდათ. ათათურქი მათ კითხვებს უსვამდა. აფეთ ხანუმმა

კითხვა დაასრულა. ახლა განათლებაზე საუბრობდნენ. ფურეიას პირისპირ ჯვევათ აბასის ახალშერთული ცოლი იჯდა. ეს ქალბატონი სკოლაში მასწავლებლად მუშაობას აპირებდა. ემხიანი ქალი იყო. ათათურქმა მას აზრის გამოთქმა სთხოვა. ქალი განთლდა, ენა დაება...

"ამ საკითხზე სასაუბროდ მზად არ ვარ, ბატონო," - წარმოთქვა დაბნეულმა. ათათურქს გაღიზიანება შეეცყო. ფურეიას ხელები გაუოფლიანდა. ფიქრობდა, ნეტავ ჩემი ჯერი როდის დადგებაო. ცოტა ხნის შემდეგ ათათურქი მას მიუბრუნდა და სთხოვა, აფეთ ინანის დისერტაცია იმ მეინახეთათვის განემარტა, ვისაც ფრანგული არ ესმოდა.

"მე არაფერი ჩამინიშნავს, ბატონო, არ მინდა, რამე შემეშალოს," - მიუგო ფურეიამ, შემდეგ ქმარს გადახედა. გაფითრებული ქილიჩ ალი ჯვევათ აბასის ცოლის გვერდით იჯდა..

"მაგრამ, რაც დამამახსოვრდა, შემიძლია გადმოგცეთ," - დასძინა ფურეიამ, წამოდგა და დისერტაციის შესახებ დაიწყო საუბარი. თავიდან ციებაშეყრილივით ცახცახებდა, შემდეგ დამშვიდდა და მტკიცე ხმით განაგრძო ახსნა. დროდადრო აფეთ ინანს გადახედავდა, - თუ ვცდები, შემისწორეთო, - ეუბნებოდა.

თხრობა დაასრულა და დაჯდომისას გაიგონა, როგორ უთხრა ათათურქმა გალიფ ბეის: "ხომ გეუბნებოდი, კარგად იცის, ყველაზე უკეთ ფურეია გაიგებს-მეთქი."

თავი რომ ანია, ქილიჩ ალის მზერას ნააწყდა. ქმრის თვალებში გაოცება და აღტაცება ამოიკითხა.

ათათურქის წვეულებები სკოლას ჰგავდა. იგი არჩევდა თემებს, რომელთა განხილვასაც საჭიროდ მიიჩნევდა, შემდეგ კი სუფრასთან იწვევდა მათ, ვისაც ამ საკითხებზე მსჯელობა შეეძლოთ და კამათს იწყებდა. სუფრასთან ისეთებიც ხვდებოდნენ, ვინც განსახილველ თემებთან დაკავშირებით ვერაფერს ამბობდა, მაგრამ მას ყველას აზრი აინტერესებდა. ეს წვეულებები ძალიან ჰგავდა იმ შეკრებებს, რომლებსაც თანამედროვე მსოფლიოში "აზროვნების შტორმად" მოიხსენიებენ, თუმცა მაშინ მას ასე არ ერქვა.

ანკარაში დაბრუნებიდან მოკლე ხანში ფურეიასა და ქილიჩ ალის სახლის წინ ავტომობილი გაჩერდა. იმ დროს ანკარაში კერძო

მანქანა ჯერ კიდევ იშვიათობა იყო. ფურეიამ ძრავის ხმა რომ გაიგონა, ფანჯარასთან მიიღრინა და გარეთ გაიხედა. ეს ათათურქის მანქანა იყო.

"ალაჰ, ალაჰ! რით გავუმასპინძლდე ასე მოუშზადებლად, ქილიჩი შინ არ არის," - აღელდა ფურეია.

მანქანიდან აფეთ ინანი და გაზი გადმოვიდნენ. ფურეიამ თმაში სარჭი დაიმაგრა და თავქუდმოგლეჯილი დაეშვა ქვევით.

"გვსურდა, თქვენი ანკარაში დაბრუნება აღგვენიშნა," თქვა გაზიმ და პალტო გაიხადა. ფურეიამ პალტო გამოართვა და ლუკას გადასცა, მსახურს აღელვებისაგან ფერი დაეკარგა.

"ქილიჩ ალი შინ არ გახლავთ, მეჯლისშია, ახლავე ვაცნობებ," - თქვა ფურეიამ. რატომღაც სურდა, ლუკა იქაურობისთვის მოეშორებინა. ის კი ადგილზე გაქვევებულიყო. სალონში სავარძლებზე დასხდნენ. "შვილო, ლაბადის ჯიბეში დამბაჩა დამრჩა, ამოიღე და მომიტანე," - უთხრა ათათურქმა ლუკას. ლუკამ დამბაჩა მოურბენინა და კვლავ გაოგნებული მიაშტერდა. ათათურქმა ტკბილი ყავა მოითხოვა. "ფაშა, ყავას მე მოგიდულებთ," - შესთავაზა ფურეიამ და სამზარეულოსკენ მიმავალ ლუკას დაედევნა. სინამდვილეში კი უნდოდა, ლუკასთვის ეთქვა, აქედან აორთქლდით. რატომღაც სურდა, ათათურქისთვის დაემალა, რუსი მსახური რომ ჰყავდა. ალბათ, შიშობდა, ათათურქს იგი სნობად არ მიეჩნია ან, შესაძლოა, უხერხულობას გრძნობდა იმის გამო, რომ უცხოელი მსახური უნდა წარედგინა ლიდერისათვის, რომელიც ცდილობდა საუკუნეების მანძილზე ჩაგრული თურქი ერისთვის საკუთარი ძალების რწმენა კვლავ ჩაენერგა.

"არა, თქვენ დაბრძანდით, ვისაუბროთ," - უთხრა ათათურქმა. ფურეია მობრუნდა და დაჯდა. ქილიჩ ალი შინ რომ დაბრუნდა, ცოტა დამშვიდდა. მაგრამ ის დღე მთელი ცხოვრების მანძილზე ახსოვდა. თითქოს მის სახლს ღმერთი ეწვია და მისმა ნათელმა დააბრმავა.

ანკარაში ცხოვრება ჩქეფდა - ყოველი კვირის ბოლოს დოღზე დადიოდნენ. დიპლომატთა და მაღალი თანამდებობის პირთა ცოლები იპოდრომზე მდიდრულ სამოსში გამოწყობილი მიდიოდნენ. კვირა დღეს გამართული წვეულებები უმეტესწილად მამულში

გრძელდებოდა. ყველა ერთმანეთს იცნობდა. ანკარა ერთ დიდ ოჯახს ჰგავდა. იენიშეჰირიდან ჩანქაიასკენ მიმავალ გამზირზე ცაცხვები დაერგოთ. ანკარელები ამ გამზირზე სასეირნოდ გამოდიოდნენ. იენიშეჰირში საყასბოს, საბაყლოსა და ხილ-ბოსტნეულის მაღაზიის გარდა ერთადერთი მანუფაქტურა და ოზენის საკონდიტრო იყო. ქალბატონები საყიდლებისთვის ულუსში დადიოდნენ, სადაც ფართლეული, ფეხსაცმელი და სხვა საოჯახო საქონელი იყიდებოდა. ანკარას შეეძლო, ახალი საუკუნის ქალაქი გამხდარიყო, მაგრამ, სამწუხაროდ, ეს შანსი ხელიდან გაუშვა.

ათათურქმა დამწერლობისა და ჩაცმულობის შეცვლა და სასულთნოს გაუქმება კი შეძლო, მაგრამ ვერაფრით ახერხებდა პროფესორ იანსენისეული ქალაქის გეგმის განხორციელებას, რომელმაც ეს უფლება საერთაშორისო კონკურსში გამარჯვების შედეგად მოიპოვა.

"თქვენ შეგწევთ ძალა, რომ ეს გეგმა განახორციელოთ?" - ჰკითხა ერთხელ პროფესორმა იანსენმა ათათურქს.

"ნეტავ როგორ ბედავს, მკითხოს, მაქვს თუ არა ძალა ერთი ქალაქის ასაშენებლად მე, რომელმაც სამშობლო შვიდი ქვეყნის ხელიდან დავიხსენი, შუა საუკუნეების სასულთნო დავამხე და მის ნაცვლად ახალი ეპოქის სახელმწიფო დავაარსე," - გაიფიქრა ათათურქმა.

"ცხადია, შემოძლია," - მიუგო პროფესორს.

"თუ ასეა, ახლა ქალაქმშენებლობის საუკეთესო ნიმუშებს გჩვენებთ. მსოფლიოში სამაგალითო ქალაქი გექნებათ. ათათურქის ბულვარს საავტომობილო გზა ორად გაყოფს, გადამკვეთი გზები ერთმანეთისაგან ნახევარი კილომეტრით იქნება დაშორებული, შენობებს პროსპექტზე გამოსასვლელი კარი არ ექნებათ, მანქანები ასი კილომეტრი სიჩქარით იმოძრავენ. თითოეული გადამკვეთი გზა პროსპექტს თითო ბლოკთან დააკავშირებს. როგორც სამანქანო გზა, ასევე საცხოვრებელი სახლების უკან მდებარე ტროტუარები მწვანეში იქნება ჩაფლული. საგზაო პოლიცია აღარ დაგჭირდებათ."

ათათურქი სიხარულს ვერ ფარავდა.

ანკარის სანიმუშო ქალაქად ქცევის იდეა მშენებლობის სამი-

ნისტროს გონებაშეზღუდული ჩინოვნიკების, ჯიუტი და უვიცი მერების, უძრავი ქონების ინვესტორების თავნებობას ეწირებოდა, მაშინდელმა მშენებლობის მინისტრმა უმაღლესი საინჟინრო სკოლის კურსდამთავრებულებს ვაგზლის შენობა იაფად და სწრაფად ააშენებინა. ქალაქის მერმა - ნევზათ ბეიმ კი დაიჩემა მალათიას მთაზე გზა გამიყვანია და ახლა ეს იანსენი მასწავლის ქალაქში გზის მშენებლობასო? ყველაფრის მიუხედავად, ანკარა სუფთა, მწვანეში ჩაფლული და მეტნაკლებად დაგეგმარებული ქალაქი იყო. გაზაფხულზე იასამნისა და ჟასმინის სურნელი იფრქვეოდა, შემოდგომაზე კი ცაცხვი ყვაოდა.

ანკარის ნალები საზოგადოება საღამოობით ანკარა პალასში იყრიდა თავს. ჯერ მაგიდას მიუსხდებოდნენ. შემდეგ, როცა ათათურქი თანმხლებ პირებთან ერთად პალასს ეწვეოდა, მაგიდას აფართოებდნენ და სუფრას ზოგჯერ ორმოცამდე კაცი უჯდა. როგორც წესი, სუფრასთან იმ დღის პოლიტიკურ საკითხებს იხილავდნენ. ასეთი წვეულებების მთავარი თემა ყველაზე ხშირად ენის საზოგადოებაში მიმდინარე მოვლენებიც იყო. ათათურქი დიდად იყო დაინტერესებული თურქული ენითა და თურქეთის ისტორიით. ამიტომაც სტუმრები ამ თემებზე სასაუბროდ წინასწარ ემზადებოდნენ. ამგვარი შეკრებები ღამის ორ საათამდე მაინც გრძელდებოდა. ბოლოს ათათურქი ფურეიას მიმართავდა: "აღბათ, დაილაღეთ, ქალბატონო." ფურეია მაშინვე ხვდებოდა, რომ საღამო უნდა დასრულებულიყო.

"დიახ, ფაშა," - უპასუხებდა და ფეხზე დგებოდა. ადიუტანტი მას მანქანამდე მიაცილებდა. ფურეია შინ ირუნდებოდა. ქალბატონების წასვლის შემდეგ მარმარას სასახლეში ან ბარში გადაინაცვლებდნენ და დროსტარება დილამდე გრძელდებოდა. ათათურქის უაზლოესი გარემოცვიდან ასეთ თავყრილობებს სალიპ ბოზოქი, ჯევათ აბასი, ჰიქმეთ ბაიური, შუქრუ ქაია, ნური ჯონქერი, ჰასან რიზა სოიაქი, ქალებიდან კი ფალიპ რიფკის მეუღლე ესწრებოდა. ქილიჩ ალი შინ გათენებისას ბრუნდებოდა, მაგრამ, პირველი ქორწინებისაგან განსხვავებით, ფურეიას ეს აღარ აღელვებდა.

ზოგჯერ ნაშუადღევს, ოთხ-ხუთ საათზე, მთავარი ადიუტანტი ურეკავდა და ატყობინებდა, რომ ათათურქი მათ სტუმრობას აპირებდა. მართალია, ფურეია მსგავს ვიზიტებს მიჩვეული იყო,

მაგრამ მღელვარებისგან ხელ-ფეხი მაინც უშეშდებოდა. ლუკაც და მზარეულიც ხომ ასეთი შემთხვევისთვის საგანგებოდ ჩამოიყვანეს სტამბოლიდან.

ათათურქის ვიზიტი სტუმრების გარდა თითქმის ოცი კაცის გამასპინძლებასაც ნიშნავდა - ერთ სუფრას ადიუტანტებისთვის შლიდნენ. მძლოლები და დაცვის პოლიციელები ცალკე სუფრასთან ისხდნენ. ფურეია ნაირ-ნაირ ცივ საუზმეს ამზადებდა, რადგანაც რვის ნახევარზე მოსული ათათურქი ათ საათამდე საქმელს პირს არ აკარებდა, მხოლოდ სასმელს ნრუპავდა. ფურეიას შეეძლო, კერძები ანკარა პალასში ან კარპინჩის სასადილოში შეეკვეთა, მაგრამ საკუთარ მენიუს ამჯობინებდა, თანაც იმ დროს ანკარაში დიდი არჩევანი არც იყო. მრავალფეროვანი კერძების, საგანგებოდ მორთული სუფრებისა და თეთრხელთა მანიანი გარსონების წყალობით ფურეიას წვეულებებმა მთელ ანკარაში გაითქვა სახელი. ანკარელი ქალბატონები ფურეიას ბაძავდნენ.

ფურეია ქმარს ძალას ატანდა, რომ ალთემური, რომელმაც დაწყებითი სკოლა დაამთავრა, რობერტ კოლეჯში გაეგზავნა. ფურეიას სწამდა - რობერტ კოლეჯში განათლების მიღება ბავშვს ძალზე ნაადგებოდა. ჯვეათ შაქირმაც ეს სკოლა დაამთავრა. ალთემურს ბავშვური უმეცრების გამო ანკარაში მამასთან სურდა დარჩენა. იგი ამაყობდა გავლენიანი მამით, რომელსაც მძლოლი ემსახურებოდა და მცველები ეხვია გარს. დაწყებით სკოლაშიც კი ამის გამო უპირატესობას გრძნობდა. ერთ-ერთი მიზეზი, რის გამოც ფურეიას ალთემურის პანსიონში გაგზავნა უნდოდა, ესეც იყო. მას სურდა, ბავშვს განათლება თანატოლებთან მიეღო და შორს ყოფილიყო მლიქვნელთა გარემოსაგან, სადაც ადამიანები ქილიჩ ალის შვილს მეტისმეტად ანებივრებდნენ. მაგრამ პატარა ბიჭი მეტად ჭირვეულობდა, დედინაცვლის ამ ძალისხმევის მთავარ მიზეზს ვერ ხვდებოდა და ეგონა, ფურეიას მისი თავიდან მოშორება სურდა. ქილიჩ ალისთვის ცოლის სიტყვა კანონი იყო. ალთემურს საჭირო სამოსი და ნივთები შეუძინა და რობერტ კოლეჯში გაამგზავრა. ბულენტ ეჯევითი, აჰმედ ისვანი, თუნჩ იალმანი და ნეზიპ ნეიზიც აქ იყვნენ. უცნაური დამთხვევის წყალობით, უზენაესი სამართლოს მიერ სიკვდილით დასჯილი ფინანსთა მინისტრის -

ჯავით ბეის ვაჟი შაირი და უზენაესი სასამართლოს ერთ-ერთი თავმჯდომარის - ქილიჩ ალის შვილი ერთ პანსიონში ცხოვრობდნენ და ერთმანეთთან მტრობის ნაცვლად მეგობრობდნენ. ცხადია, ესეც სკოლის დამსახურება იყო, სადაც აღსაზრდელებს უკიდევანო ცოდნის გარდა მოვლენების ფართო ხედვას ასწავლიდნენ. ერთი წლის შემდეგ ალთემურმა დედინაცვლის მიმართ დამოკიდებულება შეცვალა და შემდეგ მთელი ცხოვრების მანძილზე ემადლიერებოდა ფურეიას.

ფურეიას კი კვლავ არ შეეძლო იმ მიზნების განხორციელება, რომლისკენაც სულითა და გულით მიისწრაფოდა. არათუ ბავშვებისა და ახალგაზრდების აღზრდა, ხელოვნებაც მიუწევდომელი იყო მისთვის. მაგრამ ამჯერად მიზეზი არა მეუღლის მეურვეობა, არამედ დროის უქონლობა იყო. ყოველდღე ჩანქაიადან შეტყობინების მოლოდინი მისთვის ცხოვრების წესად იქცა. ქილიჩ ალი მუდამ ათათურქთან იყო. ფურეია დღე-ღამის ნებისმიერ დროს წვეულებაზე წასასვლელად მზად უნდა ყოფილიყო. არავინ იცოდა, სასახლიდან მოსული ბრძანების თანახმად, როდის და სად იქნებოდა წასასვლელი. ხან სადილად იწვევდნენ, ხან - ვახშმად.

*

ფურეიასა და ქილიჩ ალის ცხოვრება მხოლოდ ანკარით არ შემოიფარგლებოდა. ხშირად უწევდათ სტამბოლში, ბურსასა და ესქიშეჰირში გამგზავრება. ათათურქს ყველგან ახლდნენ.

ფურეიას არც ეს ხშირი მოგზაურობა ანუხებდა. სინათლისაკენ მოფარფატე ფარვანასავით, ათათურქის გვერდით ხლება სიამონებდა. მაგრამ ყველაზე მეტად სტამბოლში ყოფნა ახალისებდა. სტამბოლში პირველი ზაფხული ფლორიაში, ათათურქისთვის აშენებული სირიქლის სასახლის მახლობლად, იავერ კოშკის ზედა სართულზე, აპარტამენტში გაატარეს. იმ ზაფხულის მიწურულს ქილიჩ ალიმ იავერ კოშკის მოპირდაპირე მხარეს ხის სახლი შეიძინა. ყოველ დღეს ათათურქთან ერთად ატარებდნენ. ერთხელ, სირიქლის სასახლის რემონტის გაჭიანურების გამო, ათათურქი რამდენიმე დღით მათთან დარჩა. როცა სტუმრებს, განსაკუთრებით კი უცხოელებს ელოდა, მუსტაფა ქემალი სუფრის გაშლასა და მენიუს განსაზღვრას ფურეიას ანდობდა.

იმისათვის, რომ სტამბოლში ცხოვრება უფრო მრავალფეროვანი გაეხადა, ქილიჩ ალიმ იახტა იყიდა.

"მოდით, ჩვენს იახტას სახელი დავარქვათ," - თქვა ფურეიამ.

"შეიძლება, სახელი მე შემოგთავაზოთ?" - იკითხა ალთემურმა.

"აბა, გვითხარი."

"ესენი."

"არაჩვეულებრივი სახელია, ალთემურ! იახტას "ესენი" ერქვას. მაგრამ გამოტყდი, ეს შენი შეყვარებულის სახელი ხომ არ არის?"

"რას ბრძანებთ, ფურეია, ეს როგორ იფიქრეთ?" ალთემური განითლდა, თუმცა დედინაცვალთან კარგი ურთიერთობა ჰქონდა. ფურეია არ ცდილობდა, დედის როლი ეთამაშა, იგი უფროსი დასავით ექცეოდა. ჯვეათ აბასის ვაჟიშვილთან და ბიძაშვილთან ერთად ათათურქისგან ალიყური რომ მიიღო, ბიჭს მამინაც ფურეია ამშვიდებდა.

ზაფხულის ერთ დღეს ათათურქი სასახლის ტერასაზე იდგა და არემარეს დურბინდით ათვალიერებდა, უეცრად ზღვაში ბავშვებს მოკრა თვალი, ბიჭები გოგონებს ეთამაშებოდნენ. როცა შენიშნა, რომ მათი თამაში ხუმრობის ფარგლებს გასცდა, სალიპ ბოზოქი გაგზავნა. ბოზოქმა ბიჭებს ყურში ხელი სტაცა და ისე მოათრია ათათურქთან. "მე თავხედობას ვერ ავიტან, მეორედ არ გნახოთ, ასე უმსგავსოდ მოიქცეთ," - უთხრა ათათურქმა და ბავშვებს სილა გაანწა.

მუსტაფა ქემალი, რომელმაც ქალებსა და მამაკაცებს ერთად ცხოვრება ასწავლა, რომელიც ცდილობდა ჩადრისაგან გათავისუფლებული ქალისთვის საზოგადოებაში ადგილი დაემკვიდრებინა, უხამსობასა და თავაშვებულობას ვერ იტანდა. მეჯლისებზეც კი მეტისმეტად დეკოლტირებული კაბებისა და მკვეთრი მაკიაჟის გამო უკმაყოფილებას არ ფარავდა.

დროთა განმავლობაში ფურეიას ათათურქის მიმართ შიში გაუქრა, მაგრამ აღტაცება არ განელებია. მისი სხარტი გონება, პრაქტიკულობა, ყველა საკითხის საფუძვლიანად შესწავლის სურვილი და ფილოსოფიური მიდგომა, ზომიერება და ირონია ფურეიას ალფრთოვანებას სულ უფრო აძლიერებდა. ბოლო ხანებში ავადმყოფობის გამო გაზი ხშირად კარგავდა წონასწორობას, მაგრამ, მიუ-

ხედავად ამისა, იგი კვლავინდებურად მგრძნობიარე ადამიანი იყო, რომელსაც არ სურდა ვინმესთვის ტკივილი მიეყენებინა.

ერთ საღამოს ფლორიას სასახლეში ენის რეფორმასთან დაკავშირებით კამათი უნდა გამართულიყო. ვახშმად ამ სფეროში ავტორიტეტული პირები მოიწვიეს. ათათურქმა იცოდა, რომ იაჰია ქემალი ენის რეფორმის წინააღმდეგი იყო და ისიც მოიწვია. პოეტს შვიდი საათის შემდეგ ყველა შესაძლო ადგილზე ეძებდნენ, მაგრამ ვერსად მიაგნეს. შესრულდა რვა, ცხრა, ათი საათი... იაჰია ქემალი კვლავ არსად ჩანდა. ათათურქმა და ჰიქმეთ ბაიურმა ენის კანონის განხილვა დაიწყეს. მუსტაფა ქემალი მოსაუბრის დარწმუნებას ცდილობდა, მაგრამ ვერ ახერხებდა. თერთმეტი, თორმეტი საათი გახდა, - არც იაჰია ქემალი გამოჩენილა, არც ჰიქმეთ ბაიური იხვედა უკან. "ფაშა," ვერ მოითმინა ფურეიამ, "რატომ ცდილობთ ჰიქმეთ ბეის დარწმუნებას? ჩვენ ყველანი თქვენს აზრს ვიზიარებთ, განა რა დაშავდება, თუკი ერთი ადამიანი იქნება წინააღმდეგი?"

"ეს ძალზე მნიშვნელოვანია," მიუგო ათათურქმა, "თუ მას დავითანხმებ, მაშინ ჩემი აზრი ყველასათვის მისაღები იქნება."

ენის კანონები, რომელთა შემოღებასაც მუსტაფა ქემალი ასე დაჟინებით ცდილობდა, მეტად რაციონალური ჩანდა. ჩვენი ენა სავსე იყო უცხო სიტყვებით, რომელთაც საუბრისას არავინ იყენებდა და მხოლოდ ლიტერატორთა ან მეცნიერთა ნაწერებში თუ ნააწყდებოდი. ორთოგრაფიული შეცდომები მეტად ჩვეულებრივი რამ იყო. იმდენად, რომ ვისაც ოსმალურად გამართულად წერა შეეძლო, ლამის მეცნიერად ითვლებოდა. სახელოვან მწერლებს შორისაც მრავლად იყვნენ ისეთები, ვისაც არაბული და სპარსული სიტყვების ამოკითხვა უჭირდა. ამის გამო ენის გამარტივება და არაბული სიტყვების განდევნა ყველაზე გონივრული გადაწყვეტილება იყო. არაბული ასოები თურქულ ენას არ შეესაბამებოდა. საჭირო გახდა ახალი ანბანის შემოღება, თუმცა ყოველივე ამას სხვა ღრმა მიზეზიც ჰქონდა. ოსმალეთის ნარჩენებისაგან, რომელსაც პირველი მსოფლიო ომის დროს და შემდგომშიც არაბულმა სამყარომ ზურგში ლახვარი ჩასცა, ახალი თურქი ერი იშვა. ათათურქი ეროვნული ანბანის შექმნით მიზნად ისახავდა, გაეთავისუფლებინა

თურქი ერი არაბული ენისა და კულტურის უღლისაგან, რომელიც მას საუკუნეების მანძილზე მძიმე ტვირთად აწვა და ხალხისთვის ახალი სული შთაებერა. ამიტომაც ცდილობდა ასე ძალიან მეგობრის დარწმუნებას.

იაჰია ქემალი კვლავ არ ჩანდა. ათათურქმა გუბერნატორ მუჰიტინ ბეის უხმო: "რამდენი საათია მეგობარს დავეძებ. რა გუბერნატორი ხარ, ერთი პოეტი ვერ გიპოვია!"

იაჰია ქემალს მხოლოდ ხუთ საათზე მიაგნეს ჰარბიეს აბანოში. თურმე გაუგია, ათათურქი მეძებსო და შეშინებული იქ დამალულა. ფურეიას ძალზე აინტერესებდა, რა მოხდებოდა და ჩვეულების საწინააღმდეგოდ დილაზე სტუმრებს შორის დარჩა. თუმცა, არაფერიც არ მომხდარა. "პროფესორო, ძალზე საინტერესო განხილვა გამოტოვეთ", - უთხრა მუსტაფა ქემალმა იაჰია და დასაძინებლად წავიდა.

ფლორიაში ყოფნისას ათათურქი, როგორც წესი, დილის ხუთ, ექვს, ზოგჯერ კი შვიდ საათზეც იძინებდა. შუადღის სამ-ოთხ საათამდე ეძინა, შხაპს მიიღებდა და ქილიჩ ალის, ჰასან რიზას, ჯევათ აბაზსა და სალიჰ ბოზოქს უხმობდა.

"ბიჭებო, წუხელ ცუდად ხომ არ მოვექცეულვარ?" - ეკითხებოდა მორცხვად. ამ პერიოდში მას უკვე მეტად დარია ხელი სენმა. ფურეია ხვდებოდა, რომ მისი მზე მალე ჩაესვენებოდა.

1937 წელი იდგა. ათათურქს ხშირად უწევდა სიცხე. დღითი დღე სუსტდებოდა, ცხვირიდან სისხლი სდიოდა. წვეულებებმა ძველი ხიბლი დაკარგა, განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ერთხელ ათათურქს ძლიერი ხველის გამო სუნთქვა შეეკრა. ექიმებმა ჯერ არ იცოდნენ, რომ მას ღვიძლის ციროზი სჭირდა. ქილიჩ ალი მეტად დამწუხრებული იყო ათას დაუძღურებით. ეს უკვე თანდათან შესამჩნევი ხდებოდა. აღარც სახლში ჩანდა ძველი მზიარულების კვალი. არც წვეულებები იმართებოდა. უსაქმოდ დარჩენილი მზარეული სამზარეულოში ოხრავდა, ლუკა კი ბაღში სიგარეტს ეწეოდა.

1938 წელს ათათურქს ღვიძლის ციროზის დიაგნოზი დაუსვეს. ამ დროს იგი ჰათაის მოვლენებზე იყო კონცენტრირებული. რამდენიმე თვით ადრე ჰათაიში თურქეთისა და საფრანგეთის გარანტიით დამოუკიდებელი რესპუბლიკის შექმნის შესახებ ხელმოწერილ

ხელშეკრულებაში დაშვებულმა უზუსტობებმა იჩინა თავი. აფეთქურქი თავს ცუდად გრძნობდა, მაგრამ, ექიმების გაფრთხილების მიუხედავად, მუშაობას დიდ დროს უთმობდა.

1938 წლის გაზაფხულზე მერსინსა და ადანაში მოგზაურობის შემდეგ სტამბოლში დაბრუნდნენ. ამ მოგზაურობით ათათურქს სურდა გაეფანტა მითქმა-მოთქმა მისი ავადმყოფობის შესახებ. მოგზაურობის დროს ათათურქს დიდხანს უნევდა ფეხზე დგომა. სილიფქეს გზაზე ნანგრევებში სეირნობისას მეტისმეტი სიცხისაგან ცუდად გახდა. სტამბოლში საკმაოდ დაღლილი დაბრუნდა. პირველი ღამე დოლმაბაჰჩეში გაატარა. ფურეია და ქილიჩ ალი შაქირ ფაშას აპარტამენტში დარჩნენ.

მეორე დღით მანქანებით ფლორიას სასახლისკენ წავიდნენ. ათათურქი ცუდად გამხდარიყო. ქილიჩ ალიმ მანქანა გზის პირას მიაყენა და ფურეიას ავტომობილისკენ გაიქცა. "ფურეია, გაზის გულის შეტევა აქვს". ქილიჩ ალის ხელები უკანკალებდა.

ფურეია ათათურქის მანქანისაკენ გაიქცა. ათა გაოფლიანებული და გაფითრებული იყო. ფურეიამ ცხვირსახოცით ცივი ოფლი მოწმინდა და პერანგის ლილები შეუხსნა. შემდეგ ჩანთიდან ამოღებული სუნამო საფეთქლებზე წაუსვა.

"გმადლობ, შვილო. მძღოლს უთხარით, გზა განაგრძოს, უკეთ ვარ", - უთხრა ათათურქმა.

ყველა ფიქრობდა, რომ დოლმაბაჰჩეში დაბრუნება ჯობდა, მაგრამ ათასთვის ამის თქმას ერიდებოდნენ. "ფაშა, თუ ნებას დამრთავთ, სასახლეში დავბრუნდეთ, ცოტა დაისვენეთ. თავს თუ უკეთ იგრძნობთ, ფლორიაში ნაშუადღევს წავალთ". ქილიჩ ალიმ ეს კი უთხრა, მაგრამ თანხმობას აღარ დაელოდა. ჩანდა, რომ ათათურქი მეტისმეტად ცუდად იყო, რადგან წინააღმდეგობა არ გაუწევია.

დოლმაბაჰჩეში მისვლისთანავე პროფესორი ნეშეთ ომერ ირდეღე გამოიძახეს. ექიმმა ათა გასინჯა და უთხრა, რომ ამ შეტევას გულთან საერთო არაფერი ჰქონდა, მას ლეიძლის შეტევა გადაეტანა.

იმ საღამოს, დასაძინებლად რომ მიდიოდნენ, თვალცრემიანმა ქილიჩ ალიმ ფურეიას უთხრა: "გშინობ, მისი დღეები დათვლილია," - თავი ხელებში ჩარგო და აქვითინდა.

1938 წლის 1 ივნისს "სავარონამ" დოლმაბაჰჩეს სასახლის წინ ლუზა ჩაუშვა. ათათურქმა მაშინვე მოინახულა ამერიკელებისაგან შექმნილი ეს იახტა. ბავშვივით ხარობდა. ნეტავ, ეს გემი რამდენიმე წლის წინ გექონოდაო, -ნატრობდა. რამდენიმე დღეში ათათურქი დოლმაბაჰჩედან აქ გადმოსახლდა და მუშაობა განაახლა. ანკარას ყოველდღე უკავშირდებოდა. მთავრობისა და გენერალური შტაბისაგან ინფორმაციას იღებდა და ელჩებისთვის მიღებებს აწყობდა. იგი ცდილობდა, თავისი ქვეყნისთვის ადგილი დაემკვიდრებინა მსოფლიოში, რომელიც ახალი ომისაკენ მიექანებოდა.

ფურეია გემს ხშირად სტუმრობდა. რუმინეთის მეფე კაროლი სტამბოლში საკუთარი იახტით ჩამობრძანდა. როდესაც მისთვის მიღება გამართეს, ათათურქმა ფურეიას დახმარება სთხოვა და დახვეწილი გემოვნებით გაშლილი სუფრა რომ იხილა, უთხრა: "ქალბატონო ფურეია, მუდამ განვიცდი თქვენნაირი თანაშემწის ნაკლებობას".

ივნისში მეგობრებთან და სტუმრებთან ერთად დიდ სალონში ვახშმობდნენ. ფურეია და ქილიჩ ალი ამ წვეულებების მუდმივი სტუმრები იყვნენ. ივლისის შუა რიცხვებში ეს წვეულებებიც შეწყდა. ათათურქი უკვე გემის დიდ დარბაზში ან გემბანზე გაშლილ შეზღონგზე იწვა და ისვენებდა, წიგნს კითხულობდა, გრამოფონს უსმენდა. ფურეიას ყოველ ჯერზე ახალი წიგნები და ფირფიტები მიჰქონდა მასთან. ზოგჯერ ათა სტუმრებთან საუბარშიც ერთვებოდა. ყველაზე მეტად ენისა და ისტორიის საზოგადოებასთან დაკავშირებული საკითხები და **ჰათაის** პრობლემა აინტერესებდა.

ფურეია ათათურქს უკანასკნელ კრუიზშიც ახლდა თან. გემით დოლმაბაჰჩედან ფლორიაში წავიდნენ, მთელი ბოსფორი შემოიარეს. გემბანის მოაჯირს დაყრდნობილი ათათურქი მისდამი სიყვარულით აღსავსე სტამბოლელებს სალამს უძღვნიდა. ეს იყო მისი უკანასკნელი შეხვედრა ხალხთან, რომელსაც მთელი სიცოცხლე შესწირა. კრუიზის შემდეგ დაღლილი, ღონემიხდილი კვლავ სავარძელში ჩაეშვა.

ერთ საღამოს დოლმაბაჰჩეს წინ ლუზაჩაშვებული "სავანორას" გემბანზე დაწნულ სავარძელში იჯდა და მზის ჩასვლას უმზერდა. მინარეთების უკან ჰორიზონტი განითლებულიყო, თითქოს სტამ-

ბოლი თავისი მეჩეთებით ცეცხლოვან კედელს მიბჯენოდა. ფურე-
იამ ათათურქს წიგნი მიუტანა და იქვე ახლოს ჩამოჯდა.

"გთხოვთ, უთხარით, მუნირი დაუკრან", - სთხოვა ათამ.

ადულიტანტმა გრამოფონზე ფირფიტა დადო. ცოტა ხანში ერთ-
ერთი მინარეთიდან მუეძინის ხმა გაისმა. ეზანი იწყებოდა. გრამო-
ფონი გამორთეს. ყველა მონინებით უსმენდა ეზანს. მუსტაფა ქე-
მალს თავი მეჩეთისკენ მიებრუნებინა. ფურეიამ მის თვალზე
ცრემლი შენიშნა. ერთი წვეთი ლოყაზე ჩამოსრიალდა. თავი რომ
მოაბრუნა, უკვე ეზანიც დასრულებულიყო და თავი ხელში აეყვანა.

"რა სამწუხაროა, რომ არ შეგვიძლია ეზანი გავამეორებინოთ,
ფურეია ხანუმ", - თქვა ხმადაბლა.

"დილის ეზანს დაველოდოთ, ერთად მოვუსმინოთ, ფაშა"

"თქვენ იმ დროს შუა ძილში იქნებით, მე კი მარტოობა ... "- თქვა
და გაჩუმდა. თითქოს უნდოდა ეთქვა, რომ, მიუხედავად ხალხმრავ-
ლობისა, უამრავი მეგობრისა, თავს კვლავ მარტოსულად გრძნობ-
და, მაგრამ სიტყვა აღარ დაასრულა.

რამდენიმე დღეში ათათურქს ისევ აუნია სიცხემ. ფურეია დე-
დასთან რჩებოდა. მან კარგად იცოდა, რომ შუალამისას ტელეფონ-
ნის ზარი კარგს არაფერს მოასწავებდა. ქილიჩ ალი რეკავდა. მე-
ტად აღელვებული იყო. ათათურქს სიცხე ვერაფრით დაუგდეს. ჰა-
კიე ხანუმმა ვარდის ძმარში დასველებული საფენები მოამზადა.
ფურეიამ ეს საფენები და ვარდის ძმარი ისე ჩაიკრა გულში, თით-
ქოს სიცოცხლის ელექსირი ყოფილიყო და იახტისკენ გაეშურა. სა-
ბიჰა გოქჩენი, ჰასან რიზა სიოაქი და ქილიჩ ალი ამ საფენებს ათა-
თურქს შუბლზე, მკლავებსა და ფეხებზე აფენდნენ და დილაშდვე
სიცხის დანევის ცდილობდნენ.

"ფურეია, შენი იახტაზე სტუმრობა უკვე აღარ შეიძლება.
გთხოვ, ეს ვიზიტები შეწყვიტო", - უთხრა მეორე დილით ქილიჩ
ალიმ ცოლს.

"რატომ?" - ჰკითხა აღელვებულმა ფურეიამ.

"მე გაზის კარგად ვიცნობ. არ მოუნდება ამ მდგომარეობაში
ვინმემ ნახოს. მასთან მხოლოდ უახლოესი ადამიანები ვრჩებით,
ჩვენ ყველაფერი ვიცით".

"ეს თავად გთხოვა?"

"ის მსგავსს არასდროს არაფერს იტყვის", - თქვა ქილიჩ ალიმ.

23 იელისს ათათურქის გემი უკანასკნელად დაიძრა. იახტის კა-
იუტიტში უკვე აუტანელი სიცხე იდგა და ათათურქი დაარწმუნეს,
დოღმაბაჰჩეს სასახლეში გადასულიყო. ჰასან რიზამ და ქილიჩ
ალიმ ათას გადასაყვანად საკაცე მოამზადეს, მაგრამ იგი ამის სას-
ტიკი წინააღმდეგი იყო. ამჯერად სხვა გამოსავალი მოძებნეს. ქი-
ლიჩ ალიმ, ისმაილ ჰაქი თექქემ და ერთმა პოლიციელმა ათათურქი
მონწული სავარძლით კატერზე გადაიყვანეს, შემდეგ სასახლის
ქვედა სართულზე ლიფტამდე მიიყვანეს.

ათათურქი ლიფტიდან ოთახამდე თავისი ფეხით მივიდა. შუალა-
მე იყო.

იმ დღის შემდეგ ფურეია ქილიჩ ალის მეტად იშვიათად ნახუ-
ლობდა. ქმარი დოღმაბაჰჩეს სასახლეში ათათურქის სასთუმალ-
თან მორიგეობდა. იშვიათად ტაქსიმის სახლში შეივლიდა, შხაპს მი-
იღებდა, გამოიცვლიდა და კვლავ უკან ბრუნდებოდა.

10 ნოემბერს, როცა თვალეზჩანითლებული ქილიჩი შინ დაბ-
რუნდა, ფურეიას ეს სამწუხარო ამბავი უკვე რადიოდან შეეტყო.
ქილიჩ ალი ფურეიას გადაეხვია.

"ფურეია, ბოლოს, უკანასკნელ ამოსუნთქვამდე ერთი წამით
ადრე, შეცრად თვალეზი გაახილა და თავი მკვეთრი მოძრაობით
მარჯვნივ მოაბრუნა. მე და ჰასან რიზა ვფიქრობთ, რომ მას სურ-
და, სამხედრო სალამი მიეცა უახლოესი მეგობრებისა და თავისი
სათაყვანებელი ერისთვის, რომელთანაც ის ღრმა ფესვებით იყო
დაკავშირებული და რომლისაც სწამდა", - უთხრა ცოლს. ქილიჩი
აქვეთინდა. ფურეია საძინებლიდან გამოვიდა.

იგი თითქოს გაოგნებული იყო იმ ადამიანის დაკარგვის გამო,
რომლის მიმართაც ცხრა წლის ასაკიდან აუნერულ აღტაცებასა და,
აღბათ, ქვეცნობიერად სიყვარულს გრძნობდა. ფურეია დაობლე-
ბულ ბავშვს ჰგავდა, მაგრამ მასთან ერთად ყველა პატრიოტი
თურქი დასტიროდა ათას, რომელმაც მათ თანამედროვე ქვეყანა
აჩუქა და რომლის ადგილსაც უკვე ველარავინ დაიკავებდა.

ანკარაში ფურეიას გაგზავნილი წერილი კვლავ ამ სიტყვებით
იწყებოდა: "საყვარელო დედა და მამა", და აღწერდა 21 ნოემბერს,

როცა ლაფეტზე დასვენებული ათათურქის ცხედარი ეთნოგრაფიულ მუზეუმში გადაასვენეს. ძველი მეომარი - ემინ ფაშა წერილის ამ ნაწყვეტს კვლავ და კვლავ კითხულობდა...

"... ინგლისელი სამხედროები, ფრანგი სამხედროები და კიდევ უამრავი უცხოელი სამხედრო, თქვენ ჩვენი მინიდან საკუთარი სისხლისა და სიცოცხლის ფასად რომ განდევნეთ, სადღესასწაულო სამოსში გამოწყობილები, დაშვებული იარაღითა და დროშებით, თავდახრილები ნელ-ნელა წინ მიიწევდნენ... მუზეუმთან შეკრებილ ელჩებსა და უცხოელ გენერლებს შორის ჩემი ყურადღება ერთმა ხანში შესულმა მამაკაცმა მიიქცია. მან ათათურქის ცხედართან მარშლის კვერთხი მაღლა აწია და სამხედრო სალაში მისცა. თვალზე ცრემლი ჰქონდა მომდგარი. ქილიჩს ვკითხე - ვინ არის ეს ასაკოვანი მებრძოლი-მეთქი? იგი ინგლისის მარშალი ბერდვეუდი ყოფილა, რომელიც ჩანაქვალეში ათათურქის წინააღმდეგ იბრძოდა, დამარცხდა და ცალი ფეხი ამ ომში დაკარგა..."

სტამბოლის წლები

(1939 - 1946)

ათათურქის გარდაცვალების შემდეგ ფურეიამ და ქილიჩ ალიმ ანკარის სახლი დაკეტეს და სტამბოლს დაუბრუნდნენ. თეშვიქიეში, ჰუსრევ გერედეს გამზირზე, გიოზემის სახლში ერთი სართული იქირავეს. რამდენიმე კვირა ბინის კეთილმონწყობას მოანდომეს, შემდეგ კი ფურეიას მეტად მძიმე დღეები დაუდგა. ქილიჩ ალი ღრმა დეპრესიის ზღვარზე აღმოჩნდა. არავის ნახვა, არსად წასვლა აღარ სურდა.

ათათურქის გარდაცვალებასთან ერთად თითქოს ამ ბუმბერაზი ადამიანის არსებობაც დასრულდა. ქილიჩ ალი, რომელიც თხუთმეტ წელზე მეტხანს ანკარაში ყველაზე მნიშვნელოვან თანამდებობებზე მსახურობდა, ათათურქის უახლოესი მეგობარი იყო. ახლა კი აღარაფერს წარმოადგენდა. რესპუბლიკის მეთაურს - ისმეთ ფაშას - ათათურქი არასდროს ჰყვარებია, ამიტომაც დაითხოვა მისი გარემოცვა.

ფურეიამ ყველაფერი იღონა იმისთვის, რომ ქმარი კრიზისიდან გამოეყვანა. რამდენიმე ბანკსა და დაწესებულებაში გავლენიანი ნაცნობები ჰყავდა, ნებისმიერი მათგანი სიამოვნებით მოუძებნიდა სამსახურს ისეთ გამოცდილ პიროვნებას, რომელმაც შესანიშნავად იცოდა სამხედრო დისციპლინა, გამოვლილი ჰქონდა მეჯლისის წევრობა და კარგად იცნობდა სახელმწიფო წყობას. მისთვის მმართველობითი საბჭოს წევრის ან მრჩევლის ადგილიც ადვილად გამოინახებოდა, მაგრამ ქილიჩ ალის ამგვარი შეთავაზებების გავონებაც კი არ სურდა - სამუშაოს არავის სთხოვდა. ფულიც საკმაოდ ჰქონდა. ძვლებური ბრწყინვალეობით თუ არ იცხოვრებდნენ, არც არავის სარჩენი იქნებოდნენ.

"იქნებ შენს დეპრესიას მოგ ზაურობამ უშველოს," - ურჩია ფურეიამ. ქილიჩ ალი დათანხმდა. ნებისმიერ ადგილზე უკეთ იგრძ-

ნობდა თავს, ოღონდ არა სტამბოლსა და ანკარაში. ჯერ პრალაში გაემგზავრნენ, იქიდან კი პარიზში განაგრძეს მოგზაურობა. მთელი ამ ხნის განმავლობაში ორივე მეტად სევდიანი იყო, მაგრამ ახალი ადგილების დათვალიერებამ და უცხო გარემომ ისე იმოქმედა, რომ ვერც კი გაიგეს, როგორ გავიდა დღეები.

მთავარი პრობლემა ფურეიას მხოლოდ სტამბოლში დაბრუნების შემდეგ გაუჩნდა.

"ხუთშაბათს დიდ კლუბში ვახშამზე ვართ მიწვეული", - თქვა ფურეიამ.

"შე არ წამოვალ. მარტო წადი".

"რატომ არ წამოხვალ?"

"ჩემო ფურეია, ერთ დროს კარისკაცები რევერანსით მხვდებოდნენ. ახლა, ალბათ, ზედაც არ შემომხედავენ,"

"ქილიჩ, იყო დრო, როდესაც იმ ხალხს კარგ ფეხის ქირას აძლევდი. ჰოდა, ახლაც მისცემ, თუ საჭიროა. აი, შემდეგ ვნახოთ, მოიხრიან თუ არა ქედს."

"არ მინდა. იქ სხვებიც იქნებიან, არ მომესალმებიან".

"ეგ საიდან მოიტანე? შენ რა დაუშავე?"

"ჩემთან მეგობრობას მოერიდებიან, ვაითუ დღევანდელ ხელისუფალთა ყურამდე მიაღწიოსო".

"ესე იგი, ინენიუს სიკვდილამდე სახლიდან აღარ უნდა გახვიდე?"

"სიკვდილამდე კი არა, ხელისუფლების დამხობამდე".

"დიდხანს მოგინეცს ლოდინი, ქილიჩ", - მიუგო ფურეიამ, - "ვერაფერი გავიგე. თქვენ შორის ასეთი საშინელი მტრობა როდიდან დაიწყო?"

"ათათურქის უკანასკნელ დღეებში ჰასან რიზამ ინენიუსთან კავშირი განწყვიტა. მისი ბოლო ვიზიტისას კი საერთოდ ოთახშიც აღარ შემოუშვა."

"სისულელე ჩაუდენია."

"არ გახსოვს, როგორი გაუბედურებული იყო?"

"მგონი, მას უფრო სხვა მიზეზები ჰქონდა, ვიდრე ათათურქის ავადმყოფობა. ის არ უყვარდა და არ შემოუშვა... მერედა შენ რა? შენ ხომ არ ხარ ჰასან რიზა?"

"მისთვის ყველა ერთი ვიყავით, არცერთი არ ვუყვარდით. მას ახლაც ჰგონია, რომ ჩვენ თუ მოვინდომებდით, შეგვეძლო წინ აღვდგომოდით ათათურქის სასამელისადმი ლტოლვას."

"ქილიჩ, ეს ყველაფერი წარსულს ჩაბარდა. ჩვენ თვალწინ ახალი ჰორიზონტი და ახალი ცხოვრება იშლება. პოლიტიკასთან არანაირი კავშირი არა გაქვს. რა მნიშვნელობა აქვს, ინენიუს უყვარხარ თუ არ უყვარხარ? მოეშვი ამ ეჭვებს, თავი დაანებე. ცხოვრება გრძელდება."

"უკვე აღარაფერი მინდა, ჩემო ლამაზო. არც ჭამა, არც სმა, არც არავისთან საუბარი. მომასვენე, ფურეია! შენ წადი, გაისეირნე. ჩემს მოგონებებთან მარტო დამტოვე."

ქილიჩ ალი სახლის უკანა აივანზე გავიდა, საიდანაც ზღვის ხედი იშლებოდა. მუზეინ სენარის გრამფირფიტას უსმენდა და რაქის სვამდა. ასე ატარებდა დღეებს. თითქოს ზამთრის ძილს მისცემოდა.

ფურეია გამუდმებით იმაზე ფიქრობდა, რა ელონა, საკუთარი ნაჭუჭიდან რომ გამოეყვანა ქმარი. იფიქრა, რომ გიოზემის სახლის სევდიანი ატმოსფეროდან ბალიან სახლში გადასვლა არგებდა. იქნებ ყვავილების მოვლით შეექცია თავი. ერენქოიში ერთ კოხტა სახლში გადავიდნენ, რომელსაც მშვენიერი ბალი ჰქონდა. ქილიჩ ალის სულიერ მდგომარეობას არანაირი ცვლილება არ დასტყობია - კვლავ თავის ოთახში გამოკეტილიყო. ფურეია კი, ახალგაზრდა და სიცოცხლით სავსე, დიდხანს ვერ შეძლებდა ამ ღრმა და ბნელი ორმოს ფსკერზე ყოფნას. ანკარაში გატარებული სამი წლის შემდეგ ფურეიას გული მადლიერებითა და სინაზით იყო სავსე და ახლა კაცთმოყვარეობა არ მისცემდა იმის უფლებას, რომ ქილიჩ ალი ამ უძირო ორმოში მარტო დაეტოვებინა.

პენტიმენტო

(ოსმანოღლუს კლინიკა)

რა უფრო საშინელია ადამიანისთვის - როცა მისი სხეული სა-
ნოლს არის მიჯაჭვული, თუ როცა სულია ოთხ კედელს შუა გამო-
კეტილი? ორივე განცდილი მაქვს და, მერნმუნეთ, მეორე უფრო
ტანჯვის მომგვრელია როგორც თავად ადამიანისთვის, ასევე მის
გარშემო მყოფთათვისაც. აი, ახლა ვწევარ აქ და იოტისოდენა სინ-
დისის ქენჯნასაც არ ვგრძნობ. ჩემი ახლობლები ჩემს ოთახში შე-
მოდიან და რწმუნდებიან, რომ ყველაფერი ისე მიკეთდება, რო-
გორც საჭიროა; შემდეგ მიდიან, თავიანთ სამყაროს, თავიანთ
ცხოვრებას უბრუნდებიან - მე გამირბიან.

ჭლექი რომ შქონდა, რამდენჯერ ვყოფილვარ სარეცელს მიჯაჭ-
ვული. საავადმყოფოს პალატიდან დიდხანს ვუმზერდი დათოვლილ
მთას, ზუსტად ისე, როგორც ახლა, ფანჯარას მივჩერებოდი - ვუც-
ქერდი ფარდას, რომელზეც კინოეკრანივით აისახებოდა ჩემი
ცხოვრება. შემდეგ კვლავ მნახველები მოდიოდნენ. ვიზიტის დრო
რომ ამოინურებოდა, ჩემს ფიქრებთან პირისპირ მტოვებდნენ და
ქრებოდნენ. როცა ჩემს ცხოვრებას ჩაუღრმავდი, მხოლოდ მარ-
ტობა, უმწეობა და ავადმყოფობა შემრჩა ხელში.

მას შემდეგ, რაც ქმრის მიზეზით სულის ტყვეობა განვიცადე,
მივხვდი, რომ ეს ყველაზე მძიმე ყოფილა. სიცოცხლეზე განაწყენე-
ბა სიკვდილს ჰგავს. მაგრამ ცოცხალ ადამიანს ყოველთვის აქვს
ახალი ცხოვრების დაწყების იმედი. სიცოცხლეზე უარის თქმა
იოლი როდია.

10 ნოემბრის შემდეგ ქილიჩ ალის წარმოსადავგ სხეულში თით-
ქოს უმწეო ჩვილი ბავშვი ჩასახლებულიყო. იგი გულში მყავდა ჩა-
რული, მაგრამ არ ვიცოდი, როგორ გამომეკვება, ცხოვრებისკენ
როგორ მომებრუნებინა. გული შემტკიოდა ქმარზე, რომელიც

არასდროს მყვარებია. მისი დახმარება მსურდა, იმ ღრმა ორმოდან ამოყვანა, მაგრამ ვერაფერს ვხდებოდი. ორივე ერთად კიდევ უფრო ღრმად და სწრაფად ვეშვებოდით ფსკერისკენ.

დიახ, მართლაც! ტუსალი სული უმწეო სხეულზე უფრო საშინელი ყოფილა.

ქილიჩ ალი იმ მარშალს ჰგავდა, რომელსაც ჩინ-მედლები ერთი ხელის მოსმით ჩამოერთვა, ქედი მოეხარა და თავი ჩაექინდრა. მისთვის ყველაზე ძვირფასი ადამიანის დაკარგვით გამოწვეულ მწუხარებას ნუგეშს ვერ უძებნიდა. ახლა უკვე თავად გამხდარიყო იმ ბრძანებების მსხვერპლი, რომელთაც სულ ცოტა ხნის წინ თვალის დაუხამხამებლად გასცემდა. უკვე ხედავდა, რომ არც ერთი რეჟიმი ადამიანის სიცოცხლეზე ძვირფასი არ ყოფილა. ვფიქრობ, ადამიანის სიცოცხლის ფასი ათათურქის სიკვდილის შემდეგ გაიგო. სიკვდილის სარეცელთან მყოფისთვის სიკვდილის ანგელოზს რომ გვერდით ჩაეკლო და ეთქვა, ეი, ქილიჩ, ჩემს სურვილს თუ შეასრულებ, მზად ვარ, სანოლში მყოფ შენს მეგობარს სიცოცხლე შევეუნარჩუნო, და მუსტაფა ქემალის სიცოცხლის საფასურად რესპუბლიკა მოეთხოვა, დარწმუნებული ვარ, ჩემი ქმარი ფაშას გადასარჩენად არსებულ რეჟიმს უყოყმანოდ გასწირავდა. იმ რეჟიმს, რომლის დაცვაც თავად იტვირთა.

მაგრამ მუსტაფა ქემალი გარდაიცვალა და სიცოცხლისადმი ქილიჩ ალის სიხარულიც თან გაიყოლა. მე მხოლოდ უსიცოცხლო ნამსხვრევილა შემრჩა ხელში. დარწმუნებული ვარ, ის გაოგნებული იყო ჩემი ქცევით - სამი წლის ცოლ-ქმრული თანაცხოვრების შემდეგ, დედობრივი სინაზით და მზრუნველობით ვექცეოდი. მის სულს სიკვდილის უფლებას არ ვაძლევდი. რა ნაბიჯიც გადაუდგამს - ჭეშმარიტი თუ მცდარი - მაინც სამშობლოსთვის, სამშობლოს სიყვარულის გამო. მას ხელისუფლებაში 10 ნოემბრის შემდეგ მოსულები კი არა, ისტორია გაასამართლებდა. "თავი ანიე, ქილიჩ ალი, - ვუბნებოდი, - შენს თვალებს მწუხარება ნუ დაეცემა. თუ გინდ ნუ მოგვესალმებიან, თუ გინდა კარსაც ნუ გაგვიღებენ, ფარვანასავით ნუ დაგვეტრიალებენ თავს, ნუ მიგვიწვევენ, ნუ დაგვირეკავენ... ახალ მეგობრებს შევიძენთ." ჩემი არსება მხოლოდ ერთი საქმით იყო დაკავებული - როგორმე ქმარი დებრესიიდან გამომეყვანა.

"მაჩქამდე ცოტა გავისეირნოთ, რას იტყვი?" თაშლიქის ყავახანაში ჩაი დავლიოთ და უკან დავბრუნდეთ".

"დალლილი ვარ, საყვარელო. შენ ნადი, თუ გინდა".

"ამბობენ, იტალიიდან თეატრის დასი ჩამოვიდაო..."

"შენ ნადი, მე ადრე დავნვები".

"ბოსფორზე თევზის საჭმელად ხომ არ წავსულიყავით?"

"სრულებით არ მშია. თანაც თევზის გუნებაზეც არ ვარ".

"ქილიჩ, ახალი წიგნი გამოვიდა. ."

"კითხვა არ მინდა, ფურეია. ყურადღებას ვერ ვიკრებ. არ გაბედო, წიგნი არ მომიტანო!"

"იცი, რას ვიზამდი შენს ადგილას? მოგონებებს დავწერდი. განა რამდენი კაცი იყო ასე ახლოს ათათურქთან? სულ თითზე ჩამოსათვლელი. ვინ იცის, რამდენია მოსაყოლი? ასეთი წიგნი ძალიან საინტერესო იქნებოდა. ვფიქრობ, სწორედ შენ უნდა იყო პირველი, ვინც ამას გააკეთებს. მე კი დაგეხმარები".

ცარიელი თვალებით სადღაც შორს ზღვას გასცქეროდა.

"მუზეინი ჩამირთე. ერთი ჭიქა რაქიც დამისხი, ჩემო ლამაზო."

მუზეინ სენარის ერთ ფირფიტას შევარჩევდი და გრამოფონზე ვდებდი. ცოტაოდენ ცივ საუზმესაც ვუმზადებდი რაქისთან ერთად. კიდევ ერთი დღე ჩაივლიდა. ღმერთმა იცის, მერამდენე დღე გადიოდა ასე - პორიზონტის ცქერაში.

"მომხედე, შენი ქმრის გამო ასე როდემდე უნდა იტანჯო? მალე შენ თვითონ ჩავარდები დეპრესიაში და მერე ვინ მოგხედავს?" - მეუბნებოდა ალიე.

"შენ მომხედავ".

"ეჰ, დეპრესიულ ადამიანს მე ვერ მოვუვლი. ერთადერთი კაცის დარდი შემიძლია გავიზიარო და ეს ჩემთვის საკმარისიც არის და საკმარისზე მეტიც".

"ვინ არის ის კაცი, ბერგერი?"

"დიახ, ჩემო კარგო, ბერგერი. მთელ ქვეყანაზე მსხვერპლის გაღება მხოლოდ მისთვის შემიძლია. ფურეია, იცი, მის გარეშე ვერ ვიცოცხლებ".

"იცოცხლებ, ალიე. ყველა სწავლობს, როგორ გაუმკლავდეს ტკივილს. ბებიაჩემმა ქმრის სიკვდილს გაუძლო, ნისამ - ბავშვის დაკარგვას..."

"სიყვარული სულ სხვაა".

"საკუთარი თავი ვინ გგონია, ალიე? თითქოს, ქვეყანაზე შენი და შენი სიყვარულის გარდა მნიშვნელოვანი აღარაფერი იყოს!"

"განა ყველა ასე არ ვართ? ნისა რა, განსხვავდება ჩემგან? სუათი? ჯევათი? დედაშენი?"

"ააა, მოიცა, მოიცა! დედაჩემს და დეიდა აიშეს ნუ ედრები. ისინი განსხვავდებიან. მათ ბევრი რამ გადაიტანეს".

"არც ერთმა არ იცის, რა არის სიყვარული. ისინი იმ ადამიანებზე დაქორწინდნენ, ვინც სხვებმა შეურჩიეს და იძულებული იყვნენ, ჰყვარებოდათ თავიანთი ქმრები. სიყვარულს არ იცნობენ საბრალოები!"

ალიესთვის ყველაზე მნიშვნელოვანი გრძნობა სიყვარული იყო, სიყვარული კი - ბერგერი. ამ კაცის გარდა სიყვარულის ღირსად არავის თვლიდა. როცა ჩემი ოჯახის წევრებზე ვფიქრობ, მეჩვენება, რომ ყველანი ეგოიზმითა და ექსცენტრიულობით გამოირჩეოდნენ. მე ვის უნდა ვუმადლოდე, რომ მათგან განსხვავებით ბუნებრივი და რეალისტი ვიყავი? მამაჩემს? ალბათ, მამაჩემს - მეჩეთის იმამის ვაჟიშვილს, რომელსაც, უკვე შვიდი წლისას, ყურანი თავიდან ბოლომდე ჰქონდა წაკითხული. თუმცა იგი შაქირ ფაშას ოჯახის მორევმა ჩაითრია, სიცოცხლის ბოლომდე ხალხის წიაღიდან გამოსულ, შეგნებულ და განონასწორებულ ადამიანად დარჩა. მართალია, ხელოვნებას და ლიტერატურას ვერ ეზიარა, მაგრამ ტაქტიანი და პატიოსანი იყო. იგი არ ჰგავდა შაქირ ფაშას ოჯახის დანარჩენ წევრებს. არც ენამახვილობითა და ბრწყინვალეობით გამოირჩეოდა. მამაჩემის გენმა ჩემში გაანონასწორა უკიდურესობა და პრივილეგიურობის განცდა, რაც ასე ახასიათებდა დედაჩემის ოჯახს. ერთგულების გრძნობა კი ჩემში როგორც დედისგან, ასევე მამისგანაც უნდა ყოფილიყო გადმოცემული. დედაჩემს ლოგინად ჩავარდნილი ქმარი არ მიუტოვებია. მეც გადავწყვიტე, მფარველობა გამენია თავმოყვარეობაშელახული, ხალხის თვალში გაუფასურებული და გულგატეხილი ქმრისთვის. მაგრამ, მართალი გითხრათ, მისი სიცოცხლისკენ მობრუნება ერთობ ძნელი აღმოჩნდა.

სიცოცხლისკენ მოგრუნება

ქილიჩ ალის სულიერი ტანჯვიდან დასახსნელად ფურეიამ ბანქოს მოთამაშეთა ჯგუფები შექმნა. ისინი კვირაში ხუთჯერ, ღამ-ღამობით, ბეზიქს, პოკერს, ბრიჯს თამაშობდნენ. თავდაპირველად ქილიჩ ალი სახლში სათამაშოდ შეკრებილ სტუმრებთან არც კი გამოდიოდა. მერე და მერე სტუმრებს უკვე გაპარსული და გამონყობილი ხვდებოდა. თანდათან სალონშიც გავიდა, მოთამაშეებს ზურგს უკან იდგა და უცქერდა. ფურეიამ საგანგებოდ გააფრთხილა მეგობრები, რომ ქმრისთვის თამაში არ დაეძალებინათ. ქილიჩ ალი ერთხანს ფეხზე მდგომი უცქერდა მოთამაშეებს, შემდეგ რჩევებს აძლევდა და ბოლოს თამაშშიც ჩაერთო.

ფურეიამ ქმარი კლუბებშიც გაანეწვრიანა. კარგა ხანს, იმის შიშით, რომ ადამიანები მას არაფრად ჩააგდებდნენ, ქილიჩ ალი ასეთ ადგილებში არ დადიოდა. ცოცა ხანში კი კლუბებში სიარულიც დაიწყო და დარწმუნდა, რომ მისი შიში უსაფუძვლო იყო. თუ ანკარაში პოლიტიკური მიზეზებით ზედმეტ პირფრობას ან, სრულიად საპირისპიროდ, ზედმეტად ცუდად მოპყრობას შეიძლება გადაყროდი, სტამბოლელებისთვის პოლიტიკური ილბალი თუ წარუმატებლობა სულერთი იყო; ეს მათ არ აინტირესებდათ.

ფურეია ქმართან ერთად უკვე კვირის ყოველ დღეს თამაშში ატარებდა. შემდეგ ბოსფორის სამიკიტნოებში ვახშობდნენ. პოკერის საღამოები კი ზოგჯერ დილამდეც გრძელდებოდა.

ქილიჩ ალის დეპრესია და გლოვა, როგორც იქნა, თითქოს დასრულდა. მაგრამ ამჯერად დეპრესიამ ფურეიას შეუტია. როცა წარმოიდგენდა, ცხოვრების დარჩენილი ნაწილი სათამაშო მაგიდებთან უნდა გაეტარებინა, ცუდ გუნებაზე დგებოდა.

მანკიერი წრე შეიკრა - საღამოდან დილამდე გაგრძელებული სათამაშო მაგიდები, გვიან ადგომა და კვლავ ბრიჯის, პოკერის, ბე-

ზიქის სამზადისი... კვირის ბოლოს ცეკვა და ვახშამი... ასეთ ცხოვრებასთან შეგუება ფურეიას უკვე უჭირდა.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ძალზე შორს დარჩა მისი ქალიშვილობის დროინდელი მისწრაფებები. ახლა ფურეია ისეთი დიასახლისი დადგა, როგორ მეუღლეზეც ნებისმიერი კაცი თუ იოცნებებდა - ქალბატონი, რომელიც კარგად იცვამდა, მშვენიერ სუფრას შლიდა. ამ როლს სრულებითაც არ უჩიოდა. მაგრამ მხოლოდ ეს როდი კმაროდა. ქილიჩ ალი ცხოვრებას დაუბრუნა, მაგრამ თვითონ უფსკრულისკენ მიექანებოდა და მის დასასრულსაც ვერ ხედავდა. ფიქრობდა, რომ მის სიცოცხლეს აზრი აღარ ჰქონდა. ბოლოს, ამ სიცარიელის შესავსებად ერთი გამოსავალი მოძებნა: ფრანგული ლიტერატურის თარგმნა დაიწყო. ერთხელაც, ახლო მეგობარმა გაზეთ "ვათანში" მუსიკის კრიტიკოსობა შესთავაზა, რადგანაც იცოდა, ფურეია ბავშვობიდან იყო მუსიკით გატაცებული, ვიოლინოსაც მშვენივრად უკრავდა და ყველა კონცერტს ესწრებოდა.

ფურეიამ თავიდან დაიმორცხვა, მაგრამ მისმა ერთი-ორმა სტატიამ იმდენად დადებითი გამოძახილი პოვა, რომ შემდგომი ოთხი წელი გაზეთ "ვათანში" მუსიკის რეცენზენტად მუშაობას მიუძღვნა.

იმ წლებში დეიდა ფაპრუნისამ მაჩქაში რალის აპარტამენტში უზარმაზარი ბინა იქირავა. ამასთან, ბეშიქთაშისკენ მიმავალ ერთ-ერთ ქუჩაზე სამხატვრო სახელოსნო გახსნა. ფაპრუნისა ღრმად ეპრესიისგან ხატვამ იხსნა.

ეს იყო წლები, როდესაც ასპარეზზე გამოვიდნენ ეგრეთ ნოდებული "დ - ჯგუფის მხატვრები". ფაპრუნისაც მათთან ერთად მონაწილეობდა გამოფენებში და საკმაო წარმატებებიც ჰქონდა. ხატვა მასზე ძალიან კარგად მოქმედებდა და დისნულსაც იმავეს ურჩევდა. ოჯახში თითქმის ყველას ჰქონდა ხატვის ნიჭი. ჯევათ ფაშა და შაქირ ფაშა, გარდა იმისა, რომ კარგად ხატავდნენ, მოყვარული ფოტოგრაფებიც გახდნენ. მათმა ფოტოებმა საფრანგეთში ჯილდოებიც მოიპოვა. რატომღაც ფურეიასთვის, ოჯახის სხვა წევრებისაგან განსხვავებით, ხატვა გამოსავალი არ აღმოჩნდა და დეიდა-მისის ეს წინადადება არ მიიღო.

ამ პერიოდში დეიდას სახლში მხატვრები, მწერლები, ინტელექტუალები იკრიბებოდნენ. არც ფურცია აკლდებოდა ამგვარ შეკრებებს. საღამოობით იძულებული იყო კონცერტებს დასწრებოდა, შუადღის შემდეგ მისთვის სასურველ ხელოვანთა შეკრებებში მონაწილეობდა, დილაობით რამდენიმე საათს სტატიების წერას უთმობდა... ქილიჩ ალი და ფურცია კვლავ ერთად იყვნენ.

ფურცია კარგა ხნის წინ შენიშნა, რომ დედამისის ერთ-ერთი ახლო მეგობრის ქმარი მისდამი განსაკუთრებულ ყურადღებას იჩენდა. რადგანაც მამაკაცი მასზე ბევრად უფროსი და თანაც ცოლიანი იყო, ერთხანს საკუთარ თავს არწმუნებდა, რომ ცდებოდა. მაგრამ ამ ელევანტური კაცის ინტერესი დღითი დღე მატულობდა. შევექი ბეის ფურციასთვის საფრანგეთიდან ახალი წიგნები და გრამფირფიტები ჩამოჰქონდა, დეიდამისისთვის - გამოფენათა კატალოგები. მამაკაცი ხანგრძლივად და ხატოვნად საუბრობდა საინტერესო თემებზე. ფურცია კმაყოფილი იყო მისდამი ასეთი დამოკიდებულებით. საოცარ სიამოვნებას ჰგვრიდა, მასზე ასე უფროს, უაღრესად ჭკვიან, განათლებულ და სასიამოვნო კაცს რომ მოსწონდა.

"შევექი ბეის გრძნობებზე რას ფიქრობ?" - ჰკითხა ალიემ.

"გრძნობებს ვერ დავარქმევდი, ეს უფრო ინტერესია".

"ღმერთმანი, ფურცია, შენ რა, სიყვარულს და ინტერესს ერთმანეთისგან ვერ არჩევ?"

"ნამდვილად. გრძნობა, ანუ სიყვარული სულ სხვა რამ არის. შევექი ბეი მხოლოდ ინტერესდება ჩემით."

"ამდენ ქალში რაღა მხოლოდ შენით ინტერესდება?"

"რა ვიცი, ალბათ, ახალგაზრდა რომ ვარ, იმიტომ."

"რეზანიც ახალგაზრდაა, ნანაკაც. . მეც კი ახალგაზრდად ვითვლები."

"შენ პატრონი გყავს".

"შენ რა, არ გყავს?"

ფურცია შეცბა. მართლაც დიდი სისულელე წამოსცდა. თანაც დაოჯახებული ალიე კი არა, თვითონ იყო.

"შენ შეყვარებული ხარ. როცა ქალსა და მამაკაცს შორის სიყვარული გამხელილია, დროის დაკარგვა დაუშვებელია. თანაც, შევექი ბეიც დაოჯახებულია."

“მაგრამ მისი ქორწინება... მხოლოდ ფორმალობად იქცა”.

“ვისთვის არ ქცეულა ფორმალობად?”, - თქვა ფურქიამ. ხმაში ძლივს შესამჩნეველი სევდა ერია. გაურკვეველი იყო, ვის გულისხმობდა -- საკუთარს, თავისი მშობლების თუ ბებიასა და ბაბუას ქორწინებას.

“ფურქია, შევექი ბეი მოგწონს?”

“დიახ, მომწონს. მიმაჩნია, რომ ის ჭკვიანი, ენამოსწრებული და საოცრად კულტურული მამაკაცია. მეტად დახვეწილი ქცევები აქვს. მაგრამ ჩვენ შორის ვერაფერი იქნება. ორივეს ჩვენ-ჩვენი ოჯახი გვაქვს და, თანაც, მისი ცოლი ჩემთვის მეტად პატივსაცემი პიროვნებაა.”

“და შენზე ოცდაათი წლით უფროსი”.

“ასაკს მნიშვნელობა არა აქვს.”

“აჰა, ესე იგი არა აქვს. სწორედ ამის გაგება მსურდა, ჩემო ფურქია. თუ შევექი ბეის ასაკი არ განუხებებს, ესე იგი სხვა სირთულეებს არაფრად ჩათვლი. შენც ამ მახეში გაბმულხარ, ჩემო ლამაზო”.

“იცი რა, ალიე, ბერგერმა ფსიქოანალიზში ცოტა კი გაგარკვია, მაგრამ თავი ფსიქოლოგი ნუ გგონია”.

“ფურქია, მე შენი სხეულის ენას ვხედავ”.

“ეგეც ბერგერისგან ისწავლე?”

“დიახ. დავაკვირდი, მუდამ იმ დივანზე ჯდები, სადაც ის ზის. როცა სალონში შემოდის, თვალები გიბრწყინავს. ოთახში თუ არ არის, თვალები სულ კარისკენ გაგირბის”.

“იმიტომ, რომ”, - გაანყვეტინა სიტყვა ალიეს, “მხოლოდ მასთანაა საუბარი სასიამოვნო, ისიც კითხულობს იმ წიგნებს, მე რომ ვკითხულობ; მასაც უყვარს ის მუსიკა, მე რომ მიყვარს...”

“და ულამაზეს ვარდებს გიგზავნის”.

ფურქია განითლდა და ლარნაკში ჩაწყობილ გრძელ ვარდებს შეხედა.

“ეს ვახშმის გამო მადლობა რომ გადაეხადა, იმიტომ გამოგზავნა”.

“შენ ის გიყვარს. ჩემთანაც რამდენჯერ მოსულა სავახშმოდ, მაგრამ ვარდის მსგავსი არაფერი მინახავს”, - უთხრა ალიემ.

ცხოვრება სტამბოლისთვის დამახასიათებელი სწრაფი ტემპით

მიედინებოდა. გამოფენები, კონცერტები, თეატრები, ვახშმები, ცეკვები და, რა თქმა უნდა, ბანქოს ღამეები. . . შევექი ბეიცი თითქმის ყოველდღე მასთან იყო. ფურეია იძულებული გახდა, ელიარებინა, რომ შევექი ბეის სიყვარულს ამჩნევდა. ამ ფაქტით ძალიან კმაყოფილი იყო, მაგრამ თან სინდისიც ქენჯნიდა. მან იცოდა, რომ შევექი ბეის ქორწინება დასრულებული იყო, მაგრამ მის ცოლს მაინც პატივს სცემდა.

"გთხოვ, ამის გამო ხელს ნუ მკრავ, ფურეია", - უთხრა შევექი ბეიმ. "ეს ქორწინება ჭეშმარიტი გაგებით მრავალი წლის წინ დასრულდა. ჩვენ უკვე დიდი ხანია მეგობრები ვართ. თუ შეიძლება, უფლება მომეცი, შენს სიახლოვეს ვიყო. ჩემი ასაკოვანი სულისთვის შენ ელექსირით ხარ. შენი არსებობა სიცოცხლის ხალისს მმატებს."

ფურეას არ შესწევდა ძალა, წინააღმდეგობა გაენია. ამ სიახლოვეთ თითქოს თავადაც სულიერ საზრდოს იღებდა. დარწმუნებული იყო, რომ, თუ შევექი ბეისთან პლატონური ურთიერთობა ექნებოდა, ამით ზიანს არავის მიაყენებდა. ფურეიას ვინმესთან დარდის გაზიარება სწყუროდა, შევექი ბეი კი მის ირგვლივ მოფარფატე ფარვანას ჰგავდა. ეგ იყო და ეგ!

1945 წლის შემოდგომაზე ფაჰრუნისამ რალის აპარტამენტში პერსონალური გამოფენის მოწყობა გადაწყვიტა. აღფრთოვანებული ფურეია დასახმარებლად მაშინვე დეიდასთან გაჩნდა. გამოსაფენი ნახატები ცალ-ცალკე დააჯგუფეს, სახელოსნოდან რალის აპარტამენტში გადაზიდეს, ჩარჩოებში ჩასვეს. ეს ფაჰრუნისას პირველი პერსონალური გამოფენა იქნებოდა, ამიტომ დიდ მონდომებას იჩენდნენ. სამზადისში ჩართული ფურეია რალის აპარტამენტში რჩებოდა. ფაჰრუნისამ მშვენიერი ტილოები შექმნა, რომელთა უმრავლესობა იმპრესიონისტულ და კლასიკურ ხასიათს ატარებდა. სტამბოლის მეჩეთების ინტერიერი, ნავსადგურები, ნაგები და მენავეები... ყველა ნახატი საოცრად ფერადი და მეტყველი იყო.

ერთხელ, დილით, რალის აპარტამენტში ფაჰრუნისასთან ერთად ნასაუზმევს სიგარეტს ეწეოდა.

"შენთვის რალაც მაქვს სათქმელი, ფურეია", - უთხრა დეიდამ.

"რალაც ძალიან სერიოზული უნდა იყოს".

"დიახ, ძალიან სერიოზულია. არ მოგეწონება, მაგრამ მაინც გეტყვი".

"ნუ მანერვიულებ, რამე პრობლემა გაქვს?"

"მაქვს. პრობლემა შენ ხარ, ფურეია".

"რის თქმა გინდა, ნისა?"

"ვხედავ, შენს ცხოვრებაში, გარდა მშვენიერი წვეულებებისა, დილამდე ბანქოს თამაშისა და მდიდრულ კაბებში სეირნობისა, სხვა აღარაფერი დარჩა. ამას კიდევ რამდენ ხანს აიტან? რალაციის კეთების დრო აღარ დადგა?"

"ფაპრუნისა, რას ამბობ? ბანქოს ჩემი ქმარი თამაშობს. მე გაზეთში ვწერ სტატიებს, "ვათანის" ხელოვნების გვერდის მიმომხილველი ვარ."

"ეს მხოლოდ მოყვარულთა საქმეა. ხელოვნებას სერიოზულად უნდა მიუდგე".

"თავი მომაბეზრა მთელი ჩვენი ოჯახის ხელოვნებით გატაცებაში. განა აუცილებელია, ყველა ხელოვანი გამოვიდეს? ყველა აუცილებლად უნდა ხატავდეს, როიალს ან ვიოლინოს უკრავდეს, რომანს, მოთხრობებს წერდეს? თუ არა და, ადამიანად არ ჩაითვლება?"

"ფურეია, ცხოვრებას კალაპოტი მოუძებნე, ამას შენი კეთილდღეობისთვის გეუბნები."

ფურეია წამოდგა და თავისი ოთახისკენ გაემართა. უკან შირინი დაედევნა: "ფურეია, რატომ ტირი?" - ჰკითხა.

"არ ვტირი, ჩემო შირინაკი. თვალებში თამბაქოს კვამლი ჩამივიდა".

"არაფერიც, განა ეს ცრემლი არ არის?" - თქვა ბავშვმა და ფურეიას ლოყაზე ჩამოგორებულ წვეთს თითით შეეხო.

გამოფენის გახსნამდე რამდენიმე დღით ადრე ფურეიამ თავი შეუძლოდ იგრძნო. ისე გადაიღალა, ფეხზე ძლივსლა იდგა. გამოფენის დღეს სიცხემ აუნია. მაგრამ დალაქთან წავიდა, მაკიაჟი გაიკეთა და ფაპრუნისასთან ერთად სტუმრების მიღებას შეუდგა.

როდესაც ქილიჩ ალი ერენქიოდან მოვიდა, გამოფენაზე უკვე ხალხმრავლობა იყო. ბოლო კვირა ფურეიამ რალის აპარტამენტში გაატარა, ქმარს მხოლოდ ტელეფონით ესაუბრებოდა. ქილიჩ ალიმ

ცოლს დაუნყო ძებნა. ფურეია ფანჯარასთან ვილაცას ესაუბრებოდა. იქით გაემართა.

"ფურეია, რა მოგივიდა! თვალები გიპრიალეხს. სიცხე ხომ არ გაქვს?"

"ჰო, ალბათ, გრიპი მაქვს", - მსუბუქად უბიძგა ქმარს, რომელსაც მისი ჩახუტება უნდოდა. "არ მაკოცო, ქილიჩ, შენც გადაგედება".

"რამდენი ხანია, რაც ასე ავად ხარ?"

"ერთი ორი დღეა შეუძლოდ ვარ. ამ დილით სიცხემაც ამიწია".

"შიგნით შედი და დანექი. სახლში წასვლისას შემოგივლი და ტაქსით წავიდეთ, თორემ გემზე უარესად გაცივდება".

"ნუ ლელავ. არც ისე ცუდად ვარ, როგორც გამოვიყურები. ეს უფრო დალლილობაა. იქნებ, ერთ ჭიქა რაქი მომიტანო".

"ხელები გიხურს. ცოტა ხანში სახლში წავიდეთ", - უთხრა ქილიჩ ალიმ.

"რამდენიმე კვირაა დღევანდელი დღისთვის ვემზადებოდით. სანამ უკანასკნელი სტუმარი არ დატოვებს აქაურობას, არსადაც არ წავალ! გამოფენისთვის დიდი ჯაფა გავწიე. თანაც, მაინტერესებს როგორ გაიყიდება", - თქვა ფურეიამ.

გამოფენა მართლაც შთამბეჭდავი იყო. ნახატების უმეტესობა გაიყიდა. პრესამ არნახული ინტერესი გამოიჩინა. გამოფენას სტამბოლის თითქმის ყველა ცნობილი მხატვარი, მწერალი, ჟურნალისტი, მაღალი საზოგადოების ყველაზე ცნობილი სახეები, ახალგაზრდა ხელოვნებათმცოდნეები ესწრებოდნენ. მათ შორის იყო ცნობილი მწერალი იაშარ ქემალი.

გამოფენა რომ დასრულდა, ფურეიამ დეიდამისის საძინებელ ოთახში გონება დაკარგა. ის მაშინვე თეშვიქიეს კლინიკაში გადაიყვანეს.

მეორე დღეს ფურეიას ჭლექის დიაგნოზი დაუსვეს.

ქლექი, ძარცვა და სიკვდილი

ზამთარში ფურეია თევფიქ სამი ფაშას მეთვალყურეობით მკურნალობდა. ექიმმა ურჩია, ზაფხული სუფთა ჰაერზე გაეტარებინა. ამიტომ ბუიუქადის მწვერვალზე, ფიჭვნარში პატარა სახლი იქირავეს. ფურეია მთელი დღეები იწვა, გარეთ გასვლა ერთი-ორი საათით თუ შეეძლო. დედის გამოგ ზავნილი ნოყიერი სადილის გარდა, ყოველდღე რძეს სვამდა, ახალ კვერცხს, ბევრ ბოსტნეულს, ხილს და ხორცს მიირთმევდა. მისი ერთადერთი გასართობი ფიჭვნარში წოლა, კლასიკური მუსიკის მოსმენა და წიგნის კითხვა იყო.

დასვენება საათობით გრძელდებოდა და ამდენად, ფურეიას ფიქრის დროც თავზე საყრელად ჰქონდა. "ხედავ, ფურეია, ხელოვნებით რომ არ დაინტერესდი, ზუსტად გამოფენის გახსნის დღეს გახდი ავად. ეს ღმერთის ნიშანი იყო," - უთხრა დეიდამ. ასე იყო თუ ისე, ფურეიამ დაიჯერა. გულის სიღრმეში საოცრად ენატრებოდა ხელოვნებისკენ მიბრუნება. ზევიდან რაღაც ხმა ხომ დასძახოდა: შენი ცხოვრება სხვანაირად წარმართე, რამე საქმე გამონახეო. იქნებ, შევქი ბეისთან რომანტიკული ურთიერთობისთვის სჯიდა ღმერთი. ამაზე ფიქრისას ტანში ფრუანტელი უვლიდა, თუმცა ამ საქმეში უცოდველი იყო. ალბათ, ასაკოვან ქალს, რომელსაც სილამაზე და ახალგაზრდობა უკან მოეტოვებინა, დიდ ტკივილს აყენებდა თავისი ქმრის ახალგაზრდა ქალით გატაცება. თავად ისევ საბაჰათინის ცოლი რომ ყოფილიყო და ერთ დღესაც ემინე ხანუმის ადგილას აღმოჩენილიყო, ფიქრობდა, რომ ძალიან დაიტანჯებოდა. ზუსტად იმ დღეს მის მოსანახულებლად მოსულ ალიეს უთხრა:

"იცი რა, ჩემო კარგო, ცოლ-ქმარს შორის ასაკში მართლაც ძალიან დიდი სხვაობა უნდა იყოს. ჩვენი ბებიები სწორად იქცეოდნენ, როდესაც ასაკით უფროს მამაკაცებს მიჰყვებოდნენ ცოლად. როცა მოხუცდებოდნენ, მათ ქმრებსაც უკვე სხვებისკენ გახედვის თავი აღარ ჰქონდათ".

“ეს იმიტომ, რომ, როდესაც ბერდებოდნენ, მათი ქმრები უკვე კარგა ხნის გარდაცვლილნი იყვნენ, ” - უპასუხა ალიემ - “შენს ქმართან ასეთი პრობლემა არ გექნება, ანუ ქილიჩ ალიზე უკვე ვერ იეჭვიანებ”.

“ალიე, დაგავინყდა, რომ ჭლექიანი ვარ? რომელი უფრო ადრე ნავალთ ამ ქვეყნიდან, ჯერ კიდევ გაურკვეველია”.

“აჰ, ფურეია, დედაშენმა ისე გამოგკვება, რომ, ასე თუ გააგრძელებ, ჭლექი კი არა, ნაწლავების გადახლართვა მოგკლავს ან კუჭი გაგისკდება”.

ფურეიას სიცილი აუტყდა. რაც უნდა იყოს, ოჯახში ყველაზე მეტად მაინც ეს გიჟმაჟი დეიდა უყვარდა. ყველაზე მძიმე დღეებშიც კი შეეძლო მისი გამხიარულება. საუბრისას ერთი თემიდან მეორეზე გადახტებოდა, მიუხედავად ასაკისა, ნათელი სახითა და გაცოცხლებული მზერით მაინც ბავშვს ჰგავდა. ჭირვეული, თავქარიანი, მაგრამ მაინც მხიარული ბავშვი იყო.

ალიემ ფურეიას სასათუმალთან მდგარ ვარდებს გადახედა.

“ფურეია, ეს ბალის ყვავილები არ უნდა იყოს. შევექი ბეიმ ხომ არ გამოგიგზავნა?”

“დიახ”.

“ყოველდღე ვარდებს გიგზავნის?”

“ალიე, თუ ასე მოგწონს, ბერგერს ვეტყვი, ზოგჯერ შენც მოგიტანოს ხოლმე.”

“მიპასუხე. ყოველდღე გიგზავნის?”

“ყოველ ორშაბათს და ხუთშაბათს”.

“მერედა, შენი ქმარი არაფერს ამბობს?”

“ასე თქვა, ამ კაცს ალბათ ვარდების ორანჟერეა აქვსო.”

“არ ეჭვიანობს?”

“ალიე, რა აქვს საეჭვიანო? ჩემი დაავადებული ფილტვებით განა ფლირტის თავი მაქვს? მას ჩემზე მეტად უხარია, მე თუ ვინმე მასიამოვნებს”.

“ხნიერი და ლიპიანი კია, მაგრამ მართლაც კარგი ხასიათის ქმარი გყავს. შენი ფასი იცის”. - უთხრა ალიემ.

ფურეიამ იცოდა ქმრის ფასი. ათათურქის გარდაცვალების შემდეგ ძალიან ბევრს ეგონა, რომ ფურეია და ქილიჩ ალი გაშორდებოდნენ. თუმცა, მათ უამრავი ხალხი განაცვიფრეს და ცხოვრებას

ზომიერ სიყვარულსა და პატივისცემაში განაგრძობდნენ. ახალგაზრდა ცოლის ავადმყოფობამ ქილიჩ ალი მეტად დაამწუხრა და მისი მკურნალობისთვის ყველაფერი იღონა. ავადმყოფობის პერიოდშიც კი ფურეია სახლში ქმრის მეგობრებს ინვევდა, რადგანაც შიშობდა, შინ ჯდომა ქილიჩ ალის არ მოებზრებოდა და კვლავ დეპრესიაში არ ჩავარდნილიყო.

1946 წელს ახალი პარტია ჩამოყალიბდა. დემოკრატიული პარტიის დამფუძნებელთა შორის ქილიჩ ალის უამრავი მეგობარი ჰყავდა, რომელთაც პარტიაში განევრინება და აქტიური თანამდებობა შესთავაზეს, მაგრამ ქილიჩმა ყველა ნინადადება უარყო და დემოკრატებთან მხოლოდ მეგობრობას ინარჩუნებდა.

დემოკრატიული პარტიის ლიდერები - ფუათ ქოფრულუ და რეფიქ ქორალთანი - ხშირად მოდიოდნენ და პოკერს თანამობდნენ. მათ გარდა, ფაჰრეთთინ ალთაი და იზეთ ფაშებიც სტუმრობდნენ. ფურეია ზედა სართულზე, თავის ოთახში ნიგნს კითხულობდა და მუსიკას უსმენდა, ისინი კი ქვევით ბანქოს თამაშობდნენ. პატარა სახლი ხალხმრავლობას ვერ იტევდა და ასეთ შემთხვევებში სანაპიროზე ფუათ ქოფრულუს ძმის სახლში ჩადიოდნენ. ფურეიას სისუსტის მიუხედავად ზაფხული მზიარულად გადიოდა.

მთელი ზაფხულის განმავლობაში ფურეიას და ქილიჩ ალის კუნძული ერთხელაც არ დაუტოვებიათ. სექტემბრის დამდეგს საკონტროლო რენტგენის გადასაღებად სტამბოლში უნდა გამგზავრებულიყვნენ. აპრილის შემდეგ ფურეიას პირველად უნდა ჩაეცვა კოსტოუმი. გარდერობიდან ქვედაბოლო გამოიღო, ჩაიცვა და შეჰკივლა. შეკვრა შეუძლებელი იყო. აბრეშუმის კაბის ჩაცმა სცადა. ბოლოს ფარ-ხმალი დაყარა.

"ქილიჩ, მგონი, სტამბოლში ველარ ნავალთ. ველარაფერში ვეტევი", - დაუძახა ქმარს.

"რა თქმა უნდა, ვერ ჩაეტევი, სულ ცოტა, ათი კილო მაინც მოიმატე". - მიუგო ქილიჩ ალიმ. "ისევ ის ტილოს ქვედაბოლო და ფართო ბლუზი ჩაიცვი. ჩემო ძვირფასო, შენს გარდერობს განვაახლებთ. ნავედით".

ფურეიამ ოხვრა-კვნესით ჩაიცვა. ცოლ-ქმარმა დაღმართი ჩაიარა და გზაზე გავიდა, სადაც ეტლი ელოდათ. ის იყო, უნდა ჩამსდარიყვნენ, რომ:

"აჰ, ფულის ნამოლება დამვიწყნია. შენ ჩაჯექი, მე კი ახლავე დადებრუნდები", - უთხრა ქილიჩ ალიმ ცოლს. ქილიჩ ალის შეაგვიანა და. ფურეია აღელდა. უეცრად ქილიჩ ალი გამოჩნდა, მორბოდა. სახე ანითლებული ჰქონდა.

"სკივრის გასალები შენ გაქვს?" - ჰკითხა ცოლს.

"არა. გასალები მე არ მაქვს".

"კარგად დაფიქრდი, ფურეია".

"ქილიჩ, ის გასალები მუდამ შენ გქონდა. რატომ უნდა ამელო?"

ქილიჩ ალის ანითლებული სახე გაფითრებოდა.

გულნასულივით დაენარცხა ტროტუარზე.

"რა მოხდა, ქილიჩ? რა ხდება, ღვთის გულისთვის? სკივრის გასალები მუდამ განჯინის გასალებებთან ერთად არის. იქ ნახე?"

"ვიღაცას სკივრიდან ყუთი ამოუღია".

"რააა!"

"ყუთი არ არის, ფურეია, აღარ არის!"

ფურეიაც სულ გაფითრდა. "ალბათ, ნერვიულობისგან ვერ დაინახე, ქილიჩ, ახლა მე ნავალ და ვნახავ".

"არა, იჯექი, ჩემო გოგო, სკივრი ზუსტად სამჯერ თავიდან ბოლომდე დავცალე და ისევ ჩავეწყვე. ყუთი გამქრალია".

ყუთთან ერთად მთელი ოქრო, ფული, ობლიგაციები და ფურეიას სამკაულებიც გამქრალიყო. ახლა კი ცოლ-ქმარს ჯიბეში მხოლოდ სტამბოლში გასამგზავრებელი ხურდა ფულია დარჩენოდა. ვერ დაეჯერებინათ თავს დატრიალებული უბედურება და გაოგნებულები ისხდნენ, ერთი - ტროტუარზე, მეორე კი - ეტლში.

ქილიჩ ალის შუბლზე ცივი ოფლი ასხამდა. კრიჭა შეკვროდა. ნაცრისფერი ედო. ცახცახებდა. ფურეიას შეეშინდა, ცუდად არ გამხდარიყო.

"თავი ხელში აიყვანე, ქილიჩ - ქონება დავკარგეთ, სული კი არა. რალაც გამოსავალს ვიპოვით. აბა, ადექი, გაიყინები. ეტლში ჩაჯექი და პოლიციასი წავიდეთ", - უთხრა ფურეიამ.

"აღარაფერი დაგვრჩა, ფურეია, სულ აღარაფერი. ნულზე დავრჩით. ნულზე... ნული. ნული. ნული. ნული. ნული".

ლამის ჭკუიდან შეშლილი ქილიჩ ალი და ფურეია, რომელიც ექვსი თვის შემდეგ პირველად გამოვიდა ამხელა გზაზე, პოლიციის განყოფილებაში მივიდნენ. მხოლოდ მაშინდა აღიქვა ფურეიამ ამ

მოვლენის მთელი საშინელება.

ომიანობის წლებში შესაძლო იყო სტამბოლი ოკუპანტთა ხელში დარჩენილიყო. ამის შიშით ქილიჩ ალიმ თავისი ობლიგაციები ოქროზე და ფულზე გადაცვალა. რაც არ უნდა მომხდარიყო, მაინც მის ხელში იქნებოდა - შინ, სკივრში ინახავდა. კუნძულზე სანამ გადმოვიდოდნენ, ფურეია ქმრის დარწმუნებას შეეცადა, თავისი ოქროულობა ბანკში რომ შეენახა. მაგრამ იმ ადამიანებისთვის, ვისაც ანატოლიისა და სტამბოლის ოკუპაცია ჰქონდა გამოვლილი, ბანკის ნდობა იოლი საქმე არ იყო. ბანკი შესაძლო იყო ერთ ღამეში დაკეტილიყო და ოქროც და ფულიც ერთიანად დაეკარგათ. ამიტომაც ქილიჩ ალიმ მთელი ფული და ოქროულობა ფურეიას სამკაულებთან ერთად სადაფის ყუთში მოათავსა, სკივრში ჩადო და კუნძულზე თან წაიღო.

აღელვებულმა ცოლ-ქმარმა პოლიციას მიმართა.

"ხომ გეუბნებოდი? ხომ გთხოვდი, ასე არ შეიძლება-მეთქი? რალაც ნაწილი ბანკში ჩავდოთ-მეთქი. ახლა კი ჩემი ძვირფასეულობაც აღარ დაგვრჩა. ახლა რა ფულით უნდა ვიმკურნალო? შენი სიჯიუტის გამო ჩემი სიცოცხლე სასწორზეა," - არ ცხრებოდა ფურეია.

"ნუ გამაგიჟე, ფურეია! შენი სამკაულების წამოღება თავადვე ისურვე. განა არ ამბობდი, მთელი ზაფხული კუნძულზე ვიქნებით და თან მქონდესო?"

"შენც დამეთანხმე... იქნებ, კლუბში მოგვიხდეს წასვლა და გაიკეთებო, - არ ამბობდი?"

"ვიფიქრე, რომ კარგად ჩაცმა და მოკაზმვა გაგახარებდა. ამის გამო მადანაშაულებ?"

დროდადრო პოლიციის უფროსი შემოდიოდა: "ბატონებო, რაც მოხდა, მოხდა. ახლა გეყოფათ. ეჭვმიტანილთა სახელები მითხარით, რომ ცოტა ხანში საქმე დავინყო. თქვენს სახლში წამსვლელ-მომსვლელები - მოსამსახურეები, ოსტატები, მეგობრები..."

"მეგობრები?" - იკითხა ქილიჩ ალიმ, "ჩვენი მეგობრები ასეთ რამეს არ იკადრებენ."

"ეს გასარკვევია, ბატონო".

"არ იკადრებენ-მეთქი, შვილო, ... ჩემი ვარაუდი შენი საქმე არ არის"

ფურეიამ იგრძნო, რომ საუბარში უნდა ჩარეულიყო: "ბატონო პოლიციელო, ჩემი ქმარი შოკშია. აპატიეთ. ყველაფერი დავკარგეთ... ყველაფერი... ყველა..."

უცბად საშინელი რეალობის პირისპირ აღმოჩნდნენ. ქილიჩი მართალი იყო. პოლიციის განყოფილებიდან რომ გამოვიდნენ, ნულზე იყვნენ. თვის დასაწყისში ქირის გადასახდელი ფულიც კი არ დარჩენოდათ. ერთადერთ იმედად ნაქურდალის პოვნალა რჩებოდათ.

კუნძულის სახლი ორსართულიანი იყო. ქვევით სასტუმრო ოთახი და სამზარეულო იყო, ზედა სართულზე კი - ერთმანეთში გამავალი ორი ოთახი. ერთ ოთახში ქილიჩი ალი იწვა. სკივრი კი ფურეიას აივნიან ოთახში იდგა. ერთ ღამეს სახლში სტუმრები იყვნენ. ქვევით ბანქოს თამაშობდნენ. თორმეტი საათისთვის ფურეია თავის ოთახში ავიდა და დანვა. ერთხანს თვალები გახელილი ჰქონდა და დაინახა, როგორ შეირხა აივნის წინ ლეღვის ხე. იფიქრა, ქარბუქი ამოვარდაო. ადგა და აივანზე გავიდა. საოცარია, მაგრამ ქარი არ ქროდა, ფოთლები არც კი ირხეოდა. როგორც ჩანს, ქურდი მაშინ შემოვიდა, როცა ფურეიას ჩაეძინა და სკივრიდან ყუთიც მაშინ ამოიღო.

ვის შეიძლება სცოდნოდა სკივრში სადაფის ყუთი რომ იდო?

მოსამსახურე ქალის ქალიშვილსაც ჭლექი სჭირდა. ამიტომ ფურეია მასთან განსაკუთრებულ სიახლოვეს გრძნობდა, მუდამ ეხმარებოდა. მიუხედავად ამისა, იქნებ მოსამსახურის ვაჟიშვილი იყო ოხერი? ან, იქნებ ვინმეს ქილიჩ ალის მოგონებების მოპარვა სურდა, ფურეიას ხვეწნა-მუდარით რომ დანერა ამას წინათ? უამრავი კითხვა უჩნდებოდა, მაგრამ პასუხს ვერ პოულობდა.

ფურეია და ქილიჩი ალი იმედებს მხოლოდ მათ ხელში არსებულ უძრავ ქონებაზე ამყარებდნენ. პარლამენტარი რომ იყო, ქილიჩი ალიმ ერთი სომეხი ვაჭრისგან ზეთსახდელი ფაბრიკა შეისყიდა, მაგრამ შეეშინდა, არ ეთქვათ, ათათურქის გარემოცვა თანამდებობას ბოროტად იყენებსო, და სიძის სახელზე გააფორმა. ფაბრიკას სიძე მართავდა. ანგარიში არასოდეს მოუთხოვია ქილიჩ ალის. ფული არ სჭირდებოდა. ქილიჩ ალის დედა და დის ოჯახი ამ ფაბრიკის

შემოსავლით ირჩენდა თავს. დროდადრო ზეითუნის ზეთს უგზავნიდნენ პატრონებს.

პირველად ანგარიში რომ მოითხოვა, ქილიჩ ალიმ კიდევ ერთი შოკი გადაიტანა მაშინ. შენ ამ ფაბრიკაზე არანაირი უფლება არ გაქვს. აქაურობა ჩვენზე რეგისტრირებული. ამ ფაბრიკას ქვეყნის ფული დავახარჯეთო, - უთხრეს.

ქილიჩ ალის ეგონა, გაგიჟდებოდა. უსიამოვნებათა ჯაჭვი არ ნყდებოდა. ადვოკატებისა და მოლაპარაკების ნყალობით, რის ვაივაგლახით შეძლო მორიგება და იმდროინდელი ფულით დისგან ორმოცდაათი ათას ლირამდე მოიპოვა.

ცოლ-ქმარი თავს დატეხილმა უბედურებამ საშინლად დათრგუნა. ქილიჩ ალიმ გადანყვიცა, პარიზში დასახლებულიყო და კომერციისთვის მოეკიდა ხელი. ფურეიას პარიზი რამდენიმე წელი არ ენახა. სიხარულისგან დაფრინავდა. თვეების მანძილზე სანოლს მიჯაჭვული პარიზში შეძლებდა დარდის გაქარვებას. კონცერტებსა და თეატრებში ადგილები დაჯავშნა. არაჩვეულებრივი გამოფენები იყო. ყველაფრის ნახვა სურდა. ვერც ერთ კაბაში ველარ ეტეოდა, ახალ ტანსაცმელს შეიძენდა. ასეთ ფაციფუცში იყო და, ქმარს რომ არ დაეჩემებინა, აქამდე მოგვილწევია, ბარემ ექიმსაც ერგენო, ყველაფერი მართლაც საუცხოოდ იქნებოდა. ფურეიამ ქილიჩ ალის ხათრი ველარ გაუტეხა, ექიმთან მიღებაზე ჩაენერა და... ცა თავზე ჩამოექცა...

ასეთი მეთვალყურეობის, კვებისა და დასვენების მიუხედავად, ფურეია არ განკურნებულიყო. საფრანგეთში გადაღებული რენტგენის სურათი ძალზე ცუდ შედეგს აჩვენებდა. სენი კვლავ ძლიერდებოდა.

ექიმის რჩევით, საფრანგეთის მთიან კურორტზე თხუთმეტი დღით დარჩნენ, ავადმყოფ ფილტვებს სუფთა ჰაერი ესაჭიროებოდა. ქილიჩ ალი ამ ხნის განმავლობაში ცოლს უვლიდა. შემდეგ პარიზში დაბრუნდნენ და ექიმს მიაშურეს.

"ასე არ შეიძლება, მადამ ქილიჩ, სანატორიუმში ხანგრძლივი მკურნალობა გესაჭიროებათ."

"მაგრამ მე ხომ დიდი ხანი გავატარე მთაში, როგორც კუნძულზე, ასევე საფრანგეთში?"

"ამ საქმისთვის დასვენება არ კმარა," - სიტყვა მოუჭრა ექიმმა, "შვეიცარიაში ჩემ მიერ მითითებულ სანატორიუმში იმკურნალეთ. დიდი დრო დაგჭირდებათ, ერთი ან ორი წელი, მკურნალბასა და დასვენებას ერთმანეთს შეუთავსებთ. განკურნებაზე საუბარს მხოლოდ ამის შემდეგ შევძლებთ."

"ახლავე უნდა დავწვე? ნუთუ არ შეიძლება, სამშობლოში დავბრუნდე და ოჯახის წევრები ვნახო?"

"ნადით, ოჯახი მოინახულეთ. ეცადეთ, არ გადაიღალოთ და წამლების მიღება არ შეწყვიტოთ. მაგრამ შემდეგ სანატორიუმშიც უნდა ნახვიდეთ."

"ზაფხულის ბოლომდე კუნძულზე დარჩენა მინდა."

"თუ ასეა, სექტემბრის ბოლოსთვის თქვენთვის ადგილს დაჯავშნი".

ქილიჩ ალი და ფურეია პარიზიდან სტამბოლში იმედგაცრუებულები დაბრუნდნენ. ქილიჩ ალი იძულებული გახდა, მიემართა მმართველთა საბჭოსათვის, რომელსაც ამ დღემდე ზურგს აქცევდა. მადლობა ღმერთს, მთავრობაში უახლოესი მეგობრები ჰყავდა, ვისაც მისთვის დახმარების განწვევა შეეძლო. ცოლ-ქმარს წინ რთული გზა ჰქონდა გასავლელი. ეს გზა წლები გრძელდებოდა. ფურეია არაფრით არ უნდა დანებებოდა ჭლებს.

სტამბოლში დაბრუნებიდან სულ მცირე ხანში ოჯახს კვლავ ახალი ტრაგედია დაატყდა თავს.

ფურეია იმ ღამეს დედასთან რჩებოდა. მეორე დღეს კუნძულზე ბერგერთან უნდა ნასულიყვნენ და ევროპის ტურნესთვის მომზადებული რეპერტუარი მოესმინათ.

ალიე და ბერგერი ოცნლიანი ბობოქარი სიყვარულის შემდეგ ბოლოს და ბოლოს დაქორწინდნენ. მრავალი წლის წინ პოლიტიკური მიზეზებით ქვეყნიდან დევნილმა შარლ ბერგერმა თურქეთს შეაფარა თავი და მას შემდეგ მთელი ცხოვრება სურვილსა და პასაჟის სახლში ვიოლინოს გაკვეთილებს ატარებდა. იმ დღეს ფურეიასთვის გაკვეთილის ჩასატარებლად კუნძულზე ნასულმა ალიე გაიცნო. ერთ-

მანეთი სიგიჟემდე შეუყვარდათ და ასევე საშინლად ტანჯავდნენ ერთმანეთს. მაგრამ მაინც ვერ შორდებოდნენ. ალიემ ბერგერის საყვარელს ესროლა, საკუთარი თავი და ოჯახი შეარცხვინა. ამა-საც არ დასჯერდა, ბერგერი ულუკმაპუროდ დატოვა. სკანდალში გახვეულ კაცთან არავის სურდა ბავშვების, განსაკუთრებით კი გოგონების მიბარება. თუმცა ბერგერი დიდ გაჭირვებაში ჩავარდა, ალიეს მაინც აპატია.

ალიემაც მთელი სიცოცხლე მას მიუძღვნა. მიუხედავად ოჯახის, მეგობრების, ნაცნობებისა და მთელი სტამბოლის დამამცირებელი მზერისა და ჭორებისა, წლების განმავლობაში მას მალულად ხვდებოდა. მაგრამ ბერგერი, ალიეს გარდა სხვებთანაც აბამდა სასიყვარულო კავშირებს. ერთად ცხოვრება ახალდანყებული ჰქონდათ, ახალგაზრდა სომეხი ქალისგან ვაჟის მამა რომ გახდა. ალიემ ესეც მოითმინა.

უამრავი რამ გადაიტანეს ერთად, ბოლოს კი დაქორწინდნენ. ქორწინების ცერემონია შაქირ ფაშას აპარტამენტში შედგა. ალიე გაუჩერებლად ტიროდა. ბერგერი ოჯახის ხათრით გამაჰმადიანდა. კუნძულზე ფიჭვნარში ჩაფლულ პატარა სახლში გადავიდნენ, აქედან მონასტრის ხედი იშლებოდა. იმ პერიოდში უნგრეთის ხელი-სუფლებაში ბერგერის უახლოესი მეგობრები მოვიდნენ. ახლა ცოლ-ქმარი წელებზე ფეხს იდგამდა და ბერგერის ევროპული ტურნესთვის ფულს აგროვებდა. ტურნე უნგრეთიდან უნდა დანყებულიყო. ბერგერი ოცდახუთი წლის განშორების შემდეგ თავის სამშობლოს კვლავ იხილავდა. უზომოდ ბედნიერები იყვნენ. ალიე ფიჭვნარში ჩამალულ პატარა სახლს ჩიტის ბუდეს ამსგავსებდა. ამ ბუდიდან ჩიტების ჟღერტულთან ერთად მთელი დღეები ბერგერის ვიოლინოს შანგები იღვრებოდა.

"როცა უნგრეთში ნავალთ, შენ ბუდაპეშტის ყველაზე ლამაზი ქალი იქნები. ალიე, უნგრელები შეგიყვარებენ, - ეუბნებოდა ბერგერი, - "ყველაზე ლამაზი ქუდები წამოიღე, ქუდი ძალიან გიხდება".

როცა ალიე მონაფის მოტანილ ფულს ყულაბაში დებდა, მას ეკითხებოდა, შევძლებ კი, გამგზავრებამდე ახალი ქუდის შექმნასო?

"თუ ყიდვა გინდა, იჩქარე. ამ თვის ბოლოს მივედივართ. ერთი

კვირის შემდეგ ადგილი უნდა დავჯავშნო, ალიე. კონცერტი ოქტომბრის ათში იქნება. მაგრამ ჩვენ უფრო ადრე ნავიდეთ. უამრავი ვინმე უნდა გაგაცნო, უამრავი რამ უნდა გაჩვენო", - ეუბნებოდა ბერგერი. ოცდახუთი წელია, შორს იყო სამშობლოსგან. ზოგჯერ, ღამ-ღამობით აღელვებისა და სიხარულისაგან ვერ იძინებდა.

"ფურეიას შეატყობინე, ჩემს რეპერტუარს მოუსმინოს. მის გემოვნებას ვენდობი", - უთხრა ალიეს.

"უკვე ვაცნობე, ხვალ ჩამოდის".

სექტემბრის თბილი საღამო იდგა. სახლში ცაცხვის საამო სურნელი იფრქვეოდა. "საიდან მოდის ეს მშვენიერი სურნელება?" - ჰკითხა ფურეიამ დედას.

"უკან ცაცხვის ხე დგას."

ტილეფონმა დარეკა.

"ღმერთო, შენ გვიშველე, ამ დროს ვინ რეკავს? ფურეია, ყურმილი აილე, - უთხრა ჰაკიე ხანუმმა.

ფურეიამ ყურმილი აიღო.

"ალო, დიახ, ეს არის... რა? მე მისი შვილიშვილი ვარ. რა მოხდა?"

"რა ხდება? რა არის?" - ეკითხებოდნენ მშობლები.

"ერთი წუთით გაჩუმდით, კუნძულის ჟანდარმერიიდან რეკავენ, არ მესმის. დიახ... დიახ... როდის?" ყურმილი ხელიდან გაუვარდა. მშობლებს გადახედა. გაფითრდა.

"ჟანდარმერიიდან დარეკეს."

"რა თქვეს?" - ჰკითხა მამამ.

"შაქირ ფაშას სიძე ნაცსადგურთან მომკვდარა."

*

ფურეია ჩაიშხლა. მამა ფეხზე წამოდგა, კანკალებდა.

"მამა, ფრთხილად იყავით, გთხოვთ. რას აკეთებთ? ახლა ცუდად გახდებით".

"მე ახლავე მივდივარ, აიშეს გვერდით უნდა ვიყო". - თქვა დედამ.

ფურეიამ პირველად გაბედა დედასთან უხეშობა.

"არა, დედა, თქვენ აქ დარჩით, მამასთან. კუნძულზე მე და ქილიჩი წავალთ. თქვენ ხვალ ჩამოხვალთ, როცა მამა დამშვიდდება".

კუნძულზე მცხოვრები უახლოესი მეგობრის რეზან იალმანის ნომერი აკრიფა.

"ჩვენთვის ადგილი მოამზადე, რეზან. ძია აჰმედი გარდაიცვალა. თუ სახლში ხალხმრავლობა იქნა, შენთან დავრჩებით".

ყურმილი დაკიდა. თვალებიდან წიაღვარივით მოსდიოდა ცრემლები. ოჯახიდან ერთი ჩიტი კიდევ გაფრინდა. კიდევ ერთი რგოლი გაეხსნა იმ ჯაჭვს, რომელიც მას ბავშვობასთან, ბავშვობის უდარდელ, მხიარულ და ონავარ დღეებთან აკავშირებდა. კუნძულის სახლის ხვავით, ბარაქითა და სინატიფით ნაქარგი კიდევ ერთი სურათი გამოაკლდა მის ცხოვრებას. უეცრად შეიგრძნო ეს დანაკლისი და შეკრთა.

პენტიმენტო

(ოსმანოლუს კლინიკა)

ამ სანოლიდან ნამოვდგები, ყველას გავაოცებ, ყველას, ვინც უკანასკნელ გზაზე ჩემს გასაცლილებლად ემზადებოდა. ადრეც გამოიცვებია სხვები, როცა ავად ვიყავი, როცა პარიზში ოპერაციას ვიკეთებდი და ჩემი გადარჩენის შანსი მხოლოდ ათი პროცენტი იყო. შინაგანი ხმა ჩამძახოდა, დაილუპებო. აკი, ვამბობდი, ვილაც იმქვეყნად გასამგზავრებლად ბარგს მილაგებდა... ნუხელ ალიე დამესიზმრა. რა გეჩქარება, ბოლოს მაინც აქ მოხვალ. ცოტა ხანს მანდ დარჩი, გაერთო, - მეუბნებოდა და სათითაოდ იღებდა ჩემოდნიდან ჩემს ნივთებს, რომლებიც იმ იდუმალმა ხელმა ჩააწყო. სულ ბოლოს ღუმელი ამოიღო, შუა ოთახში დადგა და მითხრა:

"იმუშავე!"

დეიდას ნათქვამი უნდა შევასრულო. ასე იყო, როცა მან ფაპრუნისას დაუჯერა და საიქიოდან მობრუნდა. მეც დავუჯერებ ალიეს და სააქაოს დავუბრუნები, ვიმუშავებ.

სიკვდილი! სიკვდილი ჩემთვის უცხო არ არის. ბაბუაჩემი ბუნდოვნად მახსოვს, პატარა ფარუქს დიდხანს დავტიროდი, ათათურქის გარდაცვალებამ ჩემი ცხოვრება შეცვალა, მაგრამ ყველაზე ცხადად სიკვდილს სწორედ მაშინ ჩავხედე თვალებში, როცა ფილტვები დამიავადდა. უკვე გითხარით, სიკვდილის ხსენებაზე ბერგერი წარმომიდგება თვალწინ.

ქილიჩს ნავმისადგომზე შევხვდი და სალამოს გემით კუნძულზე წავედით. სახლისკენ ჩქარი ნაბიჯით გავეშურეთ. კარი ღია იყო, ჯერ მე შევედი, წინა სალონიდან ხმა მომესმა - მოგუდული, ხანგრძლივი, მწარე ქვითინი, დაჭრილი ცხოველის კვნესას რომ მაგონებდა და გულს მიგლეჯდა. დაუსრულებელი იყო ეს გოდება. დარბაზში შევედი, ვილაც კუბოზე დახრილიყო. ოთახში ბნელოდა, კარგად ვერ გავარჩიე.

"დეიდა, დეიდა აიშე." მობრუნდა და შემომხედა. თმაგანწილი, თვალეზამღვრეული იყო. ეს თვალეზს კი არა, სისხლის გუბეებს უფრო ჰგავდა. ხელში ვერცხლისტარიანი სარკე ეჭირა. ალიე!

"გაცოცხლდება, შეხედე ფურეია, შეხედე სუნთქავს".

"ღმერთო, ეს ბერგერის ცხედარი ყოფილა, ბერგერი ყოფილა".

ქილიჩ ალი ჩემ უკან იდგა. ხელი შემაშველა, თორემ წავიქცეოდი. ფეხის ხმა შემომესმა. ოთახში დეიდა აიშე, ძია აჰმედი, ერდემი და წერმიდილი შემოვიდნენ.

"ყოველგვარი ტანჯვა-წამების გარეშე მოკვდა, არც თვითონ უწვალა, არც სხვები გაანვალა. ყველანი ამ გზის მგზავრები ვართ, ჩემო გოგონა, ალიეს ეს ვერაფრით შევაგნებინე".

"როგორ მოხდა," - იკითხა ქილიჩ ალიმ. რატომღაც ცოცხლებისთვის უღარესად მნიშვნელოვანია იმის დაზუსტება, როგორ მოკვდა ადამიანი. ყველა დეტალს გამოიკითხავენ და დანვრილებით იხსენებენ.

"დილით ბუდაპეშტში გასამგზავრებლად ბილეთები უნდა შეეკვეთათ, ეტლი ვერ გააჩერეს და გემისთვის რომ მიესწროთ, მთელი გზა ირბინეს", - დეიდამ ხმას დაუნია და ალიეზე მიმანიშნა, "როგორც ყოველთვის, დროულად ვერ გაემზადნენ, სარაილიპანიმის სანაყინესთან მკერდში ტკივილი იგრძნო, მაშინვე შიგნით შევიდნენ, ბერგერი იატაკზე დაანვინეს. ალიემ საკინძე შეუხსნა, ცდილობდა, ბერგერისათვის სული ჩაედგა, მკლავებს უმოძრავებდა, იქნებ სუნთქვა დაიწყოსო, მაგრამ უშედეგოდ."

ალიეს მივუახლოვდი. ბერგერს თეთრი პერანგი ეცვა. კუბოს სახურავი ახდილი ჰქონდა. ვხედავდი, ბერგერი მშვიდად იყო. ალიეს კვლავ სარკე ეჭირა.

"თერთმეტი საათის შემდეგ ცხედართან დგას. სარკით ხელში ბერგერის გაცოცხლებას ელის", - მითხრა ძია აჰმედმა.

"ალბათ, გაგიჟდა", - ეს ერდემის ხმა იყო. შევკრთი. არა, არ გაგიჟებულა, ის ყოველთვის ასეთი იყო - უზომოდ მგრძნობიარე, უზომოდ იმედიანი და უზომოდ მელანქოლიური.

შემდეგ მე და ალიე ერთად ვაკვირდებოდით ბერგერს. ჩემი ცრემლები ძველი მეგობრისა და ბიძის თეთრ პერანგს ეცემოდა.

ბერგერი, ჩემი უსაყვარლესი მოძღვარი... ხელოვნება თვით სრულყოფილებაა და მისგან სანაცვლოს ნუ ელიო, ასე მასწავლიდა. ხუთი წლის ვიყავი, როცა პირველად მის წინ დავდექი და ხელში ხემი ავიღე.

"უნგრეთში მეფის წინააღმდეგ შეთქმულებაში მონაწილეობდა. სტამბოლში გამოქცეულა, სასახლეში მეჯით ეფენდის შვილებსა და უფლისწულებს ამეცადინებდა, ნადირ ნადისა და რემზი ფაშას შვილებსაც ის ასწავლის, თუ გსურთ, ფურეიამ ვიოლინოს დაკვრა ისწავლოს, ბერგერზე უკეთესს ვერ იპოვით", - თქვა ბებიარჩემმა.

მის წინ ვიდექი და მუხლები მიკანკალებდა. ხელი მომკიდა და ჩემი ხელი ვიოლინოს სრიალა ზედაპირს შეახო, მომაფერებინა. ხე არაჩვეულებრივად ნაზი მეჩვენა - გამიკვირდა. კანკალმა გამიარა.

"ფურეია, ლოყა ვიოლინოს მიადე და მოუსმინე, ის მშვენიერ ამბებს მოგიტხრობს", - მითხრა ბერგერმა. "შეიყვარე იგი, ფურეია, შეიყვარე, შეიგრძენი, მისი ნაწილი გახდი!"

თავად კი ალიე შეიყვარა, შეიგრძნო და მის ნაწილად იქცა. ბერგერი ამქვეყნად ყველაზე საოცარი ფილოსოფოსი და ყველაზე საოცარი პედაგოგი იყო.

"ალიე, მოდი, საყვარელო, შიგნით შევიდეთ, ნუ მანყენინებ". მას ჩემი არ ესმის. გათენებამდე სატრფოს თავთან იდგება იმ იმედით, იქნებ გაიღვიძოსო.

"ბოლო ხანს ამ კონცერტისთვის ემზადებოდა, ძალზე ლელავდა, ევროპულ ტურნეს უნგრეთიდან იწყებდა", - თქვა ძია აჰმედმა.

შუალამე დადგა, ყველა დასაძინებლად წავიდა.

"ფურეია, შენც უნდა დანვე, დღეს მეტისმეტად დაილაღე", - მითხრა ქილიჩ ალიმ.

"მას ვერ მივატოვებ. თუ საჭირო გახდა, სალონში დავიძინებ".

"ბავშვივით ნუ იქცევი, ფურეია, შენ აუცილებლად უნდა დანვე, დაიძინო, თორემ ისევ სიცხე აგინევს, სალონში მე დავჯდები".

"თქვენ წადით, დაიძინეთ, ალიესთან მე დავრჩები", - მითხრა ალთემურმა - ქილიჩ ალის უმცროსმა ვაჟმა.

"ფურეია, გპირდებით, ალიეს არ მივატოვებ".

დარბაზიდან გამოვედი. კვლავ არ წყდებოდა მოგუდული, შემადრწუნებელი კვილის მსგავსი კვნესა. ისევ მივბრუნდი და დარ-

ბაზში შევიხედე. ალიე სარკით ხელში ცხედართან იჯდა. იგი ფაიფურის ნატიფ სამშვენისს წააგავდა.

დაკრძალვის შემდეგ შინ რომ დაებრუნდით, ალიემ ოთახში შემიყვანა და კარი ჩაკეტა.

"რალაც უნდა გაჩვენო, პირობა მომეცი, რომ არავის ეტყვი".

"გპირდები".

ლენტით შეკრული ვარდისფერი ხავერდის კოლოფი მოიტანა. ნელ-ნელა შეხსნა ლენტის, კოლოფში ოქროს მონეტები იდო. ოქროსანოლზე დაყარა.

"დავთვალე, აქ ზუსტად ორასი ოქროა".

"ძვირფასო, ეს რა არის?"

"ეს მე და ბერგერმა შევაგროვეთ. როცა მონაფეს ფული მოჰქონდა, თითო ოქროს ვყიდულობდი. უნგრეთში სამოგზაუროდ და ევროპული ტურნესათვის ვინახავდი".

ალიეს ვუცქერდი.

"ფურეია, ახლა ეს ოქრო ჩარლის უნდა მივცე. მინდა, შენც ჩემთან ერთად წამოხვიდე".

"ჩარლი ვინ არის?"

"ბერგერის შვილი".

"კარგად დაფიქრდი, საყვარელო, თუ გსურს, ნახევარი მიეცი, რალაც ნაწილი შენც ხომ გეკუთვნის?"

"მთლიანად მივცემ, ის ჩემი საყვარელი მეუღლის შვილია".

"მაგრამ ის ჯერ პატარაა, ამ შესეს ვერ გაიგებს."

"როცა გაიზრდება, გაიგებს", - მითხრა ალიემ. ვიცოდი, აზრს ვერ შევაცვლევინებდი, მანამ არ მოისვენებდა, სანამ ჩანაფიქრს არ აისრულებდა. ხელში ვარდისფერი კოლოფი დავიჭირე და სახლიდან გავედი. როცა გვეკითხეს, სად მივდიოდით, ეკლესიაში სურს წასვლა, ნუ შეანუხებთ-მეთქი, - ვუთხარი. ორთაქონში წავედი. ცუდად შეგვხვდნენ. ალიემ ოქრო გადასცა, უნდოდა, პატარა ბიჭს მოხვეოდა, ის კი ტირილით გარბოდა, უზარმაზარი, ღია ყავისფერი თვალები და მამასავით მგრძნობიარე სახე აქვს. ალიე ტირის, ბავშვს ეძახის. ბავშვი კი გაურბის.

"გთხოვთ, ნახვიდით", - გვეუბნება დედა.

„ეჰ, ალიე, უფულოდ დარჩი, მთლიანად არ უნდა მიგეცა. მად-
ლობაც არ უთქვამთ, ახლა რაღას იზამ?“

ამას გულში ვამბობ. შინ ვბრუნდებით. ალიე კონიაკის ბოთლს
იღებს და თავის ოთახში შედის.

მხოლოდ ბერგერი არ გარდაცვლილა, მასთან ერთად ალიეც
მოკვდა. ბერგერი კუნძულზე დაკრძალეს. ალიე კი ცოცხალ ცხე-
დარს დაემსგავსა.

ეი, სიკვდილო, გამშორდი. ხედავ, სიზმარში ჩემოდნიდან ჩემი
ნივთები ამოალაგეს და თავ-თავის ადგილზე დაანყვეს. ბორდოს-
ფერი შარფი მომახურეთ. აი, ასე გავეშურები 1947 წლის შემოდგო-
მისკენ, როცა კიდევ ერთხელ აღვდექი ფერფლიდან.

ლეისინი (1947 - 1949)

ფურეია ლეისინის სანატორიუმში მკურნალობდა. ეს იყო ტიპური შვეიცარიული მთის კურორტი. ინვა და უცქერდა მთების მწვერვალებს, რომლებზეც ნისლი ჩამონოლილიყო, უყურებდა ფიჭვებით მორთულ ფერდობებს, რომლებიც მზეზე ბროლივით ბრწყინავდა. ყველაფერი იმდენად სუფთა, ქათქათა და ნმინდა ჩანდა, შეუძლებელი იყო, აქ არ განკურნებულიყავი.

“თუ აქაურობამაც ვერ მიშველა, მაშინ ვერასდროს ვიქნები კარგად”, - გაიფიქრა ფურეიამ. კუნძულზეც, სადაც ხშირად სეირნობდა, ასეთი ფიჭვნარი იყო, მაგრამ იქ მუდამ ესმოდა მჩქეფარე ცხოვრების ხმაური, სუნთქვა. მუდამ მოდიოდნენ მეგობრები, საუბრობდნენ, სიგარეტს ეწეოდნენ. ახლა კი, ამ მდუმარე სითეთრეში, ბუზიც არ დაფრინავდა, იშვიათად, თეთრ სამოსში გამოწყობილ ქეთანს ნამალი მოჰქონდა ან თეთრწინსაფრიანი, ლოყანითელი შვეიცარიელი გოგონა შემოივლიდა ხოლმე ლანგრით ხელში. მეტი არავინ - თითქოს დრო გაჩერებულიყო.

ნეტავ, როცა ნიგნის კითხვა და მუსიკის მოსმენაც მომბეზრდება, ეს თეთრი სამოთხე თეთრ კოშმარად ხომ არ გადამექცევაო, ფიქრობდა ფურეია.

თხუთმეტი დღე ფურეიასთან მნახველებს არ უშვებდნენ. ახალგაზრდა ქალი მდუმარე, თეთრ სამყაროში საკუთარ თავთან მარტო დარჩენილიყო. ყველაფერთან ერთად უსუსურობასაც გრძნობდა. ცხოვრება არარაობად ეჩვენებოდა. სიკვდილი იმდენად სწრაფად ახლოვდებოდა, რომ ადამიანის მთელი ძალისხმევა ფუჭი ჩანდა. მუსტაფა ქემალი გაახსენდა. კაცი, რომელმაც ათი მილიონი თურქი გადაარჩინა, ბედისწერას კი ვერ გაუმკლავდა, ფურეია ოცი წელი აკვირდებოდა მის ყველა გამარჯვებას, ყველა ამბოხსა და და-

მარცხებას; აკვირდებოდა კაცს, რომელიც ცხრა წლიდან უყვარდა. ექიმებმა იგი ვერ გადაარჩინეს და ახლა ფურეიას შველას ცდილობდნენ. ნეტავ, თუ უშველიდნენ? სიკვდილი ფურეიასთან შეტისმეტად ახლოს იყო. რატომ?!

სიკვდილმა ბერგერიც სამშობლოში დაბრუნებამდე ათი დღით ადრე წაიყვანა. ამ დაბრუნებას ხომ იგი ოცდახუთი წელი ელოდა. რატომ?!

სიკვდილი ალიესაც მიუახლოვდა. ქორწინების დღეს იგი თავს უბედნიერეს ადამიანად გრძნობდა, რამდენიმე წლის შემდეგ კი მომაკვდავს დაემსგავსა. თითქოს, მის თმასაც დაეკარგა სიცოცხლე. მისი ქერა და ფაფუკი თმა აწეწილ, გამომშრალ ჩაღას წააგავდა, აღარც ცისფერ თვალელებში ჩანდა ბავშვური გაოცება და სიხალისე.

დიახ, წუთისოფელი მართლაც არარაობა იყო. დღეს ხარ, ხვალ აღარ იქნები და, თუ დღეს ყოფნა მაინც გინერია, ეს არსებობა ხალისიანი, სიცოცხლით სავსე უნდა იყოსო, - ფიქრობდა ფურეია

თავის ცხოვრებას უღრმავდებოდა, ხვდებოდა, რომ მრავალი წელი უზარმაზარ სიცარიელეში გაუტარებია. მას შემდეგ, რაც ბავშვობა დასრულდა, მუდამ შემთხვევითობის დინებას მინდობილი, გაუცნობიერებლად იღებდა გადანყვეტილებას. მოვლენები ტალღებივით მოდიოდნენ, მასაც აიტაცებდნენ და მიჰყავდათ. ფურეიაც ყველაფერს ეგუებოდა.

თხუთმეტი დღის განმავლობაში ფურეია სრულ სიმარტოვეში იყო, თეთრად შემოსილ ფიჭვნარში სეირნობდა და ფიქრობდა. თუ ამ სენს დაძლევა, ცხოვრებისთვის რაღაც მიზანი უნდა მოეძებნა. აუცილებლად რაღაცით უნდა დაკავებულყო. ბავშვის გაჩენა უკვე გვიან იყო. მაგრამ ადამიანის ცხოვრებასთან დამაკავშირებელი სხვა ძაფებიც მოიძებნებოდა. ალიეს სიცოცხლესთან სიყვარული აკავშირებდა, ფაჰრუნისა ხელოვნებამ იხსნა, დედამისი, ისევე, როგორც ბებია, შვილებისთვის ცხოვრობდა... მასაც უნდა მოეძებნა რაღაც, თუ იცოცხლებდა. . თუ...

თხუთმეტი დღის შემდეგ ლოყანითელმა გოგომ ოთახში თავი შემოყო:

"მნახველი გყავთ, მადამ, სალონში გელოდებათ. აქ მიიღებთ თუ ქვევით ჩამოხვალთ?"

"ვინ არის?"

"ერთი ბატონია. სახელი ვერ დავიმახსოვრე".

"ქილიჩ ალი არ უნდა იყო", - გაიფიქრა ფურეიამ. "თუ სიურპ-რიზის გაკეთება მოინდომა და აქ ჩამოვიდა, ქმარი ვარო, იტყოდა".

"თხუთმეტი წუთი დამაცადეთ, მოვემზადები, შემდეგ ზევით ამოიყვანეთ".

ფურეია სააბაზანოში შევიდა, თმა კეფაზე შეიკრა და სახეზე ფერუშარილი წაისვა. შემდეგ სანატორიუმში ჩასვლის დღეს ნაყი-დი ვარდისფერი ხალათი მოიცვა. სარკეში ჩაიხედა. სულაც არ ჰგავდა ავადმყოფს, ქლექიანს. სარკეში საკუთარ ანარეკლს გაუ-ლიმა.

ამ დროსკარზეც დააკაკუნეს.

"მობრძანდით", გასძახა ფურეიამ. კარი რომ გაიღო, ჯერ ვარ-დები გამოჩნდა... გრძელი ლეროები და ვარდისფერი კოკრები.

"შევექი ბეი!"

"დიახ, ჩემო მშვენიერო".

"აქ რას აკეთებთ?"

"ერთ ძალიან ლამაზ ქალს ვეძებ".

"მობრძანდით". ფურეია ილიმებოდა.

"არა, არა... ნუ მომეხვევით, გთხოვთ, შევექი ბეი, ეს სწორი არ არის, მიკრობი..."

კაცმა ფურეიას ნატიფ სხეულზე ძლიერი ხელები მოჰხვია.

"ამხელა გზა გამოვიარე. ალბათ, სამი მეტრის დაშორებიდან არ მომესალმებით".

"მე თქვენი ჯანმრთელობისთვის..."

"ჩემი ჯანმრთელობა შენთან ახლოს ყოფნას ნიშნავს".

შევექი ბეიმ ფურეიას ყვავილებთან ერთად წიგნები, კოლოფით შოკოლადი, რადიო და სუნამო მიართვა.

"არაჩვეულებრივი ხედია", - თქვა შევექი ბეიმ.

"დიახ, მართლაც ასეა. ეულად დარჩენილი ადამიანისთვის ერ-თადერთი ნუგეში ეს ხედია".

"ფურეია, მარტო არ უნდა იყო."

"სხვა ავადმყოფებთან საუბარი არ მსიამოვნებს. მათთან საერ-თო არაფერი მაქვს".

"ვალდებული არა ხარ, მათ ესაუბრო, მე მესაუბრე, როგორც ძველად".

"აქ რამდენ ხანს დარჩებით?" - ჰკითხა ფურეიამ.

"სანამ აქედან არ გამოხვალ".

"შესაძლებელია, ორი წელი დავრჩე".

"მაშინ, მეც ორი წელი დავრჩები".

"შევქი ბეი!"

"ლეისინში სახლი ვიქირავე".

"ყოველთვის არ მაძლევენ მნახველთა მიღების უფლებას".

"როცა ნებას დაგრთავენ, მაშინ შეგხვდები".

"ეს სიგიჟეა!"

"სიყვარული ცოტათი სიგიჟეს წააგავს".

ფურეიამ ეს იცოდა. ალიესგან გაეგო, რომ სიყვარული მართლაც სიგიჟეა.

"მე. . მე. ."

"შენ მე არ გიყვარვარ. არა უშავს. ჩემი სიყვარული ორივეს გვეყოფა. ერთადერთი, რასაც ვთხოვ, ხელს ნუ მკრავ, ნუ მომიშორებ. ცხოვრება მეტად ხანმოკლეა, ფურეია. თუ ადამიანმა იცის, რა სურს, ამისთვის უნდა იცოცხლოს. მე შენ მიინდობარ, მოთმინებით დაველოდები იმ დღეს, როცა შენც მოგიინდები".

"შევქი ბეი, ჩვენ დაოჯახებულები ვართ... გარდა ამისა, მე ჭლეკიანი ვარ".

"განკურნებამდე აქ დავრჩები. რა არის ამაში ცუდი?"

ფურეიას უნდოდა, რაღაც ეთქვა, მაგრამ შევქი ბეიმ ხელი ჩასჭიდა. "ნუ მეტყვი, ხალხი რას იფიქრებსო. მე ასაკოვანი ვარ, შენ - სწეული, შესაძლებელია, არც კი დაგვრჩეს ირგვლივ მყოფთათვის დრო".

ფურეია სალამომდე სავარძელში იჯდა. ხელში ვარდები ეჭირა. ფანჯრიდან მოჩანდა თეთრით მოცული მიდამო, რომელსაც ნელ-ნელა ცისფერი, შემდეგ კი ნაცრისფერი დაედო. დაინახა მოფარფატი ფიფქები და ფიჭვები, რომლებიც მთვარის შუქს ირეკლავდნენ, მიხვდა, სალამო დამდგარიყო.

ისევ მოვლენების დინებას მიჰყვებოდა. საკუთარი თავისთვის არც კი უკითხავს, რა სურდა და რა არა. თითქოს, ვიღაც მართავდა

მას. კვლავ სიცარიელეში იყო. უცებ რაღაც მოესმა. შორეულ ექოს ჰგავდა. ხმა თანდათან ძლიერდებოდა. ბოლოს გარკვევით გაიგონა: "შესაძლებელია, დრო აღარ დაგვრჩეს".

*

შევქი ბეი ყოველ დღით ათ საათზე მოდიოდა და სადილამდე რჩებოდა. ყოველ ჯერზე ფურეიასთვის ახალი ყვავილები, ჟურნალები, შოკოლადი და ნამცხვარი მოჰქონდა. ხელოვნებაზე, პოლიტიკაზე და მსოფლიოში მომხდარ ამბებზე საუბრობდნენ, ბოლო ხანებში ნაკითხულ ნიგნებზე მსჯელობდნენ. შევქი ბეი მიდიოდა და ფურეია კვლავ მარტოობასა და ფიქრებში იძირებოდა.

ერთხელ, კარზე ფრთხილად დააკაკუნეს. "მობრძანდით, შევქი, აბა, დღეს რომელი ყვავილები მომიტანეთ", - თქვა ფურეიამ, კარისკენ მიბრუნდა და გაშეშდა. კართან დაბნეული იაკუბ კადრი ქარაოსმანოლლუ იდგა. იგი ელჩად იყო ბერნში.

"მობრძანდით, იაკუბ კადრი ბეი", - თქვა ფურეიამ კანკალით.

"თქვენს სანახავად მოვედი, ფურეია ხანუმ, ლემანმა დიდი სიყვარულით მოგიკითხათ". იაკუბ კადრი დარცხვენილი ჩანდა.

"ძალიან კარგი. შევქი ბეიც შვეიცარიაში ყოფილა. მითხრა, დღეს შემოგივლიო, ის მეგონეთ". ფურეია ოდნავ განითლდა.

ერთმანეთის პირისპირ დასხდნენ და საუბარი დაიწყეს. იაკუბ კადრიმ თურქული გაზეთები მოუტანა. ქვეყანაში საქმე რიგზე ვერ იყო. რესპუბლიკის სახალხო პარტიამ ბოლო არჩევნებზე ხალხის ნდობა დაკარგა. ხალხი კატეგორიულად ითხოვდა ცვლილებებს. იაკუბ კადრი, როგორც ელჩი, საკუთარი აზრის გამოთქმას ვერ იდებოდა, მაგრამ ჩანდა, რომ ცვლილებას ისიც ემხრობოდა.

"ეზოში აღმიანი მანქანა რომ დავინახე, მივხვდი, შენთან იაკუბ კადრი მოსულიყო, ამიტომ უკან გავბრუნდი", - უთხრა შევქი ბეიმ მეორე დღეს.

"ტყუილად შენუხებულხართ, შევქი, მაინც მოვახერხე ყველაფრის გაფუჭება", - მიუგო ფურეიამ.

შევქი ბეის ნასვლის შემდეგ ფურეია ჩაფიქრდა, ნეტავ, ვისთვის რის დამალვას ცდილობდა? მათი ურთიერთობა ხომ მხოლოდ ასაკოვანი კაცის მიერ ახალგაზრდა ქალის მიმართ გამოვლენილი აღ-

ტაცება იყო. ეს მეგობრობის საზღვრებს არ სცილდებოდა და ფურეიაც კმაყოფილი ჩანდა. საუბრისას შევეჩი ბეი ფურეიას ხელზე ხელს მოუჭერდა ხოლმე, ფურეია კი მას შევეჩის ეძახდა. ამაზე შორს აღარ წასულან. მაგრამ ორივე დაოჯახებული იყო და ასეთი ურთიერთობაც კი ცოდვად ეთვლებოდათ. თუმცა ურთიერთობის ყველაზე სასიამოვნო მხარე სწორედ ეს ცოდვის განცდა იყო.

ფურეიამ დედის წერილი ერთი ამოსუნთქვით გადაიკითხა:

"ჩემო გოგონა, შაქირი კვლავ დაქორწინებას აპირებს. არ ვიცი, ამ ბიჭს რა მოვუხერხო. ჩანს, პირველი ქორწინების შემდეგ ჭკუა მაინც ვერ ისწავლა. პირადად მე ამ ქორწინების წინააღმდეგი ვარ. ახლახან დაშორდა ცოლს. მამაშენი, როგორც ყოველთვის, არ ერევა. ეს კი შაქირსაც ძალას მატებს. კარგად იცი, ლამაზმანები მამაშენის სუსტი წერტილია. ის გოგოც ურიგო არ არის. ქერა, თეთრი, ფითქინა ქალიშვილია. მამაშენმა რომ დაინახა, ასე თქვა, იყოსო, დაქორწინდესო, სახლში ახალი სიცოცხლე, ახალი მზიარულება შემოვაო. ემინ ფაშა კაცს სულს ამოხდის. შაქირმა პირობა მომცა, რომ ექვსი თვე მოიცდის, კარგად დაფიქრდება, გოგონას გაიცნობს. ამ თემაზე ექვსი თვის შემდეგ ვისაუბრებთ".

ფურეიამ სტამბოლის ჭორები სწრაფად ჩაიკითხა. დედამ ყველაზე საინტერესო თემა ბოლოსთვის შემოინახა: "ალიეს მდგომარეობა სულ უფრო უარესდება. კონიაკის ჭიქა ხელიდან ვერ გავაგდებინეთ. თითქმის მთელი დღე მთვრალია. დედაჩემი თავიდან ხმას არ იღებდა. ფიქრობდა, უბედურებას ასე მაინც დაივიწყებსო. მაგრამ ახლა მისი ჯანმრთელობა აღელვებს, ძლივს დავითანხმეთ და ახლა ლონდონში ფაპრუნისასთან მიემგზავრება. როცა ამ წერილს მიიღებ, ის უკვე ლონდონში იქნება. აუცილებლად გინახულეებს. ფურეია, გთხოვ, ესაუბრო. იქნებ ცხოვრება ააწყოს. თუმცა შენი დეიდაა, მაგრამ უმცროსი დასავით გყავს. შენ პატივს გცემს, შენს სიტყვას ანგარიშს გაუწევს, ჩვენ არც კი გვისმენს".

ფურეიამ წერილი საწოლზე დააგდო. საშინლად შენუხდა. ახლა რომ სტამბოლში, ალიესთან იყოს... ნეტავ, რას გააკეთებდა, რით გაართობდა. ფაპრუნისა ფურეიას ურჩევდა ხატვა დაეწყო და ამით შეექცია თავი, ამიტომაც ქალაქს, კალმებს და აკვარელის საღებავებს უგზავნიდა. ფურეიას კი სულაც არ სურდა ხატვა. იქნებ

ალიემ მოინდომოს, იქნებ, ფაჰრუნისას მსგავსად, მისთვისაც გადარჩენის გზა მხატვრობა აღმოჩნდეს. ნეტავ, ლონდონთან რამდენ ხანში დააკავშირებენ?

"დილა მშვიდობისა", - ოთახში შევექი ბეი შემოვიდა, ხელში მოზრდილი პაკეტი ეჭირა. ფურეია ვერ მიხვდა, რა იყო ამ პაკეტში.

"ამ დილით ყვავილი არ მეკუთვნის?"

"ამ დილით შენთვის სხვა რამ მაქვს".

"რა არის?"

"ჯერ შენ მითხარი, ფურეია, რატომ გაქვს სევდიანი თვალები?"

ფურეია გაოცდა. ეს კაცი მას მშობლებზე, ძმაზე და ქმარზე უკეთ იცნობდა.

"შინიდან წერილი გამომიგზავნეს. ალიე ცუდ დღეში ყოფილა. ნეტავ, რა უნდა ქნას?"

"დრო ყველაზე კარგი მკურნალია," - თქვა შევექი ბეიმ. "მოთმინებით უნდა ელოდო".

"მეტად ვწუხვარ, შევექი".

"თუ ასეა, რამე გასართობი მოვნახოთ".

შევექი ბეიმ პაკეტი გაუნოდა. ფურეიამ პაკეტზე შემოხვეული ქალღიმილი მკვეთრი მოძრაობით მოხსნა და მუყაოს ყუთს გაოცებით დააკვირდა.

"გახსენი".

ფურეიამ შეჰკვივლა. ყუთში ამქვეყნად ყველაზე ლამაზი ძალი იჯდა და ნაღვლიანი თვალებით უმზერდა. ფურეიამ ლეკვი ყუთიდან ამოიყვანა და სანოლზე დასვა. ის კი კუდის ქიცინით კვლავ ფურეიასთან მივიდა და ხელი აულოკა.

"ნახე, რა ჭკვიანია. პატრონი მაშინვე იცნო," - თქვა შევექი ბეიმ.

"მართლაც ასეა. ნამდვილი ეშმაკია. მოდი, სახელიც დავარქვათ".

"შენ უკვე დაარქვი - შეითანი."

"არაჩვეულებრივია", - შესძახა ფურეიამ. "ნეტავ, ნებას თუ დამრთავენ, ოთახში რომ დავტოვო?"

"ნება რომ არ დაერთოთ, არც მოგიყვანდი. ეს საკითხი გადაწყვეტილია".

"თქვენ... თქვენ..."

"ვინ ვარ?" - შეეკითხა შევექი ბეიმ.

"საოცრება ხართ, შევექი. ისე მანებვირებთ... თქვენ რომ არა, ვერც კი წარმომიდგენია, აქ ყოფნას როგორ გადავიტანდი," - თქვა ლომ ფურეიამ მაღლიერებით.

რამდენიმე დღის შემდეგ ფაჰრუნისამ დარეკა. ნამტირალევი ხმა ჰქონდა.

"ალიეს ვერაფერი მოვუხერხე, მთელი საელჩო სიგარეტის კვამლშია, ყველგან სასმელის ბოთლებია... სახლში აუტანელი სუნი დგას. ალიეს კრიზისი აქვს, არაფერი ესმის. სხვა გარეთ გაუძახებდა, მაგრამ ემირ ზეიდი იმდენად გულისხმიერია, რომ მას შვილივით ექცევა. დილაობით საუბრობენ კიდევ. ახლა მასზე ვცდი იმას, რაც შენ ვერ გაგაკეთებინე. ვნახოთ, იქნებ გამიმართლოს."

"ნისა, გინდა, ალიე მხატვარი გახდეს?" - ჰკითხა ფურეიამ.

"ან ქმარს მოვუძებნი, ან მხატვარი გახდება".

"ღმერთმა ხელი მოგიმართოს".

ფაჰრუნისა უკან არ იხევდა. ჯერ ტილო და საღებავები მოუტანა, მაგრამ ალიე საღებავებით იმდენად ცუდად მუშაობდა, რომ ბოლოს შეეშვა და ამჯერად ფანქარი და ქაღალდი მისცა.

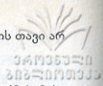
"ალიე, ეს ბერგერის გაცოცხლების ერთადერთი გზაა. შენ მის ცხოვრებას აღწერ, დახატავ. ის თუ გიყვარს, მხოლოდ ასე გააცოცხლებ, უკვდავად აქცევ".

ალიე ლონდონის ერთ-ერთ სახელოსნოში ფერწერისა და გრაფიკის გაკვეთილებს ესწრებოდა. საოცარი შთაგონებით მუშაობდა. ორ წელიწადში ორმოცდაათი გრაფიურა შექმნა. მათში ბავშვობას აღწერდა. როცა ასე დაიცალა იმისგან, რაც სულში ედო, დაისვენა. თითქოს თავიდან უბრუნდებოდა სიცოცხლეს.

ცოტა ხანში ალიე ფურეიას ლეისინში ეწვია. უკვე გამოჯანმრთელებული ჩანდა. მხოლოდ ბერგერზე საუბრისას თუ მოადგებოდა თვალზე ცრემლი და თემას ცვლიდა, ლამაზი ხედებით ტკბობას ცდილობდა.

ფაჰრუნისამ ფურეიას ამჯერად საღებავებისა და ქაღალდის ნაცვლად რამდენიმე კოლოფი პლასტიკი გამოუგზავნა.

"უკვე იმედი გადაეწურა, რომ მე როდესმე მხატვარი გავხდები," - თქვა ფურეიამ.

"მართალია. ახლა ჩემზე გადმოერთო; მაგრამ შენთვის თავი არ დაუნებებია. აი, აილე", - პლასტიკი მაგიდაზე დადო.

"ღვთის გულისთვის, ეს რა არის, ალიე?"

"პლასტიკი, ძვირფასო, ნახე, ხელით მოზელ და ფორმას მისცემ". ალიემ პლასტიკი ხელში აიღო და რალაცის გაკეთება სცადა.

"გაგიჟდი? ამ ასაკში ბავშვის სათამაშოთი უნდა გავერთო?"

"რამდენი წლის ხარ?"

"ოცდაჩვიდმეტის ვხდები".

ალიემ ყვავილი გააკეთა და ფურეიას გაუნოდა.

"ფრთხილად, სანოლი არ დამისვარო, სასტუმროში წაილე, სალამოს გაერთობი", - უთხრა ფურეიამ.

"აქ იყო. გასართობად მე ვხატავ. თუ არ გინდა, გადაყარე, ლონდონიდან ჩამოგიტანე. სხვა დროს აღარ ჩამოვიტან".

"ხვალ რომელ საათზე მოხვალ?"

"თუ გსურს, დილით ადრე მოვალ და შეითანს სასეირნოდ გავიყვან. ძალიან ლამაზი ბუნებაა, მინდა, ცოტა გავიარო".

"ადრე მოდი".

ალიე გავიდა. ფურეიამ შეითანი ხელში აიყვანა და ფანჯრიდან გადაიხედა. ალიე შარფის ფრიალით მიდიოდა. შევექი ბეი მართალი იყო. - დრო უებარი მკურნალია.

მინა და ნყალი

ალიეს ნასვლის შემდეგ ფურეიამ ოთახი მიალაგა, ბალიშები გაასწორა, ფარდები ჩამოაფარა. ფაპრუნისას გამოგზავნილი პლასტიკის გადაგდება დააპირა, მაგრამ გადაიფიქრა. გადანყვიტა, რომ ამ სალამოს წიგნის ნაკითხვის ნაცვლად თავს ძერწვით შეიქცევდა და შემდეგ გადაყრიდა. ერთი კოლოფი აიღო და სანოლზე ჩამოჯდა, პატარა მაგიდა ახლოს მიიწოჩა, პლასტიკური მასა კოლოფიდან ამოიღო და მოზილა.

ერთი საათის შემდეგ ლოყანიტელმა გოგომ საჭმელი რომ მოუტანა, ის ისევ ძერწავდა.

"რას აკეთებთ, მადამ ქილიჩ?" ჰკითხა გოგომ.

"კოლოფს ვაკეთებ, თუ გსურს, დავასრულებ და მოგცემ"

"აჰ, მადამ, გმადლობთ!" გოგონა საჩუქრებს ჩვეული არ იყო, გახარებულმა ლანგარი მაგიდაზე დადგა და გავიდა. ფურეიას ქმნილებას მსურველი გამოუჩნდა, ამით ფრთაშესხმული მეტი მონდომებით მუშაობდა. ნახევარი საათის შემდეგ ექთანი ლანგრის ასაღებად შემოვიდა.

"მადამ ქილიჩ, საჭმელს არ მიკარებიხართ. რატომ? არ მოგეწონათ?"

"მართლაც, გავერთე, მომიტევეთ," - უთხრა ფურეიამ.

"წვნიანი გაცივებულა. შევათბობ და ისევ მოგიტანთ." - ექთანი გალიზიანებული ჩანდა.

ფურეია ხელის დასაბანად სააბაზანოში შევიდა. ფრჩხილებში ჩამჯდარი პლასტიკი ჯაგრისით მოიშორა. ცოტა ხნის შემდეგ ექთანი შემოვიდა.

"გთხოვთ, ახლავე მიირთვათ."

"როგორც მიბრძანებთ, ჩემო მეთაურო!" - მიუგო ფურეიამ თურქულად. ქალმა გაოცებულმა შეხედა და ოთახიდან გავიდა. ფურეიამ სწრაფად ისადილა, მაგიდა აალაგა და კვლავ პლასტიკი

გამოიღო. ექთნის შემოსვლა ვერც კი გაიგო.

"ასე რითი ხართ დაკავებული, მადამ ქილიჩ?" ჰკითხა ქილიჩმა.
"ალბათ, ბავშვობა მომენატრა." თქვა ფურეიამ.

სანამ კოლოფს არ დაამთავრებდა, დანოლას არ აპირებდა. მეტად საინტერესო რამ იყო ეს პლასტიკი - სასურველ ფორმას მისცემდა, ცოტა ხნით დადებდა, ის კი შრებოდა, მკვირვდებოდა. ღამის თორმეტ საათამდე მუშაობდა, ბოლოს ის უჟმური ექთანი შემოვიდა, ახლა უნდა დაიძინოთო, უთხრა. სანამ შუქს ჩაუქრობდა, კოლოფს რთავდა.

მეორე დღეს სიგარის კოლოფები მორთო. ერთი მამას გაუგზავნა, მეორე ნითელლოყება გოგოს პატარა დას აჩუქა. პატარა ქანდაკებებს აკეთებდა. შეითანი უკმაყოფილო ჩანდა. პატრონს მთელი ყურადღება ძერწვაზე ჰქონდა გადატანილი, მას ძველებურად აღარ ეთამაშებოდა.

ერთ დღესაც ფაჰრუნისას გამოგზავნილი ხუთივე კოლოფი დაცარიელდა. ფურეია მეტად დანალვლიანდა. თითქოს უსიგარეტოდ დარჩენილიყო.

"ჟენევაში ნავალ და იქ გიყიდი. თუ შვეიცარიაში ვერ მივაგნებ, ლონდონში შევუკვეთავ." უთხრა შვექი ბეიმ.

"იცი, რა მოვიფიქრე, პლასტიკის ნაცვლად თიხა რომ ვცადო?!" თქვა ფურეიამ.

"ნეტავ აქ თიხა თუ იშოვება?"

"განა შეიძლება, არ იყოს? შვეიცარიელებს კერამიკული ნაკეთობები აქვთ."

"მაშინ ამ საქმეს მე მოვაგვარებ." თქვა შვექი ბეიმ.

მეორე დღეს შვექი ბეი ნიგნებით დატვირთული მოვიდა. "როგორ ვიმუშაოთ თიხაზე," "როგორ გამოვძერწოთ თიხიდან ნივთები" და მსგავსი სათაურიანი უამრავი ნიგნი მოიტანა. ფურეიამ რომანები და ისტორიული ნიგნები გვერდზე გადადო და თიხის შესახებ ნიგნების კითხვას შეუდგა.

როცა რამდენიმე დღეში თიხა მოუტანეს, უკვე თითქმის იცოდა, რა უნდა გაეკეთებინა. ყველაფერი შეისწავლა.

ლანგარზე დახვავებულ თიხას ხელი დაადო, თითებიდან მკლავებისაკენ სიგრილე დაიძრა. თითქოს თეთრი სხივი მზიდან თიხას,

თიხიდან ფურეიას ხელებს გადაეცემოდა, ხელებიდან კი გულსა და გონებას სწვდებოდა. იგი დიდხანს იწვა ამ თეთრ ოთახში და თავის ცხოვრებას უღრმავდებოდა, ახლა ეჩვენებოდა, რომ იმ ძიების პასუხს ეს მსუბუქი, სრიალა თიხა აძლევდა, ორივე ხელი გაუჩერებლად მუშაობდა და მასთან შეუთანხმებლად გედს ძერწავდა. ლემანის ტბაზე მრავალჯერ ნანახი გრძელყელიანი, ამაყი და ნატიფი ფრინველი, ფურეიას უნებურად მისი ხელით იქმნებოდა. სულსა და ცხოვრებაში დაბუდებული სიცარიელე თიხით ივსებოდა, ფორმას იღებდა, მნიშვნელობას იძენდა. თავი გააქნია. ნუთუ ხელთ ეპყრა ის პასუხები, ამდენი ხანი რომ ელოდა? ის ხომ გამუდმებით ვილაცას ან რალაცას ეძებდა. მაშინაც, როცა კუნძულზე ფიჭვის ქვეშ იწვა, როცა საფრანგეთში მთებს გაპყურებდა და აქ თოვლიან ფერდობებს უმზერდა, სწორედ მას ეძებდა. ახლა უკვე მიაგნო - ეს თიხა იყო. თიხა ელოდა, რომ ფურეიას ნიჭს მისთვის სახე, ფორმა და არსი მიეცა, მნიშვნელობა მიენიჭებინა, სწორედ ისე, როგორც ადამიანი ელოდა შემოქმედისაგან ჯერ ნყალს, შემდეგ კი სახეს და ცეცხლს.

ფურეია დარწმუნებული იყო, რომ ეს ურთიერთობა ღმერთსა და ადამიანს შორის კავშირივით უსასრულო და უწყვეტი იქნებოდა. ის შექმნიდა, თიხა ქედს მოუხრიდა. და თუ თიხა გაძლიანდებოდა, ისიც კვლავ მოთმინებითა და შეუპოვრად იმრომებდა. . . მთელი ცხოვრება, სიკვდილამდე... ფურეიამ თიხა აიღო და სახეზე, ლოყებზე, შუბლზე, მკლავებზე წაისვა. უკვე მზად იყო, ეს თიხა თავის ნაწილად ექცია, თავდავიწყებით შეეყვარებინა.

"ფურეია, სტამბოლში ჩემი საქმეები ცუდად მიდის, უნდა დავბრუნდე. როგორც კი ყველაფერი მოწესრიგდება, ისევ ჩამოვალ." - უთხრა ერთხელ შვექი ბეიმ.

ფურეია შვეიცარიაში მარტო რჩებოდა, მას ის ერთადერთი მეგობარი ტოვებდა, რომელთანაც მშობლიურ ენაზე საუბარი შეეძლო, მაგრამ ეს უკვე აღარ ადარდებდა. კარგა ხანია სურდა, მთელი დრო ძერწვისთვის დაეთმო.

"დაბრუნებას ნუ იჩქარებთ, შვექი, ქილიჩმა მომწერა, მომავალ თვეში ჩამოვალ. მარტო დარჩენა არ მანუხებს."

"ვხვდები, ფურეია. თიხით კარგად ერთობი. არ გსურს, ამ საქმეს უფრო სერიოზულად მოეკიდო?!"

"რას გულისხმობ?"

"მასწავლებელთან იარე, ტექნიკას დაეუფლე."

"კარგი აზრია. მოვძებნი." - უთხრა ფურეიამ.

ექიმმა ფურეიას ერთი ქალი ურჩია, რომელსაც პოლონეთში აკადემია დაემთავრებინა და ახლა შვეიცარიაში გადმოხვენილიყო, ფული სჭირდებოდა და სიხარულით ასწავლიდა. შეთანხმდნენ. ორიოდე გაკვეთილის შემდეგ ფურეია მიხვდა, რომ ნაკითხული ნიგნების ნყალობით ამ ქალზე მეტი იცოდა, შეეძლო იქით ესწავლებინა მისთვის თიხაზე მუშაობა.

"ფერწერას ხომ არ მასწავლით?" - ჰკითხა ქალს. იცოდა, რომ მასწავლებელს უჭირდა. თანაც გაკვეთილების შეწყვეტა არ უნდოდა.

"სიამოვნებით გამეცადინებთ," - უთხრა ქალმა. ფურეია კვირაში ორჯერ ხატავდა. დარჩენილ დროს პატარა ქანდაკებებს ძერწავდა.

"დეიდა, როგორც იქნა, სანადელს მიაღწიეთ. ფერწერის შესწავლა დავიწყე," - მისწერა ფურეიამ ფაპრუნისას. დეიდამაც პასუხი არ დააყოვნა:

"საყვარელო ფურეია, ვიცოდი, ხელოვნებას ვერსად გაექცეოდი. მოხარული ვარ. უკან არ დაიხიო. ალიე გრავიურაზე მუშაობს, გიჟივით შრომობს. სასმელისა და სიგარეტისთვის დრო აღარ რჩება. ეს გატაცება მისთვის ხსნა აღმოჩნდა. მადლობა ალაჰს!"

რა საოცარია! შაქირ ფაშას შთამომავლებისთვის ავადმყოფობის, სიკვდილისა და ტრაგედიების გადატანის შემდეგ ხელოვნება ჯერ სიცოცხლისაკენ მობრუნების გზა, შემდეგ კი ცხოვრების წესი ხდებოდა.

სანატორიუმიდან გამოსვლისთანავე ფურეია ლოზანაში კერამიკის სახელოსნოში ჩაენერა. თხუთმეტ დღეში ერთხელ ჰაერის გამოსაცვლელად სანატორიუმში ადიოდა. მთელ თავისუფალ დროს ძერწვაში ატარებდა. ცხოვრებით კმაყოფილი ჩანდა. სიცოცხლე ძველებურად უმიზნო, მოსაწყენი და ერთფეროვანი აღარ იყო.

რამდენიმე თვის შემდეგ ექიმებმა ითათბირეს და დაადგინეს,

რომ, მიუხედავად ძალისხმევისა, ფურეიას განკურნება ვერ ხერხდებოდა.

ექიმ ვებერს ფერმკრთალ და სერიოზულ სახეზე შემფოთება აღბეჭდვოდა. ფურეიას სათვალის ზემოდან გადმოხედა, თითქოს არ იცოდა, რით დაეწყო.

"მადამ ქილიჩ, ვწუხვარ, მაგრამ ჩანს, რომ მთელი ჩვენი მცდელობა ფუჭია, კავერნა არ შეხორცებულა."

"როგორ მოვიქცე, ექიმო, დანოლა მირჩიეთ და დავნექი, მიბრძანეთ ჭამეო, მეც ვიკვებებოდი. სიგარეტსაც თავი დავანებე. თუ იმედი აღარ გაქვთ, პირდაპირ მითხარით და დარჩენილ სიცოცხლეს სურვილისამებრ გავატარებ."

"მე ამას არ ვგულისხმობ, მადამ ქილიჩ. თქვენ იმდენად ახალგაზრდა ხართ... სანამ ყველა საშუალებას არ მოვსინჯავ, თავს არ დაგანებებთ. ერთი რამ უნდა გითხრათ..." ექიმი გაჩუმდა. ფურეია მორჩილად ელოდა. ნეტავ რა უნდა იყოს, თქმა რომ უძნელდება?"

"მადამ, ერთი ნამალია, ახლახანს გამოვიდა ბაზარზე. შვეიცარიაში ჯერ არ იცნობენ. გვერდითი მოვლენები აქვს. საფრანგეთში იყენებენ და ზოგ შემთხვევაში დადებითი შედეგი აქვს. ამ ნამალს ხომ არ მოსინჯავდით?"

"რა ნამალია, ექიმო?"

"სტრეპტომიცინი."

"პირველად მესმის."

"თუ ამ ნამლით იმკურნალვით..."

"განვიკურნები?"

"გადაჭრით ვერ გეტყვით, მადამ ქილიჩ, მაგრამ კლასიკური მკურნალობა არ გშველით. იქნებ ახალი ნამალი მოგიხდეთ."

"ახლავე დავიწყით," - თქვა ფურეიამ.

"საქმეც ეს არის. ჩვენს ქვეყანაში ამ ნამლით მკურნალობა ჯერ-ჯერობით აკრძალულია. საფრანგეთში ნასვლას თუ შეძლებთ, პარიზში ჩემს კოლეგასთან გაგიშვებთ."

"სასწრაფოდ დაუკავშირდით თქვენს კოლეგას, ექიმო, დროს ნუ დავკარგავთ, დავინწყით. ნამლის გერდითი მოვლენები როგორია?"

"შეიძლება თავბრუ დაგეხვათ, ყურში ხმაური იგრძნოთ. რა თქმა უნდა, ნამლის მიღებისას ექიმის მკაცრი კონტროლის ქვეშ იქნებით."

“ჩემს მეუღლეს შევატყობინებ, პარიზში წასასვლელად მოემზადოს. გვერდით მოვლენებს გავითვალისწინებ,” - უთხრა ფურეიამ.

პარიზში მკურნალობის დაწყებამდე ფურეია ოჯახის მოსანახულებლად სტამბოლში ჩავიდა. ექიმის უცნაური გამომეტყველება მიანიშნებდა, რომ საქმე ცუდად იყო. გარდა ამისა, სტამბოლი მოენატრა. საქირი დაქორწინდა, მისი ცოლი ფეხმძიმედ იყო. რძალს ჯერ არც კი იცნობდა. პარიზში მკურნალობის დაწყებამდე ნათესავების მონახულება უნდოდა, ამასთანავე, ამ მკურნალობის შედეგი ჯერ კიდევ გაურკვეველი იყო.

სტამბოლში ჩასვლისას გადაწყვიტა, დაედგინა, რის გაკეთებას შეძლებდა როგორც კერამიკოსი, თუ ყველაფერი რიგზე იქნებოდა და თუ ოდესმე ამ ქალაქში დაბრუნება მოუხდებოდა. აინტერესებდა, იყო თუ არა ქალაქში ღუმელი, სადაც თიხის ნაწარმს გამოწვავდა. ნეტავ ეჯზაჯიბაშის დაურეკა:

“კერამიკაზე ვმუშაობ. სტამბოლში რის გაკეთებას შეძლებ?”

“ღმერთმანი, ვერაფერს გააკეთებ.” მიუგო ეჯზაჯიბაშიმ. სხვებსაც ჰკითხა, იგივე პასუხი მიიღო. სტამბოლში არავის ჰქონდა ღუმელი, რომელზეც ის იმუშავებდა. სადი დირენი ჯერ აკადემიის სტუდენტი იყო, თავის ნამუშევრებს ქუჩურქუსში ბეჰზათ უსტას ღუმელში წვავდა. კერამიკის კათედრა ჯერ არ დაარსებულყო. ანკარაში კერამიკაზე მხოლოდ ვინმე ისმაილ ჰაკი მუშაობდა. ფურეიამ მოინყინა.

არქეოლოგიური მუზეუმის დირექტორთან - პროფესორ გაბრიერთან მეგობრობდა. მასაც ჰკითხა რჩევა.

“ნუ ღელავ, ფურეია, გამოსავალი მოიძებნება. შენს საქმეს მიხედვე, უკან არ დაიხიო.” - დაარიგა გაბრიერმა.

“პარიზში ყოფნისას სწავლის გაგრძელება მინდა.”

“მე ცნობილ პარიზელ კერამიკოსთან დაგაკავშირებ. როცა ჩახვალ, დაურეკე. ყველაზე უკეთ ის გასწავლის”, - უთხრა პროფესორმა.

სტამბოლში ჩასული ფურეია ყველა მეგობარმა და ნათესავმა მოინახულა. თუმცა, მცირე ხნით რჩებოდა, ფურეია ძალზე კმაყოფილი ჩანდა.

ერთ დღეს შაქირის ცოლმა აფიფემ უთხრა, რომ მასთან საუბარი სურდა.

"ფურეია, იცით, რომ ფეხმძიმედ ვარ? ეს ამბავი თქვენ ხომ არ გინდათ?", - ჰკითხა მულს.

"რას ამბობ, აფიფე, რატომ უნდა ვნუხდე? ძალიან მიხარია, პატარა ძმისწული მეყოლება".

"მართლა?"

"რა თქმა უნდა. საიდან მოიტანე?"

"ფეხმძიმედ რომ დავრჩი, ჩემს დედამთილს არ ესია მოვინა, ისიც კი მითხრა, ბავშვის გაჩენას სჯობდა თოჯინა გეყვიდო. ძალიან მენწყინა. როცა შაქირს მიზეზი ვკითხე, ასე მიპასუხა, - ფურეიას შვილი არ ჰყავს, დედას მისი წყენინება არ უნდა და ამიტომაც გითხრაო."

"აფიფე, კარგად მომისმინე, როგორც ყველა და-ძმას, ჩვენც მოგვსვლია უთანხმოება, ვეჭვიანობდით. როცა მე დავიბადე, ჩვენ მდიდარი ოჯახი გვქონდა. მიხი გაჩენის დროს უკვე ღარიბები ვიყავით. ამიტომაც მუდამ ეგონა, რომ მე უფრო ილბლიანი ვიყავი. რა თქმა უნდა, ეს სწორი არ არის. ჩვენ შორის სხვაობა რვა წელია. შაქირს აღიზიანებდა, როცა დედასავით ვექცევოდი. ცხადია, მართალიც იყო. ადამიანისთვის ერთი დედა საკმარისია. მაგრამ მე ისეთ ოჯახში აღვიზარდე, სადაც ბევრი უფროსი მყავდა. ამიტომ ჭკუის დარიგებას მივეჩვიე. ჩემი ძმა კი ამას ჩვეული არ იყო და მენინააღმდეგებოდა. იქნებ, დედამ ჩათვალა, რომ თქვენთვის ბავშვის გაჩენა ჯერ ადრეა? იქნებ გულისხმობდა, ჯერ დარწმუნდით, რომ ერთმანეთს არ გაშორდებით და ბავშვზეც შემდეგ იფიქრეთო? პირადად მე მიხარია და ძმისშვილის დაბადებას მოუთმენლად ველი", - უთხრა ფურეიამ.

მართლაც, მას სიხარულითა და მღელვარებით ავსებდა იმაზე ფიქრი, რომ მის ოჯახს პატარა ბავშვი შეემატებოდა. თუ ეს ახალი ნამალი უშველიდა, მას უკვე პატარა შვილი ეყოლებოდა, რომელსაც გულში ჩაიკრავდა, მიეფერებოდა. ამაზე ფიქრისას ულამაზეს ოცნებებში იძირებოდა.

პარიზი (1950 - 1951)

ფურცია და ქილიჩ ალი ერთმანეთს პარიზში შეხვდნენ. პლაზა ათენში დასახლდნენ და პატარა ბინის ძებნა დაიწყეს. ომის შემდგომ პერიოდში ბინის დაქირავება მეტად ჭირდა. სახლების უმეტესობა ამერიკელებს დაეკავებინათ.

"სასტუმროს მოვურიგდეთ და ჩვენთვის ოთახი დიდი ხნით დაჯავშნოთ", - უთხრა ქილიჩ ალიმ.

"ძალიან ძვირი ხომ არ იქნება?"

"ჯერ სამ თვეზე შევთანხმდეთ, თუ საჭირო გახდა - გავაგრძელოთ. როგორც მუდმივი კლიენტები, ფასდაკლებას მოვითხოვთ".

ქილიჩ ალი სტამბოლის იზბანქასის მმართველთა საბჭოს წევრი იყო, ცოლთან ერთად ვერ დარჩებოდა - ხშირად ჩამოაკითხავდა.

მკურნალობის დაწყებამდე, პროფესორ გაბრიერის რჩევით, ფურცია ცნობილ კერამიკოსს - სერს დაუკავშირდა. იგი მრავალწლიანი პედაგოგიური მოღვაწეობის შემდეგ პენსიაზე გავიდა და სევრში ცხოვრობდა. ფურციამ ჯერ წერილი მისწერა, შემდეგ მატარებელში ჩაჯდა და სევრისკენ გაეშურა.

"პარიზში კერამიკის სკოლაში სწავლის დაწყებაში ხომ ვერ დამეხმარებით?", - ჰკითხა ფურციამ.

სერმა ფურცია თავის სახელოსნოში წაიყვანა. ქალმა თიხა აიღო, პატარა ჩიტები, ლარნაკები და ფინჯნები გამოძერწა. სერი ყურადღებით აკვირდებოდა

"სკოლაში სწავლა არ გჭირდებათ, ჩემო გოგონა, არ არსებობს სკოლა, რომელიც თქვენ მოგამზადებთ. დროს ტყუილუბრალოდ დაკარგავთ. ახლავე მიდით სახელოსნოში და მუშაობას შეუდექით".

"თუ სახელოსნოში ჩავენერები, იძულებული გავხდები, მათ სტილს მოვევრგო. მაგრამ მე არ მსურს, რომელიმე სახელოსნომ ჩემზე გავლენა მოახდინოს".

ერთი სახელოსნო ვიცი, იქ ჩემი ყოფილი მონაფეხები მუშაობენ. მათ ხელოვნებასთან კავშირი არ აქვთ, მხოლოდ კომერციულ ნაკვეთებს ამზადებენ. ყველაზე უკეთ ტექნიკას იქ დაუფლებინებ. ახლავე მოგცემთ მისამართს." - უთხრა სერმა.

ფურეია სევრიდან ფრთაშესხმული დაბრუნდა, ქილიჩ ალის ახარა, ახალ სახელოსნოს მივადგინო. ქმარმა პარიზის რუკა გაშალა, ეს სახელოსნო ბურჟეს აეროპორტის გზაზე, ჯანდაბის იქით იყო.

"ფურეია, შენ აქ ძერწვისთვის ჩამოხვედი თუ სამკურნალოდ?"

"ქილიჩ, კერამიკა ჩემი მკურნალობის ნაწილია".

"იქ როგორ ივლი? ყოველდღე ტაქსით მგზავრობა ძვირი დაგიჯდება".

"ტაქსით არ ნავალ", - უთხრა ფურეიამ, "მეტროთი ვივლი".

"ჩემო გოგონა, შენ ჭკუა ხომ არ დაკარგე? მეტროში გაცივდები, ავად გახდები".

"მე უკვე ავად ვარ".

"მით უარესი."

"ეცადე, გამიგო, თუ ხსნა არ არის, მინდა, სანამ მოვკვდები, ის ვაკეთო, რაც მსურს."

"ჯერ ჯანმრთელობაზე იზრუნე და შემდეგ აკეთე ეგ შენი სასურველი საქმე."

"ჩემი გადარჩენა ნაწილობრივ მას უკავშირდება. შენც იცი, თუ ადამიანი ბედნიერი არ არის, მისი განკურნება შეუძლებელია".

"შენი ბედნიერება ერთი მუჭა თიხა გახდა, ასე არ არის, ფურეია?" - თქვა ქილიჩ ალიმ. იგი მეტად ღელავდა. "ოჯახში მხოლოდ შენ იყავი ჭკუათმყოფელი და ახლა შენი რიგიც დადგა."

ქილიჩ ალი საბჭოს სხდომის გამო სტამბოლში დაბრუნდა. ფურეია ექიმ ტიბოსთან სტრუპტომიციინით მკურნალობდა და ახალ სახელოსნოში მუშაობდა.

ყოველ ცისმარე დღეს, დილის ცხრის ნახევარზე, მიუხედავად თოვლისა და წვიმისა, მეტროში ჯდებოდა, ბოლო სადგურზე ჩამოდიოდა, გაჩერებაზე ავტობუსს ელოდა, ერთსაათიანი მგზავრობის შემდეგ ათ-თხუთმეტ წუთს სახელოსნომდე ფეხით მისვლას ანდომებდა. გზაში თავის თავს ეკითხებოდა, განა ყოველივე ეს ნვალება ამაღ თუ ღირდა.

სახელოსნოში შესვლისთანავე გამომწვარი თიხის სუნს რომ იგრძნობდა, მაშინვე უპასუხებდა: "ღირდა", თიხას წყალს დაუმატებდა, ზელდა, ფორმას აძლევდა, საქმეში მხოლოდ გონება კი არა, სხეულიც ერთვებოდა. ფურეიას ხელები, გონება, სული და გული ერთდროულად, ერთი რიტმით თიხას ერწყმოდა. მის პანოებზე მშობლიური მინების ლაბირინთები, მევლევის დერევიშები, თურქული ორნამენტის მოტივები და ფარდაგების გეომეტრიული ფორმები ირეკლებოდა. თითქოს, ყველაფერმა, რაც წლების მანძილზე მის ქვეცნობიერში იყო დაფარული, ერთ მშვენიერ დღეს უნებლიედ ამოხეთქა.

ღიან, ღირდა... უსასრულო გზებზე ხეტიალი...

თიხისთვის ფერის მიცემას და მის დამუშავებას სწავლობდა.

ღირდა, ღირდა...

ექიმთან მიდიოდა, ნემსს იკეთებდა, წამალს სვამდა...

შემდეგ კვლავ თავდაუზოგავად მუშაობდა და მუშაობდა. როცა იღლებოდა, თეატრში, კონცერტზე, კინოში მიდიოდა. - რამდენიმე დღე დაისვენებდა, ენერჯიას მოიკრებდა და კვლავ გზა, წყალი, თიხა და ეს ნაზავი... ზოგჯერ საღამოს დაღლილობისგან დაძინება უჭირდა. უმეტესწილად მაჯებიდან იდაყვებამდე ტკივილს გრძნობდა.

ერთ დღეს, სახელოსნოში რომ მიდიოდა, მეტროში მის წინ მჯდომ კაცს გაოცებით შეხედა. სანყალი, ნეტავ, გიჟია? აკვარიუმში მოცურავე თევზივით პირს აღებდა, ხმას არ იღებდა. ალბათ, მეხუმრებო, იფიქრა და თვალი აარიდა. ცოტა ხნის შემდეგ გვერდით მჯდომ ქალს გადახედა, ისიც უხმოდ ლაპარაკობდა. გაუკვირდა, კვლავ ქალს მიუბრუნდა და რაღაც ჰკითხა. ქალმა უპასუხა, მაგრამ ხმა არ ჰქონდა. ხმა არ ესმოდა. ეგონა, კომმარს ხედავდა - ხმადაკარგულ ადამიანებთან ერთად ვაგონში იჯდა და ქვესკნელისკენ მიექანებოდა. უეცრად გამოფხიზლდა. "ვაიმე, ღმერთო, არ მესმის, არაფერი მესმის".

მეტროს სადგურში ტელეფონთან მიიბრინა. ჯიბეში ხურდის ძეხნისას მიხვდა, რომ ყრუ იყო. ექიმის პასუხს ვერ გაიგონებდა. მაშინვე ტაქსიში ჩახტა. და კლინიკის მისამართი მისცა.

“მადამ ქილიჩ, არ ვიცი, როგორ აგიხსნათ, ეს ნამალი შოკოლადით, მაგრამ გვერდითი მოვლენა მოსალოდნელზე მძიმე აღმოჩნდა”, - უთხრა ექიმმა.

ფურეია ექიმის ტურების მოძრაობით ნათქვამის გაგებას ეცადა. ექიმმა ქალაღდზე დაუნერა:

“დოზას შევამცირებ, ცოტა ხნის შემდეგ სმენა აღდგება. სახლში დაისვენეთ. რამდენიმე დღე სახელოსნოში ნუ ივლით. კვირის ბოლოს სმენა აღგიდგებათ. მეტად იღლებით. ჯანმრთელობასა და კერამიკას შორის არჩევანი უნდა გააკეთოთ. შაბათს სალამოს ჩემთან ერთად ივახშმებთ?”

ფურეია გაოცდა. კაცს შეხედა: ორმოცი წლის იქნებოდა. ხელები, ფრჩხილები და თეთრი პერანგი სუფთაა. საფეთქლები შეჭალარავებულია, მაგრამ უხდება, რატომაც არა?

“კარგი, თუ სმენა დამიბრუნდება, ვივახშმოთ.”

“ერთ კარგ ტავერნაში ნაგიყვანთ, სადაც ბევრი ხალხი არ დადის”.

ფურეიას არ გაუგონია, მადლობა გადაუხადა და ნამოდგა. სასტუმროში წავიდა. საწოლში ჩანვა და ჩაფიქრდა. დაყრუება სიკვდილზე უარესი იყო.

ოთხი დღის შემდეგ გადაწყვეტილება მიიღო - ჯანმრთელობასა და კერამიკას შორის არჩევანი უკანასკნელზე შეაჩერა.

ფურეია და ექიმი ტიბო ერთმანეთის პირისპირ ისხდნენ. ჩაბნელებულ დარბაზს მაგიდებზე ანთებული სანთლები ანათებდა. ექიმს ბევრი რამის გაგება სურდა ამ ლამაზი და აღმოსავლური იდუმალებით მოცული ქალის შესახებ: რატომ ექცეოდა ასე გამომწვევად სიკვდილს? ძალზე უბედური იყო? რატომ ჰყავდა ხნიერი ქმარი? ნეტავ, თურქული ფრანგულზე უკეთ იცოდა?

“თქვენ გარკვეული ჩარჩოს ტყვეობაში ხართ, მეგობარო,“- უთხრა ფურეიამ - “ლამაზი ქალის ქმარი ახალგაზრდა და სიმპათიური უნდა იყოს. სწეულები კუთხეში მობუზულები უნდა ელოდონ სიკვდილს. თურქებმა მხოლოდ თურქული უნდა იცოდნენ... ეს სულელური წესები ადამიანებმა შექმნეს და ახლა იძულებულები არიან, ამ წესებს მოერგონ. მაგრამ ცხოვრება არც ერთ წესს არ ემორჩილება. იგი ოთხივ მხარეს რაკრაკით მიედინება. ასაკოვანი მამა-

კაცის შეყვარებაც შეიძლება, სნეულებსაც შეუძლიათ შავ მუშასა-
ვით შრომა, ზოგჯერ აუცილებლობის, ზოგჯერ კი ჩემსავით სურ-
ვილის გამო. თურქეთშიც მრავლად არიან ისეთები, რომლებიც
ფრანგულ ენას ფრანგზე უკეთ ფლობენ. საფრანგეთი კულტურის,
ხელოვნებისა და მეცნიერების აკვანია. განა მოიძებნება ფრანგი,
რომელმაც თურქული კარგად იცის?"

ექიმი ტიბო გაოცებული იყო - მის წინ ფრიად განსწავლული
ადამიანი იდგა, შავგვრემანი მზეთუნახავი, რომელიც მუსიკაზე,
კულტურასა და ისტორიაზე საუბრობდა, კულტურული, გამოცდი-
ლი და ენაკვიმატი ქალი.

"მე, როგორც ექიმს, ყველა ჩემი პაციენტი მაინტერესებს და
მიყვარს, მადამ, მაგრამ ვალიარებ, რომ თქვენდამი ჩემი ინტერესი
ექიმსა და ავადმყოფს შორის ურთიერთობის ფარგლებს სცილდე-
ბა. ცხოვრებაში პირველად შემიყვარდა პაციენტი. შეიძლება, სახე-
ლით მოგმართოთ?"

"ექიმო ტიბო..."

"გთხოვთ, როყე დამიძახოთ"

"როყე, ახლა მეტად რთული პერიოდი მაქვს. შეგიძლიათ სახე-
ლით მომმართოთ. მაგრამ ჩემს ცხოვრებაში ნუ შემოიჭრებით, ძა-
ლას ნუ დამატანთ. ერთადერთი, რაც ახლა მჭირდება, სიმშვიდეა".

სასტუმროში დაბრუნდა და საწოლზე წამოწვა. ხვალ, რაღაც უნდა
დამიჯდეს, სახელოსნოში ნავალ, უნდა წავიდე, მთელი ჩემი არსებით
თიხას უნდა მივუბრუნდე და სახიფათო გატაცებებისაგან თავი და-
ვიცვა. ასე ფიქრობდა, რადგანაც, ახალგაზრდა ასაკის მიუხედავად,
დიდი ხანია მარტო იყო, როყეს კი მეტად მიმზიდველად თვლიდა.

სტრეპტომიცინი ნელ-ნელა შეუმცირეს და სმენა აღუდგა. ახლა
მხოლოდ თავბრუ ეხვეოდა და კლასიკურ მკურნალობას აგრძე-
ლებდა. ექიმი ტიბო მისი მეგობარი გახდა. ფურეიაზე შეყვარებუ-
ლი მეგობრების რიცხვი თანდათან იზრდებოდა

ნეტავ, ახლა ჭლექი არ მჭირდესო, - ფიქრობდა ზოგჯერ - ახლა,
როცა ყველაზე მეტად მწყალობს ღმერთი. კვლავ გიჟური ტემპით
მუშაობდა. საოცარ ნაკეთობებს ქმნიდა. ამავე დროს, საკუთარი
შემოქმედებით კმაყოფილი არ იყო. "რალაც სტილი უნდა გამოვი-
მუშაო. რალაცით უნდა დავინყო. აუცილებლად საიდანმე უნდა და-
ვინყო, მაგრამ საიდან?" - ეკითხებოდა საკუთარ თავს.

გადანწყვიტა, ძველი ქსოვილებით დაენყო. შეეძლო ძველი ოსმალი ლური ქსოვილის ორნამენტები უფრო სტილიზებურად გადაეტანა კერამიკაზე. კვლავ გატაცებით შეუდგა მუშაობას. ჩანთაში მუდამ ედო ავტოკალამი და ქალაქის დასტა. თუ სადმე რამე მოენონებოდა, იხატავდა. "ტუშით ან კალმით ჩანახატის გაკეთება ისწავლე," - უთხრა ფაჰრუნისამ. მადლობა ღმერთს, ლეისინში პოლონელი ქალისგან ისწავლა, როგორ უნდა გაეკეთებინა ჩანახატი. ორნამენტები და ხეები კერამიკულ ფილებზე გადაჰქონდა.

შემოდგომაზე ფაჰრუნისა პარიზში ჩამოვიდა. ფურეია ცნობილ ხელოვანებსა და გალერეის მფლობელებს გააცნო. ერთხელაც ჰკითხა:

"ამდენი რამ შეგიქმნია, არ გსურს გამოფენა მოაწყო?"

ამ კითხვამ ფურეია ააფორიაქა. ეს კითხვა გონებაში ჩაებეჭდა და უსაზღვრო სურვილად ექცა. გამოფენის მოწყობის სურვილს გულში მალავდა. გამხელას ვერ ბედავდა.

ერთხელ ფურეია და ფაჰრუნისა პარიზში გამოფენაზე შარლ ესტიენს შეხვდნენ. ფაჰრუნისა პარიზში უამრავ შემოქმედსა და ხელოვნებათმცოდნესთან მეგობრობდა. ცნობილ კრიტიკოსს დისნული ნარუდგინა. გამოფენის შემდეგ სავახშმოდ წავიდნენ. ვახშამზე გამბედაობის მოსაკრებლად ფურეიამ ღვინო დალია და ესტიენს ჰკითხა:

"ერთ დღეს ჩემი ქმნილებების დასათვალიერებლად სახელოსნოში ხომ არ შემომივლით?"

"დიდი სიამოვნებით", - მიუგო კაცმა, - "ვნახავ, თქვენც დეიდათქვენივით ნიჭიერი თუ ხართ?"

"მე უმეტესწილად კერამიკაზე ვმუშაობ."

"კარგი, მოვალ და ვნახავ. პრინცესა ზეიდს შევეუთანხმდები. მომავალ ოთხშაბათზე რას იტყვით?"

ფურეია ყურებს არ უჯერებდა. შარლ ესტიენი მოვიდოდა და მის ნამუშევარს ნახავდა? სულ დაავინყდა, მომავალ ოთხშაბათს კლინიკაში რომ უნდა წასულიყო. იმ წამს ფილტვები არც გახსენებია.

"გელით, გელით, აუცილებლად მობრძანდით".

ალეღვებისგან ლამის მომკვდარიყო. ნეტავ, მისი კერამიკული ქმნილებების ნახვისას რას იტყოდა?

"თუ არ მოეწონა, არაფერს იტყვის, გაჩუმდება. მისი ხასიათი კარგად ვიცი", - უთხრა ფაჰრუნისამ. გაჩუმდებოდა? ხომ არ იტყვოდა, კერამიკას თავი დაანებეთ, ფერწერას მიხედეთო. იმდენად განსხვავებული ნამუშევრები ჰქონდა, ვერაფრით შეარჩია სტილი. სწორედ ამისთვის ელოდა, ესტიენი გზას მიჩვენებო.

როგორც იქნა, ნანატრი ოთხშაბათიც დადგა. ფურეია, პირში მუნდშტუკით, ესტიენის გვერდით იდგა და შეფასებას ელოდა. ესტიენმა ფურეიას ნამუშევრები ყურადღებით დაათვალიერა.

"მუნდშტუკში სიგარეტის ჩარჭობა დაგვიწყებიათ."

"არ დამვიწყებია. სიგარეტი ამიკრძალეს."

"მუნდშტუკი რაღად გინდათ?"

"რაც სიგარეტს თავი დავანებე, დღეს პირველად მომინდა."

"ნეტავ რატომ?" - ჰკითხა ესტიენმა და მაშინვე დასძინა: "თქვენ შეგიძლიათ გამოფენა მოაწყოთ."

ფურეიას ენა დაება.

"გამოფენა?" - ჰკითხა შიშით.

"რა თქმა უნდა."

"ყველა ნამუშევარი?"

"დიახ."

"მაგრამ ესენი არ ივარგებს. დასახვეწია, ერთი სტილია შესარჩევი, რალაცის შეცვლა საჭირო.."

"შეგიძლიათ ერთი-ორი მოაკლოთ".

ესტიენი წავიდა. ფურეიამ თავი ხელებს შორის ჩარგო და დიდხანს იჯდა ასე. ფიქრი არ შეეძლო. ერთი სიგარეტიც რომ აელო, მონევას დაიწყებდა. სტილი უნდა შეეცვალა. მისი უზარმაზარი პანოები აბსტრაქტული უნდა გამხდარიყო. ამოსავალი კვლავ თავისი სამშობლოს მოტივები და ფერები იქნებოდა. კერამიკის უშველებელ ფილებზე საღებავის ნაცვლად კვლავ თიხას გამოიყენებდა - მინას და ნყალს...

კვლავ გიჟური ტემპით შეუდგა მუშაობას. საჭმელი, წამალი, ექიმთან ვიზიტი, ზოგჯერ ძილიც კი ავიწყდებოდა.

"თუ ასე გააგრძელებ, ავადმყოფობა კვლავ გაგირთულდება. ცოტა ამოისუნთქე, დაისვენე", - ეუბნებოდა ტიბო.

„ეს ჩემი ნამალია, ეს ჩემი საკვებია, როჟე“, - უპასუხებდა ფურეია და კლინიკიდან გამოსვლისთანავე თიხას უბრუნდებოდა - შეუდარებელი გატაცებით უტყვდა.

ერთ დღესაც გაბედა და ესტიენს დაურეკა.

„მსურს, ახალი სტილი ვცადო, თქვენი რჩევა მჭირდება“.

ესტიენი ორ დღეში ეწვია. თან ახოვანი, მომხიბვლელი მამაკაცი ახლდა.

„მინდა გაგაცნოთ, ეს ბატონი ჟაკ ლასენია. ფურეია, ალბათ გასმენია მისი სახელი“.

„განა, შეიძლება არ ვიცოდე? რა თქმა უნდა, გამიგია.“ მის წინ პარიზის ერთ-ერთი სახელგანთქმული ხელოვნებათმცოდნე იდგა. ნეტავ რით დავიმსახურე ასეთი პატივიო, - ფიქრობდა. ლასენმა და ესტიენმა ფურეიას ნაკეთობები დაათვალიერეს. „განაგრძე!“, - უთხრა ესტიენმა. „ფურეია, მშვენივრად გამოგდის, უკან არ დაიხიო. ეს საოცარი გამოფენა იქნება!“

მათი წასვლის შემდეგ ფურეიას ერთხანს მუშაობა არ შეეძლო. ბედნიერებისგან ხმას ვერ იღებდა.

სალამოს, სასტუმროში დაბრუნებისას, წარმატების აღსანიშნად ნომერში შამპანური შეუკვეთა. რამდენიმე მეგობრის მონვევას აპირებდა, როცა ტელეფონმა დარეკა.

„ჟაკი ვარ“, - გაისმა ბოხი, მამაკაცური ხმა. „ვგრძნობ, რომ თქვენ თქვენი ქმნილებებით საინტერესო ხართ. ჩემთან ერთად ხომ არ დალევდით?“

„რომელი ჟაკი?“ - ჰკითხა ფურეიამ.

„ჟაკი, რომელიც ესტიენთან ერთად დღეს თქვენთან იყო.“

„ჟაკ ლასენი?“

„რატომ გიკვირთ?“

„მიკვირს. დიახ, გაცოცხლებული ვარ, არ გელოდით.“

„მადამ, ეს თურქებისთვის დამახასიათებელი თავმდაბლობაა? საფრანგეთში თქვენსავით მომხიბვლელ ქალს როცა ურეკავენ, სულაც არ უკვირთ.“

„სასტუმროში მობრძანდით, მე შამპანური შევუკვეთე. ერთმანეთს ბარში შევხვდებით, ერთად დავლევთ,“ - უთხრა ფურეიამ.

„რას აღნიშნავთ?“ - ჰკითხა ლასენმა. ფურეიამ ვერ გაბედა, ეთ-

ქვა, დღევანდელ დღესო. მხოლოდ ამის თქმაღა მოახერხა - "განსაკუთრებული მიზეზი მაქვს, შეგიძლიათ შემომიერთდეთ."

ჟაკ ლასენი ფურეიას დასახმარებად ძალისხმევას არ იშურებდა. იგი ქალის შემოქმედებითა და პიროვნებით მოხიბლული ჩანდა. ფურეია თავდაუზოგავად მუშაობდა. ლასენი კი გაღერეას დაეძებდა, სადაც ნამუშევრებს გამოფენდნენ. ბოლოს აკადემიასთან მდებარე ერთ გაღერეას შეუთანხმდა. აქ აკადემიის სტუდენტები და ლექტორები დადიოდნენ. ფურეიას წარმოდგენლად ტკბილი სიზმარი კვლავ გრძელდებოდა.

გამოფენა 1951 წლის ივნისის პირველ კვირას დაგეგმეს. ჟაკ ლასენმა პარიზის ხელოვნებისა და ბიზნესწრეების წარმომადგენელთა სია შეადგინა. ფურეიამ სტამბოლიდან უამრავი ნაცნობი დაპატიჟა.

ცნობილი თურქი მხატვარი რასინი პარიზში ერთი კვირით ადრე ჩავიდა, გამოფენის მოწყობაში რომ დახმარებოდა. გამოფენაზე წარმოდგენილი იყო ფურეიას მიერ პარიზში შექმნილი ნამუშევრები. პანოებზე ფოლკორული მოტივები და მეველევის დერვიშთა კვალი იკვეთებოდა. ყველა ქმნილება ოთხკუთხედი იყო, ფორმა არ ჰქონდა. ფილებზე თიხით აბსტრაქტული სურათები იყო გამოსახული. ამავე გამოფენას ამდიდრებდა ლითოგრაფიაც.

სტუმრების მიღებით გართული ფურეია შავ გედს ჰგავდა. უეცრად ვარდების თაიგულს მოკრა თვალი. ვარდისფერი კოკრები... არა, შეუძლებელია!

"ფურეია, გეგონა, რომ ასეთ მნიშვნელოვან დღეს მარტო დაგტოვებდი?" უთხრა შევეკი ბეიმ.

"უნდა მცოდნოდა, შევეკი, უნდა მცოდნოდა, რომ მოხვიდოდი."

"ამ საღამოს "Maxims"-ში მაგიდა შევუკვეთე. ვახშმად..."

ფურეიას ღიმილი შეაშრა. ამ საღამოს "Lipp"-ში აპირებდნენ წარმატების აღნიშვნას. გამოფენაზე მოსულ ხელოვნების მოღვაწეებთან ერთად უნდა ყოფილიყო.

"ჩვენთან ერთად წამოდიოთ."

"არა, დღეს შენ წადი და წარმატება იზეიმე. ჩემთან ხვალ წამოხ-

ვალ. ერთად ვისადილებთ. უამრავი რამ უნდა გიამბო.

"ხვალ სასტუმროში შემომიარეთ, - უთხრა ფურეიამ, - შეიზანსულნი
თქვენი ნახვა გაუხარდება."

ხალხმრავლობასა და ხმაურში ერთმანეთის სიტყვები ძლივს
ესმოდათ. ფოტოაპარატები ანათებდნენ, ჟურნალისტები კითხ-
ვებს უსვამდნენ, ზოგიერთებს ფურეიას გაცნობა და მილოცვა
სურდა. ერთ საღამოს, ზუსტად ერთ საათში, ფურეია ვარსკვლავად
იქცა.

მეორე დილით გაზეთებს გადახედა.

"თურქი ხელოვანის - ფურეიას - გამოფენა აღმოსავლური და
დასავლური კულტურის სინთეზია," - წერდა ერთი კრიტიკოსი.

"ამ ქალს ყურადღება მიაქციეთ. ამ ხელოვანს მიმდევრები უნ-
და გამოუჩნდნენ," - ამბობდა სხვა.

ფურეია ამ გამოფენამ შეცვალა.

ის უკვე კერამიკოსი იყო!

III ნაწილი

მინა, წყალი და ცეცხლი

“ჩიტებში ფურეიას თავისუფალი სული ირეკლება,
ხეებში - მისი თანამდევი მარტოობა,
თიხით ნაძერწი სახეები იმ ღირებულებებს ასხივებენ,
რისიც მას ყოველთვის სწამდა.”
ჯანდარი ფურთუნი

ახალი ცხოვრება

(1951)

"დიდ წარმატებას მიაღწიე, ფურია", - თქვა შვექი ბეიმ, "საფრანგეთში კრიტიკოსებისგან ასეთი აღიარება ყველა თურქის ხვედრი როდია".

"ისინი უცხო ქვეყნის ხელოვნებამ დააინტერესა", - მიუგო ფურეიამ.

"ირგვლივ უამრავი თაყვანისმცემელი გახვევია. არის შენში რალაც ისეთი, რაც იშვიათად აქვთ ადამიანებს, ისეთი განსაკუთრებული, რალაც... რალაც... როგორ ვთქვა, თითქოს, ქარიზმა. ირგვლივ ყველა მამაკაცი მოჯადოებულია შენით."

"ისინი ჩემი მეგობრები არიან, შვექი".

"მათ უმეტესობას უყვარხარ."

"ეჭვიანობთ?"

"ვლელავ. მეშინია, ჩემზე ბევრად ახალგაზრდა და სიმპათიურმა მამაკაცებმა ჩემი კუთვნილი დრო არ დაიკავეთ. აი, მაგალითად, იმ კრიტიკოსმა, რა ჰქვია?"

"ჟაკი?"

"იმ მაღალ კაცს ჟაკი ჰქვია? მთელი საღამო შენთვის თვალი არ მოუშორებია, გვერდიდან არ მოგცილებია".

"ის მაღალი კაცი რომ არა, ამ გამოფენას ვერ მოვანყობდი".

"ეფიქრობ, ჩემი დრო ნავიდა... ასე არ არის?"

"შვექი, ჩემს ცხოვრებაში თქვენს ადგილს ვერავინ დაიჭერს. ლეისინში ჩემი ერთადერთი მეგობარი თქვენ იყავით, არ მიმატოვეთ. ჭლექი მძიმე დაავადებაა, არავინ გეკარება. ირგვლივ უამრავი ადამიანი იყო, მაგრამ მაინც ეული ვიყავი. თითქოს, თვალუნვდენელ ოკეანეში გემით მივცურავდი. იქ ყველა ჩემსავით ავადმყოფი იყო: ახალგაზრდა ქალი, რომელსაც ჩემი არ ესმოდა, "ფაშისტური გარეგნობის" მქონე მამაკაცი, რომელთანაც საერთო ვერა-

ფერი გამოვნახე; ყმანვილი, რომელმაც არც კი იცოდა, სად იყო თურქეთი... ეს ადამიანები ჩემთვის მეტად უცხონი იყვნენ და თქვენების განმავლობაში ჩემი ერთადერთი მეგობარი მხოლოდ თქვენ იყავით. თქვენ ჩემთვის ის სარკმელი ხართ, რომელიც სამყაროსკენ იჭრება. თქვენს მოსვლას, თქვენთან საუბარს მოუთმენლად ველოდი". ფურეია გაჩუმდა. ყელში ბურთი ჰქონდა გაჩრილი. არ უყვარდა გრძნობების გამოაშკარავება.. ნამოინია და შევქი ბეის ხელი ნაზად მოუჭირა.

"დიახ, თქვენზე ახალგაზრდა და სიმპათიური თაყვანისმცემლები მყავს, მაგრამ ვერც ერთი მათგანი თქვენს ადგილს ვერ დაიკავებს. თქვენ ჩემთვის შეუცვლელი მეგობარი ხართ. მართალია, კერამიკაში პირველი ნაბიჯები ფაჰრუნისასა და ალიეს წყალობით გადავდგი, მაგრამ ჩემი წარმატების უკან თქვენი მხარდაჭერა, თქვენი გამოგზავნილი წიგნები და თიხაა. აი, ნახეთ, დღესაც ყველაზე დიდ სიხარულს თქვენ გიზიარებთ - ჩემი პატარა ძმისშვილის დაბადებას ერთად აღვნიშნავთ".

"მართალი ხარ, ფურეია, ვხედავ, სარას დაბადებამ სიხარული გაგიორმაგა", - უპასუხა შევქი ბეიმ.

"იცი, ვერ გეტყვით, რა უფრო გამიხარდა - გამოფენის წარმატება თუ სარას დაბადება. მას ისეთი მღელვარებით ველოდი, რომ... თითქოს ბავშვი მე უნდა გამეჩინა. ცხრა თვეა, რაც უცნაური გრძნობა დამეუფლა. როგორც იქნა, ჩვენს ოჯახში ახალი სიცოცხლე შემოვიდა. ჩემი მშობლების გამოც მიხარია - სიცოცხლე მოძულეებული ჰქონდათ, ეს ბავშვი ორივეს ცხოვრებისკენ მოაბრუნებს".

ვახშმისას ფურეია გამუდმებით პატარა ძმისშვილზე საუბრობდა.

"თურმე, მე მგავს. დედაჩემი მწერს, ფურეია, ასე მგონია, თითქოს თავიდან ჩაგიკარი გულშიო. მოგეხსენებათ, მთელი ძვირფასეულობა მომპარეს. კუნძულის სახლში ქურდებს ერთადერთი რუსული გულსაბნევი გადაურჩა, რომელიც გარდერობში პიჯაკის საყელოზე მქონდა მიბნეული. მინდა, სარას გავუგზავნო. მაშიდამისის ერთადერთი სამკაული - დიდი ბეიას სახსოვარი - მისი იყოს, იცოდეს, როგორ მიყვარს. თუ შეიტყობთ, რომ სტამბოლში ვინმე მიდის, მაცნობეთ, კარგი?"

მთელი საღამო შევექი ბეი ფურეიას ალტაცებულ ჟღერტულს
ისმენდა. ბოლოს ჩაფიქრებულმა უთხრა: "ფურეია, რალაც უნდა
გითხრა. გახსოვს, სტამბოლში რომ ნავედი და ერთხანს იქ დაერ-
ჩი?"

"ღიახ, ოჯახის მოსანახულებლად გაემგზავრეთ".

"სინამდვილეში მეუღლესთან დალაპარაკება მსურდა."

ფურეია შეცბა.

"საქმე ისე არ ნავიდა, როგორც მინდოდა".

"ღმერთო, მოხდა რამე?"

"ემინე ხანუმი განქორწინებაზე ვერ დავითანხმე".

"არ ვიცოდი, განქორწინება თუ გინდოდათ", - ხმა შეეცვალა
ფურეიას.

"ნამდვილად მინდოდა. მსურდა, ჩვენი ერთად ყოფნისთვის
ღირსეული ფორმა მიმეცა."

ფურეია გაშრა. შევექი ბეისთან ქორწინებაზე არც უფიქრია. მას
მხოლოდ უახლოეს მეგობრად მიიჩნევდა.

"შევექი ბეი, მეც გათხოვილი ვარ".

"ჩემსა და ჩემს ცოლს შორის ურთიერთობა დასაშვებია, ჩვენ
ხომ ასაკოვანი ადამიანები ვართ. მაგრამ შენ ახალგაზრდა ხარ,
ფურეია. შენი ქმარი რატომ არ არის შენ გვერდით?"

"იმიტომ, რომ სტამბოლში საქმეები აქვს. ჩემი მკურნალობის
ხარჯები ადვილად გასასტუმრებელი როდია. ვერ დავადანაშაუ-
ლებ, ჩემთან რომ არ არის".

"მე დაგეხმარებოდით."

"როგორ წარმოგიდგენიათ, ქილიჩ ალი მიიღებდა ასეთ დახმა-
რებას?"

შევექი ბეი დადუმდა.

"შესაძლებელია, ქილიჩი გულზე არ გეხატებათ. გასაგებია, რომ
რევოლუციური სასამართლოები ბევრს არ მოსწონს, მაგრამ ჩემი
ქმრისთვის ღირსება უპირველესია."

"შენი განწყობა არც მიფიქრია, ფურეია. მხოლოდ შენი დაც-
ვა და გაბედნიერება მინდა. განქორწინება რომ მიმელო, მთლიანად
მე გაგინევი მფარველობას. სულ ეს არის".

"გმადლობთ, თქვენი მეგობრობა საკმარისად ბედნიერს მხდის,
შევექი."

"მართლა ბედნიერი ხარ, ფურეია? ნუთუ, მარტოობას არ გრძნობ? პარიზიდან წასვლა ხომ არ გინდა? ან - მოგზაურობა, ვთქვათ, ამერიკაში? სტამბოლში დაბრუნება გირჩევნია?"

"არა, აქ კარგად ვარ."

"არც სანუკვარი ოცნება გაქვს? აუცილებლად გექნება. ამქვეყნად ყველაზე მეტად რა გსურს? მაგალითად, დაკარგული ძვირფასეულობის ნაცვლად არაფერს ინატრებდი?"

"არა, სამკაულებზე არც კი ვფიქრობ."

"კარგი, მაშ რას ისურვებდი?"

"მინდა, მქონდეს კერამიკული ღუმელი და სახელოსნო, სადაც ამ ღუმელს დაედგამ" - მიუგო ფურეიამ დაუფიქრებლად.

"მართლა? სულ ეს არის?"

"ეს ჩემი ერთადერთი სურვილია."

ერთ კვირაში შევექი ბეიმ ფურეიას სიურპრიზი მოუნყო. სასტუმროში გაუარა, ტაქსით მარცხენა სანაპიროს გაუყვინენ და ერთ ვინრო ქუჩაზე გაჩერდნენ. შევექი ბეიმ მძღოლს ფული გადაუხადა. გრძელი დერეფანი გაიარეს და ერთი-ორი საფეხურით ქვევით ჩავიდნენ. შევექი ბეიმ ჯიბიდან გასაღები ამოიღო.

"არ მითხრათ, რომ სასტუმროდან ამ ბინაში გადმოყვანას მიპირებთ," - თქვა ფურეიამ. კარი გააღეს და შევიდნენ. ფურეიამ გაოცებული მზერა მოავლო რამდენიმე ნივთით განწყობილ ორ პატარა ოთახს და სამზარეულოს, სადაც კერამიკის ღუმელი იდგა.

"როგორია? მოგწონს?" - ჰკითხა შევექი ბეიმ.

"ეს რა არის?!"

"ეს არის ორი რამ, რაც ქვეყნად ყველაზე მეტად გსურდა - ბინა და კერამიკული ღუმელი."

"თქვენ ნამდვილად გაგიჟდით, შევექი! ასეთ საჩუქარს ვერ მივიღებ!" - უპასუხა ფურეიამ

"ექვსი თვის ქირა წინასწარ გადავიხადე. ცარიელი ხომ არ იქნება?"

"ეს რატომ გააკეთეთ?"

"მსურდა შენს ბედნიერებაში მცირეოდენი წვლილი შემეეტანა."

"ამ სახლში ვერ გადმოვალ. ეს წარმოუდგენელია!"

"შენს ხნიერ მეგობარს ძალიან გაანაწყენებ. რის გაკეთებაც

მსურდა, ვერ გაგიკეთე. ვერც განქორწინებას მივალნიე. ეს საკმარისზე მეტია იმისთვის, რომ თავი ცუდად ვიგრძნო. შენი უარი განწყობას უფრო გამიფუჭებს."

ფურეიამ დააპირა ეთქვა: განქორწინება რომ მიგელო, ცოლად მაინც არ გამოგყვებოდით. მაგრამ კაცი ისეთი ბედნიერი იყო, მის განაწყენებას მოერიდა.

"ფურეია, უკვე შეგიძლია, ღამით აქ დარჩე და სახლშივე იმუშაო."

ფურეიას სუნთქვა შეეკრა. მოჯადოებული გაემართა ლუმელისკენ, მის სახურავს ხელი შეახო. ცივი რკინიდან თითებზე სითბო გადმოვიდა. თითქოს ლუმელი ახალგაზრდა ქალს ძალას და შთაგონებას მატებდა.

"სახელოსნოში ნავიდეთ და მასალა გადმოვიტანოთ", - თქვა აღელვებულმა. მას უკვე ლუმელი ჰქონდა და სურდა, რაც შეიძლება სწრაფად დაეწყო მუშაობა.

როცა სტამბოლში გაღერეა გაიხსნა, ფურეია ჯერ ისევ პარიზში იყო. მაიას გაღერეას ადალეთ ჯიმჯოზი უძღვებოდა. ევროპის გაღერეებისგან განსხვავებით, იგი მაიას სახელმწიფო დაწესებულების კონცეფციით მართავდა. გაღერეას საკმაოდ ცნობილი კონსულტანტები ჰყავდა. ადრე თურქ ფერმწერთა გამოფენები სტამბოლში ძირითადად საფრანგეთის საკონსულოს სალონში ეწყობოდა. ქვეყანაში ერთადერთი გაღერეა ანკარის ჰელიკონი იყო. როდესაც ფურეიას პარიზის გამოფენის შესახებ თურქულ პრესაშიც დაიბეჭდა, ადალეთ ჯიმჯოზმა იგი სტამბოლში მიიწვია და შემოდგომაზე გამოფენის მოწყობა შესთავაზა. ალიე და ფაჰრუნისაც სთხოვდნენ ფურეიას, რომ მეორე გამოფენა სწორედ ამ სალონში მოეწყო. ფურეიამ მაიას გაღერეაში თავისი ნამუშევრების ფოტოები და ფრანგულ პრესაში გამოქვეყნებული დადებითი გამოხმაურება გაგზავნა.

"ძალიან მინდა შემოდგომის სეზონი თქვენ გახსნათ," - ვედრებოდა ადალეთ ჯიმჯოზი.

ფურეია ფიქრობდა საგამოფენო კოლექცია ახალი ნამუშევრებით შეეგოს. უკაც ამას ურჩევდა:

"პარიზელები შენი ნამუშევრების მისტიურმა სულმა, ანატო-

ლიის ფერებმა მოაჯადოვა, მაგრამ თურქებს სხვა რამ უნდა შეს-
თავაზო." ფურეია კვლავ ღუმელთან ათენებდა ღამეებს. დაქან-
ცული სანოლამდე ძლივს აღწევდა. ახლა სახელგანთქმული იყო,
ხელოვნებათმცოდნეების უმეტესობა მას უკვე იცნობდა. ამიტომ
ახალი გამოფენები, გალერეები, მუზეუმები უნდა მოენახულები-
ნა, განსხვავებულ მიდგომებს გაცნობოდა, სიახლეებისთვის
თვალყური ედევნებინა. ამასთან, მოვლილი და კარგად ჩაცმულიც
უნდა ყოფილიყო.

"ფურეია, მართალია, გამოჯანმრთელდი, მაგრამ, თუ ასე გადა-
იღლები, ავადმყოფობა შეგიბრუნდება. იარა ნებისმიერ წამს შეიძ-
ლება გაიხსნას", - ეუბნებოდა ექიმი. ოთხშაბათობით ექიმ ტიბოს-
თან ერთად კონცერტზე დადიოდა, შემდეგ კი მსუბუქად ნაიხემ-
სებდნენ და ერთმანეთს შორდებოდნენ.

ყაკ ლასენი ფურეიას სახელოსნოს ხშირად სტუმრობდა, თვალ-
ყურს ადევნებდა მის მუშაობას, საღამოობით კი ფურეია ახალ გამო-
ფენებზე მიჰყავდა. დროდადრო პარიზის ქუჩებში სეირნობდნენ და
შენობებს ათვალეირებდნენ. ამ არქიტექტურულ ანსამბლებში ნა-
ტიფად იყო შეხამებული კერამიკა და ქანდაკება. ხშირად სტუმრობ-
დნენ სახელგანთქმული არტიგასისა და მიროს ერთობლივ გამოფე-
ნებს, სადაც წარმოდგენილი იყო ყველაფერი, რის გაკეთებაც თიხით
შეიძლებოდა. ევროპამ აღმოსავლური კერამიკა ასეთი გამოფენე-
ბით გაიცნო. შემდეგ იგი ხელოვნებათმცოდნეებმა შეისწავლეს და
მოყვარულებმა აითვისეს. კერამიკული ტექნოლოგია სწრაფად ვი-
თარდებოდა და ფართო გამომხაურებაც პოვა. მას შემდეგ დიდი
დრო გავიდა, რაც 1888 წელს ზურგი აქციეს გოგენის თიხის ქანდა-
კებებს. ახლა კი თანამედროვე ხელოვნებათმცოდნეებმა და მოყვარ-
ულებმა გოგენის ქმნილებები სათანადოდ აღიარეს და დააფასეს.

ამ სფეროში ნამდვილი რევოლუცია მიროს შემდეგ პიკასოს კე-
რამიკულმა ნამუშევრებმა მოახდინა.

ევროპამ კერამიკა შეიყვარა და ხელოვნების დარგად აღიარა.

მტაცებელი ცხოველის ველური ჟინით შეპყრობილი ფურეია
კერამიკის მიღწევებს სწავლობდა. გზის მაჩვენებელი მისთვის ყაკ
ლასენი იყო, მაგრამ უახლოეს მეგობრად მაინც შევქი ბეის თვლი-

და. როცა შეხვედრას ვერ ახერხებდნენ, ტელეფონით საუბრობდნენ. შევექი იყო ერთადერთი, ვისაც გულის ნადებს უმხელდა, სიხარულს, შიშს მხოლოდ მას უზიარებდა. ფურეიას ის მამასავით უყვარდა, პატივს სცემდა და მნიშვნელობა არ ჰქონდა, თუ რას იფიქრებდა ხალხი.

ფურეია სასტუმროდან შევექი ბეის მიერ ნაქირავებ პატარა ბინაში გადავიდა. ამ ბინაში მას ლუმელი ელოდა. უკვე შუალამემდე მუშაობა შეეძლო. აქ გადმოსვლის კიდევ ერთი მიზეზი შეითანიც იყო. ძალი ბალში გამავალი აივნიდან გარეთ გადიოდა, სახლს შემოურბენდა, კართან მოსვლისას დაიყვებოდა. ფურეია უთენია დგებოდა და შეითანი შემოჰყავდა. სახლის ყოველ კუთხეში პატარა ძმისნულის სურათები გამოფინა. სტამბოლიდან ყოველ კვირას ახალ-ახალ ფოტოებს უგზავნიდნენ. სარა მართლაც რომ დღითიდღე ემსგავსებოდა მამიდას. ფურეია ბავშვისთვის საჩუქრებს ყიდულობდა და სტამბოლში ნამსვლელებს ეძებდა.

შუალამე იყო. მეველევის დერვიში ლუმელში გამოსანვავად უნდა შეედგა. უეცრად ტელეფონმა დარეკა. საქმის შუა გზაზე მიტოვება არ სურდა, ამიტომ ტელეფონთან არ მივიდა. დამრეკავი კვლავ დარეკაესო, გაიფიქრა. მაგრამ ზარი არ წყდებოდა. უპასუხა. თავიდან ვერაფერი გაიგო. ჩაეკითხა.

"რას ამბობთ? ვინ გარდაიცვალა?"

მეველევის დერვიში ხელიდან გაუვარდა. რამდენიმე წამში თვებადაც ღონემიხდილი დერვიშის ნამსხვრევებთან ჩაიკეცა.

შევექი ბეის გარდაცვალება სხვა დანაკლისს ვერ შეედრებოდა - მას უკვე აღარ ჰყავდა ერთგული და უანგარო მეგობარი, მამა, უფროსი ძმა, ამხანაგი, სატრფო, რომელსაც იგი უპირობოდ უყვარდა, აღარ ჰყავდა მფარველი, ის ერთადერთი მეგობარი, რომელიც გაანებივრებდა, რომლის მკერდზე მიყრდნობილი იტირებდა, რომელსაც თვალდახუჭული მიენდობოდა. ფურეია სასტუმროში დასვენებული ცხედრის ერთადერთი დამტირებელი იყო.

"ვის გვერდითაც მოკვდა, მან დაიტყროსო," - შემოუთვალა ცოლმა, რომელიც, ვინ იცის, რას ფიქრობდა მათზე.

ფურეიამ ცხედრის სტამბოლში გადასასვენებლად ყველაფერი მოაგვარა, საყვარელი მეგობარი გაამგზავრა და შინ დაბრუნდა. შეითანმა ქალს ნაღვლიანი თვალები მიაპყრო. დიდხანს უცქერდა.

"მოდი ჩემთან," - უთხრა ფურეიამ. ძალღიწვევით და პატრონისკენ ზანტად გაემართა.

"შეითან, აქ უკვე ველარ ვიცხოვრებთ. მარტონი დავრჩიყ, შეითან. სულ მარტო. პარიზს მარტო ვერ ვიტვირთავ. ჩვენი ნასვლის დროც დადგა. შინ უნდა დავბრუნდეთ. იქ სარა გველოდება." ცხოველი გაოცებული შეჰყურებდა. ფურეიამ თავი შეითანის ხვეულ ბენწში ჩარგო და გულამოსკვილი ატირდა.

"თურქეთში დაბრუნებაზე-ფიქრი სისულელეა და სხვა არაფერი, - ეუბნებოდა ლასენი, - აქ საოცარი ნახტომისთვის ემზადები. პირველივე გამოფენით წარმატებას მიაღწიე. დარჩი და დაწყებული საქმე დაასრულე. ვერ გამიგია, რატომ გინდა დაბრუნდე იმ ქალაქში, სადაც ტექნიკური პრობლემები ხელს შეგიშლის. განა, შენ არ ამბობდი, იქ სამუშაოდ ლუმელიც კი არ მაქვსო? თუ ასეა, მაშ, რატომ მიდიხარ? ჭანაც, კერამიკა ევროპაში პოპულარობის ზენიტშია. პიკასო, მირო, შაგალი კერამიკის ცეცხლს აქ აჩალებდნენ... შენ კი მიდიხარ."

"ის ჩემი სამშობლოა, ჟაკ. ქვეყანა, სადაც აბანოს თალები, მეჩეთებისა და სასახლეების კედლები, შადრევნები და აკლდამები ფაიფურის ფილებით არის მოპირკეთებული. მინდა, ჩემს სამშობლოში დავბრუნდე და ეს ტრადიცია ავალორძინო. უმწეო ვაზივით ყოფნა მომბეზრდა. მინდა, ჩემს მიწას ვეკუთვნოდე. თანაც იქ ახალი სიცოცხლე მელის, ახალი სული, ჩვილი ბავშვი, ჩემი ქალიშვილი, რომელსაც მრავალი წელი ველოდი." ფურეიას ისეთი მტკიცე ხმა ჰქონდა, რომ ჟაკმა დუმილი ამჯობინა.

ცის კამარაზე მოციმციმე ვარსკვლავი ახალგაზრდა ქალს გზას უჩვენებდა. ფურეიამ უკვე იცოდა, სად იყო მისი ადგილი. თვითმფრინავში ადგილი დაჯავშნა და ბარგის ჩალაგებას შეუდგა.

ცაცხლის ასული

ფურეიამ სტამბოლში დაბრუნება გამოფენის გახსნამდე სამი კვირით ადრე შეძლო.

აეროპორტში ქილიჩ ალი დახვდა.

"ფურეია, შეგვიძლია შინ მისვლამდე დედაშენთან შევიაროთ. ბავშვის ნახვა ხომ გინდა?" - ჰკითხა ქილიჩ ალიმ.

"აჰ, ქილიჩ, განა შეიძლება ბავშვის ნახვა არ მსურდეს? დამიჯერე, რაც გაჩნდა, აგერ უკვე ხუთი თვეა, სხვა არაფერზე ვფიქრობ. მაგრამ ნამგზავრი ბავშვს ხელში ვერ ავიყვან. ჯერ შინ მიმიყვანე, შხაპს მივიღებ, გამოვიცვლი, საჩუქრებს ამოვალაგებ და ნავიდეთ."

მძლოლის გვერდით, წინა სავარძელზე დასკუპებული შეითანინ საზურგეს გადაახტა და ფურეიას მიელაქუცა.

"აბა, უკან დაბრუნდი!" - გაუწყრა ქილიჩ ალი, "ქალბატონს ტანსაცმელი დაეჭმუჭნა".

ძალმა ეშვები გამოაჩინა და დაიღრინა. "არა უშავს", - თქვა ფურეიამ. "საწყალი ძალლი მგ ზავრობამ დალაღა, უხალისოდ არის. გავა დრო და შენც შეგეჩვევა". ქილიჩ ალიმ ხელი გაიწვდინა, სურდა, მოფერებოდა, მაგრამ ძალმა კვლავ შეულრინა.

"გაჩუმდი, შეითან, ნუ უზრდელობ!"

"სწორედ შესაფერისი სახელი აქვს, საძაგელი ვინმეა," - თქვა ქილიჩ ალიმ.

ფურეიას ხმა არ ამოუღია. ცოლ-ქმარი ელ ირაქის აპარტამენტში მივიდა. ფურეიამ ერენქოის სახლიდან ავეჯი გადმოატანინა, მაგრამ მკურნალობის გამო ამ სახლში დიდხანს არ უცხოვრია. წვეულების მოსაწყობად დრო ძლივს გამოიხატა. რამდენიმე უახლოესი მეგობარი ვახშმად დაპატიჟა. თორმეტ კაცზე გაშლილი სუფრა სანთლებითა და ყვავილებით მორთეს. კარგად მოილხინეს.

ეს მშვენიერი სახლი ახლაც საინტერესო მომავალს ჰპირდებო-

და. სასწრაფოდ იბანავა, ჩაიცვა და ბავშვისთვის ნაყიდი საჩუქრები ჩანთაში ჩაანყო.

"ტაქსით წავიდეთ," - უთხრა ქილიჩს.

ფურეიას სული ყელში ებჯინებოდა. კარი მოსამსახურემ გააღო. ჰაკიე ხანუმი შვილის ხმის გაგონებისთანავე კარებთან გაჩნდა. ფურეია დედას გადაეხვია.

"მამა სად არის?"

"სალონშია, გელოდება".

ემინ ფაშა გაჭირვებით წამოდგა.

"ნუ შენუხდებით, მამა, ბრძანდებოდეთ." ფურეიამ მასთან მიიღრინა და გადაეხვია.

"ის სად არის?" იკითხა აღელვებულმა.

"აფიფე აძინებს. დღეს ცოტა გაჭირვებულდა," - უპასუხა მამამ.

"შენ გგავს, ფურეია, თითქოს შენი შვილი იყოს."

"დიახ, ის ჩემი შვილია."

შაქირმა შემოიხედა. ფურეიამ ისიც გადააკოცნა.

"ყოჩაღ, შაქირ. რაც მე ვერ შევძელი, შენ მოახერხე. სარა ამ ოჯახის სიხარულია. მამას შეხედე, როგორ უბრწყინავს თვალები. ბავშვი როდის გაიღვიძებს?"

"ახლახანს დაიძინა", - თქვა აფიფემ. იგი კართან იდგა და ელოდა, როდის აკოცებდა ფურეია.

რა, კარგად შეურჩევია დაძინების დრო, ზუსტად ჩემს მოსვლას დაამთხვიაო, გაიფიქრა ფურეიამ.

"რამდენ ხანს სძინავს?"

"არ ვიცი, ერთი-ორი საათი".

"ღმერთო, ამდენ ხანს ვერ მოვიცდი".

"მობრძანდით, მძინარეს დახედეთ, ნახეთ," - უთხრა აფიფემ და მულს საძინებლისკენ გაუძღვა.

"ბავშვს თქვენს ოთახში სძინავს?"

"დიახ, ღამ-ღამობით ტირის. არ მინდა, ვინმე გააღვიძოს. მაშინვე ჩემთან გადამყავს".

შაქირ ფაშას ოჯახში ყველა ბავშვს საკუთარ ოთახში ეძინა, უზომოდ განებივრებული ალიეს გარდა. მხოლოდ ალიეს ვერ მოუხერხეს ვერაფერი. ყვირილს იწყებდა და სანამ დედასთან არ დაან-

ვენდნენ, არ ჩუმდებოდა. ალიე იმდენად უცნაურად იქცეოდა, რომ ხუთი წლისა მამამ ექიმთან მიიყვანა - ხომ ყველაფერი წესრიგში აქვსო. ნიჭიერი ბავშვი იყო, მაგრამ ცოტა თავქარიანი და უზნეო. ახლა სარასაც ალიეს მსგავსად დედასთან უნდა დაეძინა?! ფურეიას არ ესიაშვინა, მაგრამ არ შეიმჩნია.

სარას პატარა სანოლში ეძინა. ვარდისფერი საბანი ეფარა. ოფლისგან დახვეული თმა შუბლზე მისწებებოდა. ციციქნა მუჭი საბანზე ედო. ფურეიამ ხელი გაიწვინა, უნდოდა, შეხებოდა, მაგრამ შეშინდა. ბავშვს თვალები დახუჭული ჰქონდა. მძინარე ვერავის მიამსგავსა. მისი სურნელი იგრძნო - საპნის, პუდრისა და უმანკოების ნაზავი - მხოლოდ ჩვილი ბავშვისთვის დამახასიათებელი სურნელი... ფურეიამ ღრმად შეისუნთქა.

"ბამბის ქულა. ეს პანანინა ბამბის ქულაა".

სანოლს ფეხის წვერებზე მიუახლოვდა და უკან გაბრუნდა. სანამ ჩაის დალევდა, ბავშვიც გაიღვიძებდა.

მშობლებმა კითხვები დააყარეს. გამოფენის შესახებ ყველაფერი იცოდნენ, მაგრამ ახლა პირადად მისგან სურდათ მოესმინათ. ნამდვილად გამოჯანმრთელდა? მკურნალობა დასრულდა თუ კვლავ უკან დაბრუნებას აპირებს? რამდენად სწორად მოიქცა, როცა ქილიჩ ალი ერთი წლით მიატოვა? რაც უნდა იყოს, მასაც ხომ სჭირდებოდა მოვლა. მართალია, რომ შევექი ბეი სასტუმროში გულის შეტევით გარდაიცვალა? ნეტავ, თუ იწვალა? რატომ არ მიხედეს ოჯახის წევრებმა და რატომ მოუხდა ფურეიას მისი სამშობლოში გადმოსვენება? მზად იყო სტამბოლში გამოფენის გახსნისთვის?

ფურეიას ბავშვის ტირილი შემოესმა, წამოხტა. კარში აფიფეს შეეჩეხა. ისიც ბავშვისკენ მირბოდა.

"მომიტივეთ," - თქვა აფიფემ და გაიქცა. ფურეია ბავშვის ოთახისკენ წელა გაემართა.

"ჩემო პატარავ, ჩემო ლამაზო, ჩემო ერთადერთო, გაიღვიძე? ნახე, შენს სანახავად მამიდა მოდის", - ფურეიას აფიფეს ხმა შემოესმა. კართან შეჩერდა. სხვები უკან მოჰყვებოდნენ. ყველას უნდოდა მამიდა-ძმისშვილის შეხვედრა ენახა. ფურეია სანოლისკენ გაეშურა. სარამ თვალი გაახილა. ღმერთო! უზარმაზარი შავი თვალები, ოდნავ ქვევით დაშვებული კიდეები, გადაბმული წარბები, გა-

მოკვეთილი ცხვირი, თხელი ტუჩები. ბავშვი იმდენად ჰგავდა ფურეიას, რომ ნამდვილად მისი შვილი იყო, მისი პატარა ქალიშვილი, ოცი წლის წინ ბურსაში ხის მაგიდაზე მწოლიარეს რომ ამოაცალეს და ისე დამარხეს, არც უჩვენებიათ. ხელები ბავშვისკენ გაიწვინა. ზუსტად ამ დროს, ალბათ, მღელვარებისგან, ხველა აუტყდა. პირზე ხელი მიიფარა. დედა, მამა, შაქირი და აფიფე თვალს არ ამორებდნენ. კრინტი არავის დაუძრავს. ის ქლექიანი იყო. ახველებდა. მის უახლოეს ადამიანებს ერთი სურვილი ჰქონდათ, - მისთვის ბავშვი მოეცილებინათ

"იქნებ, ბავშვმა ჯერ ფაფა შეჭამოს", - თქვა მამამ. ფურეიას ფეხქვეშ მინა ეცლებოდა, თავბრუ დაეხვა, ყურში ხმაური იგრძნო. აქ რომ ნაქცეულიყო, ვერავინ მიხვდებოდა, რატომ გახდა ცუდად. ავადმყოფობას დააბრალებდნენ. "ღმერთო, ძალა მომეცი," - ლოცულობდა გულში.

"ფურეია, ბავშვის ხელში აყვანა გასურთ?"

თავი ასწია. აფიფეს ბავშვი საწოლიდან ამოეყვანა და მას უწვდიდა. სხვებს სახეზე შეშფოთება ეტყობოდათ.

"მერე ავიყვან, აფიფე, მამა მართალია, ჯერ აჭამე",- თქვა და ოთახიდან გავიდა. ყურში კვლავ გუგუნი ესმოდა, უხილავი ცეცხლოვანი ხელი გულზე უჭერდა. სააბაზანოში შევიდა. კარი ჩაკეტა. სახე კარზე ჩამოკიდებულ ფაფუკ ხალათში ჩარგო - ბავშვი ვერ აიყვანა! ცრემლი მოერია.

ფურეიას ლუმელმა სტამბოლში გამოფენის გახსნამდე რამდენიმე დღით ადრე ჩამოაღწია. ვერაფრით აუხსნა მებაჟეებს, რისთვის სჭირდებოდა ეს ლუმელი და საბაჟოდან როგორც პურის საცხობი, ისე გამოიტანა.

ლუმელი სამზარეულოში, ქურასთან დადგეს. ფეხის დასადგმელი ადგილი აღარ დარჩა.

"ვნახოთ, ამ ლუმელში რას მომიმზადებ", - ეხუმრა ქილიჩ ალი.

"გამოფენისთვის რამდენიმე ნივთის გამოწვას ვაპირებ, შემდეგ კი მოვიფიქროთ."

სამი დღე მუხლჩაუხრელად მუშაობდა, არ სძინებია. გათენებინას, ქილიჩ ალი რომ იღვიძებდა, ცოლი უკვე ლუმელთან იდგა, ხელები თიხით ჰქონდა დასვრილი, სახე - ცეცხლისგან განითლებული.

"როგორ იქცევი, ფურეია, ისევ ავად გახდები. ამოისუნთქე, და-
ისვენე".

"გამოფენის შემდეგ," - ეს იყო ფურეიას ერთადერთი პასუხი.

გამოფენა ოქტომბრის ბოლოს გაიხსნა. დიდებული პრეზენტაცია მოეწყო. გახსნას სტამბოლის ხელოვანთა წრე, საზოგადო მოღვაწეები და ოჯახის ახლობლები ესწრებოდნენ. პირველივე დღეს ყველა ნამუშევარი გაიყიდა - ზოგმა ფურეიას ხათრით შეიძინა, ზოგმა იმიტომ, რომ მოენონა, საინტერესოდ მიიჩნია. პარიზელი კრიტიკოსებისგან განსხვავებით, სტამბოლელი ხელოვნებათმცოდნეები დაინტერესდნენ, რატომ არ იყო ფურეიას ქმნილებები სამგანზომილებიანი და რატომ მუშაობდა მხოლოდ კერამიკულ ფილებზე. ფურეია გაოცდა, არ ელოდა ასეთ შეკითხვებს იმ ხალხისგან, რომელიც საუკუნეების განმავლობაში ფაიფურით გარემოცულ სამყაროში ცხოვრობდა. მაგრამ იმ დღეებში საკუთარი შემოქმედების მიმართ თავადაც დაუგროვდა კითხვები: ნეტავ, ეს ტრადიციული, მაგრამ თანამედროვეობას მისადაგებული ფილები მხოლოდ კედელზე უნდა დარჩენილიყო?! თუ მათთვის რამე რეალური ფუნქცია უნდა მოეძებნა?

"გამოფენა რომ დასრულდება, კვლავ ჩვეულებრივ ცხოვრებას დაუბრუნდებით თუ ისევ ლუმელთან გაათენებ, ცეცხლის ასულო?" - ჰკითხა ერთხელ ქილიჩ ალიმ.

"ცეცხლის ასული?"

"მუდამ ცეცხლთან დგახარ".

"ეს ჩემი სამუშაოა".

"ძვირფასო, ეს სამუშაო კი არა, გართობაა".

"ქილიჩ, კერამიკას ჩემს გართობად მიიჩნევ?"

"რატომაც არა? ამას ხომ ფულის საშოვნელად არ აკეთებ? ერთობი, დროს ატარებ".

"გამოფენამ დიდი ფული მომიტანა".

"ნუ გგონია, რომ ყოველთვის ასეთი წარმატება გექნება. შენი კერამიკული ქმნილებები სიახლე იყო, ამიტომაც გაიყიდა. მეგობრებმა შენი ხათრით შეიძინეს. მუდამ ასე არ გაგრძელდება".

"კარგი, რა გინდა, რომ ვაკეთო? გსურს, ამ საქმეს თავი გავანებო?"

"მე მინდა, როგორც ძველად, დიასახლისი გახდე, დრო დამით-

მო. მინდა ერთად ვისეირნოთ, ერთ ოთახში დავიძინოთ. შეგიძლია, კერამიკას თავი არ დაანებო - მხოლოდ გაერთო. ხომ დამპირდი, გამოფენის დახურვისთანავე ამ ლუმელში კერძს მოვამზადებო?"

ფურეიამ ქმარს არ უპასუხა, რადგან ფიქრობდა, რომ ქილიჩ ალის სიტყვებში სიმართლის მარცვალი იყო. მაგრამ ძველ ცხოვრებას უკვე ველარ დაუბრუნდებოდა. სათამაშო მაგიდა, ლამის გართობა, სასმელი, წვეულებები და უსაგნო საუბრები... არა, ეს არ უნდა დაეშვა!

ორი დღის შემდეგ სამზარეულოში შევიდა. ქმარსა და მის მეგობრებს ლუმელში თიხაში გახვეული ჩიქვი შეუნვა, გარშემო მწვანე სალათის ფოთლები შემოუნყო, რაქისთან დასაყოლებელი ნაირნაირი კერძი მოამზადა და, როგორც ძველად, კარგი დიასახლისის როლი გაითამაშა. სტუმრები გაცეცხვლები აკვირდებოდნენ, როგორ ამტკვრევდა პატარა ჩაქუჩით გამომწვარ თიხას, რომლითაც თევზი იყო დაფარული. ჩიქვის გემოთი აღტაცებული დარჩნენ. ქმარს სახეზე ღიმილი ეფინა, მთელი საღამო მხოლოდ ფურეიას სადღეგრძელოს სვამდნენ - საუკეთესო მზარეულის, ყველაზე ნატიფი, ლამაზი სუფრების არქიტექტორისა და, ამასთანავე, კერამიკის დედოფლის. ვერავინ ხვდებოდა, რომ ეს გამოსამშვიდობებელი წვეულება იყო. ეს იყო ბოლო წვეულება იმ ელიტარულ წრეში, რომელსაც სტამბოლში სეირნობა, გართობა, ბანქოს თამაში და ცეკვა უყვარდა.

პარიზიდან დაბრუნებულ ფურეიას ქილიჩ ალისთან ერთად აღარ ეძინა. რაც ფურეიას ჭლექის დიაგნოზი დაუსვეს, ოთახები განაცალკევეს. ეს ფურეიას სურვილი იყო: "ცუდად მძინავს, როცა სიცხე მაქვს, ვერ ვიძინებ, ქილიჩ, შენი შენუხება არ მინდა, სხვა ოთახში დავიძინებ." ახლა კი ამის მიზეზი ძალღი გახდა. შეითანს ფურეიას ოთახში ეძინა. როცა ქილიჩი იქ შესვლას დააპირებდა, ძალღი უღრენდა.

ფურეია მთელ დღეებს თავის ოთახში ატარებდა. უზარმაზარი მაგიდა სახელოსნოში დაადგმევინა და მთელი დღე ძერწავდა. საღამოობით სარას სანახავად დედასთან შეივლიდა ხოლმე, მაგრამ ბავშვი ხელში არ აჰყავდა, შორიდან ესიყვარულებოდა, შემდეგ კი მაიას გალერეაში მიდიოდა. გალერეა ხელოვანთა თავშეყრის ადგილი იყო. ზედა სართულზე, საბაჰათინ ეუბოლლუს ბინაში, თითქმის

ყოველ საღამოს იკრიბებოდნენ მხატვრები და მოგვიანებით სავაზ-
შმოდ მიდიოდნენ. ფურეია ხშირად იწვევდა მათ თავის სახლშიც.

როცა ქილიჩ ალი შინ ბრუნდებოდა, უამრავი უცნობი ადამიანი
ხვდებოდა თეფშებით ან სასმისით ხელში, ყველა კუთხეში ვილაც
იჯდა.

"ფურეია, ჩემთვის არ გითქვამს სტუმრებს რომ ელოდი", -
ეტყოდა ხოლმე ცოლს.

"ქილიჩ, ეს სტუმრობა დაგეგმილი არ ყოფილა, გალერეიდან ერ-
თად წამოვედით, შენც შემოგვიერთდი" - უპასუხებდა ფურეია. ქი-
ლიჩ ალის ამ ხალხთან ყოფნა არ სიამოვნებდა, მათთან სასაუბრო
თემას ვერ პოულობდა. ისინი სულ სხვა ადამიანები იყვნენ, სულ
სხვა სამყაროდან. ის, რაზეც ისინი საუბრობდნენ, ქილიჩს არ აინ-
ტერესებდა. ცხვირჩამოშვებული თავის ოთახში შეიკეტებოდა
ხოლმე.

ქილიჩი შინ უმეტესად გვიან ბრუნდებოდა. იმ წლებში, როცა
ფურეია პარიზში მკურნალობდა, მისი ძმისშვილი ბერინ ინსელი
უნებდა კომპანიონობას. მართალია, ქილიჩი ბევრად უფროსი იყო
მათზე, ვისთან ერთადაც დროს ატარებდა, მაგრამ ახალგაზრდა
ქალები მას კარგად ეპყრობოდნენ. იგი ახალგაზრდობას იხსენებ-
და, ჩანქაიას შესახებ უამბობდა. ახალგაზრდები მის მიმართ სიყვარ-
ულსა და პატივისცემას გამოხატავდნენ. სეირნობა, გართობა,
ანეკდოტები და ცეკვა უყვარდა ქილიჩ ალის. ასეთ ცხოვრებას შეჩ-
ვეული იყო. ახლა, ამ ახალგაზრდებთან დილაამდე რჩებოდა, თავს
იქცევდა. ამიტომაც ბერინთან ყოფნას ამჯობინებდა შინ დაბრუნე-
ბას, სადაც მისთვის უსიამოვნო ადამიანებთან გაუგებარ ხელოვ-
ნებასა და პოლიტიკაზე უნდა ესაუბრა. ამასთანავე, ფიქრობდა,
რომ ფურეიას მოხეზრდებოდა ეს უფულო, მოლაყბე, კომუნისტუ-
რი შეხედულებების მქონე ამხანაგები და მალევე დაუბრუნდებოდა
ნორმალურ ცხოვრებას.

ნორმალური ცხოვრება მისთვის თურქულ სიმღერებს ნიშნავ-
და. თუმცა, ცოლის ხათრით, სიდედრის - ჰაკიე ხანუმის ნვეულებე-
ბის შემდეგ შოპენისა და ლისტის მოსმენასაც აიტანდა კაცი...

ცოლ-ქმარი ხვდებოდა, რომ მას შემდეგ, რაც ფურეიამ ცხოვ-
რების წესი შეცვალა, ამ ქორწინებას დიდი დღე აღარ ეწერა. თუმ-
ცა, პირველი ნაბიჯის გადადგმას ორივე ერიდებოდა.

1951 წლის ბოლოს ფურეიამ გადაწყვიტა, თავის სახელოსნოში კერამიკით დაინტერესებული ადამიანები მოეწვია და მათთვის შანსი მიეცა. უამრავ ახალგაზრდას აინტერესებდა ხელოვნების ეს დარგი. ისინი არაჩვეულებრივ ფიგურებს ძერწავდნენ, მაგრამ ლუმელი არ ჰქონდათ და გამოიწვა არ შეეძლოთ. ანკარაში, გაზი ვითიმის ინსტიტუტში, ერთმა პედაგოგმა - ჰაკი იზეთმა - საკუთარი ლუმელი გააკეთებინა. მისი სახელოსნოს კარი მოსწავლეებისა და მოყვარულებისთვის მუდამ ღია იყო. ზოგჯერ ამ ლუმელს აბიდინ დინოც იყენებდა. ფურეიამაც სცადა ასეთი სახელოსნო სტამბოლშიც მოეწყო.

პარბიეში ელ ირაქის აპარტამენტი ღამით მხატვრებით, დღისით კი სტუდენტებითა და მოყვარული კერამიკოსებით იყო სავსე. ქილიჩ ალის შინ აღარ დაედგომებოდა. ღამით, როცა თავისი ოთახიდან საპირფარეშოსკენ გაეშურებოდა, შეითანი უღრენდა.

ფურეია მაიას გალერეასა და ლუმელს შორის დარბოდა. ერთადერთი ადგილი, სადაც ჩერდებოდა, შაქირ ფაშას აპარტამენტი იყო. იქ ყოველდღე მიდიოდა, პატარა სარას ეალერსებოდა; პარიზიდან ბავშვის მოვლის შესახებ უამრავი ნიგნი ჩამოიჭანა და აფიფესგან მოითხოვდა ბავშვი ამ ნიგნებით გაეზარდა.

"მე ფრანგული არ ვიცი, ამ ნიგნებში ვერაფერს გავიგებ," - უთხრა აფიფემ.

"კურსებზე ჩაენერე, ისწავლე".

"დრო არა მაქვს. ბამბის ქულა მთელ დროს მართმევს."

"დედაჩემს დაუტოვე".

"არ მინდა ბავშვის სხვასთან დატოვება. ნეტავ, რამდენი ადამიანი გაზრდილა ნიგნებით. რაც საჭიროა, ყველაფერს ვაკეთებთ".

"გააზრებულად თუ გააკეთებ, ეს უკეთეს შედეგს მოგცემს. განსაკუთრებით, თუ საქმე ბავშვს ეხება," - არ თმობდა ფურეია.

"რატომ არ ვუყვარვარ ფურეიას? ნეტავ, რა დავუშავე?" - შესჩვილა აფიფემ მამამთილს.

"შენ ის გყავს, ვინც მას ყველაზე მეტად სურდა, მაგრამ ვერაფრით მიაღწია - შვილი, ჩემო გოგონა! ამიტომ, მის ეჭვიანობას ყურადღებას ნუ მიაქცევ", - უთხრა ემინ ფაშამ. ჰაკიე ხანუმს ქმრის სიტყვები რომ გაეგო, ერთ ამბავს დაანეევდა. დედის აზრით, ყველაფერი, რასაც ფურეია აკეთებდა, სწორი იყო. იგი ფურეიას უნაკლო

და არაჩვეულებრივ არსებად თვლიდა. ამიტომაც, ვინც ფურეიას არ მოსწონდა, არც ჰაკიე ხანუმს მოსდიოდა თვალში. აფიფეს უყვარდა მამამთილი და გადანყვიტა, ემინ ფაშასთვის დაეჯერებინა.

სარა უკვე ცალკეულ სიტყვებს წარმოთქვამდა. ერთ დღეს ფურეია შორიდან მიესიყვარულა ძმისშვილს. აფიფეს მამათილის წყენინება არ სურდა, ამიტომ ფურეიას უთხრა:

"თქვენ ბამბის ქულას მეორე დედა ხართ. თუ გსურთ, მამიდას ნაცვლად, დედას დაგიძახებთ".

ფურეია შეკრთა. როგორ არ უნდოდა! ნეტავ, ბავშვი მომავალში მას ნამდვილ დედასავით თუ შეიყვარებდა? ამქვეყნად ყველაზე მეტად ეს სურდა. უნდოდა, სარას დედა გამხდარიყო.

სტამბოლი ახალი წლის შესახებედრად ემზადებოდა. ფურეია ისევ შეუძლოდ გახდა.

"ჩემო გოგონა, გაფითრებული ხარ, რა გჭირს?" - ჰკითხა დედამ.

"მგონი, სიცხე მაქვს, დედა. თერმომეტრი მომანოდე".

ჰაკიე ხანუმის მოტანილი თერმომეტრი ილლიაში ჩაიდო, სავარძელში ჩაჯდა, ცოტა ხანში თერმომეტრს დახედა, დედისთვის არ უჩვენებია, ისე დაფერთხა და გასარეცხად აბაზანაში წაიღო.

"რამდენი გქონდა?"

"თითქმის ოცდაჩვიდმეტი"

"ასპირინი ხომ არ მოგცე?"

"დედა, უკვე შინ მივდივარ, გზაში ვიყიდი".

"ფურეია, ისე მიდიხართ, ბამბის ქულას არ ნახავთ? მალე გაიღვიძებს." - უთხრა აფიფემ.

"არა უშავს, ხვალ შემოვივლი".

გრილოდა, ფურეია სახლისკენ აუჩქარებლად მიდიოდა. სიცხე ორმოც გრადუსამდე ჰქონდა. ავადმყოფობა კვლავ უბრუნდებოდა. უკვე მობეზრდა ეს სენი. მობეზრდა, მოსწყინდა. იმაზე დაფიქრდა, რაც მომავალში ელოდა. არც მუშაობა, არც სეირნობა, არც მიაში ჩასვლა, არც კერამიკა და ყველაზე საშინელი - სარას ნახვასაც აუკრძალავდნენ! თუმცა, ბავშვს არც ახლა იყვანდა ხელში. ცდილობდა, მასთან ერთად ოთახში რაც შეიძლება მცირე ხნით დარჩენილიყო. თითქოს ოჯახსაც პირი შეეკრა, არავინ ეკითხებოდა, რატომ რჩებოდა ბავშვთან ასე ცოტა ხნით, რატომ არ ეფერებოდა. მაგრამ ყველამ კარგად იცოდა ამის მიზეზი. ახლა, ქლექი თუ

შეუბრუნდებოდა, ბავშვის შორიდან ნახვაც კი შეუძლებელი იქნებოდა. ისევე სანატორიუმში უნდა დანოლილიყო - დილიდან საღამომდე თაფლი, კარაქი და თოხლო კვერცხი ეჭამა და ნაპატიებ ღორს დამსგავსებოდა. რისთვის? ნუთუ იმისთვის, რომ რამდენიმე თვე ნორმალურად ეცხოვრა და შემდეგ კვლავ სანატორიუმში წასულიყო?

ეგონა, ქმარი სახლში დახვდებოდა, მაგრამ ქილიჩ ალი ჯერ არ დაბრუნებულიყო. ალბათ, ბერინთან არისო, იფიქრა. დარეკა, "ჟალე ხანუმთან ერთად ბეზიქის სათამაშოდ წავიდა, იქიდან სავახშმოდ წავლენ", - უთხრა მოსამსახურემ. ფურეიამ ყურმილი დაკიდა. სურდა, ვინმესთვის გული გადაეშალა. მაგრამ ვისთვის? მას უკვე აღარ ჰყავდა საყვარელი მეგობარი, რომელსაც მისი დარდის გაზიარება არ ბეზრდებოდა. საოცრად მოენატრა შევექი ბეი. ალბათ, ფურეია მართალი იყო, როცა შევექისგან მფარველობას ითხოვდა. მარტო იყო, მარტოდმარტო. ზუსტად ისე, როგორც საყვარელი მეგობარი იტყოდა.

როცა ქილიჩ ალის დაბრუნების იმედი გადაეწურა, პარიზში დასარეკად ნომერი შეუკვეთა. მხოლოდ გვიან ღამით დააკავშირეს.

"როგორ ხარ, ფურეია?" - ჰკითხა ექიმმა ტიბომ. "მოგენატრე, თუ რამე პრობლემა გაქვს?"

"ძალიან მომენატრე, თან ერთი პრობლემაც მაქვს - სიცხე მაქვს, თითქმის ორმოც გრადუსამდე", - უთხრა ფურეიამ.

"ხვალვე რენტგენის სურათი გადაიღე და შედეგი მაცნობე. ფურეია, გთხოვ, თავს გაუფრთხილდი, თიხას შეეშვი და დანექი. საფრანგეთში ერთი ექიმი ამტკიცებს, რომ ჭლექის მორჩენა შეუძლია, ხვალვე დავუკავშირდები".

"განკურნება? ახალი წამალია?"

"არა, ასე ვთქვათ, რადიკალური მკურნალობა - დაავადებული ფილტვის ამოკვეთა".

"ცალი ფილტვით ვიცოცხლებ?"

"თუ ჯანსაღია, იცოცხლებ."

"რატომ აქამდე არ მიმკურნალებ?"

"სულ ახალი ამბავია, ავადმყოფმა ოპერაციას უნდა გაუძლოს. ჯერ აქ ჩამოდი, გამოვიკვლიოთ, რისკზე დაფიქრდეთ".

"რისკი ავადმყოფობის განმეორებას ნიშნავს?"

"არა, ფურეია, ამ შემთხვევაში განმეორების საფრთხე აღარ იქნება, თუმცა სიკვდილის რისკი დიდია".

"თუ ვიცოცხლებ, კერამიკაზე მუშაობას შევძლებ?"

"რა თქმა უნდა."

"პატარა ბავშვის ხელში აყვანა, მოფერება და მასთან ერთად დაძინება შემეძლება?"

"თუ ოპერაციას გადაიტან, ჭლექი აღარ გექნება, ბავშვთან ყოფნას კი არა, ბავშვის გაჩენასაც შეძლებ."

ფურეიამ ყურმილი დაკიდა. რამდენიმე საათი თვალდახუჭული იწვა, ფიქრობდა. ჭლექსა და სიბრმავეს შორის დიდ განსხვავებას ვერ ხედავდა. ორივე შემთხვევაში შეუძლებელია საყვარელი საქმის კეთება და საყვარელი ადამიანების ნახვა, ცხოვრება ჯოჯოხეთურ ტანჯვად გადაიქცევა. არა, არა და არა! სიბრმავე ჭლექზე ათასჯერ უმჯობესია. უსინათლო რომ ყოფილიყო, ყვავილებს, ჩიტებსა და თევზებს გამოძერწავდა. უსინათლო რომ ყოფილიყო, ბავშვს მკერდზე დაიწვენდა, სურნელოვან ყელზე ცხვირს მიადებდა, მის სურნელს შეიგრძნობდა, აკოცებდა, ლოყაზე მიიხუტებდა... თვალი გაახილა. თენდებოდა. ქილიჩ ალი არ დაბრუნებულყო. სიცხე ჰქონდა, მაღალი სიცხე. ხელები და შუბლი უხურდა. ქმარმაც ხომ ასე უთხრა - ის ცეცხლის ასული იყო და ახლა ჯოჯოხეთის კართან იდგა.

ერთ კვირაში შემდეგ ექიმ სამი ფაშას ფურეია ვედრებით აღსავსე თვალებით უმზერდა.

"არა, ჩემო გოგონა! არა, შვილო! ამ ოპერაციას ცოცხალი ვერავინ გადაურჩება. ეს ჩემთვის მიუღებელია, თანახმა არ ვარ. გთხოვ, ასე ნუ მიყურებ!"

"სხვა გზა აღარ დარჩა, ბატონო".

"რას ნიშნავს, სხვა გზა აღარ დარჩა! რამდენჯერ განიკურნე კლასიკური მეთოდით. შენი მდგომარეობა არ უნდა დაივიწყო. თუ სისულელეს არ ჩაიდენ, არ გადაიღლები, ძილსა და კვებას ყურადღებას მიაქცევ, ჯანმრთელი იქნები. შენი ცხოვრების ნესი ჯანსაღსაც დააავადებს, ფურეია!"

"მცენარესავით ვერ ვიცხოვრებ."

"მცენარესავით ნუ იცხოვრებ, მუსიკას უსმინე, წიგნები წაიკითხე, რა ვიცი..."

"ბამბის ქულას ხელში აყვანას ვერიდები. ერთხელაც არ მივფერებივარ."

"ხელში აყვანა აუცილებელია? ინგლისელივით მოიქეცი - ისინი ბავშვებს თვალებით ეფერებიან."

"ფაშა, გთხოვთ, კიდე ერთხელ გაესაუბროთ პარიზელ ექიმს".

"უკვე ვისაუბრეთ, ჩემო გოგონა. როგორც შენი ექიმი და როგორც მამაშენის მეგობარი, ამ სახიფათო ოპერაციაზე უარს გეუბნები. მისი ბოლო სიკვდილია. ვერ გავბედავ."

"ყველა ჩვენგანს სიცოცხლის ბოლოს სიკვდილი ელის."

"შენ ჯერ იმ ხნის არა ხარ, სიკვდილზე იფიქრო."

"ავადმყოფობასა და სიკვდილს შორის განსხვავებას ვერ ვხედავ. ეს ფილტვი მკურნალობას არ ემორჩილება, სიკვდილს თვალებში ვუყურებ, ან განვიკურნები, ან მოვკვდები".

"ჩემგან დახმარებას ნუ ელი. ვერ დავთანხმდები ოპერაციას, რომელიც შენს სიცოცხლეს საფრთხეში ჩააგდებს. ის შემოიღო ფრანგები ჩემსავით ბავშვობიდან არ გიცნობენ. შენ ჩემს ხელში გაიზარდე," - უთხრა სამი ფაშამ. რენტგენის სურათები სანოლიდან აიღო და კონვერტში ჩადო. რეცეპტის წერას შეუდგა.

"გამოდის, რომ ისევ სანატორიუმის გზას გამიყენებთ", - თქვა ფურეიამ.

"თუ გსურს, აქვე, ჰეიბელიში გაგიშვებ. მაგრამ აქაური ჰავა ალპურისგან განსხვავდება, რაც უნდა იყოს, ნესტიანია. თანაც ზამთარი ახლოვდება. ნადი, ზამთარი იქ გაატარე, ზაფხულამდე უკეთ გახდები და დაბრუნდები, ჩემო გოგონა". სამი ფაშას დიდხანს ეჭირა ფურეიას ხელი. "შენს ქმარს ვეტყვი, სასწრაფოდ გაემგზავრეთ."

"ოპერაცია დაივინწყე, ფურეია. შენს მშობლებს არც კი ვეტყვი, ტყუილად ინერვიულებენ," - თქვა ქილიჩ ალიმ. ალბათ, სამი ფაშამ დააშინა. "უნიდელივით იმკურნალებ და დავბრუნდებით. თუ საჭირო იქნება, მთაში წავალთ".

"ქილიჩ, ჩემთან ერთად პარიზში წამოსვლა აუცილებელი არ არის. ამჯერად ექიმსაც ვიცნობ, საავადმყოფოსაც. გამომიკვლე"

ვენ, შენ კი ზამთარში პარიზში მარტო დარჩები. თუ გინდა, საავად-
მყოფოდან გამოწერისას ჩამომაკითხე, სტამბოლში ერთად დავბ-
რუნდეთ."

ქილიჩ ალისთვის ფურეიას სიტყვა კანონი იყო.

"როგორც გსურს, საყვარელო, თვის ბოლოს ჩამოგაკითხავ."

"ჩემი არყოფნისას შეითანს მოუვლი?"

"დედაშენს ნაუყვან."

"იმ სახლში ჩვილი ბავშვია."

"ალიე მიხედავს."

"ალიე ყოველ დილით ვერ გაასეირნებს."

ქილიჩ ალიმ მოთმინება დაკარგა, "მაშ, კარგი, დაბრუნებისას
შეითანი ლუმელში შემწვარი თუ დაგხვდება, ნუ გენყინება!"

პარიზის საავადმყოფოში დანოლამდე ფურეიამ საფოსტო ბა-
რათები იყიდა, სხვადასხვა თარიღი დააწერა, მშობლებს, ძმას, მე-
უღლეს, ალიესა და ბამბის ქულას წერილები მისწერა. ყველაფერი
წინასწარ გაამზადა. თუ ოპერაციის შემდეგ თავს ცუდად იგრძნობ-
და და წერას ვერ შეძლებდა, არ უნდოდა, ახლობლებს ეწერვიუ-
ლათ. სტამბოლელ ნათესავებს ეგონათ, რომ იგი პარიზში სამკურ-
ნალოდ მიდიოდა. არავინ იცოდა, რომ ფურეია ოპერაციისთვის ემ-
ზადებოდა. ოპერაციისთვის, რომლის შედეგი გაურკვეველი იყო.
გადანყვეტილება თავად მიიღო. წყალწალეული ხავსს ეჭიდებო-
და. ეს ბოლო იმედი იყო.

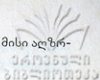

პანტიმანტო (ოსმანოლუს კლინიკა)

აკი გითხარით, აღსასრულის დრო ჯერ არ დამდგარა-მეთქი. ნა-შუადღევს სარა მოვა მუშერეფთან ერთად და შინ წამიყვანენ. დავ-ბრუნდები, ყველაფერი თავიდან რომ დავინყო. ხვალ დილით კი ფანჯრის ცხაურზე ჩამომჯდარი ჩიტიც და სარა მამიდაც ამაოდ დამელოდებიან. ნეტავ, ჩიტმა მამიდას მოკითხვა გადასცეს და უთხრას: ფურეიას საქმეები ჰქონია დასასრულებელი, შინ დაბ-რუნდა. კარგად იციან ჩიტუნებმა, რომ მე ადვილად არ დავნებდე-ბი, უკან არ დავიხევ, არ დავიზარებ, ყველაფერს თავიდან და-ვინყებ, ახალი ძალ-ღონითა და შემართებით. მაგრამ ეს მხოლოდ ჩემმა ჩიტებმა იციან. რამდენჯერ დამიმსხვრევია ღუმელიდან გა-მოღებული ბუ ან გვრიტი, თუკი შემინიშნავს, რომ ფერი გახუნებია ან ფრთაზე რალაც ხინჯი აქვს, ვამტვრევდი და თავიდან ვინყებდი უფრო უკეთესის, უფრო სრულყოფილის შესაქმნელად.

1951 წელს ფილტვის ოპერაციას ვიკეთებდი და იმედი მქონდა, რომ ხელახლა დავიბადებოდი. იქნებ, მოვმკვდარიყავი კიდეც, სიკ-ვიდილს თვალეში ვუყურებდი, მაგრამ თუ ვიცოცხლებდი, ვი-ცოცხლებდი და სნეულიც აღარ ვიქნებოდი. უკვე გათენებიდან და-ღამებამდე ახალ მერცხლებს, ახალ თევზებს, ხეებს, ყვავილებსა და დერვიშებს გამოვძერწავდი. კიდეც ოცდაათი წელი ვიმუშავებ-დი. ზუსტად ოცდაათი წელი. რატომ ავიკვიატე ეს ოცდაათი?! არც ორმოცი, არც ორმოცდაათი ან ოცდახუთი... მხოლოდ ოცდაათი წელი. ვინ იცის, იქნებ ვინმე შემეყვარებინა კიდეც... მაგრამ ყველა-ზე მთავარი, ყველაზე მიმზიდველი, რის გამოც სიკვდილიც არ მა-შინებდა, ბავშვი იყო - ჩემი მსგავსი, ჩემი სისხლი და ხორცი - პატა-რა გოგონა! მას მივესიყვარულებოდი, აღვზრდიდი, გზაზე დავაყე-ნებდი. ის ჩემი იყო. სარა ჩემი შვილი იყო, რომელიც ბურსაში დავ-

კარგე და მხოლოდ ოცი წლის შემდეგ დამიბრუნდა. თუ მისი აღზრ-
და მინდა, აუცილებლად ჯანმრთელი უნდა ვიყო.

"გადარჩენის შანსი რამდენია?" - ვკითხე ტიბოს, რომელიც ოთახში ბოლოს სცემდა. იგი ფანჯარას მიუახლოვდა, ზურგი შე-
მაქცია.

"მცირე."

"შემომხედე!" ტიბო არ განძრეულა.

"მობრუნდი და შემომხედე-მეთქი!" შემობრუნდა. თვალზე
ცრემლი ჰქონდა, თუ მომეჩვენა?

"უმცირესი შანსი მაქვს და მაინც მეუბნები, რომ გავბედო?"

"არა, არ გეუბნები. შენ მათქმევეინებ, ფურეია".

"ოპერაციას დავთანხმდე? მიპასუხე!"

"შენ უკვე გადანყვიტი."

"ჩემს გადანყვეტილებას ეთანხმები?"

"დიახ, რადგანაც კარგად გიცნობ. სიცოცხლით სავსე ხარ,
ენერგიას ასხივებ. დაავადებული ფილტვის მიუხედავად, დღეში
რამდენიმე საათიან გზას გადიოდი, მძიმე ტვირთი დაგქონდა. ასე
ჯანსაღს რომ ეცხოვრა, ავად გახდებოდა. შენ ძლიერ გიყვარს სი-
ცოცხლე. მხოლოდ მაშინ იქნები ბედნიერი, თუ განიკურნები, თუ
იმუშავებ, შექმნი, შეიყვარებ, მჩქეფარე ცხოვრებით თუ იცხოვ-
რებ. შენ არ შეგშვენის ისეთი სიცოცხლე, როცა ქარის შეგეშინდე-
ბა, მზეს დაემალები."

"გმადლობ, ასე რომ გესმის ჩემი."

"ერთი რამ უნდა გკითხო. თუ გადარჩები, ტუჩებს აღარ მომარი-
დებ იმ საბაბით, რომ ავად ხარ, როგორც აქამდე იქცეოდი. ასე არ
არის?"

"თავხედო! სხვა საბაბს მოვძებნი."

"რატომ?"

"ტიბო, სამედიცინო ეთიკა ექიმებსა და ავადმყოფებს ასეთ ურ-
თიერთობას უკრძალავს."

"შენ ჩემი პაციენტი კი ხარ, მაგრამ ოპერაციას სხვა ექიმი გაგი-
კეთებს."

"ამ ოპერაციით ასიდან ერთი თუ გადარჩება. თუ ის ერთი მე ვიქ-
ნები, ვიფიქრებ." როგორ ვცრუობდი. სასიკვდილოდ განწირული

იმედს ვაძლევდი ერთადერთ მეგობარს, რომელიც ხელს მიწვდიდა, მსურდა, ჩემთან ყოფილიყო. მარტოობა მეტად საშიშელი რამაა!

იმ ასიდან ერთი გადარჩენილი მე უნდა ვყოფილიყავი. ცხოვრება მელოდა. საქმე მქონდა, ბავშვი მყავდა, რომელსაც ჩემს სიყვარულს გადავცემდი, სიცოცხლე მწყუროდა. ოპერაცია ოთხი საათი და ორმოცდახუთი წუთი გრძელდებოდა. სისხლს მისხამდნენ. ფილტვის ნახევარი ამომაჭრეს. ჭირვეული ფილტი - ასე რომ ეწინააღმდეგებოდა მკურნალობას. ერთ-ნახევარი ფილტი დამრჩა.

"დარჩენილ ფილტვს თვალის ჩინივით გაუფრთხილდით, მაღამ ქილიჩ, თუ ფრთხილად იქნებით, ას წლამდე იცოცხლებთ," - მითხრა ექიმმა.

თეთრ ოთახში ვწევარ. ყოველ მხარეს ზონდები და წვრილი მილებია. თავთან წამლისა და სისხლის შუშებს ვხედავ.

"ფურეია, გადარჩი... გადარჩი..." ეს ტიბო უნდა იყოს. "ოჯახს შევატყობინოთ?"

თვალეებით ვანიშნებ, არა-მეთქი.

ნეტავ, რამდენი დღეა, რაც ვწევარ? კიდევ რამდენ ხანს უნდა ვინვე? ცოტა ხანში ზურგს უკან ბალიშებს დამიდებენ და სანოლში წამოჯდომას შევძლებ.

"ვინმეს ნახვა ხომ არ გინდა?" - მკითხა ტიბომ. იგი ჩემ სანახავად ყოველდღე მოდიოდა.

"არა".

"ვიფიქრე, ლასენის ნახვას მოისურვებდი".

"რატომ?"

"რადგანაც..."

"რადგანაც რა?"

"კარგი ინტუიცია მაქვს."

"თუ ასეა, რატომ მეკითხები?"

ლასენი მეორე დღეს მოვიდა. ყვავილები და წიგნები მომიტანა. მე კი ვარდისფერ კოკრებსა და ჩემს ერთგულ მეგობარს ველოდი, მეგობარს, რომლის ხმას ველარასოდეს გავიგონებ.

"ფურეია, შენ ყველაზე ძლიერი ქალი ხარ მათ შორის, ვინც კი ცხოვრებაში შემხვედრია. ძალზე გამიმართლა, შენ რომ გავიცანი. შენ განსაკუთრებული ხარ", - მითხრა ლასენმა.

ყველაზე ძლიერი ქალი! ჩემს გონებაში ჩემ მიერ მოფიქრებული როლი იკვეთებოდა. ძლიერი ქალის როლი, დიახაც, რომ მომიხდებოდა! ჩემს შავ თმას, გამჭოლ მზერას, აღნაგობას მოუხდებოდა; ჩემს ხელებს, თიხას რომ ვზელდი და ვძერწავდი, სიგარეტისგან დაბოხებულ ხმასაც კი. თუმცა, ჩვენს ოჯახში თამაში ალიეს საქმე იყო. ალბათ, ფაჰრუნისას მსგავსი კი ვიქნებოდი, მაგრამ ალიეს ვერ შევედრებოდი. ჯერ კიდევ ბავშვი ვიყავი, როცა მივხვდი, ჩემი უმცროსი დეიდა სხვა ადამიანს თამაშობდა. თოთხმეტ-თხუთმეტი წლის ალიე ნალვლიანი, თავის თავში ჩაკეტილი, ოდნავ მელანქოლიური ბავშვი იყო. მე არ მიმაღავდა, მაგრამ ცდილობდა, სხვებთან ხალისიანი, მხიარული ყოფილიყო.

"რატომ ცდილობ სხვებს მოაჩვენო, ვითომ მხიარული ხარ? განსაკუთრებით ძია სუათთან და მის მეგობრებთან რატომ იქცევი ასე?", - ვკითხე ერთხელ ალიეს.

"მსურს, მათ თავი შევავყარო."

ერთ რამესაც მივხვდი. უფროს და-ძმებთან სულელი, უმწეო და სანყალი იყო. მათგან დახმარებას ითხოვდა, სურდა, უფროს დებსა და ძია სუათს იგი შეეყვარებოდათ, შებრალებოდათ. ამ როლს ისე თამაშობდა, რომ მისი შინაგანი სამყარო არანაირ დათმობაზე არ მიდიოდა. ახლა, როცა "ძლიერ ქალს" ვითამაშებ, როლს, რომელიც ძალიან მიხდება და ძალიან მომწონს, ნეტავ თუ შევძლებ წონასწორობის დაცვას? ალიე ამას მშვენივრად ახერხებდა. განა შეიძლება იყო ძლიერი და არავის უყვარდე?

ძნელიც რომ იყოს, მაინც შევძლებ. მე ოპერაცია გადავიტანე, ასიდან მხოლოდ მე გადავრჩი.

სარა მამიდა, ხომ გითხარით, ფანჯარასთან ნუ დამელოდებით-მეთქი. აი, უკვე მივიღივარ - მეორე სარასთან. ესეც შეეძელი. ისევ შინ ვბრუნდები.

სახლში ლუმელი აღარ მაქვს, რამდენიმე წლის წინ გავყიდე, რადგანაც აღარაფერი დამრჩა სათქმელი. ერთსა და იმავეს ვიმეორებდი, ახალს ვერ ვქმნიდი, დავცარიელდი, დავიცალე, მაგრამ არ შევმცდარვარ. რაც ლუმელს გამოვეთხოვე, ისლა დამრჩენია, კვლავ თიხით ამოვავსო ის სიცარიელე, რომელიც ჩემს სულში და ჩემ ირგვლივ უფრო და უფრო იზრდება. თიხისგან პანანინა კაცუნებს გა-

ვაკეთებ. ვნახოთ, იქნებ, კიდევ დამრჩა სათქმელი? ჯერ არ დავც-
ლილვარ. მას შემდეგ, რაც ოთხმოცი წელი შემისრულდა, ერთ რა-
მეს მიეხვდი - სანამ ცოცხალი ხარ, სათქმელი არ დაგელევა. მამიდა,
ამიტომ არ მსურს თქვენთან ერთად წამოსვლა. ბოლო სიტყვა უნდა
ვთქვა... ამას ვგრძნობ... მაშინაც ვგრძნობდი, როცა პარიზში ოპე-
რაციას ვიკეთებდი, მაშინაც სათქმელი, გასაკეთებელი ბევრი რამ
მქონდა. სიკვდილისთვის მზად არ ვიყავი. როგორც კი საწვადმყო-
ფოდან გამოვედი, სტამბოლში დაბრუნება მოვინდომე. "აქ დარჩი,
ფურეია", მევედრებოდა ლასენი, "პარიზში ხარ, ეს მსოფლიო ხე-
ლოვნების ცენტრია, ნუ ნახვალ! სტამბოლში ვერ გაიზრდები." რო-
ცა მიხვდა, გადაწყვეტილებას ვერ შემაცვლევინებდა, ასე მითხრა:
"წულიდან დაიწყებ. ვიცი, ეს ძნელია, აუტანელი რამ არის, მაგ-
რამ შენ შეძლებ."

"ალბათ წულიდან, მაგრამ ფარენჰაიტის წულიდან დავიწყებ-
მეთქი," - ასე ვუპასუხე.

სტამბოლში საოცარი რამ ხდებოდა. მაიას გალერეა გახსნის
დღიდან ხელოვნათა შეკრების ადგილად იქცა. ხელოვნების სხვა-
დასხვა დარგი დღევანდელივით განცალკევებული და დაშორებუ-
ლი როდი იყო. პოეტი, მწერალი, მხატვარი - ყველა ერთად იდგა,
ერთმანეთის ესმოდა, ხალხი ხელოვნებას მონყურებული იყო.
სტამბოლელი კერამიკოსები მელოდნენ, მე კი იმ დღეს ველოდი,
სარას რომ ჩავიკრავდი გულში. "სიგარეტის მონევა შემიძლია?" -
უკანასკნელად ვკითხე ექიმს.

"თქვენს ადგილას არ დავიწყებდი".

"ჩემს პატარა ძმისშვილს რომ ვაკოცო?"

"კოცნა? თუ გსურთ, თქვენი თეფშიდან აჭამეთ. მადამ ქილიჩ,
თქვენ ჯანმრთელი ხართ."

დავბრუნდი. ელ ირაქის აპარტამენტში ცხოვრება განახლდა.
კერამიკით დაინტერესებული მხატვრები მთელ დღეებს ჩემს ლუ-
მელთან ატარებდნენ. ვიცოდი, რომ ქილიჩ ალის ეს არ მოსწონდა,
მაგრამ, მას შემდეგ, რაც სიკვდილი დუელში გამოვიჩვიე და დავა-
მარცხე, ჩემთვის სხვის აზრს მნიშვნელობა აღარ ჰქონდა. ახლა
უწინდელივით არ გავყვები ცხოვრების დინებას და არ მივენდობი
შემთხვევითობას, ცხოვრების სადავეებს ხელში ავიღებ. სანამ

ცოცხალი ვარ, მხოლოდ იმას გავაკეთებ, რაც მსურს. მე კერამიკაზე მუშაობა, მაიაში ჩემს მეგობრებთან ერთად ყოფნა, სიგარეტის მონევა მინდოდა, მაგრამ ყველაზე მეტად სარასთვის დედობის განევა მსურდა.

"დედა?" მკითხა ძია სუათმა.

"დიახ."

"მაგრამ შენ მამიდა ხარ, ფურეია, ნუ იქნები ბამბის ქულას დედა, მამიდად დარჩი."

"ეს სულ სხვა არის. თქვენ ვერ გაიგებთ."

სარას მხოლოდ სალამობით ვხედავდი. ეს ჩემი ცხოვრების ყველაზე ძვირფასი და გრძნობით აღსავსე წამები იყო. მაიაში წასვლამდე ბავშვთან შევივლიდი, ვაჭმევდი, ვაბანავებდი.

დილიდან მომინანქრებულ თიხაზე ვმუშაობდი. ამ თიხას გაუაზრებლად ვიყენებდი და არც თავს ვატანდი ძალას. იმ წლებში მინანქარი გერმანიიდან ჩამომქონდა. თიხას გოქსუში ჰასან უსტასგან ვყიდულობდი. შემდგომში ჰასან უსტა ჩემთვის თიხის ნარევეს აკეთებდა, ფიგურებს ქრიდა. მეც ვცადე. ოპერაციის შემდეგ ნახევარსაათიანი მუშაობის შემდეგ ოთხი-ხუთი საათი ვინექი. ჩემი დაუძლურებული სხეული სწრაფად იქანცებოდა. სანამ ერთ სიგარეტს მოვწევდი, ჰასან უსტა ჩემთვის სასურველი ფორმის გამოკვეთას ასწრებდა. მე ვხატავდი, ის აკეთებდა.

ნაშუადღევს ჩემთან კერამიკით დაინტერესებული ადამიანები მოდიოდნენ, მიყურებდნენ, მეხმარებოდნენ, ჩემს ლუმელს იყენებდნენ. მეც მათთან ერთად ვიყავი, არ ვასწავლიდი, მხოლოდ ვეხმარებოდი.

სალამოს ცხრა საათიდან ჩემს სახლში მეგობრები იკრიბებოდნენ - მხატვრები, პოეტები, მწერლები, არქიტექტორები, კრიტიკოსები, მოქანდაკეები და კერამიკოსები... დატვირთული დღის შემდეგ დაძინებისას იმაზე ვფიქრობდი, როგორ გამეკეთებინა ჭიქური.

ჩემს ცხოვრებაში ქილიჩ ალის ადგილი აღარ რჩებოდა. ამას თავადაც მიხვდა.

"ერთადერთი, რაც ჩვენ დავგვაშორებს, ეს ტალახიაო", - ხშირად იმეორებდა.

ერთხელ გადავწყვიტე, სახლში ჩემი მეგობარი მხატვრის წარმატებული გამოფენა აღგვენიშნა. სამოცდაათამდე სტუმარი მოვიწვიე. სტუმრები რომ დატიულიყვნენ, ავეჯი გადავაადგილე. ქილიჩი ალი შინ ადრე დაბრუნდა.

"რა ხდება, შვილო? სად მიგაქვთ ავეჯი?" - ჰკითხა მოსამსახურეს.

"სალამოს ქალბატონს წვეულება აქვს."

მე ამ დროს სამზარეულოში საჭმელს ვამზადებდი.

"ფურცია, გთხოვ, ერთი წუთით ჩემს ოთახში შემოდი."

"ხახვს ვჭრი, ქილიჩ, რა ხდება?"

"ხელი დაიბანე და მოდი." მეტად მტიციცე ხმა ჰქონდა.

ხელი დავიბანე და მის ოთახში შევედი.

"სალამოს ამ სახლში წვეულებას მართავ?"

"დიახ."

"ჩემთვის არაფერი გითქვამს."

"ვერ გავიგე?"

"რატომ არ მითხარი, წვეულებას რომ მართავდი? განა მკითხე, ჩემთვის არასასურველ ადამიანებს რომ ინვევდი?"

"არა."

"რატომ?"

"როცა ქირაზლი იაილაში და საზღვარგარეთ ვმკურნალობდი, შენც მართავდი წვეულებებს. მაშინ ჩემთვის აზრი არ გიკითხავს. როცა ქორალთანებს და მენდერესებს ეპატიყებოდი, მე მეკითხებოდი? თანაც სუფრას აფიფე გიმზადებდა."

"შენი არყოფნისას ვინ უნდა გაუმასპინძლდეს სტუმრებს შენი ძმის ცოლის გარდა?"

"მთავარი ეს არ არის. შენ იმ ადამიანებს ინვევ, მათთან მეგობრობ, ვინც მე არ მომწონს და ახლა რატომ მიბრაზდები?"

"ვის გულისხმობ?"

"შენს ელიტარულ მეგობრებს."

"ნუ დაგავიწყდება, ქირაზლი იაილის სანატორიუმის დირექტორი და ბანკის მმართველთა საბჭოს წევრი რომ გავხდი, მათ უნდა ვუმაღლოდე. შენ კი ერთხელაც არ გაუმასპინძლდი. ახლა მათ შინ აღარ ვინვევ. რამდენჯერ გთხოვე, ჩემთან ერთად წამოსულიყავი."

"შენ არავისთან ხარ ვალში, ქილიჩ, შენზე უკეთესი რომ ეპოვათ, ამ თანამდებობაზე არ დაგნიშნავდნენ."

"ჩვენი საუბრის თემა ეს არ ყოფილა."

"კეთილი, ჩვენს საუბარს დავუბრუნდეთ. თუ არ გინდა, დღეს სტუმრებთან ნუ გამოხვალ."

"მოდით, შევთანხმდეთ, ფურცია, თუ სახლში ვინმეს მოინვევ, აუცილებლად შემითანხმე. კაცმა არ იცის, აქ ვინ დაეხეტება, სალამოს მაინც დამასვენე."

"ქილიჩ, ეს ჩემი სახლიც არის. პატარა ბავშვივით ყველაფერზე ნებართვას ვერ ავიღებ. ასე ვერ ვიცხოვრებ."

"ეს შენი ბოლო სიტყვაა?"

"დიახ."

"გასაგებია", - მითხრა ქმარმა.

მეორე დღეს ქილიჩ ალიმ პირადი ნივთები ჩაალაგა და სახლიდან წავიდა. უზარმაზარი ბინიდან სხვა არაფერი წაუღია.

როცა ლეისინში ვიყავი და დღეებს ფიქრში ვატარებდი, მსურდა, ეს ქორწინება დასრულებულიყო. ყველა და ყველაფერი მძულდა, რაც ჩემსა და თიხას შორის ჩადგებოდა. ამ განშორებას დიდხანს ველოდი, მაგრამ როცა ქილიჩ ალიმ კარი გაიხურა, ნაღველი შემომანვა, გული მეტკინა. შეითანი მომელაქუცა. "თავიდან მომნდი! ჩქარა! აღარ დამენახო!" - დავუყვირე ძალს, რადგან ისიც ცუდად ექცეოდა ქილიჩს.

დიდ სალონში ხელები გავშალე და დავდექი. შემდეგ დავტრიალდი, გავხედე იმ სივრცეს, რომელიც მე მეკუთვნოდა. მხოლოდ ჩემი იყო! მეორე ქორწინებაც დასრულდა.

"გაუმარჯოს თავისუფლებას! გაუმარჯოს თავისუფლებას!"

ხმის ჩახლქამდე ვყვიროდი, თან ამის დაჯერება მიჭირდა.

ახლა მესამე ქორწინებისთვის მზად ვიყავი და ეს ქორწინება - მინასთან, წყალთან და ცეცხლთან, ერთი სიტყვით, კერამიკასთან - მთელი ცხოვრება გაგრძელდებოდა.

მეტამორფოზა

(სახელოსნოს წლები, 1954-1974)

ელ ირაქის აპარტამენტიდან შაქირ ფაშას აპარტამენტში გადასვლა ფურეიასთვის ადვილი არ ყოფილა. ქილიჩ ალი ისე წავიდა, თან არაფერი წაუღია, ყველაფერი ცოლს დაუტოვა. სამი თვის ქირა წინასწარ იყო გადახდილი. როცა ეს დრო ამოიწურებოდა, ბინა უნდა დაეცალა. ფურეიას შემოსავალი არ გააჩნდა. ერთადერთი ადგილი, სადაც გადასვლა შეეძლო, შაქირ ფაშას აპარტამენტის ქვედა სართულზე ოროთახიანი პანაწინა ბინა იყო.

"ჩვენთან იცხოვრე," - შესთავაზა დედამ, "შენ და ბამბის ქულა ერთ ოთახში დაიძინებთ." ფურეიასთვის წარმოუდგენელი იყო დედამისის სახლში შაქირთან და აფიფესთან ერთად ცხოვრება, მაგრამ დედის წინადადება - ბამბის ქულას ოთახში მიპატიჟება - აუხდენელ ოცნებად ეჩვენებოდა. რამდენიმე წლის წინ ასეთ რამეს არავინ ეტყოდა. გამოდის, რომ ჭლექი მისი ცხოვრებიდან საბოლოოდ გაქრა. ის უსინდისო, ურცხვი მიკრობი, რომელიც ექვსი წელი უღრღნიდა ფილტვს, მხოლოდ საკუთარი ნებისყოფით დაამარცხა. მშობლებისა და ქმრისთვის რომ დაეჯერებინა, ახლაც უშედეგო მკურნალობას გააგრძელებდა და ვერასდროს ელირსებოდა ბამბის ქულასთან ერთად დაძინებას.

მას შემდეგ, რაც ძლიერი ქალის როლის თამაში გადანყვიტა, მართლაც შეიცვალა. დადგა დრო, როცა თავიდან უნდა აენყო ცხოვრება. ყველა დადებითი და უარყოფითი მხარე შეაჯერა და აღმოაჩინა, რომ მის ცხოვრებაში დადებითი გაცილებით მეტი იყო: ჰქონდა პროფესია, რომელიც ძალზე უყვარდა; როგორც იქნა, ელირსა პატარა ქალიშვილს, ხელოვნებას და ჯანმრთელობას - ყველაფერ იმას, რაც წლობით ენატრებოდა. ერთადერთი, რაც ესაჭიროებოდა, ფული იყო. იმის საშუალებაც კი არ ჰქონდა, რომერთი სახლიდან მეორეში ნივთების გადასატანად მტვირთავი გაესტუმრებინა. სიმწიფის ინსტი-

ტუტში გამართული ბოლო გამოფენიდან მიღებული თანხა კარგა ხნის წინ დახარჯა. ბამბის ქულასა და ახლობლებს უთვალავი საჩუქარი უყიდა, სახლში საარაკო წვეულება გამართა და ახლა, როცა ამ უზარმაზარი ბინის დაცლაზე ფიქრობდა, არ იცოდა, სად უნდა დაეტია ამდენი ავეჯი. ასეთი უფულობის დროს შაქირ ფაშას აპარტამენტის ქვედა სართულზე გადასვლა ერთადერთი გამოსავალი იყო. დედა ლელავდა, მისი ქალიშვილი პატარა ბინაში ვერ იცხოვრებდა.

"ნუ ლელავ, პაკიე ხანუმ, სადილად ჩვენთან ამოვა, უფრო ხშირად ვნახავთ", - უთხრა ემინ ფაშამ, რომელსაც ჩვევად ჰქონდა ყველა მოვლენაში უკეთესი მხარე დაენახა.

"ემინ ფაშა, ფურეია ისედაც ყოველდღე მოდის ბამბის ქულას სანახავად, ჩვენც მას ხშირად ვხედავთ, მაგრამ როგორ იცხოვრებს ჩემი გოგონა ამ სოროში?"

"თუ გადაწყვიტა, ესე იგი იცხოვრებს" - მიუგო მამამ.

ფურეიამ ხელებზე მიკრული თიხა ჩამოირეცხა, ფრჩხილებში ჩარჩენილი ტალახიც მოიშორა, გამოეწყო, ბენვის ქურქი მოისხა და ფორთაქალთან წავიდა.

მალაზიაში ისეთი ჩქარი და მტკიცე ნაბიჯით შევიდა, რომ არეთ ფორთაქალმა მაშინვე იყნოსა, რალაც ხდებოდა.

"კეთილი იყოს თქვენი მობრძანება, ქალბატონო ფურეია. ხომ კარგად ხართ? აღელვებული ჩანხართ, თუ ინებებთ, ყავას მოვატანინებ, საუცხოო საქსის ნივთი ჩამივარდა ხელში, სწორედ ისეთი, თქვენს კოლექციას რომ დაამშვენებს".

"არეთ ბეი, მე საყიდლად არ მოვსულვარ, გასაყიდად მოვედი," - მიუგო ფურეიამ.

ფორთაქალი გაოცდა. ცხადია, ამ დიდებულ ქალბატონს, გაჭირვების არაფერი ეტყობოდა, ალბათ, ანტიკვარული ნივთები მობეზრდა და შეცვლა უნდაო, გაიფიქრა.

"ჩემთან შემოიარეთ, თქვენი აზრი მაინტერესებს, სახლში აუქციონის გამართვას ვაპირებ".

"მართლა!"

"დიახ, არეთ ბეი, ქმარს გავშორდი. პატარა ბინაში გადავდივარ. სამწუხაროდ, იქ ჩემი ნივთები არ დაეტევა, გადავწყვიტე, ყველაფერი გავყიდო".

"სწორად იქცევით," - მიუგო ფორთაქალმა. თუმცა საქმე სარფიანი ჩანდა, რატომღაც მოიწყინა, დიდი ხანია, რაც ამ ოჯახს იცნობდა. რაკი ფურეია ასეთ ნივთებს თმობს, ესე იგი საქმე რიგზე ვერ უნდა იყოს.

"შევაფასებ. იქნებ ზოგი რამ დაიტოვოთ",

"არა, ყველაფერს გავყიდი. ამიერიდან ჩემს ცხოვრებაში მათი ადგილი აღარ დარჩა."

"თქვენს ცხოვრებაში ყოველთვის მოიძებნება ნატიფი ხელოვნების ნიმუშთა ადგილი," - თქვა არეთ ფორთაქალმა.

"არეთ ბეი, ახლა ჩემს სახლში მხოლოდ თანამედროვე ხელოვნება დაიდებს ბინას. ჩემმა კოლექციამ კლასიკურ ხელოვნებას მაზიარა, ჩემს ცოდნასა და გამოცდილებას საფუძველი ჩაუყარა; მაგრამ ეპოქა იცვლება, ხელოვნების აღქმაც იცვლება, დროს ფეხი უნდა ავუნყოთ".

"ეს ოჯახი ყოველთვის ახერხებდა დროისთვის ფეხის აწყობას," - გაიფიქრა ფორთაქალმა.

სინამდვილეში უკანასკნელი ოსმალოები რესპუბლიკას ძნელად ეგუებოდნენ, მაგრამ შაქირ ფაშას ოჯახის წევრებს რესპუბლიკა უყვარდათ და მის ფასეულობებთან შეგუება არ გასჭირვებიათ. არეთ ფორთაქალს უამრავ ოჯახში მოუწყვია აუქციონი, ომისა და რევოლუციის შემდეგ გაჭირვებაში ჩავარდნილი ძველი ოჯახები ქედმოხრილი და თვალცრემლიანი ეთხოვებოდნენ ანტიკვარულ ნივთებს, მაგრამ შაქირ ფაშას ოჯახის წევრები იშვიათი ნივთების გაყიდვისას ფურეიასავით სიამაყეს ინარჩუნებდნენ. თითქოს პირი შეკრესო, ერთსა და იმავეს იმეორებდნენ, უფრო კარგი ცხოვრებისთვის რალაცას უნდა შეელიო, უკეთესი ცხოვრება - ეს არის თანამედროვე ცხოვრების წესი, ნატიფი ხელოვნება და, რაც მთავარია, ხელოვნების თანამედროვე აღქმაო, ასე ამბობდნენ.

"რა ბედნიერები არიან," - გაიფიქრა ფორთაქალმა, "ისინი დამარცხებას ისე წარმოაჩენენ, თითქოს გაიმარჯვესო და ამას საოცარი სიამაყით აკეთებენ."

ფურეია ფორთაქალის მალაზიიდან გამოვიდა და შეითანთან ერთად ტაქსიმისკენ გაემართა. ძალი დროდადრო ხის ქვეშ ჩერდებოდა და ქალი იძულებული იყო, უფრო ნელა ევლო. ფურეიას კი

ქანცის განყვეტამდე სირბილი ერჩია, რათა გონებაში დაგროვილი ათასობით კითხვისგან თავი დაეღწია.

ნეტავ რამდენ ხანს ეყოფოდა აუქციონიდან შემოსული ფული. საჭირო იყო, სასწრაფოდ დაენყო მუშაობა. თანაც, ახლა ძველებურად ხალისისთვის კი არა, ფულის საშოვნელად იშრომებდა. ფულის შოვნა კედლის პანოების შექმნით შეუძლებელი იყო. ადამიანები ყოველთვის ხომ არ შეიძენდნენ სახლისთვის კერამიკულ პანოებს? რალაც უნდა მოეფიქრებინა. რალაცისთვის უნდა მიეგნო. რა თქმა უნდა, არსებობდა გზა, რომელიც კერამიკას შემოსავლის წყაროდ აქცევდა. მაგრამ სად და როგორ?

"რა ლამაზი ძაღლია? რა ჰქვია?"

ფურეია შეკრთა. როგორ ჩაფიქრებულა, ვერც კი შენიშნა, რომ ლურჯ სასკოლო ფორმაში გამონყობილი გოგონა ხის ძირას მიყუყულ შეითანს ეფერებოდა. გაულიმა.

"შეითანი ჰქვია."

"რა ლამაზი ფერია! ასეთი ლამაზი ძაღლი არასდროს მინახავს."

"გმადლობ."

"სად იყიდეთ? სტამბოლში ასეთი ძაღლები არ არის?"

გოგონა საუბრის დასრულებას არც კი ფიქრობდა. ფურეიას უცნობ ადამიანებთან მასლაათი არ ხიბლავდა.

"შვეიცარიიაში ვიყიდე", - მიუგო გოგონას. "აბა, ნავიდეთ, შეითან, პატარა ქალბატონს დავემშვიდობოთ და გზას გავუდგეთ".

გოგონამ ძაღლს ხელი გაუშვა და წამოდგა. "მაპატიეთ, შეიძლება, რალაც გკითხოთ?"

"ბრძანეთ", - ფურეიას გაღიზიანება დაეტყო.

"თქვენ... ის ხართ?"

"ვინ?"

"ფურეია ხართ?"

"დიახ, ფურეია ვარ."

"აჰ, ფურეია ხანუმ. მე თქვენი თაყვანისმცემელი ვარ. სიმწიფის ინსტიტუტში თქვენი გამოფენა დავათვალიერე. ძალიან მომეწონა. გილოცავთ."

"გმადლობ, შვილო," - უთხრა ფურეიამ.

"გენარში თქვენი თეფშები ვნახე, მინდოდა, დედაჩემის დაბადე-

ბის დღისთვის მეყიდა, მაგრამ ძალიან ძვირი ღირდა."

"თქვენი სასკოლო ფორმა... ქალთა პანსიონში ხომ არ სწავლობთ?"

"დიახ, ნელს ვამთავრებ."

"მეც ეგ სკოლა დავამთავრე."

"ოჰ, რა კარგია! მე აიდა მქვია."

"მოხარული ვარ თქვენი გაცნობით, აიდა. კარგად იყავი, შვილო." ფურეიამ ნასვლა დააპირა.

"ერთი ნუთით, რალაც უნდა გკითხოთ... თქვენ სახელოსნო გქონიათ. გენარში ერთმა ბატონმა მითხრა. შეიძლება, იქ ჩავეწერო?"

"მე არ ვასწავლი", - უთხრა ფურეიამ, მაგრამ როცა გოგონას მომხიზვლელ თვალებში იმედგაცრუება შენიშნა, დასძინა - "თუ კერამიკა გაინტერესებთ, შეგიძლიათ შემომიაროთ, მიყუროთ, როგორ ვმუშაობ. თავადაც სცადოთ".

"ოჰ, დიდი მადლობა. გმადლობ, ქალბატონო. როდის მოვიდე? შეიძლება, ხვალ გაკვეთილების შემდეგ შემოვიარო? სკოლა ოთხს რომ თხუთმეტი ნუთი დააკლდება, მაშინ მიმთავრდება."

"აიდა, ცოტა ხანს დამაცადე. ჩემი სახლიდან გადავდივარ. შეხედე, აი იმ სახლს ხედავ, ჭადრის ხესთან?"

"დიახ, დიახ."

"იქ, ქვედა სართულზე ვიცხოვრებ. ორ თვეში თუ ისევ დაგაინტერესებს, შემომიარე", - უთხრა ფურეიამ. შემდეგ აიდა არელი უკან მოიტოვა და გზა განაგრძო.

კერამიკა მომავალში მხოლოდ ცხოვრების ნესად კი არა, შემოსავლის წყაროდ უნდა ექცია. ამაში დარწმუნებული იყო. ეს პატარა გოგონა თავისი აღფრთოვანებით, ალელვებით და კერამიკის სიყვარულით იმის ნიშანი იყო, რომ ყველაფერი კარგად იქნებოდა. ეს ნიშანი ფურეიას ძალასა და იმედს მატებდა.

1955 წელს კანში გამართულ კერამიკის საერთაშორისო გამოფენაზე ფურეა ვერცხლის მედლით დააჯილდოვეს. ამ გამარჯვებას ფული არ მოუტანია, მაგრამ ექვსი წლის წინ გაღერეა მაიაში მოპოვებული საერთაშორისო წარმატების შემდეგ ასეთი აღიარება მისთვის ფულზე მნიშვნელოვანი იყო. თუმცა, ამ გამარჯვების მიღმა იყო შხამით გაჟღენთილი ჰაერი, დაკოჟრილი ხელები, შეუსვენებელი მუშაობა, ნებისყოფა, ინტერესი, იმედი, მღელვარება, თიხა და ცეცხლი...

ფორთაქალის მიერ ორგანიზებული აუქციონის შემდეგ ფურე-
 ას ცხოვრებაში ძვირფასმა ნივთებმა და სამკაულებმა ფასი დაკარ-
 გა. ერთადერთი ღირებული მეგობრები და ხელოვნება იყო. ორად
 გაყოფილ პანანინა ბინა-სახელოსნოში ფურეია ნლების მანძილზე
 აბრეშუმის ჭიასავით ქსოვდა სიყვარულსა და ხელოვნებას; მეგობ-
 რები და ხელოვნება მისთვის მთელი სამყარო იყო.

და ამ სამყაროს ერთმანეთში გამავალი ორი ოთახი შეადგენდა.
 ერთ ოთახში ტახტი იდგა, ზედ ფარდაგი ეფარა. გვერდით კერამიკუ-
 ლი ლუმელი ედგა. კედლებზე თაროები ეკიდა, რომლებზეც მარმარი-
 ლოს ნატეხები, ქანდაკებები და კერამიკული ფიგურები ჩაემწკრივე-
 ბინა. შუა ოთახში ფურეიას გაკეთებული კერამიკული მაგიდა და სკა-
 მები იდგა, კუთხეებში კი მისივე შექმნილი ლამპები და თეფშები ეკი-
 და. ნახაზებს მეორე ოთახში დიდ მაგიდაზე აკეთებდა. ჭლექი აღარც
 კი ახსოვდა. ლუმელიდან გამოფრქვეულ აირს სუნთქავდა, თიხაზე
 პირში სიგარეტით მუშაობდა და კვლავ სიკვდილს დასცინოდა.

ეს პატარა ბინა-სახელოსნო, რომელსაც არასდროს დაკლებია
 სტუმარი, სულ მცირე დროში ხელოვანთა კერად იქცა. აქ შექმნილ
 ნამუშევრებში ანატოლიის, ცისფერი მოგზაურობისა და ამაზონის
 სუნთქვა იგრძნობოდა. ფურეიას მიერ ნანახი და მეგობრების ნაამ-
 ბობი პანოებსა და თეფშებზე აბსტრაქტულ ფიგურებად გადაქცე-
 ულიყო - ხეთურ მზესა და ხმელთაშუა ზღვის თევზებს ასახავდა.

ფურეიასთან შეკრებილი მეგობრები, ჩვეულებრივ, ახალ წიგ-
 ნებზე, გამოფენებზე, თეატრსა და მოგზაურობაზე საუბრობდნენ,
 ზოგჯერ პოლიტიკურ ჭორებსაც გაიგონებდით. ასეთმა შეკრებებ-
 მა საფუძველი დაუდო ფურეიას პოლიტიკურ იდეოლოგიას. 1960
 წლის 27 მაისს ახალგაზრდებთან ერთად დემონსტრაციაში მიიღო
 მონაწილეობა. ეს საოცარი ცვლილება იყო ფურეიასათვის: სნობი,
 კანონმორჩილი ქალბატონი ნახევრად ბოჰემური, მემარცხენე იდე-
 ების მქონე, თავისუფალ შემოქმედად იქცა ისე, რომ მისი პიროვნე-
 ბა იოტისოდენა დათმობაზეც არ წასულა. ერთადერთი, რაც მასში
 უცვლელი დარჩა, რესპუბლიკის სიყვარული იყო. ისე კი ფურეია
 მთელი ცხოვრების მანძილზე ეწინააღმდეგებოდა ნებისმიერ ქმე-
 დებას, რომელიც თავისუფლებას ზღუდავდა.

ფურეია სტუმრებს ათათურქის ეპოქიდან შემორჩენილი ჩვეუ-

ლებისამებრ უმასპინძლდებოდა. ვერცხლის თასით მუხუდოს, რაქისა და თავის დაყენებულ ყვითელ არაყს მიართმევდა, შემდეგ თიხაში შემწვარი თევზი და ღვინოში ჩაბასტურმებული ნანადირევი მოჰქონდა. ღვინოს კერამიკული თასებით სვამდნენ. პატარა ოთახში მოწყობილი ეს წვეულებები, ჩაის სმის დროს საკმაოდ მკაცრ ცერემონიად გადაიქცეოდა. ჩაის ვერცხლის ლამბაქებზე დადგმულ შუშის დიდ ჭიქებში ასხამდნენ და მარკიზის ან დივანის საკონდიტროების ტკბილეულთან ერთად მიირთმევდნენ.

მეჩეთსა და ეკლესიას შორის დიდებულ ბაღში გატარებული ბავშვობის სხივი ფურეიას პატარა სახლის ყველა კუთხეს ეფინებოდა.

და ამ ატმოსფეროში ახალგაზრდა სტუდენტები თავისი კუთვნილი სიტბოს მიღებას ცდილობდნენ. ფურეია მეგობრებში კერამიკის სიყვარულს აღვივებდა. შაქირ ფაშას აპარტამენტის ქვედა სართულზე ხელისგულისოდენა ბინა-სახელოსნო რამდენიმე წელიწადში პროფესიულ და ცხოვრებისეულ სკოლად იქცა, სადაც დღითი დღე იზრდებოდა ფურეიას შეგირდების, თანაშემწეებისა და მეგობრების რიცხვი.

... ფურეიას ხელოვნება ორმოცდაათიანი წლების დასასრულამდე პატარა ფილებსა და თეფშებზე ასახული სურათებით შემოიფარგლებოდა. ერთ მშვენიერ დღეს კი მისი ცხოვრება სრულიად შეიცვალა. კედლის პანოს პირველი შეკვეთა მიიღო. სასტუმრო პილტონის შესასვლელში იშბანკასის კედელზე განთავსებულ პანოსთან ერთად ქვეყანას თავის პირველ ავტოგრაფს უტოვებდა. ეს იყო ტრადიციული კედლის მხატვრობა, მაგრამ ახლებური მიდგომით. ფურეიას წყალობით ის კვლავ მნიშვნელოვან ადგილს იკავებდა იმ ქვეყანაში, სადაც კერამიკა XVII საუკუნის ბოლომდე აღმავლობის გზით მიდიოდა და სადაც მას რატომღაც ზურგი შეაქციეს. ახლა ფურეია არა მარტო ხელოვანი, არამედ მუშაც იყო, რომელიც მინის წიალიდან საარსებო პურს იღებდა.

მოულოდნელად როკფელერის სტიპენდია მოიპოვა და სამხრეთ ამერიკაში გაემგზავრა. 1957 წელი, რომელიც ფურეიასთვის გარდატეხის წლად იქცა, იყო საამო მოგონებებითა და ემოციებით დატვირთული წელიწადი.

პანტიმონტო

(ოსმანოღლუს კლინიკა)

პატარა, კერძო თვითმფრინავში პილოტსა და არქეოლოგს შორის ვიჯექი. არქეოლოგს ფილიპი ერქვა. მას მკლავი ჩემს მხარზე ჩამოედო. თავს მეტად უხერხულად ვგრძნობდი. საოცარ ადგილებს გადავუფრინეთ.

ვარდისფერ ღრუბლებში ფრენა თვითმფრინავში ჩაჯდომამდე დიდი ხნით ადრე დავიწყე. ის, რომ როკფელერის სტიპენდიანტი გავხდი, წერილით შევიტყვე. "ახლო მომავალში მეტად სასიხარულო ამბავს შეიტყობ, ფურეია," - მითხრა ამერიკის ელჩმა ერთ-ერთ ნვეულებაზე. სიხარული შეიძებოდა ბევრ რამეს მოეტანა. ნიუ-იორკში კონფერენციის ჩასატარებლად მიწვევას და ვიზას ველოდი. შესაძლოა, ჩემი ერთ-ერთი პანო სტამბოლში ვიზიტად მყოფ ამერიკელს შეეძინა. ამას გარდა, ახალი გამოფენის მოწყობის წინადადებას ველოდი, მაგრამ მძიმე კერამიკული ნივთების ამერიკაში წაღება წარმოუდგენელი იყო. ამერიკის საკონსულო მთხოვდა, ლითოგრაფიული ნაკეთობები წამელო, მე კი კერამიკოსი ვიყავი. გამოფენა რომ მომენყო, აუცილებლად რამდენიმე კერამიკული ნამუშევარი უნდა წარმომედგინა. ლითოგრაფიული გამოფენის გახსნა კი ამ საქმის უბადლო ოსტატს - ალიეს ხვდა წილად. რთული ამოცანის წინაშე ვიდექი.

მაგრამ სასიხარულო ამბავმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა: საშუალება მეძლეოდა, ერთი წლის განმავლობაში ამერიკაში მეცხოვრა, სამხრეთ ამერიკის - მაიასა და აცტეკების ცივილიზაცია შემესწავლა... ღმერთო, რით დავიმსახურე ასეთი წყალობა? კარგა ხანია, ვცდილობდი, აღარ მეფიქრა, რომ ცალი ფილტვი მქონდა, მაგრამ დედაჩემი შემთხვევას არ უშვებდა, არ შეეხსენებინა:

"ფურეია, სიგარეტს არ იშორებ. ნუ გავიწყდება, რომ..."

"ღმერთო, ღმერთო! გეყოფათ, დედა, ნუ მეუბნებით. მე არ დამინწყებია, მახსოვს".

"მაშ, საკვამურივით რატომ აბოლებ?"

"იმ წლების სიმწარის ასანაზღაურებლად, როდესაც არ ვენოდდი. პირობას გაძლევ, როგორც კი იმ ექვსი წლის სამყოფს მოვწევ, თავს დავანებებ".

შემდეგ, იძულებული გავხდი, ექვსი წელი კიდევ სამი თვით გამეგრძელებინა, ვინაიდან ბამბის ქულასგან ყივანახველა შემეყარა. ისევ დედა მემუდარებოდა ყველაზე მეტად, რომ ყივანახველიან ბავშვს ახლოს არ გავკარებოდი. ჩემს ასაკში ყივანახველა? დედაჩემის გარდა ამაზე ყველას ეცინებოდა. ყველაზე მეტს კი აფიფე იცინოდა: "ამ ასაკში ყივანახველა ნამდვილად არ ემართებათ, ჩემო ბატონო," - ეუბნებოდა დედაჩემს. ახლა ვფიქრობ, რომ ეს საძაგელი ავადმყოფობა ალბათ, განგებ შემეყარა. შევშინდი, ჭლექი არ განმეორებულყო და სასწრაფოდ რენტგენზე გავიქეცი. არა! ფილტვი ჯანმრთელი იყო, მაგრამ გათენებამდე თხასავით ვახველებდი. კარისკაცი - ალი ეფენდი - დილის გაზეთს რომ მოიტანდა, მეუბნებოდა:

"ნუხელ კვლავ არ გეძინათ, ფურეია?". ეს ნიშნავდა, რომ ჩვენც არ დაგვაძინეო. იძულებული გავხდი, მცირე ხნით სიგარეტისთვის თავი დამენებებინა. ველარსად დავდიოდი. ყველას ეგონა, რომ კვლავ ჭლექი მჭირდა და მიკრობებს ვაფრქვევდი. სახელოსნოც დავკეტე. დილიდან საღამომდე ვინექი და მუსიკას ვუსმენდი ან ნიგნს ვკითხულობდი. ხელში ჩამივარდა სასიყვარულო რომანი, რომელშიც მოქმედება მექსიკაში ვითარდებოდა. მექსიკა და სიყვარული... რა შორს იყო ჩემგან ერთიც და მეორეც... ძალიან, ძალიან შორს.

თურმე როგორ ვცდებოდი!

ჩვენ ქვევით ნაირფერი ლურჯით გაზავებული ფერდობები გადაშლილიყო. ვერ გამერკვია, რა იყო ეს. თვითმფრინავი თითქოს აბობოქრებულ ზღვაზე ეშვებოდა.

"ეს რა არის? სად ვეშვებით?" - ვიკითხე გაცოცხლებლმა.

"ორქიდეების ველზე," - მიპასუხა ფილიპმა, "ჩვენ ორქიდეების ველზე ვსხდებით, აეროდრომზე კი არა." იმ ხელით, რომელიც მხარზე ედო, მიმიზიდა და კოცნა დააპირა. განზე გავინიე. მსურდა,

თავი დამეხსნა მისი მკლავებიდან, მაგრამ შემდეგ გადავიფიქრე. აღარც ქმარი მყავდა, აღარც სნეული ვიყავი ... ორჯერ გათხოვება და განქორწინება მოვასწარი, ორმოც ნელს გადავაბიჯე. მორცხვი ახალგაზრდა ქალიშვილივით მოქცევა არ შემშვენოდა. მაგრამ იმდენად მიჩვეული ვიყავი, არ შემელახა იმ მამაკაცის ღირსება, რომლის გვარსაც ვატარებდი, რომ იმ ნუთას არც კი გამხსენებია, რომ ჩვენ კარგა ხანია დავშორდით.

"რა მოგივიდა, ჩემო კარგო? ჩაფიქრებული ჩანხარ.", - მითხრა ფილიპმა.

"ჩაფიქრებული კი არა, აღელვებული ვარ," - ვუპასუხე მე.

მართლაც ასე იყო. მსოფლიოს ერთ-ერთ ყველაზე საინტერესო ქვეყანას, მსოფლიოს ერთ-ერთ უძველეს ცივილიზაციას ვეცნობოდი. ეს ქვეყანა მუსიკით, ხელოვნებითა და სიყვარულით სუნთქავდა. მათი ენაც როიალისა და მანდოლინის ბგერებად იღვრებოდა. ვათვლიერებდი პირამიდებს, სადაც ასტროლოგები და ქურუმები მისტიკურ რიტუალებს ატარებდნენ. თიხის პატარა ქანდაკებებს ხელით ვეხებოდი და ვცდილობდი, ჩავნვდომოდი ისტორიის უძველეს საიდუმლოს. ნარინჯისფერ ფონზე შავი ორნამენტებით მოხატული თიხის დოქების, ჯამების, ლარნაკების სადა სიღიადე თვალს მჭრიდა. ამ ქვეყნის ღვინო ტკბილი იყო - თავბრუს მახვევდა; თამბაქო - მაგარი, მისი სურნელი ცხვირს მწვავდა. მზე - კაშკაშა, სულს მითბობდა. ყველაფერთან ერთად შეყვარებულიც ვიყავი. ან, რადგანაც სიყვარული ძალიან მომნატრებოდა, ასე მეგონა. ღმერთო, რა კარგი იყო ამ გრძნობის განცდა იმ ქვეყანაში, სადაც არავინ მიცნობდა.

ჰონდურასის მთები მოვიარეთ. აღფრთოვანებული ვუშხერდი აცტიკურ თიხის ჯამს. "შვიდი საუკუნის წინ იცხოვრო, ასეთი სინატიფითა და ხალასი გემოვნებით ქმნიდი! ძნელად დასაჯერებელია," - აღმომხდა უეცრად.

"შენ ფიქრობ, რომ ცივილიზაცია აღმავლობის გზით მიდის და მწვერვალებს მხოლოდ დღევანდელ დღეს აღწევს, ასე არ არის?" - მკითხა ფილიპმა.

"უეჭველად!"

"თუმცა, მაიას ტომები, რომლებიც გაცილებით ადრე ცხოვრობდნენ, აცტიკებზე ბევრად უფრო პროგრესულები იყვნენ."

"აბააა!"

"აცტეკები მებრძოლი ტომი იყო. იმ საზოგადოებაში ყველაზე მეტად საუკეთესო მებრძოლი ფასდებოდა. მაიას ტომები კი ასტროლოგები, სწავლულები და ფილოსოფოსები იყვნენ. მათ მიერ შექმნილი კალენდარი იმაზე უფრო სრულყოფილია, დღეს რომ ვიყენებთ, წარმოგიდგენია? ცივილიზაციისკენ მიმავალი ქეშმარიტება უსწორმასწოროა, ფურცია, ზიგზაგებს ხაზავს."

ფილიპმა შენიშნა, რომ მას აღფრთოვანებითა და დიდი ინტერესით ვუსმენდი. ხელი მომკიდა და მითხრა:

"ფურცია, უკან ნუ დაბრუნდები! მსოფლიოს სხვადასხვა კუთხეში გათხრებზე ვაპირებ გამგზავრებას. შენც ჩემთან ერთად წამოდი. წარსული ერთად აღმოვაჩინოთ." ეს ისეთი წინადადება იყო, რომელზეც უარს ვერ იტყოდი. ქეშმარიტების დასადგენად უმოკლესი გზა რომ გამოცდილების დაგროვებაა, ამაში კიდევ ერთხელ დავრწმუნდი. მსურდა, ამ თავგადასავალში უშუალო მონაწილეობა მიმეღო, საყვარელ მამაკაცთან, ფილიპთან ერთად კაცობრიობის საიდუმლო აღმომეჩინა!

ერთი კვირა ვფიქრობდი. ნამდვილად შევძლებდი დარჩენას? ფილიპი მართლა მიყვარდა, თუ ის აზრი მხიბლავდა, რომ შეყვარებული ვიყავი? შევძლებდი, მიმეტოვებინა ჩემი სახელოსნო და ბამბის ქულა, მეგობრები და ოჯახი? ჩემი ჩვევები, სიგარეტი, რაქი? ბოსფორის ფერები, ყოველ საათში რომ იცვლება? ერთ დღეს, ჩემს მხესიერებაში უეცრად ბოსფორის პირას განცდილი წამი ამოტივტივდა: ცეცხლისფერი მზე ის-ის იყო ჩადიოდა. ამ მენამულმა ბურთმა, რომელიც სულ ერთი წამით ნაცრისფერი წყლის ზედაპირზე აირეკლა, ზღვის ფერები აურ-დაურია. ერთი წითელი ლაქა მძიმედ დაეშვა ბოსფორის სილურჯეზე. ეს საოცრება, ალბათ, ძალიან ხანმოკლე იყო, რადგანაც, როცა გამოვფხიზლდი, ზღვას უკვე თავისი ფერი დაებრუნებინა. ჩემ ირგვლივ ეს ვერავინ შენიშნა. მე კი მომაჯადოვა. მთელი არსებით შევიგრძენი ის უმოკლესი წამი, რომელიც ყოფნა-არყოფნას შორის იყო. მხოლოდ ბოსფორზეა შესაძლებელი ამ წამის ხელახლა განცდა და ამ განცდის გადმოცემა.

ბარგი ჩავალაგე, ფილიპს დავემშვიდობე და ლექციის წასაკითხად ნიუ-იორკში გავემგზავრე. წასვლამდე მთელი გრძნობით

შევასრულე გულგატეხილი ქალის როლი, რომლმაც სიყვარულზე უარი თქვა. ერთ დღეს კი გამოფენაზე, როდესაც სიგარეტის ცვამ-ლით სავსე ოთახში ერთ სურათს ვუცქერდი, თითქოს ტემპარიტი-ბა აღმოვაჩინე. კვლავ ერთმა ნამმა შეცვალა ჩემი ბედისწერა და სამყარო სრულიად სხვა თვალით დამანახა. ანატოლიის უძველესი მინებიდან მხოლოდ ორსაუკუნოვანი ისტორიის მქონე ახალ სამყაროში აღმოვჩნდი. ამერიკა - თავისი უახლესი ტექნოლოგიებითა და მართლმსაჯულების სისტემით - შესამჩნევად წინ გვისწრებდა ჩვენ - შვიდი ათასი წლის კულტურის მქონე ხალხს. მიუხედავად განსხვავებული კულტურისა, ენისა და ისტორიისა, ხელოვნება და სიყვარული მაინც გვაერთიანებდა. სამყარო ერთი უზარმაზარი მთლიანობა იყო. ვფიქრობ, ხელოვნებასთან პირისპირ დარჩენისას თავადაც აღმოვაჩენდი იმ საიდუმლოს, ფილიპთან ერთად რომ აღმოვაჩინე. მალე შინ დავბრუნდი.

მას შემდეგ ზუსტად ოცი წელი გავიდა. მგონი, სამოცდაათიანი წლები იქნებოდა, როდესაც "Nouvel Observateur"-ს ვკითხულობდი. გაზეთში ჭალარა მამაკაცის სურათს წავანყდი. ვილაცას მაგონებდა. ღმერთო! ფილიპი... კაცი, რომელიც მიყვარდა და რომელთანაც ცხოვრების დარჩენილი ნაწილის გატარებას ვაპირებდი... ისტორიული ძეგლის კონტრაბანდის გამო ადგილობრივ მცხოვრებლებს მოუკლავთ. რამდენიმე კვირის შემდეგ ხეობაში მტაცებელი ფრინველების მიერ დაგლეჯილი მისი გვამი აღმოუჩენიათ. მაშინვე მინას დაფურეკე. მინა ურგანს, რომელიც აგრეთვე "Nouvel Observateur"-ს კითხულობდა და წლების წინანდელი ჩემი სასიყვარულო ისტორიაც მშვენივრად იცოდა.

"მოკლული არქეოლოგის შესახებ თუ წაიკითხე?"

"წავიკითხე. ძალიან ვნუხვარ. წარმოგიდგენია, რა ამბავი ატყდებოდა, თქვენ რომ ერთად ყოფილიყავით? სტამბოლი შეიძრებოდა. ალბათ, რომ არ მიგეტოვებინა, ასეთ ბნელ საქმეებში არ გაეხვეოდა."

ოცი წლის წინ კი მინა მსაყვედურობდა, ფართო პორიზონტისკენ ფრთას ვერ შლი და მინას ხარ მიჯაჭვულიო.

ჩიტი უკვე აღარ ზის ფანჯარაზე. ნეტავ, ხომ არ გამებუტნენ ჩემი ჩიტუნები, შორს გაფრენის საშუალება რომ არ მივეცი? სინამდ-

ვილეში, ძალიან მსურდა, ჩიტების აფრენის წამი კერამიკაში გამე-
ცოცხლებინა. ძალიან ვეცაადე, მაგრამ ვერაფერს გავხდი. ჩემი ჩი-
ტები უძრავი იყვნენ.

"თქვენ შეუძლებელს ცდილობთ," - მითხრა ერთხელ ფერიდ ედ-
გუმ.

"რატომ შეუძლებელს?"

"რადგანაც თიხაში გაფრენის სიმსუბუქისა და მოძრაობის გა-
მოსახვე შეუძლებელია".

ალბათ, მართალიც იყო. მაგრამ ეს მე კი არა, ჩიტებს გააგები-
ნოს. რალაც უცნაური შეგრძნება მიპყრობს, თითქოს მსჯიან, ცაში
რომ ვერ დაფრინავენ.

იმავე ოთახში მომათავსეს. ფურეია ხანუმი თავის ოთახს შეეჩ-
ვია. გთხოვთ, სხვა ოთახში ნუ გადაიყვანთ. იქ მწოლი ავადმყოფი
დღეს თუ გაენერება, დავიცდითო, - იხვეწებოდა დერეფანში მუშე-
რეფი.

"მუშერეფ, რა მნიშვნელობა აქვს, სად ვინვები, შვილო."

"იმ ოთახს უკვე მიეჩვიეთ. ფანჯრიდან კარგი ხედია," - მიპასუ-
ხა. უცბად მომინდა, ჩიტთან გასაუბრების შესახებ მომეთხრო მის-
თვის, მაგრამ გადავიფიქრე. ეგონებოდა, რომ ჭკუიდან შევიშაღე
ან გამოვჩერჩეტდი.

საბოლოოდ, იმ ოთახში აღმოვჩნდი, სადაც გასულ წელს ვინეჯი.
მუშერეფს სასამართლო პროცესზე აგვიანდებოდა, ამიტომ მომვ-
ლელს ჩამაბარა და წავიდა. გამზადეს და დამანვინეს. ჟანგბადის
აპარატის შემოსატანად რომ გავიდნენ, მაშინვე ფანჯარას გავხე-
დე. არ არის, არ მოსულა. ჩიტი იქ არ ზის - ეს იმას ხომ არ ნიშნავს,
რომ ჩემი წასვლის დრო ჯერ არ დამდგარა? მიმიხვდით ალბათ,
კერკეტი კაკალი რომ ვარ. ასე ადვილად არ ვნებდები. ნაშუადღევს
სარა რომ მოვა, დიაგნოზს მეტყვის. ვნახოთ, ამჯერად რამდენი
დღე ვინვები ჩემს პატარა ოთახში. მაგრამ, სამწუხაროდ, ჩემი გუ-
შაგი მაკლია. აქ უკვე ძველებურად ველარ შევიქცევ თავს - ჩიტი
ხომ არა და არ მოდის!

სახლი, რომელშიც ხა იზრდებოდა (1958-1968)

უთარით იზგი უკვე აკადემიის სტუდენტი იყო, როცა გალერეა მაიაში ფურეია გაიცნო. თუმცა პირველად ეს ქალი ჯერ კიდევ გალათასარაის ლიცეუმში სწავლის დროს ნახა, თანაკლასელის დედა ქალღმერთივით მშვენიერი ეჩვენა.

ფურეიას უწინდელი სილამაზე აღარ შერჩენოდა, მაგრამ უკვე დაღვინებული, საინტერესო და კვლავაც მომხიბვლელი ქალი იყო. თხუთმეტწუთიანი საუბრის შემდეგ იზგი მიხვდა, რომ მის ცხოვრებაში სიჭაბუკის დროიდან შემორჩენილი პირველი ალტაცებისა და, შესაძლოა, ქვეცნობიერი სიყვარულის ობიექტი ამქვეყნად ყველაზე განსაკუთრებული ადამიანი იყო.

ფურეია მაიას გალერეაში პარიზის გამოფენას იმეორებდა და იზნიქის ფილებით დაფარული კედლის წინ პატარა ნიშაში დადგმულ პიუპიტრს რთავდა. მის ნამუშევრებში ფერთა შეხამებისა და თემატიკის მხრივ იზნიქის ტრადიციები ქარბობდა. აკვარელის ცოცხალი ფერებით შესრულებული ღამის ხედები ვარსკვლავებისკენ აწვდენილი კვიპაროსებით საოცარ ეფექტს ახდენდა. უთარით იზგი დასავლური სტილის პირდაპირ გადაღებას ტრადიციულ საფუძველზე აღმოცენებულ მიდგომას ამჯობინებდა და ამიტომაც ალტაცებული ათვალეირებდა ფურეიას ქმნილებებს. ჯერ კიდევ შეგირდად ყოფნის დროიდან ოცნებობდა, ოდესმე ფურეიასთან ერთად ემუშავა.

ეს ოცნება ექვსი წლის შემდეგ აუხდა.

1958 წლის ბრიუსელის საერთაშორისო ბაზრობაზე აკადემიის მასწავლებელთა შორის თურქეთის პავილიონის გაფორმების პატივი წილად ხვდა უთარით იზგისა და მის სამ მეგობარს. უთარით იზგიმ, ჰამდი შენსოიმ, ილჰან თურეგიუნმა და მუჰლის თურქმენმა გადანყვიტეს, თავიანთი არქიტექტურული პროექტები თურქ ხე-

ლოვანთა შემოქმედებით გაემდიდრებინათ. შეთანხმდნენ რომელ მხატვრებთან იმუშავებდნენ.

ბედრი რაჰმი 250 კვადრატული მეტრის ფართობის კედელზე იმუშავებდა. საბრი ბერქერი მეორე კედელს გააფორმებდა. ილჰან ქომანი სკულპტურას შექმნიდა.

"ფურეია ხომ არ მოგვეწვია?" იკითხა უთარითმა.

"ორ კედლის პანოს ისედაც ვაკეთებთ, ფურეიასთვის ადგილი აღარ რჩება." თქვა ილჰან თურეგიუნმა.

"კედლის პანო აუცილებელი არ არის. იქნებ სხვა სახით შემოგვიერთდეს." უთხრა ჰამდი შანსოიმ.

"ნებისმიერ შემთხვევაში ფურეიას, როგორც თურქი ხელოვანი ქალის, მონანილეობა შესანიშნავი აზრია." თქვა უთარითმა. სიჭაბუკის წლებიდან მონაბერი სიო თვალწინ მშვენიერ სახეს უცოცხლებდა.

ფურეიამ ბრიუსელის ბაზრობაზე ფინჯნები წარმოადგინა. ბაზრობა სამი დღის გახსნილი იყო, მაგრამ არც ერთი ფინჯანი აღარ დარჩა, ყველა მოიპარეს. სტამბოლში სასწრაფოდ შეუკვეთეს რამდენიმე, მაგრამ არც ერთ მათგანს კვირის ბოლომდე არ მიუღწევია, მათ გამოფენაზე მოსული დამთვალიერებლები იპარავდნენ. უთარით იზგი უცნაურ სიამაყეს გრძნობდა. თითქოს ბრიუსელელები ფურეიას შემოქმედებით გამოწვეულ აღტაცებას მისი ნამუშევრების მოპარვით გამოხატავდნენ.

ბრიუსელის საერთაშორისო ბაზრობამ არქიტექტურისა და კერამიკის დარგში მოღვაწე ორი შემოქმედის მეგობრობასა და მრავალწლიან თანამშრომლობას დაუდო სათავე. სტამბოლში დაბრუნების შემდეგ უთარით იზგიმ ფენერიოლუში ასაშენებელი ტყუპი სახლების ინტერიერზე მუშაობა ფურეიას შესთავაზა.

"კედლის პანოები უნდათ?" ჰკითხა ფურეიამ.

"მათ არაფერი უნდათ. ვცდილობ, ისინი დავარწმუნო, რომ კარგი იქნება, თუ ამ შენობებს ხელოვანები თავიანთი ფერებითა და ფორმებით მორთავენ."

"ეს შეტად მძიმე საქმეა, უთარით ბეი."

"არც ისე. ისინი თითქმის დავარწმუნე. ბუხრებს გააკეთებთ?"

ფურეია დაფიქრდა. ეს საქმე ბანკის გარეთა კედლის გაფორმებას არ ჰგავდა. თუ დათანხმდებოდა, მდიდარ მფლობელთა ნებას უნდა დაჰყოლოდა. მათ თავიანთი გემოვნების შესაბამისად, შეიძლება, ფურეიასთვის მიუღებელი რამ მოეთხოვათ. ისინი აუცილებლად ჭირვეულები იქნებოდნენ. ხომ ცნობილია, ვინც ფულს იხდის, მუსიკის დამკვეთიც ის არის, - აი, ეს კი ფურეიამ კარგად იცოდა.

"პროექტის ნახვა შემიძლია?" - იკითხა ფურეიამ, მას აშკარად უნდოდა, ამ საქმისთვის თავი აერიდებინა, - "ჯერ ვნახავ, შევძლებ თუ არა ამ გარემოში მუშაობას."

უთარით იზგიმ იგრძნო, რომ ფურეიას თავის ბიუროში იოლად ვერ შეიტყუებდა, ამიტომ ნახაზები შინ გაუგზავნა. ფურეიამ ქალადები დიდ სამუშაო მაგიდაზე გაშალა და თვალი გადაავლო.

"ჰოპლა, ეს რა არის?"

ის ხედავდა ორ, ერთმანეთის მსგავს ვილას, რომელშიც ხე იზრდებოდა. იფიქრა, რალაც შეცდომა არისო და სარას გასძახა:

"სარა, მოდი, აბა, ამას შეხედე. რას ხედავ?"

ბავშვმა ნახაზს დახედა. "ფიფოშ-დედა, რა უცნაური სახლია. შიგნით ხე იზრდება." ფურეიამ უთარით იზგის დაურეკა.

"უთარით ბეი, იქნებ ვცდები. სახლში ხე იზრდება?"

"დიახ." იზგის მეტად მშვიდი ხმა ჰქონდა.

"რატომ?"

"მოსაჭრელად ვერ გავიმეტე და იმიტომ."

ფურეია უკვე ველარ ეტყოდა უარს მეგობარს, რომლისთვისაც ძველი შენობების დაცვასთან ერთად ბუნების დაცვაც მნიშვნელოვანი იყო. ეს იმას ნიშნავდა, რომ მის ირგვლივ მყოფნი მასავით ფიქრობდნენ.

"უთარით, დაგირეკე, რომ მეთქვა, ამ სახლებისთვის ბუხრებს გავაკეთებ- მეთქი."

"ძალიან კარგი. მინდა კიდეც ერთი ბუხარი შეგიკვეთოთ."

"ვისთვის?"

"ჩემი მეგობრისთვის. ფარუქ თანაის იცნობთ? იგი სამშენებლო მასალების ფაბრიკის მფლობელია."

"არ ვიცნობ, მაგრამ გავიცნობ," - მიუგო ფურეიამ.

სანამ ნედიმ ქარაქურთი და ჰალუქ შამანი ფენერიოლუში ტყუპ

ვილებზე მუშაობას შეუდგებოდნენ, ფურეიამ ფარუქ თანაის ბუხარი დაასრულა.

ფარუქ თანაი შეეკი ბეის ჰგავდა - ასაკოვანი, ახოვანი, მშვიდი და განონასწორებული. ის ხელოვანი არ იყო, მაგრამ ხელოვნებას დიდ პატივს სცემდა და, რაც მთავარია, ფურეია უყვარდა. თუმცა ფურეიასათვის თავყვანისმცემელთა სიმრავლე უჩვეულო არ იყო, მაგრამ მის ცხოვრებაში ასეთი ადამიანის გამოჩენის შემდეგ ქალი თავს უფრო დაცულად გრძნობდა. ამ მამაკაცის მონინება ისეთივე სასიამოვნო იყო, როგორც ქარბუქის დროს თბილ ოთახში, მოხერხებულ სავარძელში ჩაჯდომა და წიგნის კითხვა. ეს ურთიერთობა მარტოობასა და თავისუფლებას ანონასწორებდა, ეს იყო ქალისათვის დამახასიათებელი მყუდროების შეგრძნება. მას ფარუქ თანაისთვის ხელი არ უკრავს. არც ის აწუხებდა, რომ კაცი ცოლიანი იყო, რადგან ეს ხელს შეუშლიდა, რომ ფურეია მთლიანად დაესაკუთრებინა და ქალი ამით კმაყოფილი ჩანდა. უცოლო მამაკაცებთან ურთიერთობისას ფურეიას, როგორც წესი, დისტანციის გაკონტროლება უჭირდა. განსაკუთრებით თურქი მამაკაცები გამოირჩეოდნენ. მათ მუდამ აინტერესებდათ, რით იყო დაკავებული ფურეია მთელი დღე, აინტერესებდათ მისი ცხოვრების თითოეული წამი. სინამდვილეში ფურეიას სჭირდებოდა მეგობარი, რომელიც მის ცხოვრებაში არ შემოიჭრებოდა, მას თავისუფლად სუნთქვის საშუალებას მისცემდა და მხოლოდ მაშინ გამოიჩენდა სიყვარულსა და მზრუნველობას, როცა ამას ფურეია მოისურვებდა.

ერთხელ აფიფემ ფურეიას სადილი ჩაუტანა. კარი ჰაკიე ხანუმის მიცემული გასალებით გააღო და, როცა საძინებლიდან გამოსული უცხო მამაკაცი დაინახა, ქურდი ეგონა და კივილი ატეხა.

"გაჩუმდით, მე ქურდი არ ვარ, ფურეიას ამხანაგი ვარ." - უთხრა ფარუქ თანაიმ.

"აფიფე, გთხოვ, ჩემს ბინაში ზარის დაურეკავად ნულარ შემოხვალ." ფურეიას ყინულივით ცივი ხმა ჰქონდა.

"დედათქვენმა გამომიშვა, თორემ თქვენი გასალები საიდან მექნებოდა."

"თუმცა გასალები დედაჩემმა მოგცათ, ზარი მაინც დარეკეთ."

"ვიფიქრე, დაკავებული იყავით. თქვენ არ გიყვართ, როცა მუშაობის დროს განუხებენ."

იმ დღეებში ფურეია შეუსვენებლად მუშაობდა. მექანიკიდან შთაბეჭდილებებით სავსე დაბრუნდა. ახალ სამყაროში თანამედროვე ხელოვნებას და განსხვავებულ კულტურას გაეცნო, შეისწავლა, გაითავისა. არა, თავის ქმნილებებში სამხრეთამერიკული კულტურის ჩვენებას არ აპირებდა. მას სხვა ოცნება ჰქონდა. ახლახანს გააცნობიერა, რომ კერამიკა მხოლოდ მოჭიქული თიხა არ იყო, რომ ხელოვნების ამ დარგს სულ სხვა განზომილებაც ჰქონდა. ახლა ფურეიას ეს მიჯნაც უნდა გადაეღებინა. თანაც ამ მოგზაურობიდან ისეთი ღუმელი ჩამოიტანა, რომელშიც მომინანქრებულ სამკაულებს გამოწვავდა. კობალტნარევი თიხაც გამოსცადა. ამ მასალით მხოლოდ მცირე ზომის ნივთებზე შეეძლო მუშაობა, სამკაულების კეთება დაიწყო. იგი სპილენძისა და ბრინჯაოს ნივთებს მიმანქრით ამკობდა და ერთ დროს ბიზანტიიდან რუსეთის გავლით ევროპაში დამკვიდრებული ტექნიკით ბეჭდებს, ყელსაბამებსა და გულსაბნევეებს ქმნიდა.

აფიფე, ფარუქ თანაი და ფურეია აქეთ-იქით მიმოფანტულ სამკაულებს, კერამიკისა და შუშის ნამსხვრევებს შორის იდგნენ და ერთმანეთს უყურებდნენ. აფიფეს ხარხარი აუტყდა, ფურეიასაც გაეცინა, ფარუქ თანაიმ შვებით ამოისუნთქა და საძინებელში შებრუნდა.

"ფარუქი თითქმის ყოველ პარასკევს ჩემთან რჩება, ეს გაითვალისწინე," - თქვა ფურეიამ.

აფიფე ზევით რომ ავიდა, ფურეიას სტუმარზე კრინტი არ დაუძრავს. იგი ფურეიას მესაიდუმლე გახდა და ამ საიდუმლოს შენახვით მათ შორის არსებული ყინულის გაღობას ელოდა. თუმცა ეს ვერაფრით მოახერხა. ამ კედელს მეტად მკვრივი დულაბი ჰქონდა - ეს იყო სარა, რომელიც მთელი ცხოვრება შავ კატასავით იდგა დედასა და მამიდას შორის.

ფურეია საკუთარი ნებით შორდებოდა ფუფუნებას, მდიდრულ რესტორნებსა და ბურჟუაზიულ ჩვევებს. სანამ ქილიჩ ალის მეუღლე იყო, დიორისა და ჟივანშის სამოსს იცვამდა. ახლა კი აილა

ერუქსელის შეკერილი, ანატოლიური ორნამენტით შემკული იისფერი ან ფორუზისფერი ეროვნული ტანსაცმელი ეცვა, ბრილიანტისა და ზურმუხტის ნაცვლად მინანქრის და შუშის სამკაული ეკეთა, მაგრამ მაინც უნინდელზე მიმზიდველი, ლალი და დიდებული იყო.

წარსული დროდადრო კვლავ თავს ახსენებდა ფურეიას და უთანხმოება იწყებოდა. ყველაზე ხშირად უახლოეს და საყვარელ მეგობარს - საბაჰათინ ეუბოლლუს ეკამათებოდა.

მეგობრები ბურსაში მოგზაურობდნენ. ჩელიქპალასის სალონში ისხდნენ.

"ასეთი მდიდრული ადგილები მალიზიანებს. მოდიოთ, რომელიმე ნორმალურ დუქანში წავიდეთ და იქ ვისადილოთ," - თქვა საბაჰათინ ეუბოლლუმ.

"ძვირფასო, აქ სიმდიდრეს სად ხედავ?" ჰკითხა ფურეიამ.

"შესაძლებელია, შენ მდიდრული არ გგონია, მაგრამ მე ხალხის შვილი ვარ და ჩემი საზომით აქაურობა მეტად მდიდრულია."

"საბაჰათინ, შენი აზრით, ვისი შვილი ვარ?"

"ჩემო კარგო, შენ სასახლის შვილი ხარ. ეს არც შენ დაგვიწყებია და ამიტომაც აქაური ფუფუნება შენზე არ მოქმედებს."

"არ მოქმედებს, რადგანაც ამ რესტორანს სიმდიდრის კვალიც არ ეტყობა. ერთი უბრალო სასტუმროა."

"სასახლის შვილისთვის ასეა."

ფურეია გაღიზიანდა: "რატომღაც, როცა სასახლის შვილს ახსენებ, ამას ისეთი ტონით ამბობ, თითქოს შეძავის შვილი ვიყო."

"გაჩუმდით, გაჩერდით, რა სისულელეზე კამათობთ?!" - შაქირ ეჯზაჯიბაშიმ მეგობრების შერიგება სცადა.

"ჩუმად იყავი, ნუ ერევი." - მოუჭრა საბაჰათინმა.

"რატომ? ისიც სასახლის შვილია?" - ჰკითხა ფურეიამ.

"ფურეია, ღვთის გულისათვის, რა მოგივიდა?"

"შაქირ, მე ნუ გამინყრები, ამას უთხარი. საკუთარი თავის გარდა ყველას იმის შვილად გვთვლის."

"ვის შვილად?" - საბაჰათინი არ ცხრებოდა.

"შენი აზრით, ქოხმახების მონონება და ჯურღმულებში წანწალი დიდი ღირსებაა?"

"თქვენ რა, გაგიჟდით? ბავშვებივით უმნიშვნელო რაღაცაზე კამათობთ."

"მე კამათი დავასრულე. აქ არ ვისადილებ. მორჩა," - თქვა საბაპათინმა.

"მე კი ამ სასტუმროს გარდა სხვაგან არ ვისადილებ," - მიუგო ფურეიამ.

შაქირმა ფული გადაიხადა.

"თუ ასეა, შინ დავბრუნდეთ." - არ ცხრებოდა შაქირი.

მანქანაში ცხვირჩამოშვებულები ჩასხდნენ და გემისკენ გაემართნენ. გემზე რომ ადიოდნენ, სიცილი აუტყდათ.

"ღვთის გულისათვის, მითხარი, რადგანაც სასახლის შვილს მინოდებ, ჩემი სახლიც მდიდრული გგონია?" - მიუბრუნდა ფურეია საბაპათინს.

"არა, ის შენი ბუნავია."

"ახლა მეუბნები, რომ ცხოველი ვარ."

"ცხოველი კი არა, ლომი ხარ, ფურეია, შენ ლომი ხარ," - უთხრა საბაპათინმა და მეგობრები ისევ შერიგდნენ.

1959 წელს ფურეია პირველად ნავიდა ცისფერ მოგზაურობაში. ჯერ შეკვეთა დაასრულა. იმავე წელს მამა გარდაეცვალა. იალოვაში გადატანილი სისხლის ჩაქცევის შემდეგ ემინ ბეი სასწრაფო დახმარების მანქანით სტამბოლში გადაიყვანეს. მამა უგონოდ იყო, სახლში იწვა, დიდხანს იავადმყოფა. სიკვდილი მისთვის ხსნა იყო. ფურეიამ მამის დაკარგვა ძალზე განიცადა. ხშირად ესიზმრებოდა. ბოლო სიზმარში მამას ფაშას სამოსი ეცვა. "ჩემზე ნუ იდარდებ, შვილო, პირიქით, გიხაროდეს, რადგან ჩემი ტანჯვა დასრულდა, ახლა მშვიდად ვარ." უთხრა შვილს. ფურეიას ხშირად ახსენდებოდა მამა - ახოვანი, წარმოსადეგი მამაკაცი, ბოლოხანს სენისაგან დაპატარავებული, დაძაბუნებული სხეულითა და გატანჯული მზერით. და ეს მისთვის მეტად მძიმე მოსაგონარი იყო.

ფურეია სულიერ და ფიზიკურ დაღლილობას გრძნობდა, მთელი საღამო მეგობრებთან წუნუნებდა.

"ჩემო კარგო, ხმელთაშუა ზღვის წყალი მოგიხდება, სხვაგვარად ვერაფრით გახალისდები," - უთხრა ჯევათ შაქირმა.

"თუ ასეა, ხმელთაშუა ზღვაზე წამიყვანე."

"ზეგ ბოდრუმში დავბრუნდები და იახტას დავიქირავებ."

"მეც მინდა წამოსვლა!"

"მეც მინდა!"

"მეც წამოვალ!"

ცოტა ხანში სტუმრებს მინაც შემოუერთდათ და აღმოჩნდა, რომ დასასვენებლად წასვლა ოცდაცამეტ ადამიანს უნდოდა.

"ნოეს კიდობანს დავემსგავსეთ." თქვა ჯევათ შაქირმა.

უკვე რამდენიმე წელი იყო, რაც ალიესა და ფურეიას დაჟინებულ-ლი თხოვნით ჯევათ შაქირი შაქირ ფაშას აპარტამენტში დადიოდა. დედის გარდაცვალების შემდეგ შაკიე და აიშეც უფროს ძმას უფრო ლმობიერად ექცეოდნენ. განსაკუთრებით მას შემდეგ, რაც ძმისშვილი ისმეთი ნახეს. პატარა ისმეთი ბოდრუმში დაიბადა.

მონითალო-ქერა ნაწნავებიანი გოგონა ნაზ გვირილას ჰგავდა. როცა ჯევათ შაქირმა დედის ავადმყოფობის ამბავი შეიტყო, რვა წლის ქალიშვილი სტამბოლში წაიყვანა. სურდა მომაკვდავი დედისთვის ეჩვენებინა. ბავშვი მგზავრობისას გაცივდა, სურდო შეეყარა.

"შაქირ, დედა ლოგინად არის ჩავარდნილი, არ მინდა, მასაც გადაედოს. ისმეთი რამდენიმე დღით კუნძულზე დარჩეს. როცა გამოჯანმრთელდება, მოიყვანე," - უთხრა ალიემ და პატარა ისმეთიც სხვა ბავშვებთან ერთად კუნძულის სახლში დატოვეს.

ჯევათ შაქირი დათრგუნული იყო. დედის ცხედარს ძლივს ააგლიჯეს. დედა მრავალი წელი ენატრებოდა. მის წერილებს გულისჯიბით დაატარებდა. ჯევათ შაქირის მწუხარებამ და პატარა გოგონამ და-ძმას შორის ყინული გააღლო და დროთა განმავლობაში ძველი ურთიერთობა აღდგა.

დიდი ხანია, იგი უკვე მხოლოდ ჯევათ შაქირი აღარ იყო. ის იყო ბალიქჩი, რომლის ცნობილი "გამარჯობა" ირგვლივ მყოფთ სიცოცხლეს უხალისებდა, ერთი ამოსუნთქვით მათ თვალწინ მთელ ბერძნულ მითოლოგიას გადაუშლიდა, ის იყო ჰომეროსი, ოიდიპოსი, პოსეიდონი და შეუძლებელი იყო, წინ აღდგომოდი კაცს, რომელიც ყველაფერს შუქს, ცოდნასა და სიხარულს ჰფენდა.

1959 წლის მოგზაურობა პირველი იყო მათ შორის, რომელიც ჩვენს ენაში "ცისფერი მოგზაურობის" სახელით დამკვიდრდა. ვე- ვათ შაქირი იმ ადგილებში ხშირად დასეირნობდა. უმეტესწილად თან ერთი-ორი ცნობისმოყვარე ტურისტიც ახლდა, ყველა ყურე ნაბიჯ-ნაბიჯ მოიარა. ამჯერად ხის იახტაზე საძილე ტომრები, რა- ქი, სიგარეტის კოლოფები, პირსახოცებში შეფუთული საყინულეე- ბი, ყინულში ჩაწყობილი დაჭრილი საზამთრო და სტამბოლიდან ჩა- მოსული ზუსტად ოცდაცამეტი მოგზაური იყო.

იახტა, სახელად "მაჯერაჯი", მარმარისიდან გამოვიდა, კონ- ცხებს შემოუარა და მგზავრები ბოდრუმში ჩაიყვანა. მოგზაურებს ღამით საძილე ტომრებში ან პლედში გახვეულებს გემბანზე ეძი- ნათ. თხუთმეტი დღის განმავლობაში ზღვა, დელფინები, ისტორია და რაქი მათთვის იმდენად ახლობელი გახდა, რომ ბოდრუმში ჩას- ვლისას ზოგს თავი ლიკიელი ეგონა, ზოგს - ბერძენი ღმერთი. სის- ხლისფერი მზე ჰორიზონტზე ამოიწვერებოდა და დღე ბალიქჩის ცნობილი მისალმებით იწყებოდა. ეს გამარჯობა ქუხილს ჰგავდა. ბალიქჩის დაჭერილ თევზს ცეცხლზე ნვავდნენ, ლეგენდებს უს- მენდნენ და ასობით მცენარის, ყვავილის, ბალახისა და ხის სახელს სწავლობდნენ.

ფურეიას და მის მეგობრებს ცისფერი მოგზაურობის გარეშე ცხოვრება აღარ შეეძლოთ და ყოველ წელს ამ თავგადასავალს იმე- ორებდნენ.

1962 წელს პრალის კერამიკის საერთაშორისო გამოფენაზე ფუ- რეიამ უმაღლესი ჯილდო - ოქროს მედალი მოიპოვა. 1955 წელს კანში მიღებული ვერცხლის მედლის შემდეგ ეს საერთაშორისო არენაზე დიდი აღიარება იყო.

ფურეია უკვე ოსტატი გახდა და თვალსაწიერის გაფართოების დრო დადგა. ტექნიკური უნივერსიტეტის გეოლოგიის ფაკულტეტს მიმართა და მრავალი ცდის შემდეგ საკმაოდ კარგი მასალა მიიღო. ამ მასალით მაღალი გამოწვის ნაზავი გამოსცადა. თიხის შეზავება და სახელოსნოში გადაზიდვა კვლავ ჰასან უსტას საქმე იყო. ფუ- რეია ლუმელთან ათენებდა და გამოწვის სხვადასხვა ტემპერატუ-

რას ცდიდა. ფერადი მინანქარი მაღალ ტემპერატურას ვერ უძლებდა, ფერს კარგავდა. ამიტომ ოქსიდურ საღებავს იყენებდა, ფერებს ფრთხილად ურევდა. ახლა უკვე ქვაქვიშაზეც მუშაობდა.

თუმცა ზამთარში მეტისმეტად დატვირთული იყო, იმ ზაფხულს ცისფერ მოგზაურობაში მაინც არ წასულა - საქმე ჰქონდა: ბამბის ქულა ქალთა პანსიონში უნდა წაეყვანა, ბავშვისთვის მოსწავლის ფორმა, წიგნები და რვეულები ეყიდა, თან ფრანგულში ამეცადინებდა.

სექტემბრის დასაწყისში ძმისშვილი სკოლაში წაიყვანა. თითონაც ეს სკოლა დაამთავრა. ხუთი წლის წინანდელი ამბავი გაახსენდა, მაშინ სარა პირველად წაიყვანა დაწყებით სკოლაში. მასწავლებელმა ბავშვს სახელი ჰკითხა.

"ბამბის ქულა," - მიუგო სარამ.

"შვილო, სხვა სახელი არა გაქვს?"

"ნეტავ რა ჰქვია ბავშვს?" - ფურეია ერთი წამით ჩაფიქრდა.

ახლა კი, ქალთა პანსიონის კარგად ნაცნობ მისაღებში თავის რიგს ელოდა.

"ფიფოშ-დედა, გთხოვ, მათთან სარა დამიძახო," - უთხრა ბავშვმა.

"ვისთან?"

"მონაზვნებთან, მოსწავლეებთან... არ მინდა, გაიგონ, რომ მე ბამბის ქულას მეძახით."

"როგორც იტყვი, ბამბის... შვილო." ფურეია ახლალა მიხვდა, რომ ბავშვი უკვე ბამბის ქულა კი არა, ადამიანი იყო, რომელსაც სახელი ჰქონდა. გოგონა თავის სახელს მოითხოვდა და ეს მოთხოვნა სამართლიანად ეჩვენა.

"ოჯახის წევრებსაც ვეტყვი, რომ ბამბის ქულა აღარ დაგიძახონ," - თქვა ფურეიამ და მაშინვე ძმის ხმა ჩაესმა: "შენ მასწავლი, ჩემს შვილს რა დაეუძახო?" მაგრამ ოჯახში უთანხმოების მოთავე შაქირი კი არა, აფიფე იყო.

"გავიგე, ბამბის ქულა სკოლაში წაგიყვანია," - უთხრა აფიფემ.

"დიახ."

"შეგეძლოთ ჩემთვის ან მამამისისთვის გეთქვათ."

"აფიფე, განა არ გადავწყვიტეთ, რომ სარას ქალთა პანსიონში შევიყვანდით?!"

"გადავწყვიტეთ."

"მამ, რა მოხდა?"

"შეგვეძლო ერთად წაგვეყვანა."

"რა მნიშვნელობა აქვს, წავედით, საქმეც მოვაგვარეთ."

"მეურვედ ვინ ჩაწერეთ?"

"მეურვე მე ვიქნები."

"მაგრამ დედა მე ვარ."

"ის, რომ მე მეურვე გავხდი, შენ დედობის უფლებას გართმევს?"

"ამ ბავშვს დედ-მამა ჰყავს. მეურვე ერთ-ერთი ჩვენგანი უნდა ყოფილიყო."

"ხვალ წავალ, შევაცვლევინებ. აქ საკამათო არაფერია."

"აფიფე, თუ მეურვე შენ იქნები, ფრანგულშიც შენ ამეცადინებ."
ჰაკიე ხანუმი მუდამ ქალიშვილს უჭერდა მხარს.

"მამამისი ამეცადინებს," - მიუგო აფიფემ, - "ღვთის გულისათვის, ვინც ქალთა პანსიონში სწავლობს, განა ყველას მშობელმა იცის ფრანგული?"

ფურეიამ რძალს აღარ უპასუხა, ამ კამათით გაოცებულ სარას მიეფერა, კარი ჩუმად გამოაღო და ქვევით ჩავიდა. ცოტა ხანში კართან ფეხის ხმა გაისმა. ზარი დარეკეს. წავიდა და კარი გააღო. კართან სარა იდგა და ნაღვლიანად უყურებდა.

"როგორ ხარ?"

"ფიფომ-დედა, თუ დედაჩემი მეურვე იქნება, მაინც მამეცადინებ?"

"ცხადია, ბამ... სარა, აუცილებლად გამეცადინებ."

"მან ფრანგული არ იცის."

"არა უშავს, მამაშენმა, ბებომ, მე - ყველამ ვიცით."

"მე მინდა, თქვენ მამეცადინოთ, რადგან ძალიან მიყვარხართ."

"მშობლებიც უნდა გიყვარდეს," - უნდოდა ეთქვა ფურეიას, მაგრამ სიტყვები ყელში გაეჩხირა. მეც ძალიან მიყვარხარო, ესლა უთხრა. კარგად ხვდებოდა, რომ სარას თავის გრძნობებში გარკვევა ჯერ კიდევ უჭირდა.

ფურეიასა და უთარით იზგის შორის ურთიერთობა და თანამშრომლობა განსაკუთრებით ნაყოფიერი აღმოჩნდა სამოციან წლებში. ისინი ბევრ რამეში ძალიან ჰგავდნენ ერთმანეთს.

ფურეიამ ფენდიქში ქუნთის ვილის ბუხარი გააკეთა და დიდი თეთრი ბეტონის გამყოფი კედელი კერამიკული დეტალებით გააფორმა. მაგრამ ყველაზე მნიშვნელოვანი შეკვეთა 1966 წელს მიიღო. მას აგრარული ბანკისა და ბაშაქ სიგორთას შენობების შემადგენელი კედლების გაფორმება სთხოვეს. ეს სახლები პარბიეში შენდებოდა. ოთხმოცი კვადრატული მეტრის ფართობის ცარიელი კედელი შემოქმედს დაუჯერებელ სიზმრად ეჩვენებოდა.

ფურეიას ეგონა, რომ სიზმარში იყო. მას აძლევდნენ უზარმაზარ თავისუფალ სივრცეს, სადაც გამოხატავდა ყველაფერს, რაც ოცნებაში, გონებასა და გულში ჰქონდა.

მონაპირაჲ, მოსიყვარულე და მოაზროვნე კედლები

ლაბადაში გახვეული ფურეია ჰარბიეში ნავიდა, მომავალი სამუშაოს ნახვა უნდოდა. გვერდიგვერდ მდგარ ორ ერთნაირ შენობას შორის აღმართული სვეტი კედელს ორად ჰყოფდა. ამ კედლებზე ორი სხვადასხვა პანოს გაკეთება შეეძლო, მაგრამ ფურეიას ადვილად მისალნევი გზა არასოდეს ხიბლავდა. იდგა და კედელს შეჰყურებდა. ბინდებოდა. ქუჩაში ხალხმრავლობა იყო - ბავშვები სკოლიდან გამოდიოდნენ, სტამბოლელები შინ მიიჩქაროდნენ, მანქანების გამაყრუებელი გუგუნი ისმოდა. განვიმდა. ფურეია კარგა ხანს აკვირდებოდა სვეტით გაყოფილ კედელს, რომელსაც ვერ შეცვლიდა, ვერც წინ, ვერც უკან დასწევდა. ამ კედლის არც გაზრდა და არც შემცირება არ შეეძლო. შენობის არქიტექტორმა ფურეია ამ ზედაპირს, ამ ზომებსა და განათებას დაუმორჩილა. იგი უკვე იზგის ქმნილების ტყვე გამხდარიყო. რაღაც გზა უნდა მოეძებნა და შემდეგ შეეყვარებინა, სხვა გამოსავალი არ ჰქონდა. მეხუთე სიგარეტი ჩააქრო და შინ დაბრუნდა.

დილის რვის ნახევარზე ისევ იქ იყო. შინიდან წამოღებულ დასაკეც სკამზე ჩამოჯდა. თენდებოდა. გზაზე არავინ ჩანდა. სანამ ორღერს მოწევდა, ქუჩა კვლავ გამოცოცხლდა. დილის ავტობუსები კარგა ხანია წასულიყო, მაგრამ ყველაზე ხმაურიანი, ხალხმრავალი პერიოდი ახლა იწყებოდა. ნახევარი საათის შემდეგ ქუჩა სკოლისკენ მიმავალი ბავშვების ჟივილ-ხივილმა და მოსამსახურე ქალების წუნუნმა აახმაურა. ამომავალი მზე ფურეიას კედელს ანათებდა, ასხივოსნებდა. ათის ნახევარზე კედელი ნათელ, მხიარულ ზედაპირად იქცა. ფურეია შინ დაბრუნდა.

ორი საათი იწყებოდა, როცა ისევ მივიდა კედელთან. დედასთან ნაიხემსა და ისევ აქ, ამ ქუჩაზე იყო. ამჯერად სკამი აღარ წამოუღია. შენობის პირდაპირ წამოქცეულ ხეს მიეყრდნო და კედელს აკვირდებოდა.

"დეიდა, აქ რას ელოდები?" მობრუნდა, მის წინ ვილაც ყმანვილი იდგა.

"ავტობუსს."

"აქ გაჩერება არ არის."

"ვიცი."

"გამოდის, რომ ავტობუსს არ ელოდები."

"არა."

"თუ ასეა, ვილაცას ელოდები."

"დიახ." უთხრა ფურეიამ.

"შეიძლება, შენთან ერთად მეც დაველოდო?"

"ვის?"

"ვისაც შენ ელი."

"შენ რაში გჭირდება ის, ვისაც მე ველოდები?"

"როცა გამოჩნდება, მე დაგეხმარები."

"დახმარება არ მჭირდება, შვილო."

"გჭირდება. რაც უნდა იყოს, ქალი ხარ."

"ამით რის თქმა გინდა?"

"ვშიშობ, რამე არ მოხდეს."

"რა უნდა მოხდეს?"

"ეე, დეიდა, ეგ საქმე მეტად რთულია."

"რომელი საქმე, შვილო?"

"აი, ეგ თქვენი საქმეები."

"რა არის ეგ ჩვენი საქმეები?"

"თქვენ ეროვნული უშიშროებიდან არ ხართ?"

ფურეიამ სიცილი ძლივს შეიკავა. "არა, არ ვარ."

"ყველა ასე ამბობს. სამი თვის წინ, აი, იმ ბუფეტს ხომ ხედავთ, ერთი კაცი მოვიდა, ვითომ გამყიდველი იყო. ბუფეტში გაზიან ნყალს ყიდდა. შემდეგ გავიგეთ, კომუნისტი დაუჭერია."

"მე ეროვნული უშიშროებიდან არ ვარ."

"კარგი, მაშ რატომ დგახართ ამდენი ხანი ერთ ადგილას?"

"კედლის გამო."

"რომელი კედლის?"

"ამ ცარიელ კედელს ვუყურებ."

"რატომ?"

"იქნებ რამე მითხრას."

ახლა უკვე ბიჭი გაოცდა.

"არა. ნეტავ კედელმა რა უნდა თქვას?"

"ჯერ არ ვიცი, მაგრამ ჩემთვის სათქმელი მაინც ექნება. აი, ველოდები."

ყმანვილი გვერდით ქუჩაზე ერთ მალაზიაში შევიდა და მალე ვილაც კაცთან ერთად გამოვიდა, ფურეიაზე მიუთითა, გიჟიყო, ანიშნა. ფურეიამ მათ ხელი დაუქნია, ისინი მალაზიაში შევარდნენ.

კვირის ბოლოს ფურეიასა და კედელს შორის საგრძნობი კავშირი დამყარდა. მანქანებისა და ადამიანების ხმაურში კედლის სუნთქვის გაგონებას ცდილობდა. თანდათან ერთი იდეა ჩამოყალიბდა, იდეა, რომელიც ორ კედელს კი არ ყოფდა, პირიქით, აერთიანებდა. უკვე ორი ცალკეული პანოს ნაცვლად ორად გაყოფილ ერთ პანოზე ფიქრობდა. თვალდახუჭული ცდილობდა წარმოედგინა ორნა-ნილიანი ერთი პანო, რომელთა ნაწილები ერთმანეთს ავსებდნენ, ერთ მთლიანს ქმნიდნენ. უკნიდან ხმა შემოესმა.

"დეიდა, კედელმა რამე გითხრა?"

როცა თვალი გაახილა, ისევ ის ყმანვილი დაინახა, რომელსაც რამდენიმე დღის წინ ესაუბრებოდა.

"მითხრა."

"რა გითხრა?"

"სამყაროს შემადგენელ ოთხ ძირითად ელემენტზე მიაბზობდა."

"ეს რაღაა?"

"მინა, წყალი, ცეცხლი და ჰაერი."

ბიჭმა თითო საფეთქელთან დაიტრიალა, ექიმთან წადიო, უთხრა და გაიქცა. ფურეიამ ჩანთიდან ქალაღდი და კალამი ამოიღო, ისევ იმ ხეს მიეყრდნო და ხატვა დაიწყო.

პანო მარცხნიდან აგრარული ბანკის კედლით იწყებოდა, სვეტიტო ორად იყოფოდა, გარეთ გამოდიოდა, შემდეგ ისევ შიგ შედიოდა და ბაშაქ სიგორთას კედელზე გრძელდებოდა. ერთ ნახევარში თბილ ტონებში მინა და ცეცხლი, მეორე მხარეს კი - ცივ ფერებში შესრულებული წყალი და ჰაერი იყო გამოსახული. ამგვარად, მთელ პანოზე ერთი მთლიანი ნახატი ჩანდა.

ეს იყო სურათი, რომელიც ბუნებას, ცხოვრებას, არსებობასა და მარადიულობას გამოხატავდა, უფრო მეტიც, ეს იყო სურათი, რომელიც შიდა და გარეთა მხარეებს ერთმანეთთან აკავშირებდა და მთლიანობას ქმნიდა.

საქართველოს
ქრონიკა

ფურეიამ ჩანახატი დაასრულა, ქალღმერთი და კალამი ჩანთაში ჩა-
იდო. ბიჭს ვიტრინაზე ცხვირი მიეხრია და მას უყურებდა. როცა
ფურეიამ მალაზიას ჩაუარა, გარეთ გამოვიდა.

"ხვალ კედელთან სასაუბროდ ისევ მოხვალ?" ჰკითხა ლიმილით.

"არა, საქმე დავამთავრე."

"კომუნისტი დაიჭირე?"

"შვილი შემეძინა, უფრო სწორად - პანო." უთხრა ფურეიამ და
ჩქარი ნაბიჯით შინისაკენ გასწია.

სახელოსნოში მას მინა, წყალი და ცეცხლი ელოდა.

ფურეიამ შექმნა პანო, რომელზეც მინა, ცეცხლი, წყალი და ჰა-
ერი იყო გამოსახული.

მხატვრები უნჯაფანის ბაზრის კედლების შესამკობად მიიწვიეს.
ზოგიერთი კედელი ცენტრალურ პროსპექტზე გამოდიოდა, ზოგი -
გვერდით ქუჩებზე, ზოგი კი - შიდა ეზოში, მაგრამ მათი რალაც ნა-
ნილი ცენტრალური გამზირიდანაც ჩანდა.

ფურეიას ერთ-ერთი შიდა კედელი ერგო.

ისიც ადგა და თავისი კედლის სანახავად წავიდა. მაგრამ პირ-
ველ დღეს არც ბაზარი და არც კედელი შეუმჩნევია.

ფურეია მხოლოდ სულემიანიეს მეჩეთს უყურებდა. მეჩეთი იმ-
დენად შთამბეჭდავი, დიდებული და იდუმალი იყო, რომ ირგვლივ
ყველაფერს ჩრდილავდა. ფურეია კედელთან იჯდა და ხელოვნების
შედეგს საათობით მონინებით უცქერდა. ნეტავ რის გაკეთება შე-
იძლებოდა ბაზრის კედელზე, რომელიც ამ დიდებული შენობის
გვერდით იდგა?!

ფურეიასათვის ისევ დაიწყო მტანჯველი პროცესი. საათობით
იჯდა და კედელს დღის სხვადასხვა დროს განსხვავებული განათე-
ბის პირობებში აკვირდებოდა. ყველაზე მეტად მზის ჩასვლის დრო
უყვარდა.

ერთხანს კედლის წინ იჯდა. შემდეგ ცენტრალურ გამზირზე
გადიოდა და სეირნობდა. ბაზრის წინ, ალბათ, ასჯერ ჩაიარა. ქუ-
ჩიდან კედელი მხოლოდ შორიდან ჩანდა, ამიტომ საჭირო იყო
ისეთი ორნამენტი, რომელიც შორიდან კარგად გამოჩნდებოდა.
ერთი კი არა, ალბათ სამი დიდი ლაქა... სამი ლაქა, რომელსაც შო-

რიდან შეამჩნევდნენ, მაგრამ დეტალებს მხოლოდ მოახლოებისას დაინახავდნენ.

მნიშვნელობა არ ჰქონა, რას გააკეთებდა, მაგრამ სურდა, ისწავლინა მერეთის ჩრდილქვეშ შეყუთულ კედელზე სიხარული, ბედნიერება და სიყვარული გამოესახა. კედლის პანოზე აღბეჭდილი უკიდვანო სიმშვიდე და მარადიული სიყვარული მერეთის მისტიკურ განწყობას უნდა შერწყმოდა. ცალკეულ ფიგურებზე არ ფიქრობდა. ამოსავალი მხოლოდ ბედნიერება უნდა ყოფილიყო. ამის მისაღწევად მუშაობის დროს ცდილობდა გაეხსენებინა ბუიუქადაზე გატარებული ბავშვობა, ბაღში თამაში და ბებიათათვის ნაირფერი ყვავილები.

გადანწყვეტილება მიიღო: შუშას გამოიყენებდა, მაგრამ ზედმეტი გაღიზიანების გარეშე, რადგანაც ლუმელში ტემპერატურის გაზრდისას შუშა დნებოდა და თიხას ჭიქურივით ედებოდა. განსაზღვრულ ტემპერატურაზე კი - არ დნებოდა, კერამიკაზე პრიზმის ეფექტს ახდენდა. თუ შუშას არ დაანობდა, მაშინ კერამიკის ფერები შუშის პრიზმაში გაივლიდა. გამვლელები უნქაფანის ბაზრის ნინ ცენტრალური გამზირიდან თავდაპირველად კედელზე მილიცილიცე ფერად სხივებს შეამჩნევდნენ, შემდეგ კი ლაქებს დაინახავდნენ.

ბაზრის პანო, ისევე როგორც ფურეიას დანარჩენი ნახაზები, დიდ სამუშაო მაგიდაზე იყო გაშლილი. ფურეია ფუნჯის ნელი და ფრთხილი მოსმით, როგორც მხატვარი ტილოზე საღებავის წასმისას, მოთმინებით ფარავდა ფილებს მიწაქვე. იგი უზარმაზარი პანოების დაგეგმვასა და შექმნაში განაფული იყო და ამიტომ საქმე ჩქარა მიიწედა. ახალმოწინაქრებული ფილა ნაცრისფერი იყო. როცა მაგიდაზე უკვე ლუმელში გამომწვარ ფილებს დაანყობდა, მონაფეები გაოცებული უცქერდნენ ფერთა ციალს. სახელოსნოში მხოლოდ ფუნჯის შრაშუნი და მოცარტის ან ბეთჰოვენის კონცერტები ისმოდა.

უნქაფანის ბაზრის კედელზე ფილებს ამონტაჟებდნენ, ეზოში შეკრებილი ბავშვები აღტაცებით აკვირდებოდნენ შარვლიან ქალს, რომელიც კიბეზე იდგა და მუშებს ეხმარებოდა. ქალი კიბეზე ქურციკივით დახტოდა, ზორბა, ასაკოვანი მუშები მას მონინებით ექ-

ცოდნენ. ბავშვები გაოცებას ვერ მალავდნენ. დამონტაჟება ჯერ არ დასრულებულყო, მაგრამ სამი ლაქის კონტურები უკვე გამოიკვეთა.

"შეხედეთ, ორი ჩიტის ერთმანეთს კოცნის!" - წამოიყვირა ერთმა ბავშვმა.

ფურეია კიბეზე იდგა. შემობრუნდა და ქვევით ჩაიხედა, საიდანაც ბავშვების ყრიაშულის ხმა მოდიოდა.

"ეს ვინ თქვა?" - ჩამოსძახა ბავშვებს. გამხდარი ბიჭი წინ გამოვიდა.

"მე ვთქვი."

"აქ ჩიტის დაინახე?"

"დიახ."

ფურეია კიბიდან ჩამოვიდა. ბავშვი თავისთან მოიხმო.

"მაჩვენე, სად დაინახე ჩიტი."

ბავშვმა რამდენიმე ნაბიჯით უკან დაიხია. ფურეიაც მას მიჰყვა. ბიჭმა ხელით ანიშნა.

"აი, იქ არის. ჩიტებს ერთმანეთისთვის ნისკარტები მიუდიათ და კოცნიან."

ფურეია გაოგნდა. მას ეს არ ჩაუფიქრებია. იქ, სადაც ბავშვი მიუთითებდა, ორი ზღაპრული ჩიტის თავი მართლაც ჩანდა. თითქოს ერთმანეთს კოცნიდნენ. ოდნავ უკან დაიხია, კარგად რომ დაენახა.

"კარგად მოვიქეცი, როცა ჩემი ხელი ბავშვობის მოგონებებს მივანდე," - გაიფიქრა ფურეიამ. კედელზე შუშის პრიზმაში ბედნიერება, სიყვარული და სინაზე ირეკლებოდა... ზუსტად ისე, როგორც ჩაიფიქრა.

პენტიმენტო

(ოსმანოლლუს კლინიკა)

კვლავ იმავე პალატაში ვნევარ. ამ კლინიკის ხშირი სტუმარი ვარ. აქ მუდამ მელიან და პალატაც მზად აქვთ. მეც თავს ისე ვგრძნობ, როგორც მეორე სახლში. მეორე სახლზე ხშირად მიოცნებია და ჩემს წარმოსახვაში ის ბოდრუმის ყურეში მდგარი ერთ-ერთი გემია. მაგრამ ჩემი ცხოვრების მანძილზე არც მეორე სახლისთვის და არც გემისთვის საკმარისი თანხა არასდროს მქონია. არა, არ იფიქროთ, თითქოს ვწუნუნებ. ცხოვრებას ისე გავართვი თავი, დამოკიდებული არავისზე ვყოფილვარ. მაგრამ ჩემი ხელოვნებიდან მიღებული შემოსავალი მხოლოდ ყოველდღიური ხარჯებისთვის თუ მყოფნიდა. ეს ხომ თურქეთია; აქ ხელოვანები, მწერლები, მუსიკოსები, ვერასდროს გამდიდრდებიან. ჭეშმარიტი ხელოვანები მუდამ ჯიბეგამოფხეკილი არიან. დაე, იყვნენ! ალბათ, სწორედ სილატაკე წარმოშობს ჭეშმარიტ შემოქმედს.

კვლავ ჩიტს ველი. ის კი გაჯიუტდა, არ მოდის. თუმცა, დარწმუნებული ვარ, მშვენივრად იცის, რა ადგილი უჭირავს ჩემს ცხოვრებაში. რამდენი ჩიტი გამომიძერწავს! მაგრამ მათ თავისუფლებისა და უსაზღვროების სიმბოლოებად როდი ვქმნიდი. ჩემი ყურადღება ჩიტების ფორმებზეა მიიქცია. მათ დიდი ძალისხმევა შევალე. გვრიტები, მტრედები და ბაიყუშები გამოვძერწე. დიახ, ბაიყუშები! ჩემს ჩიტებს შორის ყველაზე მეტად, რატომღაც, ბაიყუში შევიყვარე, არ ვიცი რატომ, მაგრამ ადამიანები მას მწუხარების სიმბოლოდ მიიჩნევენ. ამ ჩიტს კეთილშობილური, განსხვავებული სილამაზე აქვს. ბაიყუში დამცინავი გამოხედვით და სიბნელეში მომზირალი თვალებით კორტოხიდან დაჰყურებს სულელ ადამიანებს. ტყუილად როდი უწოდეს "ბაიყუში", ანუ "ბატონის ჩიტი"...

მაგრამ ის შოშიები ხომ გახსოვთ, ამას წინათ რომ ვახსენე...

ვფიქრობ, ჩემს ხელოვნებაში ყველაზე ღირშესნიშნავი მოვლენა სწორედ მათი პანოზე გამოსახვა იყო. თეთრ ფონზე შოშიების ნაამბობის გადმოცემა ხომ დავასრულე და მათ გაფრენასაც ხომ წარმატებით გავართვი თავი! ამიტომაც შინაგანი ხმა მკარნახობდა, რომ ჩემი ჩიტი მოფრინდებოდა და ფანჯარაზე დასკუპდებოდა. ახლა უკვე მოუთმენლად ველი მას.

1968 წლის მინურულისტის საოცარმა სურვილმა შემიპყრო - მხოლოდ შავ-თეთრი ფერებით მემუშავა. იმ დღეებში კედლებით ვიყავი გატაცებული და ისეთ პანოზე ვოცნებობდი, რომელზედაც თავისუფლად მუშაობის საშუალება მომეცემოდა. უამრავ კედელს მთავაზობდნენ, მაგრამ ყველას ფერადი სურდა. ერთხელაც გადაწყვიტე მეხმარა მხოლოდ შავი და თეთრი! არანაირი ფერადი! ამასთანავე, უამრავი ფორმა და ნახატი ტრიალებდა ჩემს წარმოსახვაში - მაგრამ მხოლოდ შავი და თეთრი!

ერთ საღამოს ჩაიზე მეგობარი მენვია. აბდურაჰმან ჰანჯი არქიტექტორი იყო. სწორედ მას გავუზიარე ჩემი ოცნება.

"ფურცია! ახლა იცი რაზე ვმუშაობ?" - მკითხა ალტაცებულმა.

"რაზე?"

"დივან ოტელის" შიდა ინტერიერზე. სასტუმროს საშაქარლამოში დახლის უკანა კედელს ვერაფერი მოვუზებრებ. ვფიქრობ, ამის გაკეთებას შენ შეძლებ."

"შენ ვერ გამიგე. მე მხოლოდ შავისა და თეთრის გამოყენება მსურს."

"ჰოდა, ძალიანაც კარგი", - მითხრა აბდურაჰმან ჰანჯიმ. "იქ ისეთი ფერია საჭირო, რომელიც ვიტრინაში გამოფენილ ფერად-ფერად ტკბილეულს არ დაჩრდილავს. ამავე დროს, სისუფთავის შეგრძნებასაც მოჰგვრის ადამიანს და, განა ეს შესაძლებელია თეთრი ფერის გარეშე?"

"მაგრამ შავზე უარს არ ვიტყვი!"

"ნუ იტყვი!" - მითხრა აბდურაჰმანმა.

ყურებს არ ვუჯერებდი. იღბლის არ მჯეროდა. ღმერთმა კიდევ ერთხელ მაჩუქა კედელი, ზუსტად ისეთი, როგორც მსურდა. მისი რჩეული მონა ვიყავი. დიახ, დიახ, ეჭვიც არ მეპარებოდა, რომ ზევით მწყალობდნენ. ნეტავ ეს წყალობა ხელოვნებისადმი დიდი სიყვარულის გამო ხომ არ დავიმსახურე?

კედელსაც მივაგენი და ფერსაც, მაგრამ ჯერ არ ვიცოდი, რა გავ-
მეკეთებინა. დღეში რამდენჯერმე მივიდიოდი "დივან ოტელში" მად-
ლობა ლმერთს, ჩემს სახლთან ძალიან ახლოს იყო.

ერთხელაც, სასტუმროს წინ ხეზე დასკუპებული შოშიები შევ-
ნიშნე. დროდადრო ყველანი ერთად აფრინდებოდნენ და ისევ ხის
ტოტებზე სხდებოდნენ. სალამო ხანი იყო. ვერავინ შენიშნა, როგორ
დაფრინავდნენ ცის კამარაზე პანანინა ჩიტები. ნამოვდექი და დიდ-
ხანს, დიდხანს ვაკვირდებოდი. ბავშვობა მაგონდებოდა - კუნძულ-
ზე დედასთან ერთად რომ ვუმზერდი წეროების გადაფრენას. დიახ,
ჩემს პანოს ყველა ფრთაფარფატა ჩიტისთვის შევქმნიდი. "დივან
ოტელის" წინ ხეზე ჩამომსხდარი შავი ჩიტები ტოტებიდან აფრინ-
დებოდნენ, კამარას შეკრავდნენ და კვლავ შიგნით შემოფრინდე-
ბოდნენ - საშაქარლამოს თეთრ კედელზე დაიდებდნენ სამუდამო
ბინას. და მუდამ იქ დარჩებოდნენ, ჩემი ნასვლის შემდეგაც კი...

ნუთუ ერთი მათგანი მაინც ვერ მოახერხებს თავის დაღწევას?
ნუთუ ერთი მათგანი მაინც არ მოფრინდება ჩემს ფანჯარასთან?
აბა, მოდი, ჩიტო, მოდი, გელი!.....

არაფრით მაპატიო აფიფემ. დარწმუნებული იყო, რომ ქალიშვი-
ლი ნაერთვი. თუმცა, განა შესაძლებელია, დედას შვილი ნაართ-
ვა?

განა რა დაშავდებოდა იმით, სარა რომ მეშვილა? ჩემი ერთა-
დერთი მემკვიდრე ის იყო. ყველაფერი მაინც მას დარჩებოდა. სიმ-
დიდრე და ძვირფასეულობა არ გამაჩნდა. ერთადერთი სამკაული -
რუსული გულსაბნევი - რომელიც წლების წინ ქურდებს გადაურჩა,
ხომ სარას ვაჩუქე. მაგრამ ჩემ შემდეგ ჩემს ქმნილებებს თვალს ვე-
რავინ დაადგამდა, ჩემი სახელოსნოს ბატონ-პატრონი მხოლოდ ის
გახდებოდა. ამის სანაცვლოდ სარას გვარის გამოცვლაც კი არ
სჭირდებოდა.

ეს აზრი მეჭმედ ალიმ და ადალეთმა მომანოდეს. არც მათ ჰყავ-
დათ შვილი და მუშერეფი იშვილეს. მუშერეფი მათთან გავიცანი.
შაქირ ფაშას აპარტამენტის ერთი სართულის სანაცვლოდ ჩვენი
ოჯახის იურიდიულ საქმეებს აგვარებდა. იგი მეჭმედ ალის საად-
ვოკატო ბიუროში სტაჟორად მუშაობდა. ახალგაზრდა, ლამაზი ქა-

ლიშვილი იყო. მე, ალიე, ფაპრუნისა - ყოველგვარ საქმეს ვანდობდით, ჩვენი უფლებების დასაცავად მხოლოდ მას მივმართავდით და დროთა განმავლობაში ძალიან შეგვიყვარდა. შაქირ ფაშას ოჯახის თითოეული წევრის ყოველგვარ კაპრიზსა და პრობლემას უმაღლესე აგვარებდა, თან ყველაფერს საოცარი სიყვარულით აკეთებდა. მის გარეშე უკვე ველარაფერს ვხდებოდით. თავის წამოტკივებაზეც კი მუშერეფთან გავრბოდით.

"ნეტავ, ჩვენს ოჯახს რა ეშველებოდა, მუშერეფი რომ არ ყოფილიყო?" - ვუთხარი ერთხელ მეჰმედ ალისა და ადალეთს.

"ეს ჩვენც გვცხება," - მიპასუხა მეჰმედ ალიმ, "მუშერეფის გარეშე მე და ადალეთიც, არ ვიცო, რას გავხდებოდით. ჩემს ბიუროშიც უკვე მთელს საქმეებს ის უძღვება. თითქოს ეგეც არ კმარა და ჩვენი ჯანმრთელობის პრობლემებითაც დაკავდა. საკუთარი შვილიც რომ გვეყოლოდა, ვეჭვობ, ასეთი გულისხმიერება გამოეჩინა".

"მართალია, შვილები არ გვყავს, მაგრამ მე სარა მყავს, თქვენ-მუშერეფი".

"ასეა თუ ისე, სარა მაინც შენი ძმისშვილია, ფურეია, შენი მემკვიდრეა. ჩვენ კი გავგიჭირდება მუშერეფისთვის მემკვიდრეობის დატოვება. ადალეთს ვეუბნებოდი, რომ ამისთვის ერთადერთი გზა არსებობს."

"რა გზა?"

"მუშერეფი უნდა ვიშვილოთ".

"მაგრამ მშობლები რომ ჰყავს! განა ეს შესაძლებელია?"

"მშობლების თანხმობით შესაძლებელია. ჩვენ შორის ასაკობრივი სხვაობაც არის, რაც კანონითაც აუცილებელია..."

"მეჰმედ ბეი, ესე იგი, მეც შემიძლია სარას შვილად აყვანა?"

"მერედა, შაქირს და მის ცოლს რა პასუხს გასცემ?" - მკითხა ადალეთმა.

"მხოლოდ სარას თანხმობაა საჭირო. დაიცადე, ვიდრე თვრამეტი წლის გახდება," - მომიგო მეჰმედ ალიმ.

ესე იგი, სარას შვილად აყვანა შესაძლებელი იყო. შეიძლებოდა, ჩემი ქალიშვილი გამხდარიყო!

"ის ისედაც უკვე შენი შვილია. რა გაღელვებს? შაქირს და აფიფეს ეს შეიძლება არ ესიამოვნოთ," - მითხრა დედაჩემმა.

სარა მოისურვებს? რამდენი უძილო ღამე გავატარე ამაზე ფიქრში. ეს ამბავი ისე ჩავიდე თავში, რომ გულს ველარაფერს ვუდებდი.

ერთხელ, როგორც იქნა, გავბედე: "სარა, იცი, ჯიმჯოზები მუშერეფის შვილად აყვანას რომ აპირებენ? მეც მინდა, გიშვილო და ყველაფერი, რაც გამაჩნია, შენ დაგიტოვო".

"ისედაც მე დამრჩება ფიფოშ-დედა, მე ხომ ძმა არა მყავს"...

"ასეა, ჩემო გოგო, მაგრამ, რადგანაც შენი ნამდვილი დედა არა ვარ, ჩემს ქონებაზე მხოლოდ მემკვიდრის უფლება გექნება. შეიძლება სხვა ნათესავები გამოჩნდნენ და თავიანთი წილი მოითხოვონ. ჩემი შვილი თუ გახდები, მემკვიდრის პრეტენზია ველარავის ექნება."

"მე ისედაც თქვენს შვილად ვითვლები. გვარიც კი ერთი გვაქვს".

"გვარს თუ გამოიცვლი, როგორ მოვიქცეთ მაშინ?"

"მშობლების დაუკითხავად?"

"ისინი თუ წინააღმდეგი იქნებიან, რას ვიზამთ? თუ გინდა, ნურავის ვეტყვით. მხოლოდ ჩემი სიკვდილის შემდეგ გაამხილე".

"დედამ და მამამ რომ გაიგონ..."

"ვერ გაიგებენ. გვარს თუ არ გამოიცვლი, ეს ჩვენი საიდუმლო იქნება. გპირდები. ჩვენს გარდა სიმართლე მხოლოდ მუშერეფს ეცოდინება. მას ჯიმჯოზები იშვილებენ, იცოდი?"

"დიახ, უკვე მითხარი", - თქვა სარამ.

თვრამეტი წელი სარას მალე შეუსრულდებოდა. არეულ-დარეული წელიწადი იყო. ახალგაზრდები ქუჩებში ამერიკის წინააღმდეგ საპროტესტო გამოსვლებს მართავდნენ. ცუდი წინათგრძნობა მქონდა. ფიქრობდი, რომ მალე მოკვდებოდი და მის შვილად აყვანას ვერ მოვასწრებდი. ველავი. თითქოს სიკვდილი მიახლოვდებოდა და თითქოს ვილაცხას სარასთვის უფლებების წართმევა სურდა. როცა სიკვდილის შეგეშინდება, არც ის დაგინდობს, მაშინვე მოდის.

დასასრულს, სარას შვილად აყვანის კვალდაკვალ, სიკვდილმა მართლაც მოგვიკაქუნა. კარგა ხანია, რაც დედა შეუძლოდ იყო.

ტაქსიმის გალერეაში ჩემს გამოფენამდე ძალიან ავად ვახდა. სათანადო ყურადღებას ვერ ვაქცევდი, რადგანაც გამოფენის მზადებით ვიყავი დაკავებული. დილა-სალამოს თუ შევუვლიდი ხოლმე მოსაკითხავად.

"ძალიან კარგად ვარ, ნადი, შენს საქმეს მიხედუ", - მეუბნებოდა დედა. მეც, იმდენი რამ მქონდა მოსაგვარებელი, რომ მასთან დიდხანს ვერ ვრჩებოდი.

გამოფენის გახსნის დღეს ვინახულე:

"როგორ ხართ, დედა?"

"ისე ცუდად არ ვარ, რომ ჩემი ქალიშვილის გამოფენა გამოვტოვო", . თავისი და-ძმების მსგავსად, მასაც უყვარდა გამოფენები, ოპერა, თეატრი, კონცერტი, გალა სალამოები... რა ხანია, ამ გამოფენის მღელვარებას მოეცვა.

"ღმერთის წყალობით, გალერეა ძალიან ახლოა ჩვენს სახლთან," - ვუთხარი დედას.

შორს რომ ყოფილიყო, მაინც ნამოვიდოდით, მიპასუხა.

გამოფენაზე ბედნიერი იყო. ხელოვნების მოყვარულები თავის საყვარელ ქმნილებებთან მიჰყავდა, ჟურნალისტებს სურათებს ათვალეერებინებდა. გამოფენიდან, ჩვეულებისამებრ, სავახშმოდ მივდიოდით. აბდულაჰ ეფენდის რესტორანში უზარმაზარი მაგიდა შევუკვეთეთ.

მომიახლოვდა და მითხრა: "დავიღალე, ფურქია. სავახშმოდ ვერ წამოვალო".

"იქნებ ნამობრძანდეთ; როცა მოისურვებთ, შინ წაგიყვანთ", - შესთავაზა უთარიტმა.

"დავიღალე, შვილო. შინ დავბრუნდები".

ალარ დავაძალეთ. შაქირთან და აფიფესთან ერთად შინ წავიდა. სახლში რომ დავბრუნდი, კარებში აფიფე მელოდა, სახე შეშლოდა. გამოფენიდან შინ მისული დედაჩემი მაშინვე დანოლილა. ცოტა ხანში მის ოთახში აფიფე შესულა და უთქვამს, თუ გძინავთ, შუქს ჩაგიქრობთო. ხმა არ გაუცია. აფიფე მიხვდა, რომ შეუძლოდ იყო. მძიმედ სუნთქავდა. მაშინვე ექიმი მოუყვანეს.

"კომაშია", - თქვა ექიმმა.

"ცოტა ხნის წინ მშვენივრად იყო." - უთხრა შაქირმა.

დედაჩემი გამოფენის დასრულებამდე ებრძოდა სიკვდილს. უკანასკნელი ძალა მოიკრიფა და ჩემი ბედნიერების გასაზიარებლად მოვიდა, გამოფენის ბოლომდე დარჩა. მის სანოლთან ჩავიმუხლე. ხელი მოვკიდე.

"მე ვარ, დედა, შენ გვერდით ვარ". არ ვიცი, რამდენ ხანს მეჭირა მისი ხელი. დრო თითქოს გაჩერდა. დედაჩემი - ოჯახის ბურჯი - იმდენად ძლიერი იყო, რომ ვერანაირმა გაჭირვებამ ვერ მოდრიკა, იმდენად მტკიცე და ამაყი, რომ ყოველგვარ ტკივილს უმკლავდებოდა. ერთი ოსმალო ქალბატონი იყო, რომელმაც ფეხი აუნყო რესპუბლიკას და შეიყვარა იგი. ის უკანასკნელი ოსმალო გაბლდათ. სკოლაში არ უვლია - განათლება ოჯახში მიიღო, მაგრამ იმდენად ჭკვიანი და თანამედროვე იყო, რომ თავისუფლად შეეძლო ქალაქის სათათბიროს წევრიც გამხდარიყო. მისი ხელნაკეთი ჩანთები, კალათები მთელ ოთახში იყო მიმობნეული. მას საკუთარი ხელოვნება სხვა დაძმების მსგავსად საქვეყნოდ არ გამოუფენია, სახლში ჩაიკეტა. რა დასანანია! უსაზღვრო სევდითა და სიყვარულით ვუცქერდი მათ. უეცრად, თითქოს რაღაც ვიგრძენი და უკანასკნელი ამოსუნთქვის მოწმე გავხდი. მისი სხეული უკვე გაყინული იყო. ვერ ვიჯერებდი. დედაჩემი აღარ იყო... დედაჩემი, რომლის ხმაც რამდენიმე საათის წინ მესმოდა, რომლის სიტბოსაც ვგრძნობდი, რომელიც ერთი წამის წინ იყო და ახლა უკვე... სული დალია. მახსენდებოდა წამი ყოფნა-არყოფნას შორის... თითქოს, ცოტა ხნის წინ განცდილი მქონდა... ბოსფორზე ერთ დღეს... ანადოლუ ჰისარში... ის სასწაული რომ შევიგრძენი მთელი არსებით, ბუნების ის საოცრება... მზე ერთ წამში ჩაესვენა და გაუჩინარდა ჰორიზონტიდან. ზუსტად ისე, როგორც დედაჩემი - ერთი წამის წინ რომ იყო და შემდეგ - აღარ. დაუჯერებელია. წარმოუდგენელი. შეუგუებელი. აუტანელი. ცრემლი უწყვეტად მდიოდა. ჩემი ცრემლები დედას ეწვეთებოდა. წლების შემდეგ კერამიკაში ავსახავდი იმ წამს, რომელიც ყოფნა-არყოფნას შორის იყო და რომელსაც მუდამ სულში ვატარებდი. სიცოცხლის საოცრება, ანუ სიკვდილი, ვინ იცის, იქნებ მართლაც... მეშინოდა, სიკვდილს არ წავეყვანე, სანამ სარას ვიშვილებდი. სიკვდილი მაინც მოვიდა და დედა წამართვა.

სარას თვრამეტი წელი შეუსრულდა. მის დაბადების დღეზე მოვიხმე და ვუთხარი:

"სარა, გადანყვეტილების მიღების დრო დადგა. სიკვდილი შეიძლება ძალიან სწრაფად მენვიოს. ადამიანი მზად უნდა დახვდეს ამიტომაც მეშინია. მზად ხარ ჩემი შვილი გახდე?"

"მზად ვარ, ფიფოშ-დედა."

რაკილა გადანყვეტილება მიღებული იყო, დანარჩენი ყველაფერი ერთ წამში მოგვარდებოდა. მუშერეფს ჩვენი საბუთები უკვე მზად ჰქონდა. ზეითინბურნუს სასამართლოში შეხვედრა დანიშნა.

ერთ კვირაში სარა უკვე ჩემი შვილი გახდა. მაგრამ უცნაური რამ მოხდა: შვილად აყვანამდე ფიფოშ-დედას მეძახდა, შემდეგ კი - "მამიდას". ჩემი შვილი "მამიდას" მეძახდა.

ამის მიზეზი მრავალი წლის შემდეგ შევიტყვე, როდესაც მის სასტუმალთან ვიჯექი. მან მძიმე მშობიარობით ქვეყანას სერა მოუვლინა. ჩვენი საიდუმლო დედამისისთვის ვერ დაუმალავს. ერთადერთი მხოლოდ აფიფესთვის გაუმხელია და უთხოვია, რომ არავისთვის ეთქვა.

მამიდა ამას ჩემი ინტერესებისთვის აკეთებსო, ასე უთქვამს დედისთვის. აფიფე დასთანხმებია, მხოლოდ ერთი პირობით, რომ სარა მე ფიფოშ-დედას კი არა, მამიდას დამიძახებდა.

ჩიტო, ნეტავ ასე რად ჯიუტობ? რად არ მოფრინავ? აქ რომ იყო, ხომ გკითხავდი - ვინ არის ჩვენ შორის გამარჯვებული - მე თუ აფიფე?

სადა ხარ, ჩიტო?

ქიზა

(სამოცდაათიანი წლები)

ფურეიას მობეზრდა პანოები. ფართო ზედაპირზე და დიდ კედელზე საკმარისად იმუშავა. მოჭიქვის ხელოვნება თანამედროვეობას მიუსადაგა და ის კვლავ ცხოვრებაში, ქმნილებებში დააბრუნა, მაგრამ უკვე ახლებური გააზრებით.

ახლა სურდა, რომ კერამიკას სახლებშიც შეეღწია, ზუსტად ისე, როგორც მექსიკაში ენახა - იგი ალტაცებული იყო კედლის მხატვრობით, იქ ხელოვნებას ცხოვრების შუაგულში, ადამიანების გვერდით დაედო ბინა.

პატარა პანოებისა და თეფშების გაკეთება დაიწყო. მათ საყოფაცხოვრებო დანიშნულებით არ ქმნიდა, ისინი კედელზე უნდა დაეკიდათ. ადამიანები კერამიკულ თეფშს, როგორც სურათს, ისე შეიძინდნენ. მოტივი განსხვავებული იყო: ჩიტები და თევზები, ხეები და სახლები. პარიზსა და სტამბოლში გამოფენა მოაწყო. დარწმუნდა, რომ სწორ გზას ადგა..

შორეული აღმოსავლეთისა და იზნიქის თეფშებს მხოლოდ პირდაპირი დანიშნულებით იყენებდნენ. მაგრამ დასავლეთში შეძლეს, რომ ამ თეფშებში ხელოვნების ნიმუში დაენახათ და ჭურჭელმა სამზარეულოს თაროებიდან სალონთა კედლებზე გადაინაცვლა. ჩვენში იზნიქის თეფშები ხმარებისგან გაცვდა, დროთა განმავლობაში დაიკარგა, დასავლეთში ამ ჭურჭელმა ანტიკვარული ნივთის ღირებულება შეიძინა. ასე შეიქმნა მდიდარი კოლექციები.

ფურეია სწორედ ამაზე ოცნებობდა. თეფშებზე მუშაობისას ქვიშაქვის ტექნიკას იყენებდა. თეფშების მაღალ ტემპერატურაზე გამოწვის გამო ფერების რაოდენობა შეზღუდული იყო. მის მოტივებში ჩიტები, თევზები და ხეები ჭარბობდა. კედელზე სამი ან ხუთი თეფშის გვერდიგვერდ დაკიდებით განსხვავებული პანო მიიღებოდა.

სამოცდაათიან წლებში ფურეიამ შეძლო კერამიკა შენობის ფა-
სადიდან სახლებში შეეტანა.

უეცრად თვალწინ თეთრი ზმანება წარმოუდგა: თეთრ სამოსში
გამოწყობილი თოვლით დაფარულ გზაზე მივბოდა, შემდეგ დაღ-
ლილი ჩერდებოდა და ქათქათა თეთრი ფინჯნით ჩაის სვამდა.
თეთრი ფინჯანი ხელს სწვავდა, გამჭვირვალე, მსუბუქი იყო. მას
ფაიფური ერქვა.

მაღალი გამოწვის თიხას 1963 წელს მიაგნო. ახლა კი სურდა,
1200 გრადუსზე მაღალი ტემპერატურა ეცადა, ფაიფურის ხარისხს
რომ მიახლოებოდა, იქნებ უკეთესიც გამოსვლოდა. სურდა 900
გრადუსზე გამომწვარი თიხა უმაღლეს ზღვარზე გამოეცადა. ისევ
გამოცდა, ისეც ძიება, გამოწვის ახალი ზღვრის დადგენა, მუდმივი
განახლება...

ფაიფურის შექმნის იდეამ შეიპყრო. ეს უკვე გატაცებად იქცა.
რა განასხვავებდა ფაიფურსა და კერამიკას?

ცხადია, მთავარი განმასხვავებელი თიხა იყო. მას ამ თიხის შოვ-
ნა შეეძლო. ბუნებაში არ არსებობდა თიხა, რომელზეც ჰასან უსტა-
სა და მის ვაჟს - რიფათს არ მიუწვდებოდათ ხელი. ფაიფურისა და
კერამიკის გამოწვის ტემპერატურაც სხვადასხვა იყო. ფურეია თა-
ვის ლუმელში ფაიფურს ვერ გამოწვავდა. ნეტავ შესაფერის ლუ-
მელს სად იშოვიდა?

სტამბოლის ფაიფურის ფაბრიკის თუზლას სახელოსნოში
მივიდა.

"ფაიფურის გაკეთება მსურს. მინდა ისეთი რამ შევქმნა, რაც
ფაიფურს თავის სითეთრეს შეუნარჩუნებს, სიმსუბუქესა და გამჭ-
ვირვალობას გამოაჩინს," - უთხრა მათ ფურეიამ.

მობრძანდითო, უთხრეს.

ფაიფურის ფაბრიკაში ხელოვანი პირველად შევიდა.

ფურეია კვლავ გატაცებით შეუდგა მუშაობას. ასეთი ტემპით
იგი საფრანგეთის ერთ სახელოსნოში შრომობდა. ახლა ალიონზე
თუზლაში მიდიოდა, გვიან ღამემდე თავაულებლად ქმნიდა ჩაისა
და ყავის ფინჯნებს, თეფშებს, სურებს, ჩიტებს, შანდლებს, მათლა-
ფებს, ლარნაკებსა და ჩაიდნებს. სპილენძის სურები, გვატემალური

თუნუქის ჩიტები და ოსმალური მოტივები აღარ ახსოვდა. მის ნაცვლად თეთრ ფონზე ისევ თეთრ ნახატს ქმნიდა.

ფურეიას ნამუშევრები ანკარასა და სტამბოლში დაიტაცეს, ანატოლიის ქალაქებში კი თაროებზე რჩებოდა. მისი ნამუშევრები ისე არ იყიდებოდა, რომ ისინი წარმოებაში ჩაეშვათ. ეს ჭურჭელი განსაკუთრებული იყო, აქ დახვეწილი გემოვნება ჩანდა.

ფაბრიკის მფლობელებისათვის ხელოვნებაზე მეტად უმრავლესობის აზრი იყო მთავარი.

ფურეიას სურდა, ფაბრიკაში ერთგვარი ტრადიციისათვის დაედო სათავე: მის შემდეგ სხვა შემოქმედი მოსულიყო და ფაიფურზე თავისი ოცნება გამოესახა. მაგრამ ასე არ მოხდა. ხელოვნებისა და ინდუსტრიის თანამშრომლობა არ შედგა. არადა ეს კერამიკული ხელოვნებისა და ინდუსტრიის განვითარების თვალსაზრისით, ასევე ქვეყნის ღირსებისა და წარმატებისათვის კარგ შედეგს მოიტანდა. ფურეიას მიერ დღემდე შექმნილი საუკეთესო სერვიზები, ხელნაკეთი თეთრი ფინჯნები, ლარნაკები და შანდლები დაუფასებელი დარჩა, ისინი წარმოებიდან ამოიღეს. ფურეიამ კი ყველა ყალიბი გააცამტვერა.

ოდნავ გულგატეხილი იყო. თუმცა დიდად არ უნალვლია. რაც უნდა იყოს, კერამიკა უკვე ცხოვრებაში შემოიჭრა, შენობებზე აძვრა, სუფრებზე დაიდო ბინა. ჰილტონისათვის პატარა კერამიკული მაგიდები გააკეთა. ამ მაგიდებთან ჩაისა და ყავას მიირთმევდნენ, მისი ფიალებით ღვინოს სვამდნენ.

სამოცდაათიან წლებში ფურეიას უკვე ცხოვრების გრძელი გზა გამოველო, ცოტა დაღლილი ჩანდა. თვითონ ის წლებიც მეტისმეტად დამლელი იყო. უნივერსიტეტებში გაფიცვები გრძელდებოდა. ყოველ ცისმარე დღეს მემარჯვენეები და მემარცხენეები ერთმანეთს თავს ესხმოდნენ. დღე არ ჩაივლიდა პოლიტიკური ტერაქტისა და არეულობის გარეშე.

1971 წლის 12 მარტს არმიამ მთავრობას საყოველთაოდ ცნობილი მემორანდუმი გაუგზავნა. დემირელის მთავრობა გადადგა და მის ნაცვლად ნიჰათ ერიმის მთავრობა ჩამოყალიბდა. იმ წლების ერთადერთი იმედის მომცემი მოვლენა 1973 წელს კულტურისა და

ხელოვნების საზოგადოების მიერ ორგანიზებული სტაბოლის საერთაშორისო ფესტივალი იყო.

ხელოვანთა ნამუშევრებში ქვეყნის ცხოვრება იკითხებოდა. მაგრამ ფურეიას ჩიტები სულაც არ იყვნენ ნაღვლიანი. ტოტებზე შემოსკუპული ბაიყუშების შექმნისას იგი სამშობლოზე კი არა, ალიეზე ფიქრობდა - როგორ დადიოდა ბინდბუნდში საფლავის ქვებს შორის დამფრთხალი, უიმედო და ღონემიხდილი ალიე, როგორი გაცივებით აკვირდებოდნენ მივარდნილი კუნჭულებისა და სასაფლაოს ჩიტები კვიპაროსებს შორის მოხეტიალე ახალგაზრდა ქალს. ასე უამბობდა ალიე. იქნებ ამიტომაც ამოიკითხავდი ბაიყუშთა მრგვალ თვალებში სითბოსა და თანაგრძნობას.

სამოცდაათიანი წლების არეულობას კიდევ ერთი მოვლენა დაემთხვა - შაქირ ფაშას აპარტამენტი მენარდეს გადაეცა. ეს ოჯახისთვის ცეცხლზე ნავთის დასხმას ნიშნავდა.

ჰაკიე ხანუმის გარდაცვალების შემდეგ მრავალი პატრონის მქონე სახლში წესრიგის დამყარება იყო საჭირო. მეჰმედ ალი ჯიმჯოზმა ერთი მენარდე გააცნო, რომელიც უზარმაზარ ბიზნესცენტრს ააშენებდა, სანაცვლოდ კი შაქირ ფაშას შვილებს ახალ შენობაში თითო სართულს მისცემდა. მშენებლობის დაწყებამდე მთელი აპარტამენტი უნდა დაეცალათ.

ფურეიამ აღარ იცოდა, რა ექნა. სახლის დაქირავება და იქ სახელოსნოს გადატანა საჩქარო საქმე იყო, მაგრამ ფურეიას არ ჰქონდა მუდმივი შემოსავალი, სახლის ქირა რომ გადაეხადა.

"ფურეია ხანუმ, ასე ნუ დალონდებით, სახლს ვიპოვით," - ამშვიდებდა მუშერეფი. ყველა მეგობარი ისეთ სახლს დაეძებდა, სადაც ფურეია იცხოვრებდა და სახელოსნოსაც მოაწყობდა. ალიე ბეიოლლუში გადასვლას ურჩევდა, მას კი არ უნდოდა იმ უბნის მიტოვება, სადაც მთელი ცხოვრება გაატარა. ბოლოს, როგორც იქნა, ჰარბიეს გამზირის უკანა პარალელურ ქუჩაზე არიფ ფაშას აპარტამენტში იქირავა ბინა.

"ერთი ფაშადან მეორესთან გადახვედი. ზუსტად შენი სტილია," - ეხუმრა ალიე.

ახალი ბინა დიდი, მაგრამ მეტად დანგრეული ჩანდა. ისიც პირველ სართულზე იყო. უთარით იზგი ფურეიას ბინის მოსაწყობად თავს არ ზოგავდა. კერამიკული ლუმელი ამჯერად სამუშაო მაგი-

დის გვერდით უნდა დაედგათ, ფურეია უწინდელივით რომ აღარ შენუხებულყო.

როცა ლუმელს დგამდნენ, ფურეია სამზარეულოში ყუთებსა და პაკეტებს ხსნიდა. "ფრთხილად! არ დააჯახოთ! ყურადღებით!" ყვიროდა უთარითი. "ალაჰმა დანყველოს!" გაისმა უეცრად. ფურეია ოთახში შევარდა. ოფლში გახვითქული უთარითი და მუშები სადგამის ცალ ფეხთან დახრილიყვნენ და გვერდზე გადაქანებულ ლუმელს გაოცებით აკვირდებოდნენ.

"რა მოხდა?" - იკითხა ფურეიამ.

პასუხი არავინ გასცა.

"რა გჭირთ?"

"ლუმელის ფეხმა იატაკი გახვრიტა და ქვედა სართულის ჭერში ჩაერჭო."

"ვერ გავიგე."

"რა არის გაუგებარი?! ახლა ქვედა სართულის მობინადრის ჭერში შენი ლუმელის ფეხია გარჭობილი," - უთხრა უთარითმა.

ლუმელის ალებამ, იატაკის გამაგრებამ და ისევ თავის ადგილზე დადგმამ დიდი დრო წაიღო. სახლში ქაოსი სუფევდა. ფურეიას მეტად აკლდა აფიფე, რომელიც მუდამ ეხმარებოდა, მაგრამ საკუთარ თავსაც არ უტყდებოდა.

რაც სარა ქალთა პანსიონში მიაბარეს, რძალ-მულს შორის ურთიერთობა კიდევ უფრო დაიძაბა. ბავშვი სკოლიდან გამოსვლისთანავე სახელოსნოში გარბოდა, იმ საბაბით, ფურეია გაკვეთილების მომზადებაში მომეხმარებო. შაქირ ფაშას აპარტამენტის დანგრევის გამო მათ ცალკე უნდა ეცხოვრათ. აფიფე ამით კმაყოფილი ჩანდა. გოგონა მამის სახლში გაიზრდებოდა. მაგრამ ყველაფერი სხვაგვარად მოხდა. სარა ბავშვი აღარ იყო და, რაც სურდა, იმას აკეთებდა. იგი მშვენივრად ერთობოდა მამიდამისის სახლში, სადაც ახალგაზრდა და ასაკოვანი ქალი და კაცი იყრიდა თავს. სკოლიდან გაკვეთილების მოსამზადებლად მამიდასთან წასული სარა შინ ნავახშმევს ბრუნდებოდა.

"მამას უნდა, რომ სარა შინ ექვს საათზე მაინც დაბრუნდეს," - უთხრა ერთხელ აფიფემ.

"ზოგჯერ მეცაღინეობას ვერ ვასწრებთ. ამ დროს წავიხემსებთ

ხოლმე.”

“არ შეიძლება, ფურეია. გოგონა წესრიგს უნდა შეეჩვიოს.”
დაპირისპირება უკვე თვალსაჩინო გახდა. ახლა აფიფე ფურეი-
ას სახელოსნოში აღარ მიდიოდა და აღარც სტუმრებისთვის ამზა-
დებდა კანაპესა და ყვითელ არაყს.

ეს პერიოდი სარას ცხოვრებაში პირველი სიყვარულისა და
ახალგაზრდული თავგადასავლების წლები იყო. იგი მამიდასთან
სიახლოვეს გრძნობდა, მამიდა მისი მესაიდუმლე გახდა. ფურეიას
არ სურდა სარას ნდობა, სიახლოვე და სიყვარული დაეკარგა, ამი-
ტომაც ითმენდა მის ისეთ საქციელსა და მეგობრებს, რომელიც
დედამისს არ მოსწონდა. ეს აფიფეს უფრო მეტად აბრაზებდა.

რძალ-მულს შორის მეტოქეობა 1974 წელს, სარას გათხოვების
შემდეგ, ოდნავ შენელდა, მაგრამ არ დასრულებულა.

მესამე განყოფილება

ფურეიას უკანასკნელი ნამუშევარი "შერატონ ოტელის" კედელი იყო, რომელიც 1975 წელს დაასრულა. შემდეგ გიურდალ დუიართან იმუშავა და ქანდაკებების შექმნას მიჰყო ხელი. მისი პირველი საცდელი ქანდაკებები საჩუქრად ქვეყნად ყველაზე საყვარელ სამ ადამიანს უძღვნა: ალიეს, სარას და სარას ვაჟიშვილს - მემოს, რომელთა სახის ნაკვთებსა და მიმიკასაც ძალიან კარგად იცნობდა.

სარა მემოზე რომ იყო ორსულად, ფურეიამ ბურსაში გატარებული საკუთარი ორსულობის მთელი კომმარო თითქოს ხელახლა განიცადა. ბავშვის დაბადებამდე ერთი დღეც კი არ სძინებია წესიერად.

"ასეთი ნერვიულობა უაზრობაა. ორმოცდაათი წლის წინანდელ ბურსაში კი არა, 1976 წლის სტამბოლში ვართ, ფურეია ხანუმ. არც სარას და არც ბავშვს არაფერი მოუვათ", - ეუბნებოდა მუშერეფი, მაგრამ ფურეია მაინც ვერ ისვენებდა. სარამ ცხრა მარტს იმშობიარა.

"სარამ ერთხელ იმშობიარა, მე კი ცხრა თვეა ყოველლამე ვმშობიარობ, მუშერეფ", - უთხრა ფურეიამ.

ფურეიამ მისთვის საყვარელი სამი ადამიანისთვის შექმნილ ბიუსტებს, შრომასა და დროსთან ერთად, მთელი სიყვარული და გრძნობა ჩააქსოვა. სულ მცირეოდენი ეჭვი თუ გაუჩნდებოდა, ქანდაკებებს მაშინვე ამსხვრევდა და ხელახლა აკეთებდა. მათზე მუშაობა რომ დაასრულა, ჩიტებიან და თევზებიან კერამიკას მიუბრუნდა. მთელი შემოქმედებითი ცხოვრების განმავლობაში არც ერთზე არ იტყოდა უარს. თუმცა მისი ჩიტები არ დაფრინავდნენ, მაგრამ ისინი ფურეიას თავისუფლების განცდას გვრიდნენ. თევზები კი მას თავიანთი ფორმებით ხიბლავდნენ.

ამიერიდან ფურეია უკვე სამგანზომილებიან ფიგურებს ქმნიდა.

უეცრად ხელოვნებაში ახალი მიმართულება შემოიჭრა: ეს იყო "კარი" - პირველი ნაბიჯი სახლში შესასვლელად. "კარი" სხვადასხვა ადამიანთა ცხოვრებაში შეღებული სარკმელი იყო. ზოგი მათგანი ღია იყო, რათა ადამიანი წყვდიადის მიღმა არსებულ ზმანებაში გადაეყვანა, ზოგი კი სიცოცხლეს გამოხატავდა, როგორც შემოდგომაზე ფოთლებშემოძარცვული ხე, რომელსაც მზიარული ბავშვები შემოხვევიან და ჩიტუნები თავს დასტრიალებენ.

1979 წელი იყო. ერთმა კოლეგამ დაურეკა:

"ფურეია ხანუმ, მომიტევეთ. მე და ჩემი მეგობრები ვფიქრობთ, რომ უკვე დროა, შეიქმნას კერამიკოსთა საზოგადოება. თქვენი თანხმობა ჩვენთვის დიდი პატივი იქნება."

ფურეია თავის დროზე, სამოციან წლებში ჩამოყალიბებული კერამიკოსთა კავშირის წევრი იყო.

"სიხარულით შემოგიერთდებით," - მიუგო ფურეიამ.

"ნ ივლისის ბინაისთან ვიკრიბებით. ორ საათზე შემოგივლით და ნაგიყვანთ."

"თანახმა ვარ."

ჯანდეერ ფურეთუნმა განათლება ამერიკაში მიიღო. სტამბოლში დაბრუნების შემდეგ, სამოციან წლებში, დიდი წინააღმდეგობის მიუხედავად, სახელოსნოს გახსნა მოახერხა. ფურეიას არც ერთი გამოფენა არ გამოუტოვებია. "იცით, ფურეია ხანუმ, როცა სახელოსნო გახსენი, უიმედობამ შემიპყრო, არაფერი გამომდიოდა. მაგრამ თქვენ ძალა მომეცით," - უთხრა ერთხელ ფურეიას.

"მე? როგორ?"

"როცა მახსენდებოდა, ათი წლის წინ რა ბრძოლა, რა წინააღმდეგობის გადალახვა დაგჭირდათ სახელოსნოს გახსნისას, ჩემს თავს ვეუბნებოდი: "არ დანებდე, ჯანდეერ, შენ გაიმარჯვებ." თქვენ მე გზა გამინათეთ."

დათქმულ დღეს ფურეია ჯანდეერთან ერთად ბინაი ქაიას ეწვია. მისი ძველი მონაფე ახლა უკვე ცნობილი კერამიკოსი გახდა. ყველა კერამიკოსი მასთან შედარებით მეტად ახალგაზრდა იყო. ასაკოვანი ოსტატის მონაწილეობით საქმემ მეტად სერიოზული სახე მიიღო და ერთ წელიწადში, 1980 წლის ზაფხულში, ყურნალიც კი დააფუძნეს. ფურეია თავისი ცოდნითა და გამოცდილებით მათ გზას უკვალავდა. ფურეიას წინააღმდეგობის მიუხედავად, იგი მაინც აირჩიეს თავმჯდომარედ.

მეტად მძიმე ზაფხული დაუდგათ. ყოველ ფეხის ნაბიჯზე მკვლელობა ხდებოდა. აპრილში მწერალი უმით ქაფთანჯინოლლუ მოკლეს, მაისში - მეჯლისის ნევერი - სევიწჩ ოზგუნერი, ივლისში - რესპუბლიკელთა დეპუტატი - აბდურაჰმან ქოქსალოლლუ, ყოფილი პრემიერ-მინისტრი ნიჰათ ერიმი და პარტიის ყოფილი გენერალური თავმჯდომარე ქემალ თურქლერი. ყველგან ხანძარი მძვინვარებდა, ქუჩები ტრანსპარანტებით იყო სავსე.

12 სექტემბერს სამხედრო მმართველობა დამყარდა და ყველა საზოგადოებრივი ორგანიზაცია დაიხურა, მათ შორის, კერამიკოსთა საზოგადოებაც.

ფურეიას თავმჯდომარეობაც დასრულდა, მაგრამ სიცოცხლის ბოლომდე შეიძინა მეგობარი, რომლის მიმართაც დიდ სიყვარულსა და პატივისცემას განიცდიდა. ჯანდევრ ფურთუნი ფურეიასთვის სამოცდაათიანი წლების მიწურულს ყველაზე დიდი შენაძენი იყო. რა თქმა უნდა, მემოც ჰყავდა. მემო, რომელმაც ფურეიას შაქირის ბავშვობის დღეები გაახსენა და ხელახლა განაცდევინა შვილიშვილის სიყვარული. თუკი ადრე ყოველდღე ნახულობდა პატარა სარას, ახლა უკვე დიდ გულმოდგინებას იჩენდა, მემოს ბანაობა რომ არ გამოეტოვებინა.

"ეს ბავშვები საათობით იზრდებიან, სარა. ყოველ წუთს იცვლებიან, ღიმილითა და თავიანთი გამოხედვით რალაცებების აღქმას იწყებენ. თუ არ გინდა, რომ მათი განვითარება გამოგეპაროს, მემოს თვალი არ უნდა მოსწყვიტო", - ეუბნებოდა ფურეია სარას. "საიდან იცის მამიდაჩემმა, რომელსაც შვილი არასდროს ჰყოლია, ამდენი რამ ბავშვების შესახებ?" - ფიქრობდა სარა.

ფურეიას არასდროს უღიარებია, მაგრამ ფაჰრუნისას ვაჟის - ფარუქის - გარდაცვალების შემდეგ ბავშვებისადმი განსაკუთრებული ლტოლვა ჰქონდა. მას შემდეგ, რაც გაიგო, რომ მისი შვილიც გოგონა იყო, გოგოებისადმი უსახლვრო სიყვარულს განიცდიდა. ამიტომაც შირინი შვილივით უყვარდა, ჯევათ შაქირის ქალიშვილებს - ისმეთსა და ალიეს - უფროს დასავით ექცეოდა. მაშინ, როდესაც ისმეთი არნავუთქოის ქალთა სადღეღამისო კოლეჯში მიაბარეს, კვირის ბოლოს შაქირ ფაშას აპარტამენტში ეპატიჟებოდა, უფრო რომ დაახლოებოდა მას. ახალგაზრდებისადმი, ბავშვებისა და ახალშობილებისადმი მისმა განსა-

კუთრებულმა ლტოლვამ საბოლოოდ სარასა და მის ბავშვებში მოიყარა თავი.

ფურეიას სახელოსნოს სტუმრები დროთა განმავლობაში იცვლებოდნენ. სხვა ადგილებში გადასახლებული მეგობრებისა და შორს წასული ამხანაგების ნაცვლად ფურეიას კერიას ახალი წევრები ემატებოდა. ფურეიას თანდათან სულ უფრო და უფრო ახალგაზრდები სტუმრობდნენ. გარშემო მყოფი ახალგაზრდებისგან თითქოს ენერგიას იღებდა. არა და არ ბერდებოდა, არც მისი სული, არც მსოფლმხედველობა, არც ჩაცმის სტილი და არც ცხოვრების ფილოსოფია.

სამოცდაათიანი წლების ბოლოს ის სამოცდაათიოდე წლის, მაგრამ ჯერ კიდევ ახალგაზრდა ქალი იყო.

სახლეპი - ადამიანები

ოთხმოციან წლებში ფურეიას შემოქმედებაში სიახლე გაჩნდა. ძველებურად მოჭიქულ თიხაზე ალარ მუშაობდა. ახლა უკვე მისთვის მხოლოდ თიხა გახდა მნიშვნელოვანი - თიხას ფორმას აძლევდა და თავის განცდებს სხვადასხვა ფიგურით გადმოსცემდა.

ოთხმოციანი წლები იყო.

"ფურეია ხანუმ, რამდენი წელია კვირაში სამ დღეს ერთად ვატარებთ. თქვენ ჩემი ყველაზე საყვარელი, ყველაზე პატივსაცემი მეგობარი ხართ. მაგრამ თქვენზე ბევრი არაფერი ვიცი. თქვენს შესახებ მიაბზეთ რამე," - სთხოვა ერთხელ ჯანდევრმა ერთად გატარებული დღის შემდეგ.

"რის გაგება გსურს?"

"რა არის ის, რის გამოც ამდენად განსხვავებული ხართ? რატომ ხართ ასეთი კარგი... სხვანაირი... დიდებული," - ჯანდევრი საჭირო სიტყვებს ეძებდა.

"მე სულაც არ ვარ ისეთი, რასაც შენ ამბობ, მაგრამ თუ გაინტერესებს, როგორ მოვედი აქამდე, ერთ დღეს დავსხდეთ და ყველაფერს გიამბობ."

ჯანდევრმა დიქტოფონი მოიტანა. ტახტზე გვერდიგვერდ დასხდნენ. ორი საათის მანძილზე სულგანაბული უსმენდა ფურეიას. თავგადასავალი კუნძულის სასახლიდან იწყებოდა. ფურეია მოგონებათა ქარიშხალმა გაიტაცა. იგი ხან ბაღში ეგზოტიკურ მცენარეებთან ტრიალებდა, ბურსაში ხის მაგიდაზე სული ამოსდიოდა, ხან ათათურქის სუფრასთან სასმისი ეჭირა, ხან სანატორიუმის ტერასაზე ხველა აბრჩობდა, ხან კი მძიმე მასალით ხელში პარიზის ხმაურიან ქუჩებში დარბოდა.

ორი საათის შემდეგ ფურეია და ჯანდევრი სულს ვერ ითქვამდნენ. პირველი - ხანგრძლივი თბრობისგან, მეორე კი - სხვის ცხოვრებაში შეუსვენებლად ხეტილისგან.

"გმადლობ," - უთხრა ჯანდევრმა. "მადლობას გიხდით. ისეთი შეგრძნება მაქვს, თითქოს საოცრად უჩვეულო, საინტერესო ფილ-
მი ვნახე." დიქტოფონის ლილაკს ხელი დააჭირა. ხმა არ ისმოდა.
ისევ სცადა.

"ვაიმე, ლმერთო!" გაფითრდა.

"რა მოხდა? რა მოგივიდა, საყვარელო? ჯანდევრ, კარგად ხართ? ფერი დაკარგეთ."

"ფურეია ხანუმ. . ფურეია ხანუმ. . " - დაიჩურჩულა ჯანდევრმა,
"საშინელება მოხდა. ეს საშინელებაა... ჩამწერ ლილაკზე ხელი არ
დამიჭერია. ყველაფერი ნყალში ჩაიყარა. სადაცაა გავგიჟდები."

ფურეიას სიცილი აუტყდა.

"განა შეიძლება ასეთი რამისთვის გაგიჟება? განა რა არის აქ
სანყენი? მე აქ არა ვარ? თქვენც აქ ხართ. დიქტოფონიც აქ არის.
მოდით, ჩაი დაველიოთ, ყველაფერს თავიდან ვიამბობთ."

ფურეია ჩაის მოსამზადებლად სამზარეულოსკენ გაეშურა და
საკუთარი მოუხერხებლობით გოცუბული ჯანდევრი მარტო და-
ტოვა. თუმცა ჯანდევრმა ნაამბობი ვერ ჩაინერა, მაგრამ უკვე ბევ-
რი რამ იცოდა. ის, რაც ფურეიას ასე განსხვავებულს ხდიდა, თურ-
მე ცოდნა და გამოცდილება იყო.

აღიეს გარდაცვალების შემდეგ ფურეიას სურდა, მისი ბოლო
გრავეურების გამოფენა მოეწყო.

"ეს გამოფენა რაბიას გალერეაში გავხსნათ, ეს ჩემი უსაყვარ-
ლესი გალერეაა," - უთხრა ფერიდ ედგუმ.

ფერიდთან ერთად მაჩკას ხელოვნების გალერეაში წავიდა. რა-
ბია ფურეიამ აღიეს გამოფენისას გაიცნო და დაუმეგობრდა. მარ-
თალია, რაბია ჩაფა ასაკით შვილიშვილად ერგებოდა, მაგრამ ფუ-
რეია მას იმდენად შეეწყო, ისეთ სიახლოვეს გრძნობდა, რომ ოთხ-
მოციანი წლების ყველა მოგზაურობას მასთან ერთად ატარებდა.

ფაჰრუნისას გამოფენაზე ფურეია, რაბია, ჯანდევრი და მელიქა
ქურთიჩი პარიზში ერთად გაემგზავრნენ. იქ ალევ ებუზიას სახლში
გაჩერდნენ. პატარა გოგონებივით მთელი პარიზი სიცილ-კისკისით
მოირბინეს. არც ერთი გალერეა, მუზეუმი და თეატრი არ დაუტო-
ვებიათ. ზოგჯერ რაბია ნუხდა, ფურეია ხანუმ, ძალზე ილღებითო,

ან თვითონ ქანცვაცლილი შინ დარჩენას მოინდომებდა, აქ დასასვენებლად კი არა, სასეირნოდ ჩამოვედითო, - ეუბნებოდა ფურეია და ძალით მიჰყავდა.

რაბიამ და ჯანდევრმა იცოდნენ, რომ სტამბოლში დილიდან თითქმის შუადღემდე ფურეიას შინ მარტო ყოფნა ერჩივნა. იფიქრეს, რომ პარიზშიც ამას მოინდომებდა და გართობის გეგმას მხოლოდ სალამოსთვის ადგენდნენ.

"რას ამბობთ, ბავშვებო?! ვიცი, ჩემი ნყენინება არ გინდათ, მაგრამ, როგორ შეიძლება პარიზის დილა გავაცდინოთ. გთხოვთ, თუ ჩამეძინება, ცხრის ნახევარზე გამაღვიძოთ," - უთხრა ფურეიამ. შემდეგ კი სათითაოდ მოატარა ის სასტუმროები, საავადმყოფო, სახლი და სახელოსნო, რომელშიც წლების წინ დადიოდა.

პარიზში მოგზაურობამ იმდენად მზიარულად და სასიამოვნოდ ჩაიარა, რომ სტამბოლში დაბრუნების შემდეგ ბოზბურუნში გაემგზავრნენ.

მაგრამ ფურეიასა და რაბიასათვის ყველაზე დაუვიწყარი მოგზაურობა, ფაპრუნისას მიერ ამანში გამოფენის გახსნის გამო იორდანიში გამგზავრება იყო.

ამ გამოფენის სანახავად ფაპრუნისას მეგობრები მთელი მსოფლიოდან ჩამოვიდნენ. შირინი მეულლესთან ერთად ამერიკიდან ჩამოვიდა, სარა და მისი მეულლე სტამბოლიდან ჩაფრინდა. ფურეია და რაბია გამოფენის გახსნამდე კარგა ხნით ადრე ჩავიდნენ, მათ იორდანიის დათვალიერება სურდათ.

ყველა მიჩვეული იყო ფაპრუნისას ხალისიან, ხმაურიან და მრავალფეროვან ხასიათს, ხელგამლილობას, მაგრამ, როცა ამანის სასახლეში ფეხი შედგეს, ნანახმა ყოველგვარ მოლოდინს გადააჭარბა.

სალამოს ბალის ჭიშკარი შეაღეს და დაინახეს, რომ მთელი გზა ჭიშკრიდან სახლამდე ფაპრუნისას ტილოებით იყო მოფენილი. გზის გაყოლებაზე ჩამწკრივებული ჩირაღდნების შუქზე ჯერ იფიქრეს, რომ ძირს სპარსული ხალიჩა ეფინა. როცა მიხვდნენ, რაც იყო, სურათებზე ფეხი რომ არ დაედგათ, მთელი გზა ხტუნვა-ხტუნვით გაიარეს. სახლის ინტერიერი ბალისგან არ განსხვავდებოდა. იატაკი, ქერი, კედლები, ფარდები და ფანჯრები - ყველაფერი ნისას სურათებით იყო დაფარული. განსხვავებული ზომის უთვალავი სანთელი ყველა კუთხე-კუნჭულს ანათებდა. მალაღობი ქერიდან ჩამომ-

ვებულ ბროლის ქალზე საჩუქრები ეკიდა. უამრავ საჩუქარს მთელი ქალი დაეფარა. ფაჰრუნისა უზარმაზარ სანოლზე სამკაულებსა და ლენტებს შორის იძინებდა. ფერადი ნაქარგი ტანსაცმელი, ზუსტად ისე, როგორც ალიეს სახლში, კარადაში ვერ ეტეოდა, ჭერზე, საკიდებზე, კაუჭებზე, კარის სახელურებზე ეკიდა - ოთახი თეატრის გარდერობს ჰგავდა.

სასტუმროს ნომერში რაბიას სანოლზე გადაფენილი ადგილობრივი სამოსი და გირლანდები დახვდა, მაგიდაზე ყვავილებითა და ხილით სავსე კალათები ეწყო. რაბიას ეს არ გაჰკვირვებია, რადგანაც ფაჰრუნისა მას პარიზშიც ასე გაუმასპინძლდა. თანაც ჩირაღდნებით განათებული და სურათებით მოფენილი გზის გავლის შემდეგ რაბიას გაოცება უკვე შეუძლებელი იყო.

ამანში ყველაფერი მეტისმეტად ჭრელი, მოჭარბებული და უხვი ჩანდა. შირინი, როგორც ყოველთვის, მხიარული და ენერგიით სავსე, ფურეია კი საოცრად სადა და ნატიფი იყო. თითქოს სწორედ ეს წმინდა, ჩუმი და ხაზგასმული სინატიფე იყო ის რაღაც, რითაც ფურეია ოჯახის დანარჩენი წევრებისგან გამოირჩეოდა.

ფერიდ ედგუც ერთ-ერთი მათგანი იყო, ვინც ფურეიას სულსა და გარეგნობაში ასეთი გამორჩეულობა შენიშნა.

ფერიდი ხელოვნების სიმპოზიუმზე მიიწვიეს. ბერლინში გასამგზავრებლად ემზადებოდა. ეს რომ ფურეიამ გაიგო, ასე უთხრა: "აჰ, ფერიდ, იცით, 1936 წლის შემდეგ ბერლინში არ ვყოფილვარ."

"თუ ასეა, თქვენც წამობრძანდით, ფურეია ხანუმ," - მიუგო ფერიდმა.

სწორედ იმ დროს გერმანიაში, ქალაქ აახენში, ფაჰრუნისას გამოფენა უნდა გახსნილიყო.

"ორივე ლონისძიება ერთდროულად იმართება, რატომაც არა," - იფიქრა ფურეიამ. როცა შეიტყო, გერმანიაში სარა და მისი მეუღლეც მიდიანო, ბავშვივით გაიხარა და ბარგი ჩაალაგა.

ფურეიას სიგიჟემდე უყვარდა მოგზაურობა, ახალი ქვეყნების ნახვა, ახალი ხმების გაგონება, ყოველივე ახლით ტკბობა.

ფურეია და ფერიდი ერთმანეთს ბერლინში შეხვდნენ და კარგად დაისვენეს. ფურეიამ ის ადგილები, სასტუმროები და რესტორნები მოიარა, 1936 წელს ფაჰრუნისამ რომ აჩვენა. იმ დროს ფაჰრუნისას

მეუღლე ბერლინში ელჩად იყო. ფურეიას ყველაფერი შეცვლილი
ეჩვენა. დრო უმოწყალო იყო. ადამიანი საოცარი სისწრაფით მიექა-
ნებოდა უბრალოებისა და სიმახინჯისკენ.

"იმ წლებში ეს ადგილები პრინციპსასთან ერთად მოიარეთ, დღეს
კი, ჩვეულებრივი ადამიანი ხართ. ყველაფერს ამ თვალთ შეხე-
დეთ," - უთხრა ფერიდმა.

ფურეიას წინააღმდეგობა არ გაუნევია და ამჯერად სრულიად
განსხვავებული რამ აღმოაჩინა - თანამედროვე ხელოვნება არაჩ-
ვეულებრივი ტემპით ვითარდებოდა. ახალგაზრდებშიც უცნაური
დინამიზმი იგრძნობოდა. თუმცა ბერლინი აღარ იყო ის ძველი ბერ-
ლინი, მაგრამ ნეტავ რა დარჩა უცვლელი? იქნებ ახალი იმედებისა
და აღტაცების მისაღებად აუცილებელიც იყო ცხოვრების ასეთი
განახლება?!

ბერლინში მთელი მსოფლიოდან ჩამოსულიყვნენ მწერლები,
მხატვრები, მუსიკოსები. სიმპოზიუმის დასრულების შემდეგ მათ-
თვის ვახშამი გამართეს. ფერიდ ედგუს უნდოდა, ამ ვახშამზე ფუ-
რეიაც წაეყვანა.

"ხელოვანები მთელი მსოფლიოდან ჩამოვირინენ, იქ იქნებიან ამე-
რიკელები და ფრანგები, გერმანელები და ჩეხები, თქვენც აუცი-
ლებლად წამოდით. დარწმუნებული ვარ, მოგეწონებათ," - უთხრა
ფურეიას ფერიდმა.

ერთად წავიდნენ. დარბაზში, სადაც ორმოცი-ორმოცდახუთი
ადამიანი ვახშმობდა, მათი შესვლისთანავე სიჩუმე ჩამოვარდა,
ყველა ფურეიასკენ მიბრუნდა, ყველას სუნთქვა შეეკრა. თითქოს
ეს ადამიანები ზღურბლზე ნათებას ხედავდნენ. სტუმრები სინათ-
ლისკენ მიბრუნებულიყვნენ - ასე ყვავილები ბრუნდებიან მზისკენ.
ოთხმოც წელს მიღწეული ქალბატონის ქარიზმამ ფერიდ ედგუც
გააოცა.

უცარი შიშოდგომა

ჩემი სული გუშინდელ დღეს გაყვა,
და, თუმცა გუშინდელზე სათქმელი ბევრია,
ახლა ახალი რამ უნდა ითქვას!
მეკლანა

"ლუმელს რატომ ყიდით?" - ჰკითხა ფურეიას ჯანდევრ ფურ-
თუნმა.

"ახალს ველარაფერს ვქმნი, ჩემი ქმნილებები ძველის განმეო-
რებაა. მე კი ერთფეროვნება მძულს".

ფურეიამ ფერიდსაც იგივე უთხრა.

ფერიდს ეგონა, რომ უკვე ხანდაზმულ და დაუძღურებულ ფუ-
რეიას თიხაზე მუშაობა, ფორმის მიცემა, ცეცხლთან ყოფნა მეტად
ლლიდა.

"ფერწერას დაუბრუნდით, ფურეია ხანუმ. ახლა ძალიან კარგი
კალმები იყიდება. შავ-თეთრით დაინყეთ. თუ მოგეწონებათ, ფე-
რებსაც გამოიყენებთ," - უთხრა ფურეიას და უფრო მეტად რომ ნა-
ეხალისებინა, ქალალდი და კალმები მიუტანა.

"ფერწერა იგივე როდია, კერამიკა სულ სხვაა. აქ ხელით შეიგრ-
ძნობ თიხის სიგრილესა და სითბოს, ლუმელთან დგახარ და მოუთ-
მენლად ელი, როგორი იქნება გამომწვარი ქმნილება. ეს ისე ამა-
ლელვებელია... ამ გრძნობას ვერაფერზე გავცვლი. კერამიკა მუდ-
მივი მოლოდინია, რადგან არასოდეს იცი, როგორი იქნება შენი
ქმნილება ლუმელიდან გამოღების შემდეგ. ელექტროენერჯიის ნა-
მიერმა შეწყვეტამ, ტემპერატურის ორი გრადუსით ცვლილებამ
უამრავი რამ შეიძლება შეცვალოს, შეიძლება სასურველი ტონი ან
ხარისხი დაკარგო. თუ შიგნით რამე ხინჯია, გამოწვის შემდეგ შე-
იძლება ლაქად დააჩნდეს."

"თუ ასეა, ლუმელს ნუ გაყიდით."

"არ შეიძლება, სათქმელი აღარ დამრჩა."

ლუმელს ისე შეეღია, თითქოს სატრფოს შორდებო, განიცდიდა, მაგრამ სწამდა, რომ სწორად იქცეოდა.

ზუსტად ასე დაშორდა ფურეია საყვარელ ქმარს, რომელთანაც დიდი ვნება აკავშირებდა. ასევე თავი დაანება ვიოლინოს დაკვრას, როდესაც მიხვდა, რომ მევიოლინე ვერ გახდებოდა. როგორი ძლიერიც უნდა ყოფილიყო ლტოლვა და სიყვარული, ფურეიამ ყოველთვის დროულად იცოდა ნერტილის დასმა.

ლუმელი გაყიდა, საღებავები და მასალა ახალგაზრდა კერამიკოსებს დაურიგა. ერთხანს ფერიდის მოტანილი ქალღმერთა და კალმით იქცეოდა თავს.

უკვე დაიღლა. ფიქრობდა, რომ მომავალში მას უკვე ბებუის როლი მოუხდებოდა, მას ხომ ორი შვილიშვილი ჰყავდა.

როცა სარამ სერა გააჩინა, ფურეია ბალში იჯდა და კვლავ სიცოცხლეზე ფიქრობდა. კიდევ ერთხელ მოუნდა გაეგო სიცოცხლის ფასი. გაზაფხული იდგა, ხეებს ყვავილი აღარ შერჩენოდა და ნორჩი ფოთლებით შემოსილიყო. ფურეია აკვირდებოდა, როგორ ახლდებოდა სიცოცხლე ყოველ გაზაფხულზე და ღმერთს ეკითხებოდა:

"ღმერთო, ნეტავ, რატომ არ მოგვეცი ჩვენ - შენს მონებს, ის, რაც ხეებს უწყალობე? აი, ეს კვირტი ჩემ თვალწინ გაიშალა, ტოტის კვნესაც კი არ გამოგია. ამ დროს ჩემი გოგონა უკვე რვა საათია იტანჯება, რატომ? რატომ დაუშვი ასეთი ტკივილი? სარას რომ რამე მოუვიდეს, ამ ტოტებს სათითაოდ დავამტვრევ, ფოთლებს დავაგლეჯ." "

"ფურეია ხანუმ, ბალში გრილა, გაცივდებით, შიგნით შედით, გეთავყა, მთავარი ექიმი თავის ოთახში გიხმობთ", - უთხრა ექთანმა.

"ვერ შევალ, სარას კივილის ატანა არ შემიძლია."

"ყველა მშობიარე ასე კივის, დამიჯერეთ."

"გოგონა რამდენიმე საათია ყვირის, ძვირფასო, ნუთუ შედიცინა უძღურია?"

როცა მემო დაიბადა, ფურეიას მხოლოდ მშობიარობის შემდეგ შეატყობინეს. სარამ ყველა გააფრთხილა, მამიდისთვის ამბავი მხოლოდ ბავშვის დაბადების შემდეგ ეთქვათ, მაგრამ, როცა სარა სამშობიაროდ წაიყვანეს, ქმარმა იფიქრა, ბავშვი მალე გაჩნდებო და ფურეიას დაურეკა. სარას მეტად მძიმე მშობიარობა ჰქონდა. მამიდა და ძმისშვილი რამდენიმე საათის განმავლობაში ერთად იტანჯებოდნენ.

შემდეგ ახარეს, გოგონა გაჩნდაო. ფურეია მუშის ტიხართან იდ-
 გადა პანანინა არსებას უმზერდა. ამ ქვეყანას ბრძოლით მოვლენი-
 ლი ადამიანის ნაშიერს, ვინ იცის, კიდევ რამდენი ბრძოლა ელოდა.
 იგი ყოველ გაზაფხულზე ვერ განახლდებოდა იმ პატარა კვირტი-
 ვით, რომლის გაშლაც ფურეიამ სულ მცირე ხნის წინ იხილა. სამა-
 გიეროდ, გაიზრდებოდა, განვითარდებოდა, ისწავლიდა, გათხოვ-
 დებოდა და გამრავლდებოდა... ფურეიას სურდა, ეს სასწაული თა-
 ვად ეხილა. ახლა მას კერამიკა, თიხაზე მუშაობა და გამოფენის
 გახსნა აღარ აინტერესებდა, სურდა ეხილა როგორ გაიზრდებოდ-
 ნენ სერა და მემო. სურდა მათი ცხოვრების განუყოფელ ნაწილად
 ქცეულიყო. მოფერებოდა, მათზე გავლენა მოეხდინა, კვალი დაე-
 ტოვებინა. მაგრამ დრო რომ არ დარჩეს, მათ გაზრდას რომ ველარ
 მოესწროს?!

გასულ წლებში დედა, ძია სუათი და ძია ჯევათი, ალიე და დეიდა
 აიძე რიგ-რიგობით გამოეცალნენ ხელიდან. სიკვდილი შაქირ ფა-
 შას ოჯახში საპატიო სტუმარივით მოკალათებულიყო. ყოველ
 წელს რომელიმე მათგანი მიჰყავდა. ზოგჯერ ღამ-ღამობით ფუ-
 რეია მის ცხელ სუნთქვასაც კი გრძნობდა. მაგრამ ზოგჯერ სიკვ-
 დილი მისგან ძალზე შორს იყო. განსაკუთრებით მაშინ, როცა მემო-
 სა და სერასთან მიდიოდა. სიყვარული, ნდობა და ენერგია, რომელ-
 საც ეს პანანინა არსებები ასხივებდნენ, ფურეიას ჯავშანივით
 იცავდა ბოროტებისგან. ბავშვებთან ყოფნისას თავს უფრო ახალ-
 გაზრდად გრძნობდა, ბედნიერი იყო.

ფურეია მუშერეფს თავის გრძნობებზე მოუთხრობდა. კვლავ
 ცისფერ მოგზაურობაში წასასვლელად ემზადებოდნენ. უკვე წარ-
 სულს ჩაბარდა ხის იახტები - ჰურიეთი და მაჯერაჯი. წარსულში
 დარჩა საბაჰათინ ეიუბოღლუს მიერ ბორტზე აღმართული ცისფე-
 რი მოგზაურობის ალაში; აღარც ის დრო იყო, როცა გემბანზე ეძი-
 ნათ, როცა ალიონზე ბალიქჩის ცნობილი გამარჯობა უამრავ შე-
 მოქმედს აღვიძებდა, მაგრამ ფურეია ისევ მიდიოდა ამ მოგზაურო-
 ბაში, ახლა უკვე ახალგაზრდა მეგობრებთან ერთად.

"მუშერეფ, გეუბნები, ვერ ნამოვალ, ამ ზაფხულს სტამბოლიდან
 გასვლა არ მინდა."

"ფურეია ხანუმ, ასე არ შეიძლება. ცისფერ მოგზაურობაში რო-
 გორ წავიდე! ზღვაში ჩავლისას, აჰ, მუშერეფ, ოჰ, მუშერეფო, გაი-

ძახდით, თუ ამ ხმას ვერ გავიგონებ, როგორ ვისიამოვნებ?"

"ბავშვების დატოვება არ შემიძლია."

"ისინი ბავშვები არიან, თამაშში გართულები ვერც კი შენიშნავენ უთქვენობას."

"კარგი, მაგრამ მე როგორ ავიტან მონატრებას? ჩემი არყოფნის დროს რამე რომ მოხდეს?"

"მათ მშობლები ჰყავთ, ბებიაც აქ არის." მუშერეფმა ეს თქვა და განითლდა, განა თავად არ იტივრთა სარას შვილად აყვანა? როგორ დაავინწყდა! სულელი, სულელი ქალი!

"მართალია," - ფურეიას ხმა გაეზარა.

"მინდოდა, მეთქვა..."

"მოდი, დამეხმარე, უჯრებიდან ტანსაცმელი ამოვაღაგოთ." სიტყვა მოუჭრა ფურეიამ.

მუშერეფმა პირსახოცები, საცურაო კოსტიუმები, შარვლები და ბლუზები სანოლზე დააწყო, თან ცალი თვალით ფურეიას აკვირდებოდა. რამდენი ხანია ძველი ენერჯია აღარ ჩანდა, რატომღაც ძველებურად არც მოგზაურობა ხიბლავდა. მუშერეფს ძველი ფურეია მოენატრა.

"გველთევზები გახსოვთ?"

ფურეიას გაელიმა, "განა შეიძლება, არ მახსოვდეს? მაინც, როგორ შეელიე იმდენ თევზს?"

მუშერეფს რამდენიმე წლის წინ ენეზში განხილული საქმე გაახსენდა. გველთევზები ქვირითს მდინარე მარიცის შესართავთან ყრიდნენ და მექსიკის ყურისკენ მიემართებოდნენ. მისმა დაცვის ქვეშ მყოფმა მუშერეფს მთელი ტომარა გველთევზა აჩუქა. შინ დაბრუნებისას არ იცოდა, ამდენი თევზი სად წაეღო და საქვაბეში დაანვევინა. ეს რომ ფურეიამ გაიგო, გაცეცხლდა, დაიჩემა, ჩემთვის რომ მოგეტანა, წვეულებას გავმართავდითო. ფურეიას საყვედურებისგან თავი რომ დაეხსნა, მუშერეფმა მთელი ტომარა გველთევზა კიდევ მოითხოვა. ფურეიამ ოცნება აიხდინა და შინ წვეულება გამართა - პრასის ფოთოლში გახვეული თევზი კრამიტზე შეწვა და სტუმრებს გაუმასპინძლდა. სწორედ ამ წვეულებაზე უთხრა ფურეიამ ბური იემს - "ძვირფასო, რად არიან შენი ქალები მუდამ წარბშეკრული? განა ისინი არასდროს იღიმებიან?"

ფურეიას კარგა ხანია წვეულება აღარ გაუმართავს. ათ დღეში

ერთხელ მუშერეფს ნავმისადგომის სასადილოს ყველაზე განაპირა მაგიდასთან მზის ჩასვლის წინ ხვდებოდა, ჯერ მენამულ კორი-ზონტს გაჰყურებდნენ, შემდეგ თევზს მიირთმევდნენ. ეს ვახშამი უკვე ტრადიციად ექცათ. მუშერეფი ფურეიაზე ადრე მიდიოდა, მაგიდას მიუჯდებოდა და ელოდა, სურდა საყვარელი მაგიდა დაეკავებინა, ვახშამი შეეკვეთა. მუშერეფს მეტად ხიბლავდა იმის დანახვა, როგორ შემოდებოდა გრძელ იისფერ ან ფირუზისფერ სამოსში გამონყობილი თეთრთმიანი ფურეია და როგორი ალტაცებითა და პატივისცემით უყურებდა მას ყველა. "ნეტავ, რატომ არიან ამ ოჯახის ქალები ასეთი განსხვავებულები", - ეს ფიქრი ხშირად აეკვირებოდა ხოლმე მუშერეფს, რადგანაც ფაპრუნისა და მისი ქალიშვილი შირინიც ზუსტად ასეთები იყვნენ - ეფექტური და მომხიბვლელები.

ერთხელ ფურეია ისთიქლალის გამზირზე ტაქსიმიდან მიდიოდა. ქუჩაში ხალხმრავლობა იყო. ადამიანები ორივე მხარეს მიდიოდნენ, ყველას სადღაც მიეჩქარებოდა. ყველა უბედური იყო, არავინ იცინოდა. თითქოს ვერაფერს ხედავდნენ, თითქოს ვერც ხეებს, ვერც ჩიტებს და ვერც ქუჩაში ამჩნევდნენ სხვა ადამიანებს. კუთხეში მდგარი მეფუნთუშეც გამვლელებს უაზროდ უყურებდა. გამზირზე მიმავალი ავტობუსებიდანაც სახეგაყინული, მტრულად მომზირალი ადამიანები ჩანდნენ. ფურეია ცდილობდა, თუნდაც ერთი მეგობრული, თბილი გამოხედვა დაეჭირა. მალაზიებში შეიარა, ბუფეტში ერთი ჭიქა ფორთოხლის წვენი დალია. ეცადა, ვინმეს გამოლაპარაკებოდა. კაცმა, რომელმაც ფორთოხალი გაუნურა, ჭიქა გაუნოდა და ფული გამოართვა. სახეზე არც შეუხედავს. შეკრთა. თითქოს საშინელებათა ფილმს უყურებდა. განა ეს გაუცხოებული ქუჩა მის სტამბოლს ეკუთვნოდა? შინ დაბრუნდა, ნაცნობ და მეგობარ ნივთებს შეაფარა თავი.

ბეიოლლუში გასეირნებიდან რამდენიმე თვე გავიდა. ფურეია და ფერიდ ედგუ ფურეიას სახლში იყვნენ, სასმელს წრუპავდნენ.

"მინდა, რაღაც გაჩვენოთ," - თქვა ფურეიამ და კაბინეტისკენ გაემართა, - "ცოტა ხანს დამელოდეთ".

ფერიდი შეყოვნდა, ფურეია სამუშაო მაგიდაზე რაღაცას აწყობდა.

"შემოდით."

ფერიდი შეგნით შევიდა, მაგიდაზე ჩამწკრივებულ ფიგურებს დახედა.

"ეს საიდან მოიტანეთ?" - ჰკითხა ფურეიას.

"ქუჩებიდან."

მაგიდაზე ქალისა და მამაკაცის უამრავი ფიგურა იდგა. თვალე-ბის ნაცვლად სიცარიელე ჩანდა. ზოგიერთ მათგანს უმეტყველო სახე ჰქონდა, ზოგზე კი ღრმა ტკივილსა და უიმედობას ამოიკითხავდით. თითქოს ამ პანანინა კაცუნების სული ჩამკვდარიყო ან სიმწრისგან გამშრალიყო. ფიგურები გამომწვარი არ იყო.

"ესენი ახლავე გამონვით", - თქვა ფერიდმა, "ეს ყველაზე დრამატული ქმნილებებია მათ შორის, რაც დღემდე გაგიკეთებიათ."

"სიმართლე მითხარით, თუ მეტყვით, ახლავე დავამტვრევ."

"არა, არა, გამონვით."

ფურეიამ პირველად ფერიდის აზრი მოისმინა, შემდეგ კაცუნე-ბი უთარით იზგის, ჯანდერსა და ბინაის, რატომღაც ყველას ცალ-ცალკე აჩვენა და აზრიც ცალ-ცალკე მოისმინა. მხოლოდ უთარით-მა ჰკითხა, რატომ გააკეთეთ ესენი? რას გამოხატავენო?

"ეს დღევანდელი ადამიანები არიან, სიცარიელისკენ მიდიან, მათ ვინაობა დაკარგეს, მათი სული მკვდარია. ისინი არაფერს ელი-ან, ისინი ველარ ცხოვრობენ, თითქოს ბევრი რამ აქვთ და თან არა-ფერი გააჩნიათ."

უთარითი შეკრთა. ნეტავ ეს სიმწრისგან მობუზული და მოლო-დინის გარეშე დარჩენილი ფიგურები მისი ძველი, საყვარელი მე-გობრის შინაგან სამყაროს ხომ არ გამოხატავენო. მხოლოდ მას, ვი-საც ნახევარი გზა გამოუვლია, შეუძლია გაიგოს, რას ნიშნავს უიმე-დობა და რამდენად აუტანელია სიბერე.

რაბია და ფერიდი ფიქრობდნენ, როგორ გამოეფინათ ეს ფიგუ-რები. ერთი გამოფენის შესავსებად არ იკმარებდა, მაგრამ მცირეც არ ეთქმოდა. ეს ქმნილებები იმდენად დრამატული და განსხვავე-ბული აღმოჩნდა, რომ საჭირო იყო მათი წარმოჩენა. ზუსტად ორ-მოცი წელი სრულდებოდა მას შემდეგ, რაც ფურეიამ კერამიკას მოკიდა ხელი. იფიქრეს, მეორმოცე წლის გამოფენა მოენყოთ. ამ გამოფენაში ფურეიას მიერ გამოზრდილი კერამიკოსები და ქვეყ-ნის სხვა ხელოვანები მიიღებდნენ მონაწილეობას. რატომაც არა?

ეს რაბიას იდეა იყო. საოცარი მიგნებაა - ფურეიასთვის საუკე-

თესო საჩუქარი. ორმოცი კერამიკოსი ასაკოვან დიდოსტატს მიე-
სალმება, თანაც თემა "ჩიტები" იქნება. ეს თემა ფურეიას არასო-
დეს მობეზრებია...

მონანილეთა რაოდენობა ორმოცს აღემატებოდა. პროფესიო-
ნალ კერამიკოსებთან ერთად მარაქაში გარევა მოყვარულებმაც
მოინდომეს. ჩიტების პანოთა ზომა ორმოცი-ორმოცზე იყო. ამ გა-
მოფენაზე ჩიტები მხოლოდ ფურეიასთვის იფრენდნენ, ფურეია კი
თავის მეგობრებს უკანასკნელი ქმნილებებით - ტერაკოტის კაცუ-
ნებით მიესალმებოდა.

გამოფენას მაჩქას ხელოვნების გალერეაში სარქისი მოამზა-
დებდა. ფურეიას ბოლო ქმნილებებს მისი სახლიდან წამოღებულ
ეტაჟერზე დააწყობდნენ. გალერეის ის ნაწილი ფურეიას ოთახის
ერთ კუთხედ გადაიქცეოდა...

ჯერ ფურეიასთვის სიურპრიზის მონყობა გადანწყვიტეს, მაგრამ
ისე ლელავდნენ, საიდუმლო ვერ დაფარეს. ფურეიამ გაიგო და ყუ-
რებს არ დაუჯერა. დიდი მღელვარებით ელოდა იმ დღეს, როცა ხე-
ლოვნების მეორმოცე წლისთავს ორმოცი ხელოვანი მიულოცავდა.

გამოფენის გახსნამდე თხუთმეტი დღე რჩებოდა. მუშერეფს და-
ურეკეს. ტელეფონთან რომ მიდიოდა, თითქოს იგრძნო, ცუდ ამ-
ბავს შეატყობინებდნენ და ყურმილის ალებამდე - ღმერთო, მიშვე-
ლეო, - თქვა. ფურეიას სახლიდან დამლაგებელი ურეკავდა.

"არ სუნთქავს, არ სუნთქავს", - ყვიროდა ქალი. მუშერეფმა მან-
ქანის გასაღებს ხელი დაავლო და ბიუროდან გავარდა. ჯერ კიდევ
არ იცოდა, რომ წინ ძალზე გრძელი და ძნელი გზა ელოდა. ამას გა-
იგებდა, გაიგებდა და შემდეგ ჯერზე ჯერ სასწრაფო დახმარებას
გამოიძახებდა და მანქანით კი არა, ტაქსით წავიდოდა ფურეიას
სამშველად.

პანტიმანტო

(ოსმანოლულუს კლინიკა)

სანოლზე გაშოტილი ადამიანი, რაც უნდა მალალი იყოს, ცხელ წყალში გარეცხილი შალის ნაჭერივით შეიძლება დაპატარავდეს. განა ეს შესაძლებელია? ნოლითი მდგომარეობა ჩემთვის კარგად ნაცნობია, რადგანაც ცხოვრების უმეტესი ნაწილი სანოლში გავატარე. ცოტა ხანში წელისა და ზურგის ტკივილი, თავბრუსხვევა იწყება. ადამიანი ნოლით შეიძლება გაიზარდოს კიდევ - აი, თუნდაც, როგორც შირინი.

თორმეტი-ცამეტი წლის იქნებოდა, როდესაც ბერლინში წითელა შეეყარა. სიცხიანი საავადმყოფოში მოათავსეს. მალალი სიცხის გამო ფაქრუნისაპი პირველი შვილი დაკარგა. ამიტომაც ისე ნერვიულობდა, რომ მის სანუგეშებლად მე და დეიდა აიშე დაუყოვნებლად გავემგზავრეთ გერმანიაში. ყოველდღე მივდიოდი შირინის სანახავად. ბავშვი თვალდათვალ იზრდებოდა.

"უნდა გაგზომო", - ვუთხარი ერთხელ. ფეხები გაჭიმა და სანოლზე ის ნერტილი მოვნიშნე, სადაც ფეხის თითები ეხებოდა. ძნელად დასაჯერებელია, მაგრამ სამ დღეში ორი თითით ისევ გაიზარდა.

მე კი აქ, ლოგინად ჩავარდნილს, პირიქით მომდის. ვხედავ დღითი დღე როგორ ვმოკლდები და ვპატარავდები. ამაზე სარას გავცინა, გეჩვენებათ, მამიდაო. გარკვეულ ასაკს რომ მიაღწევ, ადამიანები სერიოზულად აღარ აღვიქვამენ. ეს ცხოვრებამ მასწავლა.

შირინის გაზრდა საავადმყოფოში წოლისას დაიწყო და შემდეგაც გაგრძელდა. რამდენიმე წელიწადში თავისი წაგრძელებული ტანით ყველას ზევიდან დაგვეყურებდა. სახელის მსგავსად ("შირინი" - მომხიბვლელი, სასიამოვნო, სიმპათიური, საუცხოო, ტკბილი) მართლაც საუცხოო ბავშვი იყო. ჭკუას ვკარგავდი მასზე. მართალია, დეიდაშვილები ვიყავით, მაგრამ ჩვენ შორის ასაკობრივი

სხვაობის გამო დეიდად ვერგებოდი. ფაჰრუნისა სამოგზაუროდ რომ მიდიოდა, ქალიშვილს მე მიტოვებდა. შირინს მე ვუვლიდი, ჩემ თვალწინ გაიზარდა, მაგრამ ჩემთვის ის ჯერ კიდევ პატარა შირინი იყო. ერთ მშვენიერ დღეს კი ამერიკელს გაჰყვა ცოლად.

"ასე როდის გაიზარდე?", - ვკითხე ერთხელ.

"განა ჩემს სიმაღლეს ყოველდღე თქვენ არ ზომავდით?"

"შირინაკი, დაგრძელება გაზრდას ხომ არ ნიშნავს?"

დიახ, დღითი-დღე სიმაღლეში მატება გაზრდა როდია, მაგრამ დღითი-დღე დაპატარავება კი ნამდვილად დაბერების ნიშანია. ამ სანოლზე გატარებული ყოველი დღე ნელ-ნელა მახერებს. რალაც უცნაური შეგრძნება მეუფლება, თითქოს ვპატარავდები, ვპატარავდები და ბოლოს გავქრები. ერთ დღეს ოთახში შემოვლენ, მე კი აღარ ვარ. საბანს გადამხდინა და შემომხედავენ. ააა, მარტოოდენ ჩემს კვალს იხილავენ! რა საამო იქნებოდა სიკვდილის ნაცვლად გაქრობა რომ არსებობდეს! ოჯახებს არც მიცვალელების სულის მოხსენიება მოუწევდათ და მეჩეთის ეზოში თავმოყრილ აბეზარ მათხოვრებსაც თავს დააღწევდნენ. მაგრამ ასე როდი იქნება. მეჩეთიდან გზას პომპეზურად გავუდგები. ჩვენს ოჯახს ძალიან უყვარს ბრწყინვალეობა. გვჯერა, რომ ამის ღირსი ვართ. სრულიად უფულოდ დარჩენილებსაც კი დიდებული ზეიმების გამართვაზე უარი არასდროს გვითქვამს.

რა იყო ეს პომპეზურობა? აი, მაგალითად, ასთაკვები. რადგანაც შირინზე ვსაუბრობ, ერთ შემთხვევას გავიხსენებ: შეჰსუვარ მენემენჯიოლლუზე დაქორწინება გადანყვიტა. სიგიჟემდე შეყვარებული იყო. ჩვენთვის მისი გაცნობა სურდა.

"დეიდა, ხვალ ჩემს საქმროს მოვიწვევ, შეძლებთ, ოჯახის საკადრისი ღირსეული ვახშამი მოამზადოთ? ვაჩვენოთ, რა არის დიდებულება", - მითხრა შირინმა.

"თურქული სამზარეულო მოვამზადოთ? რაქის სვამს?"

"არა, არა. ფრანგული სამზარეულო მოამზადეთ. აი, მაგალითად, ასთაკვები," - მიპასუხა შირინმა.

დედაჩემი თევზის ბაზარში გაიქცა. იმ დღეს ასთაკვები ვერსად იშოვა. ძალიან შეწუხდა. მე ბოსფორზე გავეშურე, მაგრამ უშედეგოდ. თითქოს ასთაკვები ზღვის ფსკერზე დაშვებულიყვნენ. მეორე დილას უთენია დედაჩემმა აფიფე ჰალში გაგზავნა ასთაკვები, ჩი-

ნებული სოუსით, უზარმაზარ ვერცხლის ლანგარზე დაფენილ სა-
ლათის ფოთლებზე ჩამწკრივებულიყვნენ. მართლაც რომ სამეფო
სუფრა გაშალა დედაჩემმა. შეჰსუვარი გაოცებული დარჩა, შირინი
ბედნიერი იყო. მაგრამ ამის შემდეგ, ვინ იცის, მათ სახლებში რამ-
დენხანს გრძელდებოდა სიდუხჭირე და რამდენ რამეზე ამბობდნენ
უარს სრულიად აულელვებლად. "Noblesse oblige" ჩემი ოჯახის
ცხოვრების წესი იყო.

მრავალი წლის შემდეგ შირინისა და მისი უკანასკნელი ქმრის -
რობერტის ნიშნობაც სწორედ ჩემს სახლში აღინიშნა. ნახეთ, რო-
გორი დამთხვევა იყო. იმ ხანებში სტამბოლში მყოფი ფაჰრუნისას
პატივსაცემად ჩემს სახლში ოჯახური ვახშამი მოვაშადადე. შირინი
მის ახლანდელ ქმართან - ამერიკელ რობერტ ტრენინერთან ერთად
მოვიდა. იმ ღამეს რობერტმა შირინის ხელი სთხოვა დედამისს,
თითქოს შირინი ახალგაზრდა ქალიშვილი ყოფილიყო და პირვე-
ლად თხოვდებოდა. მართალია, უკვე სამჯერ იყო გათხოვილი, მაგ-
რამ ფაჰრუნისას პირველად მოუხდა ასეთი რამის გადატანა.
აღელვებისგან კინალამ გული წაუვიდა. სრულიად დაუგვეგმავად ის
ვახშამი ნიშნობის ცერემონიად გადაიქცა.

"განა შამპანურის გარეშე შეიძლება ამის აღნიშვნა?" - თქვა დე-
იდა აიშემ. უკანასკნელ წუთს შამპანურის ძებნას შევუდექით.

ახლა დროდადრო მეც ვანებივრებ საკუთარ თავს. საავადმყო-
ფოს საკვები არ მომწონს. არც გემო აქვს, არც - მარილი. მას შემ-
დეგ, რაც სუნთქვა აღმიდგა, გემრიელი საჭმელი მომიწინდა. მუშე-
რეფმა სიტყვა მომცა, როგორც კი აქედან გამოხვალ, მაშინვე ბოს-
ფორზე წაგიყვან თევზის საჭმელადო, მაგრამ ვერ მოვითმინე. გა-
საღები მივეცი ჯანდერს, რომელიც მუდამ ჩემს სასათუშალთან
იჯდა, და სახლში გავვზავენე, მაცივარში შენახული შებოლილი
ორაგული რომ მოეტანა.

"განა ასე შეიძლება, ფურცია ხანუმ? ავადმყოფისთვის ასეთი
რამის მიღება შესაძლებელია? უარესად გახდებით, შეგანუხებთ", -
სცადა შენინაალმდეგება.

ბოლოს დავითანხმე. წავიდა და სახლიდან მომიტანა, რაც
მსურდა. ცინულივით ცივი რაქი, სიგარეტიც ძალიან მინდოდა, მაგ-
რამ ვერ ვეუბნებოდი. თითქოს ჩემი ფიქრები ამოიკითხაო. "სიგა-
რეტს არაფრით მოგანევინებთ, არც კი ეცადოთ. ის კი არადა, ნე-

ტავ, დროდადრო ამდენი არც მოგენიათ, ახლა ასე სულშეხუთული ხომ არ იქნებოდით."

"ოჰჰჰ, კარგია, რომ ვენეოდი, ძალიანაც კარგი."

ერთხანს ოთახში ბოლთას სცემდა, შემდეგ კი ჩემს სასთუმალთან დაიხარა და მითხრა:

"მართალი ბრძანდებით, ფურეია ხანუმ, ადამიანმა ცხოვრებისგან რაც შეიძლება მეტი სიამოვნება უნდა მიიღოს. კარგია, რომ ენეოდი."

მართალია. ყველაფერი გავაკეთე, რაც მსიამოვნებდა. ნაკლები ფილტვის მიუხედავად, სიგარეტი ტურებიდან არ მომიშორებია. საჩუქრების ჩუქება მიყვარდა. როდესაც ფული მქონდა, ძვირფას ნივთებს ვჩუქნიდი ნაცნობ-მეგობრებს. შირინს დღესაც ახსოვს, სულ პანანინას სარიანთან სამაჯური რომ ვუყიდე. ვერ იჯერებდა. დედამისი ქმართან ერთად ბერლინში იყო. შირინი მამამისთან ჰარბიეს სახლში დატოვეს. ვცდილობდი, მისთვის დედის არყოფნა დამევიწყებინა. გარს უამრავი ხალხი ეხვია, მაგრამ მაინც ვატყობდი, რომ შინა ვან მარტოობას განიცდიდა. იმ დროის ცნობილ ოქრომჭედელს სამაჯური შევუკვეთე, რომლის შესაკრავზეც პატარა გული ეკიდა, გულზე წარწერა ჰქონდა ამოტიფრული: "მიყვარხარ". საჩუქრის კოლოფი რომ გახსნა, უნდა გენახათ, ათი წლის ბავშვის სიხარული. საჩუქარი ხომ მოულოდნელ, წამიერ ბედნიერებას ჰგვრის ადამიანს.

შემდეგ კი, როცა მარტო ცხოვრება დავიწყე, კერამიკისგან თევზებს, ჩიტებს, ფიალებსა და პანოებს ვაკეთებდი და ნაცნობ-მეგობრებს ვუძღვნიდი. ყველაზე მეტი ასეთი საჩუქარი რეზანს ერგო. ერთხელაც, რეზანისთვის პანანინა ზარდახშა გავაკეთე, შიგლექსიც ჩავუწერე. ახლა ეს ზარდახშა მის ვაჟიშვილთან - თუნჩთან ინახება.

რაც შეეხება მამაკაცებს, ვიცრუებ, თუ ვიტყვი, რომ არ გავაკეთე ის, რისი გაკეთებაც მსურდა. ვილაც მიყვარდა, ვილაც კი... არ ვიცი. ალბათ, ჩემი სიკვდილის შემდეგ ჩემს წერილებს ნაიკითხავენ და ჩემი სატრფოების ამბავს შეიტყობენ. ან, იქნებ ყველაფერი საიდუმლოდ დარჩეს და ჩემთან ერთად დასამარდეს. ჩემს ცხოვრებაში განცდილ სიყვარულებზე რომ არ ვსაუბრობდი, ამის მიზეზი ჩემი სიტყვაძუნნობაც არის და ისიც, რომ ჩვენი თაობის ყველა მამა-

კაცი ნამდვილი ბეი ეფენდი იყო. მეტად ზრდილი თაობა ვიყავით. ყოყოჩობის გამო არავინ ყბედობდა. რამდენი სიყვარული უნახავს ორმოციანი-ორმოცდაათიანი წლების სტამბოლს, მაგრამ, ყველაფერი საიდუმლოდ რჩებოდა, საიდუმლოდ... იმ დროს ადამიანზე მონადირე კამერები და ყოველ ქუჩაზე ჩასაფრებული ჟურნალისტები არ არსებობდნენ. პირადი ცხოვრება პირადად ადამიანთან რჩებოდა. ჩვენ, სტამბოლელები, ზოგჯერ მდიდრები, ზოგჯერ ღარიბები, მაგრამ ამყები და ტაქტიანები ვიყავით. ვიცოდით კარგი ცხოვრების გეგმა. სტამბოლი მდიდრებსაც და ღარიბებსაც ერთნაირად გვთავაზობდა უგემრიელეს თევზებს, ტკაცუნა სიმითებს, უბადლო მთვარის შუქს, ყრიაშულით სავსე ივლისის თევებს, სევდიან შემოდგომასა და შემოდგომის ბოლო, თბილ დღეებს. ასეთი სილამაზე კი სტამბოლელთა გულებს ესალბუნებოდა.

ეს მას შემდეგ იყო, რაც ღუმელი გავყიდე. ჩემი საქმე უკვე ქუჩებში ხეტიალი იყო. ყველაზე ხშირად თევზის ბაზარზე მივდიოდი ხოლმე, ის ნაირფერი ხილი და ბოსტნეული რომ დამენახა, იქაურობის თუნდაც ყველაზე უმოძრაო დღეს მშფოთვარე, სიცოცხლით სავსე ჰაერი რომ შემეგრძნო. ერთ დღეს, კვლავ თევზის ბაზარში ხეტიალის შემდეგ სევდის გასაქარვებლად თუნელში მდებარე ნარმანლი ჰანისკენ გავემართე. ჰანის ეზოში აკაციის ხის ძირში ჩამოჯდომა მომინდა. ერთხანს ალიეს ფანჯარას მივაპყარი მზერა. მეგონა, დავინახავდი, როგორ მიქნევდა დეიდაჩემი ხელს. შემდეგ გადაეწყვიტე ფერთთან შემეველო ყავაზე. უცბად, გამზირზე მოსიარულე ხალხის სახეები შევნიშნე. ხალხმრავლობამ დამაფრთხო.

ვერც ფერთთან შევლა და ველარც აკაციის ძირში ჩამოჯდომა შეეძელი. აჰ, ალიე, შინ ისე დავბრუნდი, რომ ვერც კი მოგესალმე. ეს ადამიანები... ეს ადამიანები... სულიდან უნდა ამომეგლიჯა და გადამეგდო ამ ადამიანთა ცარიელი მზერა და უსულო სახის გამომეტყველება, მაგრამ ღუმელი აღარ მქონდა, არც მასალა, აღარც საქრისი...

ღუმელის გაყიდვით ბევრი ადამიანი მოვიმდურე. აბა რა უნდა მექნა? თავჩაქინდრული ვიდექი ბაღში, ჩემს პატარა სახელოსნოს ვუცქერდი, რომლის საკვამურიდანაც კვამლი უკვე აღარ ამოდიოდა. ღუმელის ხმა კი კვლავ ჩამესმოდა ჩვეულებისამებრ.

"დამატყვევე, აღარც კი მოდიხარ ჩემთან. თუ ველარ გამოგადგები, სხვას მაინც აჩუქე ჩემი თავი, მიხსენი ამ სიცარიელისგან" მევედრებოდა ლუმელი. მისი ნივთი რომ არ გამეგო, ყურებზე ხელს ვიფარებდი. ერთხელაც ჩემი დარდი რაბიას გაუუზიარე, რომელიც იმ დროს ხშირად მოდიოდა ჩემთან.

"რაბია, მეტის მოთმენა აღარ შემძლია. ვხედავ, ლუმელი ასე უქმად ცდება. თქვენს ხელოვან მეგობრებში გაიკითხეთ, იქნებ ვინმეს უნდოდეს?" ზუტად ერთ კვირაში ლუმელის გარეშე დავრჩი..

ბოლოს კვლავ მივუბრუნდი თიხას, მაგრამ ამჯერად უმინანქრო ფიგურები გავაკეთე. მეტად საშიშები იყვნენ.

ალიე, ეპ, ჩემო ძვირფასო ალიე, ჩემსავით ხანგრძლივი სიცოცხლეს კარგი როდია! შენ ჩიტყვით გაფრინდი და ნახვედი ისე, რომ ქუჩაში ხალხის გაუცხოვება არ გიგრძენია. მე კი აქვე, მინაში ვარ ჩარჭობილი იმ ჩიტყვით, რომლებიც ვერაფრით ავაფრინე.

ჩიტიპი უპრკიასთვის დაფრინაჰი

(22 სექტიმბერი 1992)

ფურეიას ფრიალა გრძელი თეთრი კაბა ეცვა; გრძელი თეთრი შარფით, ყელზე ჩამწკრივებული მარგალიტის მძივითა და მარგალიტის თეთრი საყურეებით ყინულის დედოფალს ჰგავდა. თითქოს სულ მცირე ხანში თეთრ ღრუბლებს შეერეოდა ან სინათლის სხივს დაემსგავსებოდა.

სტუმრების შესახვედრად მაჩქას ხელოვნების გალერეის შესასვლელთან იდგა. უკან პანოზე ორმოცდახუთი კერამიკოსის მიერ მისთვის შექმნილი ჩიტები ჩანდა.

სარქისმა ტერაკოტის კაცუნები ფურეიას ეტაჟერზე დააწყო და მეორე ოთახში დადგა. ეტაჟერს გვერდით შინიდან მოტანილი სავარძელი მიუდგა.

ახალგაზრდა კერამიკოსები პატივს მიაგებდნენ დიდოსტატს, რომელსაც ხელოვნებაში ორმოცწლიანი გზა გაეწლო და მადლობას უძღვნიდნენ მას ახალგაზრდებისათვის გაკვალული გზის გამო.

დიდოსტატი კი მათ ფუტურო კაცუნებით ემშვიდობებოდა. ეს ბოლო ქმნილებები დღის სიმბოლოდ იქცა.

დაუვინყარი დღე იყო. აქ იყვნენ სტამბოლელი მხატვრები, მწერლები, მოქანდაკეები, მსახიობები, ხელოვნებათმცოდნეები, არქიტექტორები, ანკარიდან ჩამოსული ელჩები და მასწავლებლები, ძველი მეგობრები, პრესის წარმომადგენლები...

ფურეია ორმოცსანტიმეტრიან პანოებზე ცისკენ გასაფრენად მიმართულ ჩიტებს თითებით ეხებოდა, სათითაოდ ეფერებოდა, ანბანის რიგზე ჩამწკრივებული პანოების ქვეშ ავტორთა სახელებს კითხულობდა.

ცნობილი კერამიკოსები, მისი მოწაფეები და მეგობრები - აბიდინ დინო, ალევ ებუზია, ჟალე ილმაბაშირი, ბერილ ანირმეთი და სხვა.

"იცით, არც ერთ ჯილდოს ჩემთვის ასეთი სიხარული და ბედნიერება არ მოუნიჭებია.", - უთხრა ფურეიამ ერთ ჟურნალისტს, რომელმაც მას ინტერვიუ სთხოვა.

"ჩემთვის ეს დღე ყველაზე დიდი და მნიშვნელოვანი ჯილდოა. ჩემი მეგობრები თავიანთი ქმნილებებით სალამს მიძღვნიან. განა არსებობს ამაზე უკეთესი რამ?"

სტუმრებს კარგა ხანს არ სურდათ კერამიკოსებთან დამშვიდობება, რომლებიც იმ დღეს მასპინძლებად ითვლებოდნენ. ამის გამო კოქტილი კარგა ხანს გაგრძელდა. სტუმრები ცხრა საათისთვის დაიშალნენ. ფურეიას ეგონა, როგორც ყოველი გამოფენის შემდეგ, ამჯერადაც მეგობრებთან ერთად ივახშმებდა, სავარძელში ჩაჯდა და დაელოდა. მენგუ ერთელი მიუახლოვდა:

"ფურეია ხანუმ, მინდოდა ეს სალამო თქვენთან ერთად გამეტარებინა, მაგრამ წინასწარ შეთანხმებული შეხვედრა მაქვს", - ერთელმა ფურეიას ხელზე აკოცა. ფურეია შეკრთა, მაგრამ არ შეიმჩნია. ცოტა ხანში უთარითი მოვიდა. "თავს ცუდად ვგრძნობ, მგონი, გრიპი მჭირს. თქვენი ნებართვით შინ დავბრუნდები, არ მინდა თქვენც გადაგდოთ", - უთხრა უთარითმა მორცხვად.

მეგობრები რიგ-რიგობით მოდიოდნენ, მოიბოდიშებდნენ და მიდიოდნენ. ფურეიამ მოიწყინა. "ეჰ, ყველამ დღეს მოინდომა ავად გახდომა ან შეხვედრის მოწყობა", - თქვა გაბზარული ხმით.

"ფურეია ხანუმ, მე არც შეხვედრა მაქვს და არც სურდო. მოდიოთ, ერთად ნავიდეთ და ვივახშმოთ", - უთხრა რაბიამ.

"ასეც მოვიქცეთ", - მიუგო ფურეიამ. მის ხმაში სამი საათის წინანდელი აღელვების კვალი აღარ ჩანდა. გალერეა დაცარიელდა. რაბიასთან ერთად გავიდნენ, მანქანაში ჩასხდნენ.

"უთარით ბეის საბუთები უნდა დავუტოვო, წინასწარ გავამზადე, მაგრამ წასვლისას ნალება დაავინყდა. თუ ნებას დამრთავთ, შევიაროთ."

"რა თქმა უნდა, მე მანქანაში დაგელოდები".

"აიო, მანქანაში ნუ დამელოდებით, უთარითმა შეიძლება რალაც მკითხოს, დამაგვიანდება. მარტო მოიწყენთ. თქვენც ჩემთან ერთად ამოდით."

ფურეია დალონდა, მაგრამ არაფერი უთქვამს. რა უცბად ჩამხამდა ეს მშვენიერი დღე. მანქანიდან გადმოვიდა და რაბიას უკან

გაჰყვა. ლიფტით ავიდნენ. როცა ზარს რეკავდნენ, ფურეია რაბი-
 ას მიუბრუნდა: "დიდხანს ხომ არ გაგრძელდება, რაბია? ძალიან
 მომშივდა".

კარი უთარიტმა გაუღო. "მობრძანდითო", - უთხრა. უთარიტს
 სულაც არ გაკვირვებია მათი დანახვა.

"არ შემოვალთ", - უთხრა ფურეიამ. "მოდით, მოდით".

რაბია შიგნით შევიდა, ისიც უკან მიჰყვა. სალონში შესვლისას
 ტაშის ხმა შემოესმათ. ოთახში ორმოცამდე ადამიანი შეკრებილი-
 ყო. ფურეიამ მენგუ ერთელი რომ დაინახა, ყველაფერს მიხვდა. მე-
 გობრებმა მას სიურპრიზი მოუწყვეს. ყოველი მათგანი რიგრიგო-
 ბით მოდიოდა და იმ სიტყვებს ჩასჩურჩულებდა, რის თქმაც გალე-
 რეის ხალხმრავლობაში ვერ შეძლეს. შამპანური გახსნეს. ფურეიას
 ყინულიანი რაქი მიართვეს. აი, მისი საყვარელი ჯანდერი, ბინგუ-
 ლი, მისი ყველა მონაფე და კოლეგა...

ბუნებრივია, როგორც ყოველი გამოფენის შემდეგ, იმ სალამოს
 რესტორანში წავიდნენ. მუშერეფმა ფურეია შინ მიაცილა.

"ამ სალამოს გედს ჰგავდით, ფურეია ხანუმ, თეთრი სამოსი მო-
 გიხდათ. თქვენ მუდამ თეთრი ტანსაცმელი უნდა გეცვათ."

იმ სალამოს ფურეია მართლაც მომხიბვლელი იყო. იაფუზ თურ-
 გულმა ფილმში მონაწილეობა შესთავაზა. ფურეიამ ჯერ იუარა,
 მაგრამ დაფიქრდა და ეს აზრი მოენონა. ფილმში "ჩრდილთა თამა-
 ში" მასთან ერთად შენერ შენი და შევექეთ ალთული ითამაშებდნენ.
 ფილმი გალათასარაისთან ახლოს, ერთ-ერთ სახლში გადაიღეს.
 ფურეიას არ უნანია. გადაღებები მეტად მხიარული იყო, თანაც მან
 კინოს სამყაროდან მისთვის სრულიად უცნობი მეგობრები შეიძინა.

თუ საავადმყოფოში დანოლას არ ჩავთვლით, 1992 წელმა კარ-
 გად ჩაიარა.

საიუბილეო გამოფენა და პირველი გადაღება ფილმში მის მეხ-
 სიერებაში ყველაზე ნათელ ამბად დარჩა.

გედის სიკვდილი

მუშერეფმა უკვე მერამდენედ გაგზავნა სასწრაფო დახმარება არიფ ფაშას აპარტამენტში, ჩანთას ხელი დასტაცა და თვთონაც ფურეიას სახლისკენ გაიქცა. როცა მივიდა, ფურეიას უკვე საკაცუზე აწვევდნენ. სუნთქვა უჭირდა, მაგრამ მაინც უძალიანდებოდა.

"საკაცე... საჭირო... არ არის. დაეჯდები... და... ისე... წამოვალ."

"ქალბატონო, ფილტვებს ჰაერი არ მიეწოდება. ჟანგბადის ნილაბი უნდა გაიკეთოთ. გთხოვთ..." - ევედრებოდა ექთანი.

"ფურეია ხანუმ, მეც გამოგყვებით. სუნთქვა მოგიწესრიგდებათ და ისევ უკან დაებრუნდებით," - უთხრა მუშერეფმა.

ჰარბიეში მეტროს მშენებლობის გამო გზა გადათხრილი იყო. სასწრაფო დახმარების მანქანა ავტობუსებისთვის განკუთვნილ გზაზე სანინალმდეგო მიმართულებით მთელი სისწრაფით მიქროდა. უეცრად მძღოლმა პირდაპირ მისკენ მომავალი ავტობუსი დაინახა და მოუხვია. გზის გასწვრივ ჩამსკრივებული ბიდონები გადააყირავა, საპირისპირო მხარეს გადავიდა და დაამუხრუჭა. მანქანა დაბზრიალდა და გადაბრუნდა.

ფურეიას საკაცე მუშერეფს დაეცა, სახიდან ჟანგბადის ნილაბი ჩამოუვარდა. ექთანმა რალაცას თავი მიარტყა.

საკაცის ქვეშ მოქცეული მუშერეფი ძლივს გამოძვრა.

"ფურეია ხანუმ, ვიცი, ძალიან გიყვარვარ, ამიტომ ჩემი დატოვება არ გინდათ და თან მიგყავართ." უთხრა ფურეიას.

ფურეიას სიცილისგან ლაპარაკი არ შეეძლო.

"ნუ მაცინებ... სუნთქვა ისედაც მიჭირს."

საავადმყოფოში მისვლისთანავე ფურეია რენიმაციში გადაიყვანეს. ფილტვები დახშული ჰქონდა. გადალლა არ შეიძლებოდა, ამიტომ საუბარი აუკრძალეს. ერთი წინადადების თქმაც უჭირდა.

მუშერეფს ფურეიას ჯანმრთელობის გარდა საბანკო ანგარიშებიც ებარა. როცა რეპო შეივსებოდა, ახალი ოპერაციების დაწყე-

ბამდე ფურეიას ანგარიშს აბარებდა. ყველა სახის არჩევანს სთავაზობდა.

"მე ჩამოვთვლი, თქვენ თვალთ მანიშნეთ. რასაც მოითხოვთ, იმას გავაკეთებ. დაინყოთ: დოლარზე გადავცვალოთ?"

მუშერეფი მცირე ხნით შეყოვნდა, შემდეგ განაგრძო: "ბირჟაზე გავათამაშოთ?"

"- რეპო გავაგრძელოთ... თუ აქციებში დავაბანდოთ?"

ფურეიამ თვალთ ანიშნა.

"- რეპო გავაგრძელოთ. ასე არ არის? თუ ასეა, ხელი მომიჭირეთ." ფურეიამ ხელზე ხელი მოუჭირა.

"გასაგებია."

როცა ფურეია რენიმაციიდან პალატაში გადაჰყავდათ, საკაცის გვერდით მომავალ მუშერეფს ხელზე აკოცა.

"ფურეია ხანუმ, ღვთის გულისათვის, რას აკეთებთ?" უთხრა მუშერეფმა.

როცა სანოლზე დაანვინეს, ფურეიამ მუშერეფი თავისთან იხმო.

"მუშერეფ, თუ მომავალში რენიმაციაში დანოლა მოგიხდება, ალაჰმა ისეთი მეგობარი მოგივლინოს, რომელიც გადანყვეტილების მიღების საშუალებას მოგცემს. შენ უმძიმეს ნუთებშიც კი ჩემთვის ეს უფლება არ წაგირთმევია. ალაჰმა დაგლოცოს."

მუშერეფი შინ რომ დაბრუნდა, ქალიშვილს, რომელიც ასევე იურისტი იყო, ასე უთხრა: "ჩემო გოგონა, შენ ჩემი ერთადერთი შვილი ხარ. ყველაფერი, რაც მაქვს, შენი იქნება. ოღონდ იცოდე, სანამ ცოცხალი ვარ, ჩემ ნაცვლად გადანყვეტილებას ნუ მიიღებ. რენიმაციაშიც რომ ვიყო, ნუ იფიქრებ, რომ გონება დავკარგე, მომეცი უფლება, გადანყვეტილება თავად მივიღო. დღეს ფურეიასგან გავიგე, რამდენად მნიშვნელოვანია ეს ადამიანისთვის."

"კარგი, დედა, მაგრამ შენ რად ტირი?" ჰკითხა შვილმა.

ფურეია საავადმყოფოში დიდხანს დარჩენის გამო მკურნალობის ხარჯებზე დარდობდა.

"ჩემ გამო ფული არავის გამოართვა, ყველაზე მდიდარ მეგობრებსაც კი."

"ვიცი, ფურეია ხანუმ, ნუ იდარდებთ. თქვენ საკმარისი ფული გაქვთ. მთავარია გამოჯანმრთელდეთ. ამ საქმეს მე მივხედავ."

როცა ფურეია რეანიმაციიდან პალატაში გადაიყვანეს, უამრავი მნახველი მოაწყდა. თუმცა ძალზე უხაროდა, რომ იგი კვლავ ახსნული სოვდათ და უყვარდათ, მაინც იღლებოდა. ხშირად ნახულობდნენ ჯანდერი, ბინაი და აიდა. ფერის მისთვის ხელოვნების ჟურნალები მოჰქონდა. სარას მეუღლე ემრე და შვილები - მემო და სერაც ხშირი სტუმრები იყვნენ, მაგრამ თვით სარა არ ჩანდა. მუშერეფი მიხვდა, რომ სარას რალაც შეემთხვა.

"სიმართლის თქმის დრო დადგა, ემრე. რეანიმაციიდან გამოყვანემდე ფურეიას სიმართლე უნდა ვუთხრათ. ახლა არაფერს იმჩინევს, მაგრამ ძალიან წუხს."

ავტოკატასტროფის შედეგად დაშავებული სარა საავადმყოფოში იწვა. სანამ ფურეია რეანიმაციაში იყო, სიმართლეს უმაღავდნენ. როცა პალატაში გადაიყვანეს, მუშერეფმა უთხრა, რომ სარა საზღვარგარეთ იყო და მამიდას სანახავად ვერ იცლიდა. ფურეიას მწარედ გაელიმა.

"შენ ეტყვი?"

"არა, ემრე. რასაც მთხოვ, გავაკეთებ, მაგრამ ამას მე ვერ ვეტყვი. იმ დროს პალატაში ყოფნაც კი არ მინდა," - უთხრა მუშერეფმა. ვერაინ ბედავდა სიმართლის გამხელას. ბოლოს ისევ სარამ დაურეკა საავადმყოფოდან.

ფურეია მცირე ხანში სახლში გადაიყვანეს. დასუსტებული იყო. წიგნის კითხვაც კი არ შეეძლო. მრავალი წლის შემდეგ, როგორც იქნა, სიგარეტს თავი დაანება და ოდნავ გალიზიანებული ჩანდა. მეგობრები მას ერთი ნამითაც არ ტოვებდნენ.

2 ივნისს ოთხმოცდა შვიდი წლის ხდებოდა. სიურპრიზის მოწყობა გადანყვიტეს. საჩუქრები, ტორტი და სანთლები იყიდეს და მას ეწვივნენ. მუშერეფი დილაადრიან ეწვია, რადგან იცოდა, ფურეიას სტუმრებთან მოუნესრიგებლად გამოჩენა არ უყვარდა.

"დღესაც მოვლენ სტუმრები. თუ გსურთ, ჩავაცმევთ."

"მუშერეფ, ეს დღე სხვა დღეებისგან რით განსხვავდება?" - ჰკითხა ფურეიამ, - "ნაშუადღევს უმეტესად ჯანდერი და რაბია შემოვივლიან ხოლმე. სადილის შემდეგ ჩავიცვამ."

მუშერეფმა კარადიდან ტანსაცმელი გამოიღო. "ჩემი ხათრით დღეს ეს ჩაიცვით."

"რატომ?"

"რა ვიცი, რატომღაც ასე მომინდა."

სალამოს ყველა მეგობარი ეწვია. როცა ტორტი და სანთლები დაინახა, მიხვდა, რომ მისი დაბადების დღე ახსოვდათ. ის დღე სასიხარულო და ამავე დროს სევდიანი იყო. ავადმყოფობის გამო სარას ისევ არ შეეძლო მასთან მისვლა.

"ინშალაჰ, მომავალ წელს სარაც ჩვენთან იქნება." თქვა მენგუმ.

"მომავალ წელს მე არ ვიქნები." ფურეიამ ეს ისე გადაჭრით თქვა, თითქოს სამოგზაუროდ წასვლას აპირებდნო, შემდეგ კი ამოიოხრა და ინშალაჰო, დასძინა.

როცა შირინმა ფურეიას ჯანმრთელობის გაუარესება შეიტყო, ივლისში მის სანახავად სტამბოლში ჩავიდა. შირინი "ჩირალან ოტელში" რჩებოდა. ფურეიას უთვალავი ღამის პერანგი ჩამოუტანა. ყოველდღე ფურეიასთან საათობით იჯდა, ჟურნალებსა და წიგნებს უკითხავდა, ახალ ამბებს უყვებოდა. ფურეიას, ავადმყოფობის მიუხედავად, ყველაფრის გაგება სურდა; ახალი ფილმები, ფესტივალში მონაწილე მუსიკალური ანსამბლები, საინტერესო გამოფენები აინტერესებდა, პოლიტიკური სიახლეებიც იზიდავდა. ხშირად ათვალირებდა ლუპით *Nouvel Observateur*-ს. ამ ჟურნალს იგი მრავალი წელი კითხულობდა.

შირინმა იცოდა, რომ ფურეიას ძალზე უყვარდა ბოსფორი, ამიტომ ერთ დღეს მისი სასტუმროში წაყვანა გადაწყვიტა. შირინის ოთახის აივანი ზღვას გადაჰყურებდა. ფურეიას აივანზე ყოფნა, მიმავალი გემებისა და ყოველ წუთს ცვალებადი ზღვის ყურება ნამდვილად მოეწონებოდა. ფურეია რომ არ დაღლილიყო, სასტუმროს კართან ბორბლებიანი სავარძელი დაადგმევინა, შემდეგ მის ნამოყვანად წავიდა. ფურეიას შირინის ნაჩუქარი ერთ-ერთი ღამის პერანგი ჩაეცვა და დანოლილიყო.

"ჩაცმაში დაგეხმარებით, ფურეია, ტაქსი გარეთ გველოდება."

"შეუძლოდ ვარ, შირინ, ვერ წამოვალ."

შირინი გაოგნდა. ეს პირველი შემთხვევა იყო, როცა ფურეია სადმე წასვლაზე უარს აცხადებდა. "აივანზე ყოფნა მოგეწონებათ, იქიდან გემები მოჩანს."

"სხვა დროს იყოს..."

"ინვალიდის სავარძელი დავადგმევინე. არ დაილღებით..."

"დღეს ადგომა არ მინდა."

შირინს ფარ-ხმალი არ დაუყრია, სარას მეუღლეს - ემრეს დაურეკა.

"სანამ სტამბოლიდან წავალ, მინდა, ფურეია ბოსფორზე სასე-
ირნოდ წავიყვანო. დღეს თავს შეუძლოდ გრძნობს. შეგიძლია, რამ-
დენიმე საათით მანქანა გამოგვიგზავნო?"

"შე გაგასეირნებთ," - უთხრა ემრემ. ნახევარი საათის შემდეგ
მიაკითხა, ფურეია ფრთხილად ჩასვეს მანქანაში. დოღმაბაჰჩედან
სანაპიროზე ჩავიდნენ და სარიერამდე იარეს. ზაფხულის მშვენიე-
რი დღე იყო. ფურეიას ბოსფორის ჰაერი ესამოვნა. იმ ნაპირიდან
მზის ჩასვლა არ ჩანდა. მოლიცლიცე ზღვას გაჰყურებდა და ხვდე-
ბოდა, რომ მზე სტამბოლს ვარდისფრად და იისფრად ლებავდა და
მინარეთების უკან ჩადიოდა.

"დამთავრდა," - თქვა ფურეიამ უეცრად.

"რა დამთავრდა?" - ჰკითხა ემრემ.

"მზე. ახლა ჩავიდა."

"როგორ გაიგეთ?"

"მივხვდი." მიუგო ფურეიამ. "მზის ჩასვლა კარგად ვიცი. მალე
ჩემი მზეც ჩაესვენება."

"ფურეია, ასეთი რამის მოსმენა არ მსურს," - უთხრა შირინმა.
მაგრამ სამივე ხვდებოდა, რომ ეს გასეირნება უკანასკნელი იყო.
ფურეია ფიქრებში ჩაიძირა, ხმას არ იღებდა. მას მრავალი წლის წინ
დოღმაბაჰჩესთან ლუზაჩაშვებულ გემზე ნანახი სხვა მზის ჩასვლა
აგონდებოდა.

"რაზე ფიქრობთ?" - ჰკითხა შირინმა.

ფურეიამ ნაზიმ ჰიქმეთის სიტყვებით უპასუხა: "არ არის სირცხ-
ვილი არც სიკვდილის შიში და არც სიკვდილზე ფიქრი."

ზღვის ნითელ ზედაპირს ნელ-ნელა ნაცრისფერი ენაცვლებოდა.

პენტიმენტო

(ოსმანოლლუს კლინიკა - 26 აგვისტო, 1997წ.)

ალიეს ფილტვები რომ გაეთიშა, ტაქსიმის პირველადი დახმარების საავადმყოფოში მოათავსეს. "ფურეია, ფერები მაკლია. იცოდე, უფეროდ ნუ დამტოვებ", - მითხრა, როგორც კი გონს მოვიდა.

მაშინვე მის სახლში გავიქეცი. მთელ ოთახში მიმოხედიე და აღმოვაჩინე ლურჯი, ფირუზისფერი, ცისფერი, მწვანე, ვარდისფერი, წითელი, იისფერი ასობით ფერადი შიფონის შარფი, რომლებსაც ფანჯრიდან მონაბერი სიო ერთმანეთში ათასფრად ურევდა. ხტუნვა-ხტუნვით გავიარე არეულ-დარეული ოთახი, მიმოფანტული ნივთებისთვის ფეხი რომ არ დამეხიჯებინა. ღია უჯრები და ფანჯრები დავხურე, სიგარეტის ნამწვით სავსე საფერფლები დავცალე, რამდენიმე შარფს ხელი დავავლე და საავადმყოფოში დავბრუნდი. შარფები სასთუმალთან მივუბნე.

ლამაზი ფერები შეგირჩევიაო, - მითხრა.

ალიე მოსაკეთებლად დეიდა აიშეს კუნძულის სახლში გადაიყვანეს. მაშინაც ჩანთა ფერად-ფერადი შარფებით გაუვსეთ. და განა შეიძლებოდა ფერების ასეთი მოსიყვარულე ქალის ცხედარზე თხელი, ხელით ნაქარგი თავშალი არ ყოფილიყო დაფენილი? მისი კუბო ვარდსფერში გავახვიეთ. ვარდის კოკორივით ნატიფი და საოცრად ლამაზი ალიე... დეიდაჩემი, რომელიც არავის ჰგავდა... ვარდისფერში ჩაფლული წავიდა საგვარეულო სასაფლაოზე დაკრძალულ თავის საყვარელ ადამიანთან.

მან ფერი მოითხოვა - მივუტანეთ. მაშ, ჩემთვის რად არ მოაქვთ ის, რაც მსურს? მეც ხომ სიკვდილის სარეცელს ვარ მიჯაჭვული.

სარა არ მოდის. არც ჩიტი. არავისი მჯერა. ღმერთო, აფიფეს შვილი რომ წავართვი, ამისთვის ხომ არ მსჯი? არა, ვერ დამსჯი, რადგან იცი, არ წამირთმევია, სარა მხოლოდ კეთილი განზრახვით

ვიშვილე. ჩემი ძმისა და მისი ცოლის განანყენება არც მიფიქრია. მინდოდა, მათი შვილისთვის ყოველივე საუკეთესო მიმეცა. ეჰ, ალბათ, ჩემი მიზნის სიღრმეში ხნიერი ქალის შიშიც იდო, რომ სიმარტოვეში არ ამომხდომოდა სული. ღმერთი თუ არის, მხოლოდ იმისთვის დამსჯის, რომ მათ არაფერი ვუთხარი. დიახ, ალბათ, დამნაშავე ვარ, საქმეები მათგან მალულად რომ მოვაგვარე, მაგრამ ეს რა მძიმე სასჯელია, ღმერთო! შვილი, თუნდაც შვილობილი იყოს, სიკვდილის სარეცელს მიჯაჭვულ დედასთან არ მოდის! რა მძიმე სასჯელია!

"სარაც საავადმყოფოშია, ტელეფონით ხომ გესაუბრათ", - მითხრა მუშერეფმა და გაჩუმდა.

"როდის?", - ვკითხე.

"გუშინ."

ნუთუ, გამოვჩერჩეტდი?

ნუთუ განგება ასეთ გამოცდას მიწყობს? ჩემი ახალგაზრდობა ჭლექით მოკაზმა, სიბერეში კი ჭკუას მართმევს და ყველას წინაშე დამცინის?

"ნამლები, რომლებსაც გასმევთ, სმენაზეც მოქმედებს და მეხსიერებაზეც. ნამლების შეწყვეტის შემდეგ ყველაფერი გამოსწორდება", - მეუბნებოდა ექიმი.

ჩვენს ოჯახში ჩერჩეტი არავინ ყოფილა. ყველანი გულის შეტევით, სიმსივნით, ემფიზემით ან ბრმა ტყვიით ნავიდნენ ამ ქვეყნიდან. აი, მაგალითად, ფაპრუნისა, ექესი წლის წინ გარდაიცვალა. ოთხმოცდაათ წელს სულ ცოტა უკლდა. ისეთი დაკრძალვა მოუნყვეს ამანში, როგორიც ეკადრებოდა - სახელმწიფო ცერემონიებით. ბოლო წუთს მასთან ვაჟიშვილი და რძალი იყვნენ.

სად არის ჩემი შვილი?

ჭირვეული მოხუცივით ვბუზღუნებ, ისე კი ჩივილის უფლება ნამდვილად არ მაქვს. ბედისწერა ცუდად არ მომქცევია. ორმოც წელზე მეტია, რაც თიხას პირველად მოვკიდე ხელი და მას შემდეგ დღემდე ყველა სურვილს ვისრულებდი. ხომ ვთქვი და შევასრულე კიდევ, რომ ფაიფურს ჩვენს ხალხს დავუბრუნებდი და უძველეს ტრადიციას ავალორძინებდი.

მაგრამ, დამიჯერეთ, დღე და ღამე მქონდა გასწორებული. ჩემს თვალებს ოცდახუთი, ოცდაათი წელია, კერამიკის გარდა არაფერი

უნახავს. ამიტომაც ვამჯობინე სიმარტოვე. თუმცა, იოლი როდი იყო. და მაინც, კერამიკამ ისე გამოძვეება, ისეთი თვითდაჯერებულობა მომანიჭა... გამოფენებმა, ჯილდოებმა, სტატიებმა - სწორედ მათ ვგულისხმობ, დიახ, სწორედ ეს მასაზრდოებდა, სანამ შემოქმედი ვიყავი. ხელში ვიღებდი ერთ მუჭა თიხას... არც ფერი ჰქონდა, არც ფორმა... და იმ არაფრისგან რალაცას ვქმნიდი. შემოქმედებით პროცესში ჩემზე ყველაზე დიდ გავლენას ნამი და მოძრაობა ახდენდა. მწუხარების ჟამს შექმნილი ნამუშევრებიც კი უსაზღვრო ბედნიერებას მანიჭებდა. აი, თუნდაც დედაჩემის გარდაცვალების შემდეგ შექმნილი პანო. არ ჰქონდა მნიშვნელობა, ლუმელიდან გამოღებული ქმნილება კარგი გამოდიოდა თუ ცუდი, მაგრამ მხოლოდ ის შემოქმედებითი ნამი რად ღირდა, ლუმელის წინ დაბადების მოლოდინი, მღელვარე მოლოდინი; ჩემთვის ამგვარი ბედნიერება სხვას არაფერს მოუგვრია; კერამიკა შევიყვარე. შევიყვარე, შევიყვარე... მთელი არსებით შევიყვარე და დაუჟკავშირდი მას.

კერამიკული ხელოვნების ერთ-ერთი საუკეთესო შემფასებელი პერბერტ რედი ამბობს:

"კერამიკა ხელოვნებაში თან ყველაზე მარტივი, მაგრამ, ამავე დროს, ყველაზე რთული რამაა. უმარტივესია იმიტომ, რომ ყველაზე პირველყოფილია; და ურთულესია იმიტომ, რომ ყველაზე აბსტრაქტულია."

კერამიკას ვერაფერს შევადარებ, ის ხელოვნების ცალკე მდგომი დარგია. კერამიკა წმინდა ხელოვნებაა. აი, ამ წმინდა ხელოვნებას ვეპაექრებოდი ორმოცი წლის მანძილზე და შევიყვარე. ნეტავ, როგორ წარიმართებოდა ჩემი ცხოვრება, ორმოცდაათი წლის წინ ფაჰრუნისას ჩემთვის პლასტიკი რომ არ გამოეგზავნა, ალიეს კი სანატორიუმში არ მოეტანა? როგორი იქნებოდა ჩემი ცხოვრება? ვინ იცის, იქნებ ჭლექი მომერეოდა და დიდი ხნის წასული ვიქნებოდი იმქვეყნად.

რა ხანია დავშორდი ჩემს თიხას. აღარც ფიზიკური ძალა შემრჩა, აღარც მუშაობის შინაგანი სურვილი. ჩემი ცხოვრება მბუჟტავ სანთელს მაგონებს, რომელიც სადაცაა ჩაქრება. სიცოცხლემ აზრი დაკარგა. ამის გამო საშინლად ვდარდობ და უსაზღვროდ ვიტანჯები. ბოლო ხანებში სახლში უკვე ველარ ვჭერდებოდი და ქუჩებში დავეხეტებოდი. თუმცა, აღარც ქუჩებს ვჭირდებოდი.

ზამთრის ერთ სუსხიან დღეს ტაქსის მძღოლის გვერდით ვიჯექი და შიშლისკენ მივემართებოდით. ციდან ფიფქები ცვიოდა. "რა კარგია, თოვს-მეთქი."

"ინშალაჰ, ფიფქების ნაცვლად ქვები ცვიოდეს," - თქვა წვეროსანმა მძღოლმა.

"ქვები რატომ უნდა ცვიოდეს, შვილო, რა შევცოდეთ ამისთანამეთქი," - ვკითხე.

"ალაჰს ასე რომ დავმორდით, ქვები ჩამოცვივდება და ჯოჯობეთიც მოვა. ინშალაჰ, ეს ქვეყანა ნაილეკოს და ალიგავოს პირისაგან მინისა."

ყველაფერს მივხვდი. ამას ჩემ გამო ამბობდა. იმიტომ, რომ მიუხედავად ქალარა თმისა, ტუჩები შეღებილი მქონდა და სამკაულებიც მეკეთა. რამდენი ასეთი ადამიანი იყო ჩემ ირგვლივ! თითქოს ერთ წამში მინიდან ამომძვრალიყვნენ და ქალაქის მთელი ტაქსები მიეთვისებინათ. კოჭებამდე სამოსიანი, ჩადრიანი ქალები კი ალმაცერად მიცქერდნენ, როდესაც გაიგებდნენ, რომ "მადამი" კი არა, მაჰმადიანი ვიყავი. მე ხომ აღფრთოვანებით შევხვდი რევოლუციებს, საოცარი გზებით განვიცადე ყოველივე და თავად გავხდი მონმე იმისა, როგორ გავიდა სინათლეზე ჩემი ხალხი, როგორ ეზიარა მეცნიერებასა და ხელოვნებას და, როგორც იქნა, ქალმა თავისუფლება მოიპოვა... პიროვნებად იქცა! ღმერთო, წამიყვანე უკვე, წამიყვანე, წამიყვანე!

ჩემში სიცოცხლის იოტისოდენა სურვილიც აღარ დარჩა.

ოთხმოცდაათიანი წლების დასაწყისში "ჩანაქკალეს კერამიკაში" ტარდებოდა კონკურსი თემაზე "წყალი". შესარჩევ საბჭოში მინიწიეს. და განა მე არ ვიყავი, მოსწავლეთა ნამუშევრების წინ გაოგნებული რომ ვიდექი? განა მე არ ვთქვი, სამი ჯილდო ამ ბავშვებისთვის არ კმარა-მეთქი? განა ჯილდოთა რაოდენობა ექვსამდე მე არ გავაზრდევინე? ის სიამაყე და სიხარული მე არ განვიცადე?

რა არის ეს - სამხედრო ორკესტრივით წინ და უკან სიარული?

მომბეზრდა. თავბრუ დამეხვა.

ახლა კი, როდესაც წასვლა აღარ მინდა, სინანულით ველი ჩემს ფანჯარასთან ჩიტს, ასე რომ მომაბეზრა თავი. არ მოდის. არც სა-

რა მამიდა ჩანს, არც ჩემი შვილი. თითქოს ჩემ წინააღმდეგ პირი შეკრესო. კეთილი. კრინტსაც აღარ დავძრავ. ჩუმად ვიქნები! ჩუ-
მად... უსასრულობამდე!

ასეთი ჯიუტი ბავშვობაში ვიყავი. ერთხელ ყველას გავებუტე-
რა არ იღონა ძია ჯევათმა იმისთვის, რომ ხმა ამომელო და გამელი-
მა. მხოლოდ მან შეძლო მორეოდა ჩემს სიჯიუტეს. კუნძულზე გა-
ტარებულ იმ დღეებს კარგად ვერ ვიგონებ. მაგრამ მახსოვს, ჩემთ-
ვის ყველაზე მძიმე დღეებშიც კი, ყველაფერს აკეთებდა ჩემს გა-
სამხიარულებლად.

ძია ჯევათი იზმირში გარდაიცვალა, მაგრამ უნდოდა ბოდრუმში
დაეკრძალათ. მისი ამაგის დასაფასებლად, გადავწყვიტე, უკანასკ-
ნელი სურვილი ამესრულებინა. მაგრამ აზრა ერჰათთან და მის ქა-
ლიშვილებთან ერთად ბიუროკრატიულ წინააღმდეგობებს წავაწყ-
დით. იზმირის მუნიციპალიტეტმა, გაურკვეველია რა მოტივით,
მაგრამ მისთვის სამგლოვიარო მანქანაც კი დაინანა. ბოლოს, რო-
გორც იქნა, ძია ჯევათის ცხედარი მიკროავტობუსით ბოდრუმის-
კენ წავასვენეთ. მიკროავტობუსი წინ მიდიოდა; მას ერთმანეთის
მიყოლებით მისდევდა ოჯახის წევრებითა და მეგობრებით სავსე
მანქანები. ბიუროკრატიული ომით ქანცვანყვეტილები, გაცეცხ-
ლებულები და გამწარებულები მივუყვებოდით "ბაფა გოლუსკენ"
მიმავალ აღმართს.

"მამაჩემმა მთელი თავისი სიცოცხლე და გული ბოდრუმს მი-
უძღვნა. ნეტავ, ბოდრუმსაც თუ უყვარს იგი?" - იკითხა მისმა ქა-
ლიშვილმა ისმეთმა.

ამ კითხვაზე პასუხი უკვე მილასშივე მივიღეთ.

აქ ჩვენს ესკორტს ყოველი მხრიდან თითო მანქანა, რამდენიმე
მოტოციკლი და ველოსიპედი შემოუერთდა. მწვერვალიდან ბოდ-
რუმი მოჩანდა. ქალაქს გრძელი ესკორტით მივუახლოვდით. უეც-
რად ჩოჩქოლი ატყდა.

"რა ხდება? უბედური შემთხვევა ხომ არ არის?" - იკითხა აზრამ.
მძლოლმა სიჩქარეს უკლო. "რაღაც ხდება..."

"ესლა გვაკლდა-მეთქი," - ჩავილაპარაკე.

როცა მივუახლოვდით, დავინახეთ, რომ ბოდრუმელები იმ ადა-
მიანის ღვანლის დასაფასებლად მოსულიყვნენ, ვინც ბოდრუმში

ბოდრუმად აქცია. ხნიერი ქალები, ჯოხზე დაყრდნობილი მოხუცები, ახალგაზრდა ვაჟები და ქალები, სკოლის მოსწავლეები... ასობით ადამიანი, სოფლელი, ადგილობრივი მკვიდრი, კაიმაკამი, მამასახლისი, პოლიციელი, მეთევზე თავიანთი მანქანებით, ველოსიპედებით, სატვირთო ავტომანქანებით ან ფეხით ჯევათ შაქირს ბოდრუმის შესასვლელთან ეგებებოდა; საკუთარი ხელით დაკრეფილი მიმოზებით, ნაირფერი ვარდებით, მიხაკებით, ამბრიებით, ბეგონიებით რთავდნენ იმ მანქანას, რომელზეც ჯევათ შაქირის ცხედარი იყო დასვენებული. კუბოს მწვანე მაუდი კი არა, ზღვის სიმბოლო - ცისფერი ატლასი ეფარა. ყველა დუქანი დაკეტილი იყო. ბოდრუმელი ხალხი ერთმანეთის პირისპირ ჩამწკრივებულიყო იმ გამზირზე, რომელსაც დღეს ჯევათ შაქირის სახელი ჰქვია. ბალიქჩის ცხედარი ხელიდან ხელში გადადიოდა. ბალიქჩიმ საკუთარ სახლთან ჩაიარა, რესპუბლიკის გამზირი გაიარა, ბოლოს სასტუმრო "ჰალიკარნასის" სანაპიროსთან გემზე გადაასვენეს. გემს "ჩემი ჰალიკარნასელი" ერქვა. მან მთელი ბოდრუმი ყურე-ყურე შემოიარა. დუდუკების თანხლებით მას კვალდაკვალ გაჰყვნენ მეთევზეთა გემები და, მხოლოდ ალაჰმა უწყის, რომ ზღვაში ყველა თევზი, წყალმცენარე და ღრუბელი დაკრძალვას ესწრებოდა. შემდეგ კუბო ნავსადგურში მიიტანეს და კვლავ ვინრო ქუჩებში ჩამწკრივებული ხალხის ხელებზე ფრენა-ფრენით მუნიციპალიტეტის წინ მეჩეთში შეასვენეს. ნამაზი შესრულდა. მეთევზეებმა, მონაფეებმა იგი საუკუნო განსასვენებლად იმ კლდოვან ადგილს, იმ მწვერვალს მიაბარეს, საიდანაც ერთდროულად იშლებოდა ბოდრუმის სამივე საუცხოო ხედი.

მოგვიანებით იქაურობას ბოდრუმელებმა "გონულ თეფესი" უწოდეს.

აი, ასეთი პასუხი მიიღო ისმეთმა.

ჩემს მეგობრებს შორის ბიძაჩემი ყველაზე ღირსეულად არა გულერმა წარმოაჩინა. საუკეთესო ფოტოებიც სწორედ მან გადაიღო - ჯევათ შაქირი ღრუბლებში ეტლით მოსეირნე ბერძენ ღმერთს მიამსგავსა, რომლის გამჭოლი მზერა გულს გაგიპობდა და ადგილზე გაგამეშებდა.

ყველაფერი რომ მოთავდა და დაღმართზე დავეშვიტ, განვიმდა. მშვიდი ზღვის შორეული ნაპირიდან ნელ-ნელა გვიახლოვდე-

ბოდა შემოდგომის წვიმა. თითქოს სურდა თავისი მქუხარე ხმით მთებს მისალმებოდა. ერთ წამში ხალხმრავლობის კვალიც არსად ჩანდა. ბალიქჩისთან გამოსამშვიდობებლად ბოდრუმში ჩამოსულ სტუმრებს მასპინძლობას სასტუმრო "არტემიდა" უწევდა. აჰ, ანატოლიელებო, რა საოცარი ხალხი ხართ! თქვენ ხომ ბიძაჩემის სულის საუკეთესო თვისებები მზის სინათლეზე გამოიტანეთ, თქვენ ხომ ლეგენდად აქციეთ მეამბოხე და თავქარიანი ახალგაზრდა ფაშაზადე!

"ფურცია ხანუმ, შეხედეთ, ვინ მოვიდა!" მითხრა მუშერეფმა.

ნეტავ ვინ უნდა იყოს?! ჯანდერი იქნება ან რაბია. ჩემთან მეგობრები აღარ მოდიან. რა ესაქმებათ ლოგინს მოჯაჭვულ ავადმყოფთან, რომელიც არ ლაპარაკობს?

ქვის იატაკზე ფეხის ხმასთან ერთად ხელჯოხის კაკუნიც მესმის... ტაკ, ტაკ, ტაკ... ჩემი თაობიდან ტატიანას გარდა ნეტავ სხვა ვინ დაივინყა სიკვდილმა? ხელჯოხის ხმა... არა, ის არ იქნება...

"მამიდა, ქუჩაში დღეს პირველად გამოვედი და თქვენთან მოვედი."

ეს სარაა! სარას ხმა! სარა მოსულა! მინდა სანოლიდან წამოვხტე და მოვეხვიო. ძალა არ შემწევს.. მინდა, თვალი გავახილო და მისი ცქერით გული ვიჯერო, დარდი გავუზიარო, გამოვეთხოვო... მაგრამ ვერ ვინძრევი, გაქვავებული ვარ. ალბათ, ამას ეძახიან კომას... დამეხმარეთ, მომეშველეთ... ამაყენეთ... მინდა წამოვჯდე და ზურგით ბალიშს მივეყრდნო.

"ჩემი ესმის?" - ეკითხება სარა მუშერეფს.

"ჩავთვალთ, რომ ესმის," - ამბობს მუშერეფი. ჩემი მუშერეფი, მან ყველაფერი იცის.

"მამიდა... მე ვარ, სარა ვარ. შენთან ვარ. გესმის ჩემი?"

მესმის, ჩემო გოგონა. გთხოვ, არ ნახვიდე, არ გაიქცე. ღმერთო, იმის ძალა მაინც მომეცი, რომ ხელის განძრევა შევძლო.

სარა ჩემკენ იხრება. მისი თმა სახეზე მეხება. რატომღაც საპნისა და უმანკო ჩვილის სურნელებას ვგრძნობ. ეს სუნი მაშინ ვიგრძენი, როცა სარა პირველად ავიყვანე ხელში და სამუდამოდ დამამახსოვრდა. ნუთუ ეს სარას ცრემლია, სახეზე რომ მეცემა? თუ სა-

კუთარი ცრემლი მისველებს ლოყას? ხელზე ხელს მიჭერს. უკანას-
კნელ ძალას ვიკრებ.

"აჰ, მამიდა, თვალი გაახილეთ. მივხვდები, რომ ჩემი გესმით! მამიდა...
მიდა, მამიდა".

სარა ტირის. ხელის განძრევას ვახერხებ და სარას მკლავზე ვე-
ფერები. ახალგაზრდა, უნაკლო სხეულს ვეაღწერები. ხელზე
მკოცნის. საუბარი რომ შემეძლოს... აჰ, ნეტავ რამის თქმა შევძ-
ლო... მაგრამ ერთი სიტყვის წარმოთქმაც არ ძალმიძს. თითქოს ენა
არა მაქვს. სარა ხელზე ხელს მადებს. ჩემს გოგონას ხელზე ვეფე-
რები.

"ნუ გადაღლით, გთხოვთ. დღეისთვის საკმარისია. თქვენც შე-
უძლოდ ხართ." ეს ის საძაგელი ექთანია.

"ისევ მოვალ, მამიდა. საავადმყოფოდან უკვე გამოვედი."

წამწამები სველი აქვს.

ჩემკენ იხრება და მკოცნის.

"ახლა ხშირად ვივლი."

მინდა მის ხელს შევეხო, მაგრამ ძალა აღარ მყოფნის. მკლავი
სანოლზე ჩამომივარდა.

ფეხის ხმა და ხელჯოხის კაკუნის თანდათან მშორდება...

მშვიდობით, შვილო. ჩემო გოგონა, თავს მიხედე. შენ და შენს
შვილებს ჯერ ალაჰს, შემდეგ კი ემრეს გაბარებთ. მშვიდობით, ჩე-
მო შავთვალა გოგონა.

მეგონა სარას წასვლის შემდეგ ჩამოხნულდებოდა, მაგრამ უეც-
რად ოთახი განათდა. ეს თეთრი, წმინდა და მშვიდი სინათლე მთვა-
რის შუქით განათებულ თოვლს მაგონებს... ფანჯარასთან რა ხდე-
ბა?

ჩიტ! სწორედ ის თეთრი ჩიტი, ფრთები ვერცხლისფრად რომ
უბზინავს. მაგრამ ამჯერად ფანჯრის კიდეზე არ ჯდება. გაშლილი
ფრთებით მთელ ფანჯარას ფარავს. ერთმანეთს თვალს თვალში
ვუყრით... ფრთებს ფრთხილად არხევს და მელის. უკვე მზად ვარ.

სალამი, სიკვდილო! კეთილი იყოს შენი მობრძანება!

ეპილოგი

ფურეია კორალი 1997 წლის 26 აგვისტოს ოსმანოლლუს კლინიკაში გარდაიცვალა.

28 აგვისტოს დოღმაბაჰჩეში სულთან ბეზმი ალემ ვალიდეს მეჩეთში შესრულებული შუადღის ნამაზის შემდეგ მისი ცხედარი დოღმაბაჰჩეს ნავსადგურიდან კატარლით ბუიუქადაზე გადაასვენეს და ბაბუამისის - შაქირ ფაშას დაარსებულ მაჰმადიანთა სასაფლაოზე საგვარეულო სამარხში დაკრძალეს.

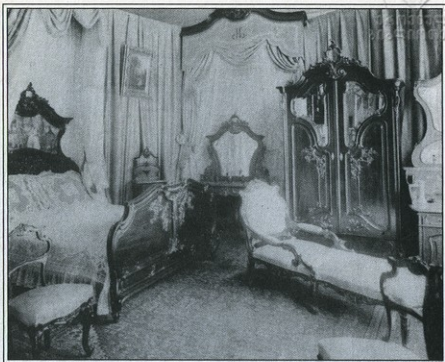
ფურეია განისვენებს იქ, სადაც ამ ქვეყანას მოევლინა. მშვიდად სძინავს რესპუბლიკის ეპოქის პირველ ხელოვან-კერამიკოს ქალს, რომლის ღვანღი თურქეთის ხელოვნებაში განუზომელია.

შაქირ ფაშას ოჯახი კუნძულის
სასახლეში: შაქირ ფაშა, სარე ისმეთ
ხანუმი, ჯევათი, ფაპრუნისა, აიშე,
ასიმი, სუათი და ალიე. მარცხენა
ქვედა კუთხეში შაკიე.

ადიუტანტი შაქირ ფაშა -
სადრაზამ ჯევათ ფაშას
უმცროსი ძმა

ჰაკიე ხანუმისა და ემინ ბეის
საძინებელი კუნძულის სასახლეში.
ოთახი, სადაც ფურეია დაიბადა.

ფურეია 1 წლის.

ჰაკიე ხანუმი და ემინ ბეი
კუნძულის სასახლის ბაღში.

ფურუია დედასთან ერთად (1913 წ).

ფურეია ძმასთან -
შაქირთან ერთად.

ფურეია 12 წლის.

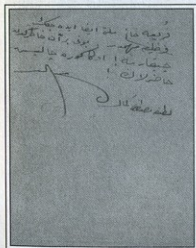

ფურეია და შაქირი
კუნძულზე; ფაპრუნისას
მიერ შექმნილი ფურეიას
პორტრეტი.

ათათურქი და მის მარცხნივ
ფურეიას მამა - ემინ ფაშა.

ათათურქის ჩანანერი ფურეიას დღიურში :
"ფურეია ხანუმ, თქვენი ყველაზე
მნიშვნელოვანი მოვალეობა ის არის,
რომელსაც ერის წინაშე ალასრულებთ".

ფურეიას დეიდა ალიე ბერგერი.

ეროვნული
ბიბლიოთეკა

ემინ ფაშა, ფურეიას პირველი მეუღლე, ჰაკიე ხანუმი, სარე ისმეთ
ხანუმი, ფურეია და შაქირი. იალოვა (1930 წ).

ფურეია დისნულთან შირინთან
ერთად. ფურეიას პირველი
ქორწინება.

გერმანიის
ბიზნესი

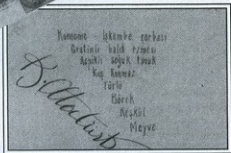
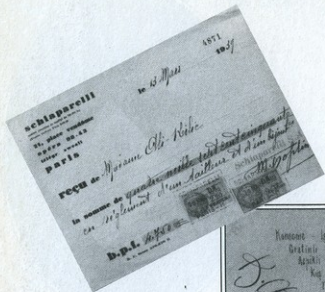

ფურეიასა და ქილიჩ ალის
ნიშნობა (1935 წ).

ენვერ ინსელი, ალი
ჩეთინქაიას მეუღლე - ნაიმე
ხანუმი, ბერინ ინსელი,
დედამისი - ვესირეთი და სხვ.

ქილიჩ ალი, ათათურქი, სალიზ ბოზუქი და პატარა ულქუ.

შაქირი (მარცხნივ), ფურეია
და ქილი ალი ანკარაში
ნური ჯონქერთან.

ფურეია და ქილი ალი ნიცაში.

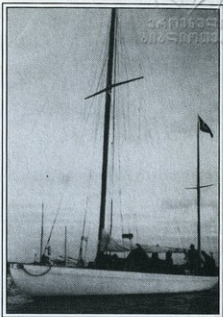

ნეუათი, შირინ დევრიმი და ემირ ზეიდი (ნინა პლანზე); ქილიჩ ალი, ფურეია და ჰაკიე ხანუმი (უკან); იახტა "ესენი" (1935 წ.).

ქილიჩ ალი, ფურეია, ფაპრუნისა და ემირ ზეიდი კანში (1935 წ.).

ფურეიასა და ქილიჩ ალის იახტა "ესენი".

ფურეია ფლორიაში, სასახლის
ტერასაზე (1935 წ.)

ლესენის სანატორიუმში ალიესთან ერთად.
ფურეიას პირველი შეხება კერამიკასთან.

ლესენის სანატორიუმში აივანზე.

ლესენის სანატორიუმის
პალატაში შეითანთან ერთად.

1954 წელს სასტუმრო
"პილტონისთვის" შექმნილ
კერამიკულ მაგიდასთან.

პირველი ნაბიჯები
ხელოვნებაში. ფურცია დეიდა
ფაჰრუნისასთან და
დეიდაშეილთან რაადთან
ერთად პარიზში (1952 წ).

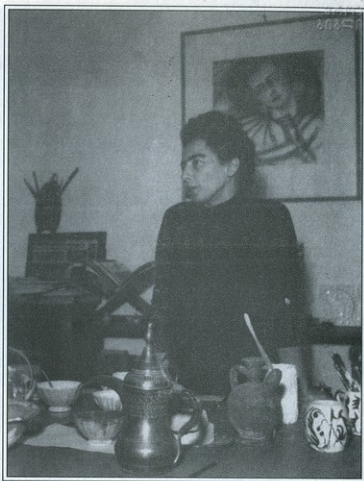

50-იანი წლები, ფურეია
მუშაობის პროცესში.

შაქირ ფაშას აპარტამენტის
სახელოსნოში. ფურეიას
ინტერვიუ გამოფენის
შემდეგ.

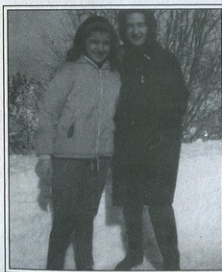

შაქირ ფაშას აპარტამენტის სახელოსნოში. ფურეია
სამუშაო მაგიდასთან. უკან ჩანს ფაპრუნისა ზეიდის
მიერ შექმნილი ფურეიას პორტრეტი.

50-იანი წლები. ფურეია
სახელოსნოში მუშაობის დროს.

ფურეია და 10 წლის
სარა ულუდაღში.

შაქირ ფაშას
აპარტამენტში: შირინ
დევრიმი, ფურეია და ალიე
ბერგერი

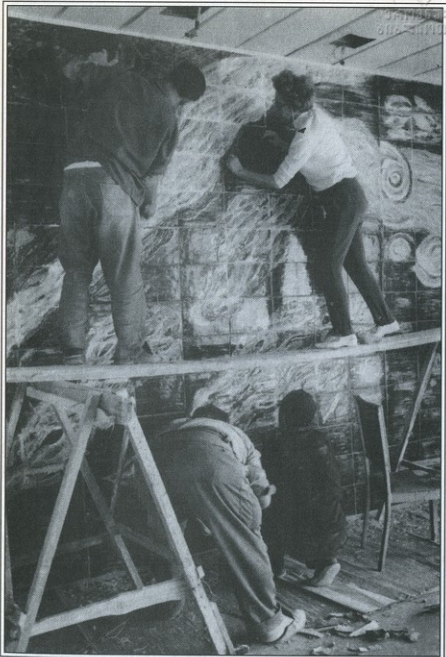
1964 წელი. ფიქრეთ
ურგუფი, ალიე ბერგერი,
საბაჰათინ ეუბოლლუ,
ფაჰრუნისა ზეიდი, ჯევათ
შაქირ ქაბაალაჩლი,
ფურეია, შირინ დევრიმი,
სინა ქაბაალაჩლი.

ქართული
ენების
სწავლის
სამეცნიერო
ცენტრი

კედლის პანოზე მუშაობისას (1966 წ.).

სახელოსნოს კუთხე შაქირ
ფაშას აპარტამენტში.

60-იანი წლები.
მუშაობის პროცესში.

არჩილ ჟაშას აპარტამენტში,
თუფშეპის ფონზე (1973 წ).

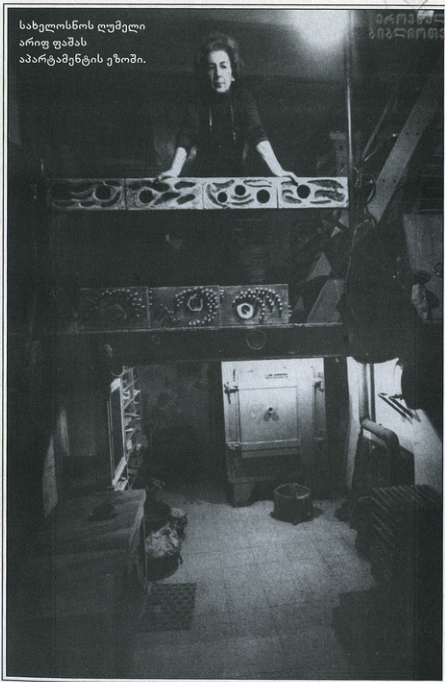
არჩუ ფაშას აპარტამენტში ფურეია და მისი დეიდები - აიშე ერნერი და ფაპრუნისა ზეიდი. უკანა პლანზე სარა (1974 წ).

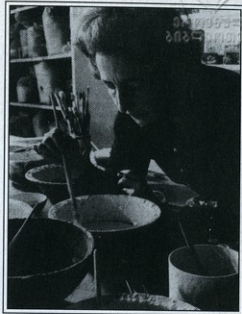
შირინ დევრიმისა და რობერტ ტრეინერის ნიშნობა ფურეიას სახლში. ალიე, ფაპრუნისა, ბობი და შირინი, აიშე ერნერი და ფურეია (1973 წ).

სახელოსნოს ღუმელი
არიფ ფაშას
აპარტამენტის ეზოში.

აქიზაშვილი
გიგალოძე

კედლის პანოებზე მუშაობისას.

კედლის პანო.

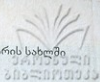

ამანი, ფაპრუნისა ზეიდის სახლში.
შირინი, ფურეია და ფაპრუნისას რძალი პრინცესა მაიდა.

იზმირი. ფურაია და ბიძამისი - ჯევათ შაქირი (1973 წ).

ფურეია, სარა და ემრე აიქარის სახლში
გამართულ ნიშნობაზე.

ფურეია არიფ ფაშას
აპარატმენტში.
სადრაზამ ჯევათ
ფაშას სავარძელი და
სარას ბიუსტი.

ფაქრუნისა ზეიდის სახლი ამანში.
ფურეია, პრინცესა მაიდა,
ფაქრუნისა და რაბია ჩაფა.

ფურეია და სარას ვაჟიშვილი
მემო (1980).

სარა შვილებთან - მემოსა და სერასთან ერთად.

ფილმი "ჩრდილთა თამაში". ბურჯულ აიქარი (ემრეს ქალიშვილი), სერა, ფურეგია და შენერ შენი.

სარა კორალი აიქარის სახლში, შვილებთან - მეჰმედთან და სერასთან ერთად. უკან ფურეგიას თეფშები (1997 წ).

ფურცია შემოქმედების 40 წლისთავისადმი მიძღვნილ გამოფენაზე.

უთარით იზგი, მუშერეფ
ჯიმჯოზი და ფურცია
შემოქმედების
40 წლისთავისადმი
მიძღვნილ ზეიმზე.

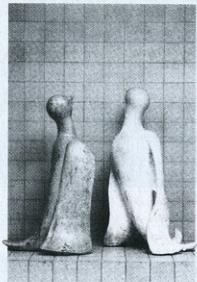

მაჩქას ხელოვნების გალერეაში
გამართული 40 ხელოვანის
გამოფენა, რომელიც ფურეიას
შემოქმედების 40 წლისთავს
მიეძღვნა.

ფურეიას სახლიდან გამოფენაზე
ნაღებული სავარძელი და სტელაჟი
კაცუნებით. მაჩქას ხელოვნების
გალერეა (1994 წ).

K 1258.122
3
JAFIBUN

Cok sudaqum Tujdequm
Furaya Rila
Lb 2

ISBN 99940-54-65-1
9 789994 054657